
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

The Fashionable Tour, an excursion to the
bec, and through the New-Eng
New-york. in [illegible]
zijnde een schets van de steden Charleston
Alexandria, Baltimore, Philadelphia

HERINNERINGEN

EENER

REIZE NAAR NIEUW YORK,

GEDAAN IN DE JAREN
1831 EN 1832.

HERINNERINGEN

EENER

REIZE NAAR NIEUWYORK

GEDAAN IN DE JAREN 1831 EN 1832.

BENEVENS

EENIGE BIJZONDERHEDEN OMTRENT

CONSTANT POLARI,

thans in 's Hage gedetineerd, als beschuldigd
met den diefstal der Juweelen van
H. K. K. H. Mevrouw de Prinses
van Oranje.

Te LEIDEN, bij
C. C. VAN DER HOEK.
MDCCCXXXIII.

VOORBERIGT.

Toen ik na mijne terugkomst uit de Vereenigde Staten van Amerika, mij wéder in den huiselijken kring der mijnen bevond, bestond er bij mij geen het minste denkbeeld, om eenig berigt mijner reize derwaarts, in het licht te geven; te minder had ik zulk een voornemen, daar ik hoegenaamd geene aanteekeningen gehouden had, en dus alles op mijn geheugen moest laten aankomen.

Bij het verhalen van sommige ontmoetingen, mij in die gewesten overkomen, waaronder vooral het aandeel, hetwelk ik in de zaak van

CONSTANT POLARI *heb gehad, geen van de minst belangrijkste was, aan dezen of genen mijner vrienden, waren er, die mij aanspoorden, om hiervan een geheel te vormen en hetzelve aan het publiek ter lezing aan te bieden.*

Ik heb mij dus hiermede onledig gehouden, en, zoo veel mogelijk, eene trouwe opgave gedaan van al hetgeen mij omtrent het karakter, de zeden enz. van de inwoners van dat zoo vermaard Gemeenebest is voorgekomen. Intusschen beken ik, dat het tafereel, hiervan door mij opgehangen, niet zeer gunstig is; echter zijn de daarin vermelde bijzonderheden op waarheid gegrond. De hoog gespannen verwachting, welke de meeste Europeanen van dit volk hebben en ook ik had, is veelligt oorzaak, dat dit niet meêvalt, omdat men te veel van hetzelve vergt. Er is nogtans niet aan te twijfelen, of men vindt er voordeelige uitzonderingen en ook menschen, die niet alleen uiterlijk goede eigenschappen ten toon spreiden, maar dezelve ook wezentlijk bezitten. Mogten deze herinneringen bijval vinden, en, hetgeen zeer mogelijk is, eene tweede reize naar dat land plaats hebben,

dan

dan zal het mij aangenaam zijn, door naauwkeurige aanteekeningen geholpen, in staat te wezen, een meer belangrijk verslag van hetzelve te geven.

Intusschen kan ik niemand aanraden, uitgezonderd bekwame landbouwers, ambachts- en werklieden (en deze beide laatsten nog maar in sommige vakken), om in dit land op eenen onzekeren voet, ter verbetering zijner omstandigheden, zich te vestigen. Wat den handel aangaat, hierin zal een vreemdeling hun niets leeren. De Amerikaan is zoo door en door gevat op alles, wat tot fabrijkwezen en koophandel behoort, dat de meesten, die daar komen, zich eerder achter- dan vooruit werken. Alleen zou mogelijk eene glasblazerij van glasruiten, hier een goed vooruitzigt opleveren; men vindt nergens, zoo ik verneem, groote glasruiten: die van de grootste en dan nog van eene slechte soort, zullen niet veel meer dan anderhalf voet Rijnl. maat lengte hebben; doch de hooge werkloonen bederven grootendeels het fabrijkwezen. Behalve dit, zijn het in de Vereenigde Staten *evenmin als in* Nederland *en elders, niet al-*

toos

toos groote begaafdheden, maar veel geluk en toeval, welke tot de fortuin medewerken; men heeft er geene hoofden, maar vele handen van doen, en van de eersten wordt Noord-Amerika door de schrandere en doorslepene inwoners van de Yanqui-staten overvloedig voorzien.

HER-

HERINNERINGEN

EENER

REIZE NAAR NIEUW YORK.

1.

In het jaar 1830, toen oproer en geweld derzelver verderfelijk vermogen over *Belgie* uitoefenden, en dat land van een der welvarendste en meest gezegende in een der rampzaligste gewesten deed verkeeren, bevond ik mij met mijn huisgezin in de Provincie *Namen*; alwaar ik als correspondent bij een' der voornaamste papiermolens geplaatst werd, welke door een stoomwerktuig van veertig paarden kracht, in werking gebragt, in een groot gebouw, tevens met eene katoendrukkerij, mede door stoom werkzaam, en aan denzelfden eigenaar toebehoorende, gevestigd was. Bij dezen papiermolen had te dier tijd eene groote werkzaamheid plaats, alzoo een contract, met het Nederlandsch Bestuur aangegaan, ons verpligtte, om beurtelings te *'s Hage* en te *Brussel*, eene aanzienlijke hoeveelheid

heid verschillende soorten van papier te leveren; hetgeen, zoodra de noodlottige omwenteling alle betrekkingen tusschen de twee groote deelen van het Rijk verbrak, niet alleen ophield; maar oorzaak was, dat de betalings-ordonnantien, door de Nederlandsche administratie te *'s Hage*, op den Ontvanger Generaal te *Brussel* afgegeven, onvoldaan werden terug gezonden; de stilstand in alle takken van handel en nijverheid bragt weldra de noodzakelijkheid te weeg, om de uitgaven der fabrijken te verminderen, hetwelk eene groote afdanking van werkvolk ten gevolge had. Om hier een voorbeeld van bij te brengen, zoo diene, dat in de groote ijzerfabrijk te *Seraing*, onder directie van den Heer JOHN COCKERILL, waarbij, uitgenomen de talrijke stoomwerktuigen, vijftien-honderd menschen werkzaam waren, er elfhonderd op eens afgedankt werden, en zoo was het naar evenredigheid met alle fabrijken gesteld. Welk een verbazend onderscheid bestond er niet tusschen dat tijdstip en achttien maanden te voren, toen ik in Maart 1829, te *Seraing* zijnde, men mij verzekerde, dat het niemand in die streken aan werk ontbrak, daar thans zulk eene groote afdanking eene algemeene ellende deed ontstaan. Ten gevolge van dit alles en ook als Noord-Nederlander, begon een langer verblijf aldaar meer en meer hagchelijk te worden. Wij besloten dus, den 3 November 1830, het oproerig België te verlaten en begaven ons per diligence, na van een

pas,

pas, uit naam van het zich noemende provisioneel Bewind, voorzien te zijn, over *Luik* naar *'s Hertogenbosch*, alwaar wij den volgenden morgen circa elf ure aankwamen; door *Tongeren* trekkende, vonden wij, in het logement, waar de diligence stil hield, een groot gezelschap aan den avonddisch, bestaande uit eene verzameling van personen, ter verkiezing van leden voor het op handen zijnde congres bijeen gekomen; hier vernamen wij voor het eerst, dat de Generaal DAINE zich mede onder de vaan des oproers geschaard en het bevel van het legerkorps, bestemd ter berenning van *Maastricht*, op zich genomen had; wij waren dan ook de eerste, die de tijding van dezen afval in *'s Bosch* bekend maakten. Na een' nacht in deze vesting vertoefd te hebben, vervolgden wij onze reize per stoomboot naar *Rotterdam*, alwaar wij besloten, de gebeurtenissen af te wachten en kamers te betrekken. Het is overbodig om hier aan te halen, dat, wel verre van op eene schikking te kunnen rekenen, welke alle handelsbetrekkingen tusschen de twee landen weder zou aanknoopen, er integendeel meer en meer verwijdering kwam; waardoor dan ook alle vooruitzigten tot wederkeering naar de zuidelijke gewesten, om aldaar mijne werkzaamheden te hervatten, te niet liepen. Omtrent een jaar verbleven wij, zoo in *Rotterdam* als in den omtrek, toen ik op aanrading van anderen, het voornemen opvattede, mij naar de *Vereenigde Staten van Ame-*

rika te begeven, ten einde aldaar dat bestaan te zoeken, waarnaar ik te vergeefs in mijn Vaderland getracht had. In dit bloeijend Gemeenebest, met welks innerlijken toestand men in *Europa* in het algemeen nog zoo weinig bekend is, en waarvan men zulke verkeerde denkbeelden en overdrevene verwachtingen heeft, dacht men, kon het niet missen, of iemand, die maar eenige begaafdheden bezat, moest daar fortuin maken. Ofschoon niet in die vleijende hoop deelende, was ik nogtans te weinig met dat Gemeenebest bekend, om ernstige tegenwerpingen te kunnen maken; waarom ik dan ook niet aarselde, hoezeer mij het vooruitzigt eener scheiding van echtgenoot en kinderen allersmartelijkst viel, dit voorstel aan te nemen. Ten gevolge hiervan maakte ik mij gereed, om, voorzien van eenen aanbevelingsbrief van Zijne Excellentie, den Heere Minister van buitenlandsche zaken aan onzen Afgezant en verdere Consuls in de Vereenigde Staten, de reize naar *Boston* aan te nemen, terwijl ik tevens werd verzocht, mij met de overbrenging eener depêche voor eerstgemelden te belasten; ook ontving ik verscheidene brieven van aanbeveling van de aanzienlijkste handelhuizen, zoo te *Amsterdam* als te *Rotterdam*, aan de eerste kantoren van *Boston* en *Nieuw York*, meenende men, dat in eerstgemelde stad, de gelegenheid tot bereiking van het bedoelde oogmerk, betere vooruitzigten zou opleveren.

Ik was dus op het punt, om mij aan boord van

de

de Amerikaansche brik de *Penbroke*, Kapitein WALLIS, naar *Boston* bestemd, in te schepen, toen ik door ongesteldheid hierin verhinderd werd. Deze brik intusschen na mijn herstel vertrokken zijnde, besloot ik, daar het jaargetijde, zijnde in het midden van October, meer en meer ongunstig werd, van de eerste gelegenheid, welke zich naar eene der Noord-Amerikaansche havens opdeed, gebruik te maken, en bepaalde mij, om met de brik de *Hercules*, Kapitein STEVENS, de reis naar *Nieuw York* aan te nemen. Ingevolge dit besluit, verliet ik, na een weemoedig afscheid, mijne vrouw en kinderen, en begaf mij naar *Helvoetsluis*, werwaarts de *Hercules* intusschen was heen gestevend, om met den eersten gunstigen wind zee te kiezen. Na aldaar eenige dagen vertoefd te hebben, verlieten wij op den 29 October 1831, met een' Zuidenwind, des morgens te tien ure, de reede, en kwamen tegen een uur in de Noordzee, waarna ons de loods verliet, met wien ik nog brieven aan mijne vrouw en vrienden medegaf. Toen wij buiten gaats waren, begon de wind meer schraal te worden, en liep naar het Zuidwesten; des anderen daags ontmoetten wij eene Amerikaansche brik, den koers naar *Helvoet* rigtende; met droevige blikken staarde ik dezelve na; een treurig gevoel overmeesterde mij bij het denkbeeld, dat zij welhaast in mijn dierbaar Vaderland zou aanlanden, terwijl ik mij meer en meer van hetzelve, en van mijne meest geliefde betrekkingen

ver-

verwijderde; het donkere regenachtige weder bragt veel toe, om mijne zwaarmoedigheid te vermeerderen; de flaauwe hoop op eene betere toekomst beurde mij daarentegen eenigzins op. Op den volgenden dag (den 31.) waren wij tusschen de hoofden, zijnde *Douvres* en *Calais*; hier kregen wij een' Engelschen loods aan boord, die ons berigtte, dat de vloot zijner natie in *Duins* het anker had geligt en naar de *Schelde* gestevend was. Hoewel dit bij mij eene onaangename gewaarwording verwekte, zoo maakte ik mij echter niet ongerust over den uitslag van dezen willekeurigen en gewelddadigen aanval: ik vertrouwde op de regtvaardigheid onzer zaak en op den moed onzer zeelieden, die onder Gods zegen alle geweld zouden afkeeren en te schande maken, zoo als ook weldra bleek, dat ik mij in dit vertrouwen niet bedrogen had: daar wij naderhand vernamen, dat deze expeditie vruchteloos was afgeloopen, en *Engeland*, door de rustige houding van Neêrlands dapperen, zich gedrongen had gezien, deszelfs opzet te laten varen.

Onze reis voortzettende, hadden wij met aanhoudende tegenwinden te worstelen, zoodat, na omtrent zes dagen in het Kanaal gezworven te hebben, wij ons niet verder dan op de hoogte van het Eiland *Wight* bevonden; doch hier verhief de wind zich met zulk eene hevigheid, dat wij meer achter- dan voorwaarts gingen; waarop de Kapitein besloot den steven te wenden, en op de

ree-

reede van *Dungeness* , door de Nederlandsche zeelieden de Singels genaamd, een' beteren wind af te wachten. Wij bereikten dezelve den 8 November, omtrent twee uren na den middag, en vonden daar een groot aantal van ruim twee honderd schepen, met hetzelfde oogmerk, geankerd. Bij deze gelegenheid zag ik een staaltje van die zorgeloosheid , welke een' der karaktertrekken der Noord-Amerikanen uitmaakt. Digt bij een koolschip liggende, begaf onze Kapitein zich aan diens boord en kocht eenen aanzienlijken voorraad van steenkolen, waaraan zulk eene behoefte aan boord was, dat, indien tegenwind en stormen ons niet verpligt hadden, hier eene schuilplaats te zoeken, wij, zoo als de hofmeester, een Engelschman, mij verzekerde, niet langer dan drie weken hadden kunnen vuur maken, en dus op eene zeereis, die drie en zeventig dagen geduurd heeft, ons met raauw voedsel zouden hebben moeten behelpen.

Onze geheele bemanning bestond uit slechts negen personen: den Kapitein, Stuurman, Hofmeester, Kok en vijf Matrozen, waar onder, mij zelven mederekenende, acht verschillende natiën zich bevonden, zijnde de Kapitein en Stuurman alleen geboren in de Vereenigde Staten. Voorts waren er een Engelschman, een Schot, twee Ieren, een Deen, een Franschman, een Duitscher en een Nederlander. Niettegenstaande deze verscheidenheid, heerschte er eene volmaakte eensgezindheid aan boord. In 't geheel heb ik opgemerkt, dat er onder

der de Noord-Amerikaansche zeelieden zich vele vreemdelingen bevinden.

In den nacht was de wind niet alleen zeer afgenomen, maar naar het Noordwesten en vervolgens Noord en Noord ten Oosten geloopen, zoodat wij bij ons ontwaken de reede van schepen verlaten vonden. De Kapitein en het overige scheepsvolk, in de vorige stormachtige dagen zeer vermoeid geworden zijnde, hadden zich verslapen, waardoor wij niet voor tien ure het anker ligtten; alvorens te vertrekken, kwam er een loods aan boord, die zich met de bezorging onzer brieven belastte: voor een' enkelen brief moest ik hem een' Amerikaanschen dollar (*) ter hand stellen. Deze verhaalde ons, dat de Engelsche vloot van de Nederlandsche kusten op de reede van *Duins* was terug gekeerd, uit hoofde, dat de punten van scheiding tusschen *Holland* en *België* getroffen waren. Dit verkeerd berigt deed mij vreezen, dat het partijdig *Engeland* er in geslaagd was, ons de nadeelige vier en twintig artikelen op te dringen, niet wetende, dat, zoo als boven reeds is aangemerkt, onze onverschrokken houding hun raadzaam had doen oordeelen, dit dwangmiddel te laten varen.

In-

(*) De dollar bedraagt twee Nederlandsche gulden en vijftig centen, zijnde dezelve, even als de gulden, in honderd centen verdeeld: makende dus een cent, twee en een' halven cent Nederlandsch.

Intusschen hadden wij het anker geligt en vervorderden onze reis met een' Noord, Noord-Oosten wind: zoodat wij dien dag een' goeden voortgang maakten. Achter ons zagen wij eene vloot van ongeveer honderd tachtig schepen, welke waarschijnlijk uit *Duins* en van de *Theems* gekomen waren. Tegen den avond begon de wind weêr te krimpen; wij bleven evenwel dien nacht en een gedeelte van den volgenden dag met een' wind uit het Noorden ten Westen, en Noord, Noord-West, onzen koers vervolgen. 's Avonds van den 10. liep ons de wind geheel tegen, zijnde West en West ten Zuiden; wij waren nu tot bij het Eiland *Wight* genaderd en zochten het Kanaal uit te laveren, waardoor wij 's nachts zoo digt onder de Fransche kusten liepen, dat wij de vuren zagen. Na nog eenige dagen gesukkeld te hebben, dan eens met meer gunstige en dan eens met tegenwinden, kwamen wij voorbij *Engelands* end, vervolgens over de gronden, en eindelijk bevonden wij ons in dat gedeelte van den Atlantischen Oceaan, hetwelk door onze zeelieden de Spaansche Zee genaamd wordt. Nu kregen wij meestal harde winden uit het Zuiden, Zuid-Oosten en Zuid-Westen; ook liep de wind ons wel eens vlak tegen uit het Westen; dit bleef omtrent drie weken aanhouden, toen wij het eindelijk regt in den wind kregen en met aanhoudende stormen en hooge zee te kampen hadden, zoodat wij dagelijks moesten bijleggen en meer achter- dan vooruit gingen; ook kregen wij

wel

wel eens een' enkelen dag stilte, verheffende zich de wind steeds weder naar het Zuidwesten. Wij waren nu naar gissing op omtrent 36° westerlengte van *Greenwich*. Daar wij nu volstrekt niet meer vooruitgingen, maar integendeel meer en meer verloren, ried ik den Kapitein om den steven naar het Zuiden te wenden, ten einde den Oostpassaat op te zoeken. Na nog een paar dagen geworsteld te hebben met stormen, verzeld van regen, harde rukwinden en gepaard met eene ontzettende hooge zee, welke ons dreigde te verzwelgen, besloot de Kapitein mijnen raad op te volgen. Wij hielden dus af om de Zuid, en na circa achttien à twintig uren voortgezeild te hebben, kregen wij land in het gezigt, hetgeen bleek het Eiland *Corvo* te zijn. Kort daarna zagen wij het Eiland *Flores*. Deze twee Eilanden, de westelijkste van de *Azores* of *Vlaamsche Eilanden* genaamd, en bij de Engelschen onder den naam van *Western Isles*, dat is, *Westersche Eilanden*, bekend, liggen op 31° 8″ lengte van *Greenwich*, en tusschen de 39 en 40° noorder breedte, buiten het gezigt der overige *Azorische Eilanden*. *Corvo* vertoont zich als een' hoogen berg, uit de zee zich verheffende, welke van den voet tot aan de kruin met hout bewassen is, en naar gissing omtrent zes uren in den omtrek heeft. *Flores* heeft grooter omtrek en is meer langwerpig van gedaante, vertoonende zich even hoog; hetzelve is mede met veel bosch bezet. Beide worden door visschers bewoond, doch voor

't ove-

't overige wordt hier geen handel gedreven. Wij bevonden nu, dat wij ons in de berekening onzer lengte bedrogen hadden, daar wij circa 5° minder westelijk waren, dan onze gissing was. Trouwens, dit was niet te verwonderen, daar eene aanhoudende deinzige lucht en bewolkte hemel niet hadden toegelaten, eenige waarnemingen te bewerkstelligen, en er geen chronometer aan boord was. Omtrent twee ure liep de wind met eene bramzeils koelte naar het Zuiden, zoodat wij wendden, en tusschen de twee voornoemde Eilanden doorliepen naar het Westen. Deze wind bleef ons bij tot den volgenden dag, loopende toen meer naar het Oosten met storm en regen. Tegen den avond werd de wind weêr meer Zuidelijk en daarna geheel West. Dit deed ons weêr over staag gaan en onzen koers om de zuid voortzetten. Na eenige dagen voortgezeild te hebben, kregen wij eindelijk, tusschen de zes- en zeven en twintig graden, den oostpassaat.

2.

Wij waren intusschen langzamerhand meer en meer eene warme luchtstreek genaderd, zoodat wij al spoedig ophielden met stoken in eenen kleinen kagchel, dien de Kapitein uit *Rotterdam* had medegenomen, en welke ons in het Kanaal en de noordelijke streken van den Oceaan, vooral bij het

storm-

stormachtige natte weder. van veel dienst was geweest, en tot eene groote verkwikking en aangenaamheid had verstrekt. De Thermometer nam steeds toe in hoogte, zoodat die van FAHRENHEIT, toen wij tot op 25 à 26° gekomen waren, tot 82 graden klom. Wij hadden nu dagelijks schoon weêr, en, zoo als de zeelieden het noemen, slecht of eigenlijk geslecht water; dat is: zonder hooge golven met een' vasten wind, welke van het Noord- tot het Zuidoosten liep, met heldere lucht. Dit en de luchtsgesteldheid was ons zoo veel te aangenamer, daar wij om de noord een aanhoudend slecht weêr en harde regens hadden gehad. Voor den matroos was deze verandering zoo veel te gevoeliger, daar men aan boord van deze brik en op de meeste Amerikaansche schepen geen sterken drank aan de matrozen uitdeelt, hetgeen voor lieden, hieraan gewoon, een groot gemis is; voornamelijk op een schip, zoo ligt bemand, dat er geen reven in de zeilen konden genomen worden, of al het volk moest op het dek zijn; zij waren dus meer dan tweemaal vier en twintig uren zonder drooge kleederen aan te hebben. Zij troosten zich echter, zonder oorlam te zijn, daar zij, hier op aangenomen wordende, dit van te voren weten. Alzoo ik nogtans ligt kon gevoelen, welk een groot gemis dit voor een' zeeman is, liet ik hun, toen zij in koude en nat moesten werken, van tijd tot tijd eenige kruiken bier van mijne provisie geven, hetwelk zij 's nachts

op

op hunne wacht warm maakten en waar de Hofmeester hun, op mijn verzoek, eenigen brandewijn en stroop bij gaf; zij betoonden hier echter niet veel dankbaarheid voor, daar zij de gelegenheid niet verzuimden, mij van mijne provisie te berooven, zoodra deze zich daartoe aanbood. Indien nu de Kapitein zijne onderhoorigen met een goed voorbeeld ware voorgegaan, zou dit tot meer aanmoediging voor hen verstrekt hebben, om zich aan dit gemis met lust te onderwerpen; maar hieraan ontbrak het bij hem grootelijks: want, behalve dat hij dagelijks geregeld eenig bitter met sterken drank voor den eten, na het opmaken van het bestek, gebruikte, zoo sprak hij, vooral bij slecht weder, zeer dikwijls zijnen likeurkelder aan, hetwelk hem wel eene vrolijke opgeruimdheid gaf, maar tevens naderhand eene groote slaperigheid veroorzaakte; zoo dat hij 's nachts, wanneer hij zijne wacht moest waarnemen, die hij met den Stuurman, als zijnde slechts met hun beide, verdeelde, niet wakker was te krijgen, dan na herhaald roepen, en dan nog veelal den Hofmeester gelastte, dezelve voor hem waar te nemen. Dit baarde bij mij wel eens ongerustheid, vooral, toen wij tusschen de 40 en 50° Noorder breedte, het meest met stormen te kampen hadden. Zonderling was het intusschen, dat, daar ik hem te *Nieuw York* meermalen ontmoet heb, en ook aan zijn huis geweest ben, ik nimmer heb kunnen bespeuren, dat hij eenig misbruik van sterken drank maakte.

 Be-

Behalve dit gebrek, hetwelk zeker in een scheeps-hoofd geen der geringste is; bezat hij ook eene groote mate van zorgeloosheid. Zoo als de meeste Amerikaansche Kapiteins was hij eigenaar van zijn schip; alles was dus met de uiterste spaarzaamheid ingerigt; slechts één stel zeilen hebbende, moesten wij, wanneer een derzelve herstelling vorderde, hetzelve gedurende dien tijd geheel ontberen. Zoo hebben wij, bij voorbeeld, ruim eene week zonder voormarszeil gezeild, hetgeen met het groote marszeil mede het geval geweest is. De zindelijkheid was ook geene deugd, welke aan boord heerschte; de Kapitein kwam meestal onzindelijk voor den dag, en doordien hij, zoo als de meeste Noord-Amerikanen, zelfs die van een' voornamer' stand, zich weinig of zelden van een' zakdoek bediende, maakte dit zijne voordiening aan tafel niet zeer smakelijk; trouwens, iemand, die veel op zee en met vreemde bodems gereisd heeft, wordt hieraan gewoon: zij overtreffen nogtans verre de Fransche en vooral Spaansche koopvaarders in het stuk van zindelijkheid. De netheid, welke men in de Oud-Nederlandsche gewesten overal aantreft, vindt men op zee nergens, zelfs niet op de Hollandsche koopvaarders; deze moeten voor de paketbooten op *Engeland* en *Frankrijk*, die twee of drie malen per maand van *Nieuw York* vertrekken, en welke eene voortreffelijke inrigting hebben ten dienste der reizigers, verre onderdoen.

Behalve deze gebreken, bezat de Kapitein een

ge-

gezond oordeel en was niet onbedreven in de kundigheden van zijn vak; hij was geen onaangenaam man in den omgang, en nimmer heb ik hem zijn volk, zelfs in die oogenblikken, dat hij niet geheel nuchteren was, zien mishandelen, hard toespreken, of vloeken tegen hen hooren bezigen, en ofschoon de Kapiteins van het vrij gemeenebest der *Vereenigde Staten* meer magt over hunne matrozen bezitten, dan die van *Nederland*, en hen zelfs met slagen mogen straffen, heb ik hem nogtans nimmer van dit middel zien gebruik maken, om de orde te handhaven.

De kost in de kajuit was redelijk, en daar wij veel meel aan boord hadden, bakte de Hofmeester van tijd tot tijd vrij goed brood; ook kregen wij nu en dan gebak op tafel, hetgeen eene groote verscheidenheid in ons eten te weeg bragt. Voor 't overige viel mij de tijd zeer lang, en daar er geen groote voorraad van boeken aan boord was, waren deze al spoedig uitgelezen. Het damspel met den Kapitein verkortte tusschen beiden den tijd wel eenigzins; maar daar dit spel op zijn Amerikaans met vier vakken, dus twaalf schijven, en op eene andere wijs gespeeld werd, vond ik hetzelve minder aangenaam, dan bij ons. Intusschen zetteden wij onzen koers op 25° Noorderbreedte met eene matige bramzeils koelte met lijzeilen voort, tot dat de Kapitein, naar de Kersdagen berekenende, dat wij bewesten het Eiland *Bermuda*, aan *Engeland* toebehoorende, gekomen waren, onzen koers

naar

naar het Noordwesten rigtte; wij hadden gestadig door de Kroostzee gestevend. Dit gewas, waarvan de zee op deze hoogte en meer noordelijk vervuld is, meenen sommigen, dat door den golfstroom, uit de golf van *Mexico* wordt gebragt. Het kroost, zijnde getakte planten van een bruinachtig groen, is vol kleine krabben en zee-insekten; wanneer men dezelve in een bierglas beschouwt, ziet men die diertjes, welke geheel doorschijnend zijn, rondzwemmen; doch, wanneer zij den nacht overstaan, zijn zij alle verdwenen en men bespeurt er geen een meer. Uit eene slijmerachtige zelfstandigheid bestaande, zijn zij door bijkoming van warmte, waarschijnlijk aan smelting onderhevig. Op 28° verliet ons de Oostpassaat en wij kregen veranderlijke winden, loopende meestal het kompas rond; wij kwamen vervolgens in den Golfstroom, welke ons een geheel eind weegs om de noord bragt; de thermometer wijst aan, wanneer men in dien stroom gekomen is, daar het verschil der meerdere warmte in denzelven bij de zeven graden bedraagt. De Golfstroom heeft zijn' oorsprong in de golf van *Mexico*, vanwaar dezelve in eene noordoostelijke rigting langs de kusten der Vereenigde Staten, echter op een' geruimen afstand, tot bezuiden de bank van *Terreneuve* loopt, en vervolgens oostwaarts zijn' koers neemt benoorden de *Vlaamsche Eilanden*; van daar loopt dezelve langs de *Kanarische Eilanden* tot in den bogt van *Guinea*, waarna die stroom, weder eene westelijke rig-

rigting nemende, langs de evennachtslijn tot digt bij de *Karaïbische Eilanden*, noordwestwaarts in voornoemde golf terug loopt. Wat de oorzaken betreft van dezen omloop van water in zulk een' uitgestrekten kring, hiervan moet ik de verklaring aan meer geoefende natuurkundigen overlaten.

3.

Tot den 6 Januarij 1832 bleven de winden veranderlijk met redelijk goed weêr, toen wij met veel buijen te worstelen hadden, bij afwisseling uit het noorden en zuiden komende. Eindelijk kregen wij den 8. des nachts eene bui, welke zich tot een' vliegenden storm verhief, waarbij het voormarszeil uit de lijken waaide. Dit ongeval werd echter nog al spoedig hersteld, en na met een' Zuidwesten wind en bramzeils koelte voortgestevend te hebben, kregen wij eindelijk, op den 10 Januarij tegen tien ure, de kusten van den Staat van *Nieuw Jersey* in het gezigt. Kort daarna zagen wij *the high land* (het hooge land) en daarop de kusten van *long Island* ten noordoosten van ons, behoorende tot den Staat van *Nieuw York*. Wij liepen met zeer schoon weêr en eene stijve koelte uit den zuidwesten voort. Tegen den nademiddag begon de wind te verflaauwen, en het was reeds donker, toen wij ons bij het inkomen bevonden, alwaar wij van tijd tot tijd drijfijs gewaar werden.

den. Toen wij ons op het naauwste gedeelte, *the narrows* genaamd, bevonden, kregen wij een' loods aan boord, die ons berigtte, dat het schip *Ohio*, hetwelk wij op 46° wester lengte en 25° noorder breedte, des middags te twaalf ure achter ons aan de kim bespeurde, ons des nachts op zijde was, den volgenden middag op hetzelfde uur uit ons gezigt raakte, en te gelijk met ons naar binnen liep. Dit kwam ons zeer vreemd voor, daar de meerdere snelheid, waarmede dat schip zeilde, ons deed veronderstellen, dat hetzelve zeker acht dagen eerder, dan wij, de plaats onzer bestemming zou bereiken; het geschiedt nogtans meermalen, dat een snel zeilend schip, zich op eene gelijke hoogte met andere schepen bevindende, welke een' minder' spoedigen voortgang maken, soms te gelijk, ja zelfs wel eens eenige dagen later. op dezelfde plaats van bestemming aankomt. Dit komt eensdeels daardoor, dat hetzelve, niet altoos dezelfde lengte of breedte houdende, wel eens door storm of tegenwinden wordt overvallen, waarvan de laatste niets bespeuren of, zoo als thans het geval was, had de meerdere spoed van dit schip, hetzelve de zware stormen en tegenwinden doen ondervinden, welke kort voor onze aankomst op de Amerikaansche kusten gewoed hadden, en waardoor zelfs een aanzienlijk aantal schepen verongelukt was, hetwelk dus deszelfs loop vertraagd had, daar wij integendeel met een' matigen wind wel langzaam, maar nogtans een' gestadigen voortgang hadden gemaakt,

maakt, en dus van geluk mogten spreken, dat wij alle die gevaren ontkomen waren. Kort na de aankomst van den loods kregen wij een' agent van een' der Nieuw Yorksche dagbladschrijvers aan boord; deze vroeg ons naar het europisch nieuws? wanneer wij uit *Holland* vertrokken waren? hoe lang de reis geduurd had? enz. Ook verzocht hij mij, mijn' naam, voornaam en kwaliteit te willen opgeven; waarna hij ons verliet, wordende van een' tweeden gevolgd, die zeer te leur gesteld scheen, dat hij door een' zijner collegas reeds was voorgekomen. Ik heb sedert vernomen, dat zoodra er schepen in het gezigt zijn, hetwelk door eene telegraaf, op den toren van de beurs geplaatst, en daartoe uitsluitend bestemd, berigt wordt, de dagbladschrijvers hunne snelzeilende vaartuigen, welke zij tot dat einde er op nahouden, oogenblikkelijk de aankomende schepen te gemoet zenden, ten einde, zoodra er eenig nieuws van groot belang is, hetzelve dadelijk door eene buitengewone courant bekend te maken. Onder begunstiging van eene lichte maan met schoon weêr, stevenden wij zachtjes voorwaarts en zagen veel visschers regts en links van ons. Hoe meer wij naar binnen kwamen, hoe meer drijfijs, waaronder groote schollen, wij bespeurden; de loods berigtte ons, dat de winter zeer streng was geweest en, hetgeen zeldzaam plaats heeft, de vorst zich met het begin van November reeds had ingezet. Des nachts kwamen wij voor de stad en lagen des ochtends digt

aan

aan de kaai. De gewaarwordingen, welke ik bij mijn ontwaken ondervond, kan ik naauwelijks beschrijven. Na eene reize van drie en zeventig dagen bevond ik mij in eene groote volkrijke stad, in een nieuw werelddeel, hetwelk, hoewel op de europesche, bepaaldelijk op de Engelsche wijze gebouwd, met welk land de inwoners, zoo door hunne zeden en godsdienst als taal, zoo veel overeenkomst hebben, echter, zoo door de groote verscheidenheid van personen, bestaande, behalve uit europesche afstammelingen, ook uit europesche en amerikaansche natien, als mede eene menigte van kleurlingen en afrikaansche negers, weleer slaven, thans vrije menschen, een zonderling vertoon oplevert. Het eerste, wat ik deed, was naar een logement omzien; doch hier vond ik alreeds een groot verschil tusschen deze huizen aldaar, en die, welke men in *Europa* vindt, alwaar een vreemdeling op alle uren van den dag alles kan verkrijgen, wat hij begeert. Aan boord steeds met koffij ontbeten hebbende, verlangde ik thans, thee bij mijn ontbijt te drinken; ik kon dit echter niet verkrijgen en moest mij aan de gewoonte van het huis onderwerpen, zijnde, om des morgens koffij bij het ontbijt en des namiddags of des avonds te zes ure thee te drinken, wanneer dan tevens het avondmaal plaats heeft: eene gewoonte, die overal in de kosthuizen gevolgd wordt, dat het gebruik der thee te zes of zeven ure, gerekend, naar den tijd, dat het middagmaal hetzij te twee of drie ure gehouden

wordt,

wordt, met het avondmaal wordt vereenigd, waarna de huisgezinnen meestal, zoo het winter is, bij elkanderen blijven tot tien ure of half elf, wanneer zich een ieder ter ruste begeeft. Reeds aan boord bespeurde ik dezelfde gewoonte, doch ik meende toen, dat dit maar een bijzonder scheepsgebruik was. Intusschen is het altoos lastig voor een' vreemdeling, dat hij zijne eigene gewoonten niet kan opvolgen en zich aan de algemeene gebruiken van een land moet onderwerpen. Een logement is in alle europesche landen tot gerief van vreemdelingen ingerigt; men schikt zich dus naar hunne gewoonten en tracht zoo veel mogelijk, daaraan te voldoen. Doch dit is in *Nieuw York* juist het tegendeel; daar vordert men, dat de vreemdeling zich bepale bij de vastgestelde orde van het huis. Dit ondervond ik onder anderen in de eerste dagen na mijne aankomst: nog aan boord mijn verblijf hebbende, waar ik vroeg, te een uur, het middagmaal nuttigde, begaf ik mij tegen half vijf ure naar het City Hotel, zijnde het voornaamste logement der stad, en verlangde thee te drinken; doch men antwoordde, dat dit te zes ure plaats had en ik dus tot dien tijd moest wachten; mijne tegenwerping, dat ik vroeg gegeten hebbende, liever dadelijk geholpen werd, en welligt te zes ure verhinderd kon wezen er deel aan te nemen, hielp niets. Daar ik reeds bij ondervinding wist, dat alle opentlijke hotels op denzelfden voet waren ingerigt, besloot ik geduldig het theëuur of den avond-

maal-

maaltijd af te wachten, waarbij men dan nog verpligt is, om, even als bij eene algemeene tafel, voor al hetgeen er op gebragt wordt, zijn aandeel te betalen, onverschillig of men er al of niet gebruik van maakt, hetgeen met het ontbijt insgelijks plaats heeft: dit verhoogt zeer den prijs van hetzelve; want daar de ontbijttafel van gevogelte en vleesch, en de theetafel mede van verscheidene schotels zijn voorzien, worden de prijzen daar naar berekend. Uit dien hoofde zijn de prijzen op een' vasten voet bepaald en geëvenredigd naar de kamers, die men betrekt. Wanneer men de fraaiste vertrekken bewoont, betaalt men in het City-hotel tot achttien dollars, of vijf en veertig Nederlandsche gulden wekelijks; het minste, dat men zich kan verplegen, is tegen tien dollars. De andere hotels zijn beter koop; doch minder dan zes dollars komt men in geen logement te regt. Wil men nu van de algemeene tafels geen gebruik maken en op zijne kamer eten en drinken, dan betaalt men nog een' veel hooger prijs. Behalve de logementen zijn er eene menigte van *boarding houses* (kosthuizen) in alle wijken der stad; die in het beste gedeelte staan, zijn het kostbaarste; men betaalt daar voor eene welgemeubileerde slaapkamer tot tien dollars 's weeks, en bij het gebruik van eene kleine kamer, op de tweede of derde verdieping, zes à zeven; deze hebben sierlijke, sommige zelfs prachtige gemeubileerde kamers, die tot eene algemeene bijeenkomst van al de huisbewoners

ners verstrekken. Er heerscht een toon van welvoegelijkheid en iemand, die vrijheid en gemak begeert, moet zich in deze huizen niet besteden; daar het meestal weduwen met hare dochters zijn, die diergelijke huizen ophouden, zitten deze altoos mede aan tafel, met veel opschik gekleed, en vermaken zich na het avondeten met muzijk of kaartspel: zoodat het eveneens is, als of men zich dagelijks in de kringen der groote wereld bevindt. Vooral heeft dit plaats, als er ook fatsoenlijke vrouwen inwonen, dan leeft men op een' zeer gedwongen voet; men moet, wil men zich niet met minachting zien behandelen, allerlei kleine oplettendheden hebben en zijne vrijheid wel eens aan de welvoegelijkheid opofferen. Dit is, wanneer men tegen een' hoogen prijs woont, niet altoos aangenaam: want hoezeer een fatsoenlijk man zich gaarne in het gezelschap van welopgevoede vrouwen bevindt, zoo wordt het toch lastig, als men van den morgen tot den avond op een' meer gedwongen voet moet leven. Aan afzonderlijk op zijne kamer te eten of te drinken, kan men in de particuliere kosthuizen niet denken; dit wordt niet, dan in geval van ziekte toegelaten. Met dit al zijn de vrouwen in den echten europeschen toon der groote wereld nog zeer ten achtere, en zij missen die bevalligheid en gemak (aisance) van manieren, welke het verkeer in de groote zamenleving in *Europa* zoo aangenaam maakt, en welligt de reden is, dat men daar meer vrij leeft

(sans

(sans gène) dan in de eerste Amerikaansche gezelschappen: daar eene gemaakte wellevendheid lastiger en meer vergend is, dan die, welke door eene goede opvoeding wordt verkregen. Er zijn nog veel kosthuizen van minder soort in min aanzienlijke wijken der stad gelegen, waar veel kapiteins van koopvaarders en winkelbedienden hunnen intrek nemen; hier kan men van vier tot vijf dollars verpleegd worden, naar evenredigheid der vertrekken, welke men bewoont. Men leeft daar op een' minder' gedwongen voet; maar de tafel is ook niet zoo goed. Aan de kaaijen vindt men zeer vele huizen, waar arbeiders en matrozen inwonen, die twee en een half tot drie dollars wekelijks betalen. Bij mijn vertrek was men bezig, een marmer hotel te bouwen, hetwelk welligt het grootste in de Vereenigde Staten zal wezen. Er waren honderd en vijftig vertrekken in van verschillende grootte, en zou voor alle standen van menschen, vooral zeevarenden, worden ingerigt. Men zal zich daar, naar zijn vermogen, voor hooge of geringe prijzen kunnen besteden. Dit gebouw was reeds zoo ver gevorderd, dat de kamers der benedenste verdieping, welke tot gebruik van verscheidene winkels is ingerigt, reeds alle bezet waren, en, benevens het bedrag der huur voor de kelders, den intrest reeds opbragten van de hoofdsom, waarop de kosten van het geheele gebouw berekend werden. De groote handel, daarmede gepaarde scheepvaart, de welstand, dien beide onder

der alle klassen verspreiden, en de menigte van aankomende en vertrekkende vreemdelingen, hierdoor veroorzaakt, maken, dat alle ondernemingen van dien aard gelukken. Behalve deze hotels en kosthuizen, heeft men nog een groot aantal eethuizen of restauratien, waar men het ontbijt, middagmaal en thee of avondeten, tegen billijke prijzen, geëvenredigd naar hetgeen men gebruikt, kan erlangen, en waarbij men zich aan geen uur behoeft te bepalen; ware ik met deze soort van huizen bekend geweest bij mijne aankomst in de stad, dan had ik mij niet aan de willekeurige schikkingen van een hotel behoeven te onderwerpen. Iemand, die zijne vrijheid bemint en spaarzaamheid moet betrachten, zou ik altoos aanraden, zich in het boven gedeelte der stad van eene kamer met of zonder ontbijt, te voorzien; een enkel gemeubileerd vertrek zal hem aldaar op een' dollar 's weeks komen; wanneer zijne bezigheden zich dan tot de benedenstad bepalen, waar de beurs, het tolhuis (customhouse), de verschillende banken, benevens de kantoren der kooplieden gevestigd zijn, kan hij zonder veel kosten van deze eethuizen gebruik maken; en zoo slecht weder hem mogt verhinderen, den weg, welke nog al een' tamelijken afstand kan bedragen, te voet af te leggen, kan hij, voor een *sixpence* of vijftien Nederlandsche centen, plaats nemen in een dier rijtuigen: *omnibus* genaamd, welke met twee of vier paarden bespannen, en elken morgen, uitgenomen des

zon-

zondags, op gezette uren, ten gerieve der personen, die hunne zaken in de benedenstad moeten verrigten, heen en weder rijden. Deze wagens zijn eene soort van diligences, doch zonder eenige afscheiding van binnen; er kunnen met gemak veertien personen in zitten; maar de zucht naar winst maakt, dat de koetsiers somtijds wel tot twintig menschen laden, wanneer men natuurlijk zeer bekrompen zit. Daar hierbij ook een sterke naijver plaats heeft, vindt men zeker een twintigtal van die rijtuigen, welke naar verschillende oorden van de bovenstad heen en terug rijden, en boven elkanderen in fraaiheid, gemak en schoone paarden zoeken uit te munten. Daarenboven vindt men op de voornaamste plaatsen der stad een aantal van *fiacres*, welke mede een fraai voorkomen hebben en met goede paarden bespannen zijn.

4.

Bij mijne aankomst in *Nieuw York*, was ook eene mijner eerste bezigheden, de kantoren te gaan opzoeken, aan welke ik brieven van aanbeveling had, zijnde maar twee in getal, daar mijne meeste brieven zich tot *Boston* bepaalden, doordien, zoo als ik reeds heb aangehaald, mijn ontwerp geweest was, deze stad eerst te bezoeken, waarin ik door ongesteldheid verhinderd werd. Ik vervoegde mij dus bij de Heeren J. BOONEN GRA-

VES AND SONS en BOORMAN AND JOHNSTON; het eerste huis bestond uit drie gebroeders, van Nederlandsche afkomst, wier vader weleer te *Ysselsteijn* heeft gewoond; het tweede handelshuis was van hoogduitschen oorsprong. Ik werd door die Heeren zeer vriendelijk ontvangen; hetwelk telkens het geval was, wanneer ik hunne kantoren bezocht; doch verder ging hunne beleefdheid niet, zijnde ik gedurende mijn verblijf in *Nieuw York*, nimmer genoodigd, hen in hunne woonhuizen te komen bezoeken. Uit het karakter der Noord-Amerikanen, waar ik straks melding van zal maken, zal men ontwaren, dat het bij hen een aanmerkelijk verschil is, of men zich als een vreemdeling voordoet, met wien men voordeelige handelsbetrekkingen hoopt aan te knoopen, dan wel, of men met iemand te doen heeft, die integendeel in geene ruime omstandigheden schijnt te zijn, en wiens nadere kennismaking dus voor hunnen handel geene uitzigten van belang oplevert. Of eene gastvrijheid, welke op diergelijke beginselen van eigenbelang gevestigd is, in vergelijking kan komen met de zoo echt Nederlandsche gulheid, welke zoo wel den onvermogenden vreemdeling, als den rijken handelaar aan zijnen gastvrijen disch toelaat, wanneer hij, zoo als met mij het geval was, door respectabele huizen van negotie, van opene brieven van aanbeveling is voorzien, zal wel geen onderzoek behoeven. Ook *Engeland* kan zich hierop beroemen. Toen ik in het jaar

1804, mij met diergelijke brieven naar *Londen* begaf, met oogmerk om op een handelskantoor geplaatst te worden, vervoegde ik mij bij de Heeren CHR. COURT-C°, aan welke tot dat einde deze brieven gerigt waren, die geenszins mijnen bijzonderen toestand in aanmerking namen; maar mij op de gulhartigste wijze ontvingen, hebbende ik dikwijls het genoegen gehad. in hunnen gezelligen huiselijken kring en aan hunne tafel te worden toegelaten; doch hierin zijn de Noord-Amerikanen, ten minste die van *Nieuw York*, bij de Engelschen verre ten achtere. Ik begaf mij ook met den aanbevelingsbrief van Zijne Excellentie den Minister van Buitenlandsche Zaken, bij den Heer ZIMMERMAN, Nederlandschen Consul; deze Heer gaf mij het adres van Mevrouw BANGEMAN HUYGENS, zijnde onze gezant, te dier tijd nog te *Washington*. Ik vervoegde mij dus tegen twaalf ure bij die dame in het City-hotel. Ook was ik nog van een' aanbevelingsbrief van haren zwager voorzien, en werd door haar met alle beleefdheid ontvangen. Eenige dagen daarna, toen haar echtgenoot aan hetzelfde hotel was afgestapt, maakte ik mijne opwachting bij Zijne Excellentie, over wiens ontvangst ik mede reden had om voldaan te zijn. Na aldus mijne aanbevelingsbrieven aan derzelver adressen overhandigd te hebben, trachtte ik mij van een verblijf te voorzien, en na eenige dagen zoekens, betrok ik eene kleine kamer in een kosthuis, in *Pearl-street*, eene der drukste en voor den

han-

handel belangrijkste straten der stad, vol van winkelhuizen en magazijnen; doch het werd niet *fashionable* beschouwd, aldaar zijn verblijf te houden, alzoo deze straat geenszins tot de aanzienlijkste wijken behoorde. Uit dien hoofde stelden dan ook de Heeren J. BOONEN GRAVES AND SONS nog zoo veel belang in mij, dat een van hen mij in *Broadway*, de voornaamste straat der stad, een huis aanwees, als zijnde meer fatsoenlijk, om daar zijn verblijf te houden; doch daar ik mijne beurs moest raadplegen, en het verblijf in huizen op dien stand ongelijk duurder was, kon ik in zijn voorstel, om daar mijne woning te vestigen, niet treden. Ik raakte nu ten volle met eene Noord-Amerikaansche burger-huishouding bekend, ten minste zoo als in de kosthuizen van dien kring plaats heeft. Het huis, waarin ik mijne woning betrokken had, werd gehouden door eene oude weduwe, die twee dochters had, beide niet meer onder de jonge vrouwen behoorende; eene van deze was insgelijks weduwe, die, hoewel het kosthuis op haren naam gehouden werd, welke ook op de deur stond, nogtans het minste had in te brengen, zijnde hare jongere zuster, die zich verbeeldde nog bevalligheid genoeg te bezitten, om het hart van een' harer kostgangers te overmeesteren, degene, die eigenlijk als meesteresse alles bestierde en aan de tafel zich aan het hoofd plaatste, om er de eer van op te houden, terwijl de oudere zuster zeldzaam of nimmer aan tafel kwam. Be-

halve deze drie vrouwen, was er nog eene dochter, behoorende aan de jongste der twee weduwen, een meisje van veertien jaren; deze zag er niet onbevallig uit; maar daar de jonge winkelbedienden, die hier in den kost waren, haar veel aardigheden vertelden, was zij genegen tot koketterie en maakte aanspraak op hunne hulde. Voor 't overige bestonden de verdere huisgenooten uit een' scheepskapitein en zijne vrouw, die van een zeer aangenaam gezelschap waren, alsmede uit nog een' Engelschman uit de Engelsche *West-Indiën*; deze had eene jonge zeer beminnelijke vrouw van slechts twintig jaar, geboortig van *Caracas*, zijnde echter reeds vijf jaar gehuwd; zij was meer lieftalig dan schoon, zijnde wat geel van kleur zoo als de Mulatten; zij had heldere zwarte oogen en gitzwart haar. Ik heb weinige vrouwen gekend, die, zonder er eenige aanspraak op te maken, zoo bevallig in al haar doen waren; zij was ten uiterste zacht van karakter, nimmer heb ik haar in drift gezien, en ofschoon haar man juist het tegenovergestelde van haar, en zeer driftig en opvliegend was, had zij zoo iets innemends en onwederstaanbaars, dat zij hem dadelijk wist ter neêr te zetten; niettegenstaande het groot verschil in hun karakter en zijn barre toon hem weinig vrienden maakten, waren zij nogtans zeer aan elkanderen gehecht; hare moedertaal was Spaansch, dat zij meest met haren echtgenoot sprak; maar zij sprak vrij goed Engelsch en zong zeer fraai.

Met

Met deze twee vrouwen heb ik menigen aangenamen avond doorgebragt, spelende van tijd tot tijd eene partij whisk, hetgeen het eenige spel was, dat ik met haar kon spelen, zijnde hare overige kaartspelen meest hazardspelen. Zij speelden echter niet hoog, hebbende ik het whisk nimmer hooger dan om een' Amerikaanschen schelling, zijnde iets meer dan de onze, gespeeld. Behalve nog een paar scheepskapiteins, waren er drie jonge kantoorbedienden. Even als in alle huizen van dien aard, was men hier aan vastgestelde regelen onderworpen, hetgeen dan ook in een bijzonder kosthuis niet te misprijzen is. Des morgens te half acht ure wordt er eene bel door het huis geluid, om de kostgangers te wekken, en te acht ure luidde de bel andermaal, ten einde hen tot het ontbijt in de algemeene kamer te noodigen. Dit bestaat gemeenlijk uit *beefstakes*, gebakken aardappelen, somtijds ook gebak van turksche tarwe en vervolgens brood, boter, kaas en koffij; naarmate dat ieder zijn ontbijt genuttigd heeft, verlaat hij de tafel en gaat naar zijne kamer of aan zijne bezigheid; te twee ure worden de huisgenooten weder op dezelfde wijze tot het middagmaal geroepen. De toebereiding hunner spijze is niet zeer smakelijk: de groente is meestal op zijn Engelsch, enkel uit het water gekookt zonder die te stoven; ook was er, daar het winter was, weinig verscheidenheid van spijzen: snijboonen, graauw erwten, zuurkool kennen zij niet; stokvisch is mede

de eene vervulling van spijs, waarmede zij geheel onbekend zijn; doch hunne tafels zijn daarentegen veel met vleesch en gevogelte bezet, hetgeen, zoo zij niet de gewoonte hadden, om alle vleesch zonder onderscheid met spekvet te braden en de jeu met bloem van meel aan te mengen, zoodanig, dat dezelve wel eens pap gelijkt, zeer smakelijk zou zijn. Op het nageregt krijgt men gemeenlijk taart of pudding; doch alweer met hetzelfde vet klaar gemaakt. Of dit nu uit zuinigheid, dan wel uit gewoonte geschiedt, heb ik niet kunnen nagaan. De boter is nogtans, naar evenredigheid der kostgelden, welke men betaalt, niet hoog in prijs, zijnde achttien Amerikaansche centen per pond; de visch, zoo deze op tafel gebragt wordt, is zoo ellendig gekookt, dat, vooral voor een' Hollander, in wiens vaderland het bereiden van deze spijze op eene wijze wordt verrigt, zoo als men in geen een ander land aantreft, dezelve genoegzaam oneetbaar is. De beste kabeljaauw, laat dezelve nog zoo versch zijn, is nimmer krimp; deze visch wordt, zoo hij niet te groot is, heel op tafel gebragt; van mooten snijden weten zij niets. Voorts wordt de kabeljaauw en alle visch zonder zout gekookt; dit maakt, dat men een' slappen weeken zouteloozen zeevisch heeft, wordende vervolgens met slechte aardappelen, welke in *Nieuw York* zeer kleiachtig zijn, en alweêr een pap van meelbloem en een weinig boter opgedischt. Zonder walging kon ik den besten visch niet eten; ook verkoos ik liever er niets

van

van te gebruiken. Na het afloopen van den maaltijd staat, even als bij het ontbijt, een ieder op, die gedaan heeft: daar is wel een gelijk gemeenschappelijk aanzitten; maar de scheiding der maaltijden is ongelijk; ook loopen deze vrij spoedig af. Na het eten is dus de algemeene kamer weer ras ontledigd, en nu begint het derde maal te zes ure, wanneer de huisgenooten al wederom door de bel aan de thee en het avondmaal worden geroepen. De vrouw of oudste dochter van het huis zet zich dan in het midden van de tafel voor een groot schenkblad, waarop zich een groote theepot bevindt; hierbij staat een tweede trekpot, welke nog grooter is; deze is met heet water gevuld, dat in de keuken gekookt heeft, om den theepot, wanneer deze is leeg geschonken, met hetzelve aan te vullen; daar zij meest groene thee van eene goede soort drinken, en niet spaarzaam zijn in de hoeveelheid derzelve, blijft de thee nog al vrij sterk, ook na twee à drie malen met heet water aangevuld te zijn. De melk, welke uitnemend dun is, wordende sterk aangelengd, bespeurt men bijna niet; de theekopjes of eigenlijk koppen en schotels, zijn zeer groot, en, zoo als het geheele servies, van Engelsch porselein; zoodat men aan twee zulke koppen, die altoos vol geschonken worden, ruim genoeg heeft. Voor 't overige bestaat het avondmaal uit koud vleesch van de middagtafel, brood, boter, gerookt vleesch of kaas. Na den afloop van het avondmaal gaat een

ie-

ieder zijn' weg, of eenige der huisgenooten maken eene partij whisk, welke tot half tien of tien ure en soms tot half elf duurt, wanneer men zich ter ruste begeeft; somtijds zitten de vrouwen bij een klein tafeltje te werken; doch dit geschiedt maar alleen in de meer burgerlijke kosthuizen; in die, welke op een' grooter voet zijn ingerigt, ziet men geen dames, ten minste in de algemeene bijeenkomsten, werken: zij brengen dan meest den tijd door met muzijk of kaartspel. Hoewel de beschrijving, die ik van het toebereiden der spijzen in de mindere kosthuizen gemaakt heb, niet zeer smakelijk is, zoo moet ik nogtans bekennen, dat dit in de grootere op eene betere wijze plaats heeft; echter blijven zij altoos ver beneden de Hollandsche keuken, zoo in bereiding als, gelijk ik reeds gezegd heb, in verscheidenheid der spijzen. Zoo heeft men, bij voorbeeld, van het wild geen hazen, wordende dit dier in *Amerika* niet gevonden; en doordien de vrijheid en onafhankelijkheid van ieder ingezeten geene beperking gedoogt, in die vermakelijkheden of liefhebberijen, welke door een ieder kunnen genoten worden, is de jagt bij gevolg aan geen reglementen onderworpen, waardoor het denkbeeld, dat men wel eens gekoesterd heeft, om de hazen in de Vereenigde Staten over te brengen en voort te laten telen, ondoenlijk is; ten minste is het meer dan waarschijnlijk, dat deze dieren al dadelijk zouden weggeschoten worden. Het wild bestaat dus hier meest in harten en ge-

vo-

vogelte; echter heb ik de eersten nergens gezien. Ofschoon deze verschillende soorten van kosthuizen van een logement verschillen, zoo is dit verschil in de daad weinig, daar, even als in de hotels, ieder vreemdeling, die een fatsoenlijk voorkomen heeft, in de eerste zal worden toegelaten, en zelfs voor niet langer dan twee of drie dagen er zijn verblijf kan houden, hetgeen hem wel iets meer kost, dan dengenen, die daar voor eenige weken of maanden een vast verblijf houdt, maar toch altoos minder dan in een logement.

Den 1 Februarij verliet onze afgezant bij de *Vereenigde Staten*, *Nieuw York*, vertrekkende met zijne familie op een pakketschip naar *Londen*, ten einde zich verder naar het Vaderland te begeven. Zijne Excellentie had zijn' zoon, die Secretaris van Legatie was, als waarnemend zaakgelastigde te *Washington* gelaten; de publieke dagbladen maakten hier melding van, prijzende tevens zijne voortreffelijke hoedanigheden, en het leedwezen betuigende, hetwelk, wegens dit vertrek, in het algemeen werd aan den dag gelegd. Zijn zoon kwam kort daarop te *Nieuw York*, en ik had toen het genoegen, met hem persoonlijk bekend te worden. Hij scheen mij toe, voor zijnen post volkomen geschikt te zijn, als zijnde door zijn goed voorkomen en manieren, een waardig vertegenwoordiger van zijn' Souverein. De betrekking, waarin ik naderhand tot hem kwam, hebben mij zijn juist en schrander oordeel meer en meer doen kennen.

5.

Nieuw York, de grootste en volkrijkste stad der *Vereenigde Staten*, ligt op een' smallen uithoek van een eiland, slechts door een klein water, waarover eene brug ligt, van den vasten wal afgescheiden, op 73° 49′ wester-lengte van *Greenwich*, en 40° 44′ noorder-breedte. Ten westen wordt dezelve bespoeld door de *Hudson*-rivier, gemeenlijk noordrivier genaamd, hebbende ten Oosten en ten Zuiden een' arm van de zee, welke *Long Island* van den vasten wal afscheidt, en met den naam van Oostrivier bestempeld wordt. De grootste lengte der stad bedraagt ruim een uur, wordende hare breedte op twee derde van een uur gaans berekend. De eerste ontdekking van dit gedeelte van *Amerika* geschiedde door HUDSON, een' Engelschman in Nederlandsche dienst, en werd toen *Nieuw Nederland* genaamd, wordende de stad in de eerste helft der zeventiende eeuw door de Hollanders gesticht. Zij bestond toen uit houten huizen, waarvan er nog vele voorhanden zijn, doch langzamerhand door huizen van gebakken steen vervangen worden. Dezelve ontving den naam van *Nieuw Amsterdam*, welke door de Engelschen, toen deze bij den vrede van *Breda*, in 1667, er bezit van kregen, in *Nieuw York* veranderd werd; men vindt dan nu ook nog vele hollandsche benamingen in de nabijheid en zelfs door den geheelen Staat

van

van *Nieuw York* en het aangrenzend gedeelte van *Nieuw Jersey* verspreid; zoo als: *Haarlem*, *Brooklijn*, zijnde voor deze waarschijnlijk *Breukelen*, *Vlissingen*, *Hoboken*, *Bergen*, *Batavia* en nog meer anderen. De stad zelve draagt ook vele kenmerken van hare herkomst: Zoo ziet men op de oudste kerk, behoorende thans aan de *dutch reformed* of hollandsche hervormde gemeente, twee steenen in den muur gemetseld, waarin twee teksten uit den bijbel in het nederduitsch gebeiteld staan. Ook vindt men de gansche stad door, op vele neringdoende huizen, nederlandsche namen, zijnde deze huisgezinnen alle afstammelingen van de oude nederlandsche geslachten, welke zich in de zeventiende eeuw aldaar hebben neêrgezet. Ten platte lande vindt men insgelijks vele van die familien. De oude stad is, gelijk de meeste europesche steden, onregelmatig gebouwd, terwijl al de verdere aanbouw uit fraaije, breede, regte straten, door even zulke dwarsstraten doorsneden, bestaat. Men is thans bezig ook in de oude stad het gebrek van naauwe en kromloopende straten, zoo veel mogelijk, te verhelpen, door dezelve te verbreeden. Dit geschiedt op sommige plaatsen op eene zeer zonderlinge wijze, die blijken geeft van de groote vorderingen der Amerikanen in de werktuigkunde. Indien een straat verbreed wordt, en de eigenaar van eene daarin staande woning, dezelve gaarne behoudt, en er tevens genoegzame grond achter dezelve aanwezig is, laat hij het gansche huis zoo

ver

ver achteruit zetten, als de verbreeding der straat vereischt. Dit geschiedt door het wegnemen der fondamenten; naarmate deze weggebroken worden, brengt men er zware balken onder, welke van voren tot achteren loopen; vervolgens brengt men andere nog zwaarder en breeder balken, onder die, welke er reeds zijn; deze worden door palen onderstut en met vet sterk besmeerd. Naar evenredigheid der breedte van het huis, heeft men vier, zes tot acht, en somtijds nog meer balken, op dezelfde wijze onder het gebouw gebragt. Wanneer nu alle deze toebereidselen volbragt zijn, worden er voor elk dier balken eene soort van dommekrachten gebezigd, zijnde eene schroef even als eene pers, welke met een eenigzins puntig ijzer voorzien, in een ander ijzer past, hetwelk tegen den bovensten balk, voor sleê moetende dienen, geplaatst wordt, hebbende het ander einde van de dommekracht een' steun tegen dikke, zware planken, ten einde een' vasten weêrstand te kunnen bieden; buitendien zijn deze werktuigen met een' sterken ketting, zijnde als een strop, aan de onderste balken vastgemaakt. Nu plaatsen zich bij elke dommekracht een of twee personen, die met een' koevoet de schroeven te gelijk aandraaijen, waarop het huis schier onmerkbaar achteruit schuift. Naarmate dat hetzelve naar achteren gebragt wordt, moeten de dommekrachten van tijd tot tijd insgelijks verplaatst worden; hetgeen geschiedt door dezelve met den ketting aan den benedensten balk te

ver-

versjorren, om ook nog meer steun te geven. Wanneer het een zwaar gebouw is, brengt men andere sterke balken tegen de dommekracht aan. Door deze werktuigen worden de zwaarste gebouwen met het grootste gemak verplaatst, zonder dat dit de minste verhindering te weeg brengt; men eet, drinkt en leeft voor het overige in huis, even of er niets gebeurde. Op deze wijze werd een geheel blok van 180 voeten breedte en eene hoogte van vijf verdiepingen hebbende, in den tijd van drie uren, vijftien voeten achteruit gezet. De enkele verhindering, die er ontstaat, is, dat door het verplaatsen van de fondamenten, de kelders insgelijks worden weggebroken. Zoodra nu het gebouw op de plaats staat, waar men hetzelve wil hebben, wordt dit dadelijk hersteld; de grondslagen worden er weêr onder gemetseld, de kelders naar verkiezing van den eigenaar ingerigt en het gebouw staat weêr even hecht en sterk, en somtijds nog vaster dan te voren. Behalve deze verplaatsing, weet men de gebouwen ook te doen zakken, wanneer dezelve te hoog staan. Dit heeft plaats bij het gestadig uitleggen der stad. Er zijn dorpen, welke thans geheel aan dezelve getrokken zijn. Er waren aldaar en er bestaan nog kleine heuvels, welke, om met de overige straten gelijk te komen, geslecht worden, en waarop aanzienlijke huizen gebouwd zijn. Zoo dezelve in de rigting der nieuwe straten vallen en de eigenaar zijn huis wil behouden, worden de grondslagen weg-

ge-

gebroken; men ondergraaft het gebouw en onderstut hetzelve met stevige palen, welke mede, naar mate den voortgang der ondergraving, er onder gebragt worden. Zoodra nu deze werkzaamheden verrigt zijn, worden er zoo vele dommekrachten onder gebragt, als de grootte en zwaarte van het gebouw vereischen, en men laat hetzelve gelijkelijk en met veel beleid en omzigtigheid zakken, zijnde inmiddels de nieuwe grondslagen, waarop het huis rusten moet, er onder gelegd. Het gebeurt ook wel, wanneer het geen hoog gebouw en dus niet te zwaar is, alsmede dat de heuvel slechts eene geringe hoogte bereikt, er nog eene verdieping onder wordt geplaatst. Evenwel heb ik wel eens hooren verzekeren, dat het verplaatsen of doen zakken der huizen, meer kosten veroorzaakt, dan de afbraak en wederopbouwing derzelve. Of dit ook met marmeren gebouwen geschiedt, zoo als er vele zijn, uit hoofde, dat er veel marmer in de Vereenigde Staten gevonden wordt, weet ik niet; trouwens, daar dit meestal nieuwe gebouwen zijn, en dus reeds op eene behoorlijke rigting staan, komt geene verplaatsing hierbij te pas.

De openbare gebouwen bestaan in het stadhuis, van hetwelke de voorgevel geheel van marmer is, zoo als ook het binnenwerk van het gebouw. Hetzelve staat in het park, en heeft dus een ruim plein voor zich. De constructie mist echter dat trotsche en edele van de europesche gebouwen van dien aard; ook is hetzelve, naar evenredigheid van des-

deszelfs breedte, niet hoog genoeg. In 't geheel zijn de Noord-Amerikanen in de bouwkunde zeer ten achtere. Eenige kerken zijn echter met eene fraaije kolonnade aan den gevel versierd. Daar alle gestichten van een' verschen datum zijn, vindt men er geene zware gothische gebouwen. Sommige kerken, alsmede de loge der vrijmetselaars, zijn in dien trant met veel smaak gebouwd. Onder de geestelijke gestichten zijn de bisschoppelijke kerken St. Paul en St. John de fraaiste, zijnde de eerste van marmer en de laatste, zoo ik meen, van graniet opgebouwd. De St. Thomas-kerk, behoorende tot hetzelfde genootschap, alsmede de St. Patrick, eene roomsch katholijke kerk, zijn in eenen fraaijen gothischen stijl; de kerken der overige gezindheden zijn sommige zeer eenvoudig en gelijken meer naar groote huizen, dan naar kerken, uitgenomen de hollandsch hervormde (*dutch reformed*) kerken, welke met hooge torens prijken. De overige publieke gebouwen zijn de beurs, een fraai gebouw van marmer, waarin eene zeer groote zaal; de eigenlijke beurs, de koopmanszaal (*merchants hall*) genaamd, die des winters, door vier groote kagchels wordt verwarmd, en hoewel dezelve in geene vergelijking van ruimte komt met de beurs van *Amsterdam*, ja zelfs niet veel ruimer is dan de helft der *Rotterdamsche* beurs, is er nogtans plaats genoeg voor de kooplieden. Hieruit zou men moeten opmaken of, dat er minder kooplieden in *Nieuw York* dan in *Amsterdam*

zijn,

zijn, of, dat dezelve minder aan de beurs komen; en daar deze stad haren aanwas enkel aan den handel verschuldigd is, en de bevolking die van *Amsterdam* evenaardt, zou men tot het laatste moeten besluiten. In de beurs zijn er nog verscheidene kantoren van advokaten, makelaars, alsmede redactien van nieuwsbladen; ook is er eene zaal voor publieke verkoopingen van vaste goederen, benevens een *reading room*, zijnde eene inschrijving, door eene societeit van kooplieden, om alle uitkomende nieuwspapieren, zoo van *Nieuw York* als van elders in de *Vereenigde Staten*, te lezen. Onder de vreemde vindt men Londensche, waaronder het partijdige blad *the Times* behoort; wijders die van *Quebec* en *Montreal.* Daar ik door de Heeren DAVIS AND BROOKS in die leesbibliotheek geintroduceerd was, ging ik er bijna dagelijks de dagbladen lezen. Behalve deze, vindt men in deze leessocieteit niets om den tijd aangenaam met eenige lektuur door te brengen; men mist er zelfs een gemak, dat men bij ons in elke bijeenkomst van dien aard geniet, namelijk, dat er geen stoelen of banken voorhanden zijn: in de breedte der kamer staan zes of zeven lessenaars, even als voor muzijk, doch breeder, om de verbazende groote dagbladen op te kunnen uitspreiden; er is slechts een gang op zijde, om te kunnen doorgaan en bij de verschillende lessenaars te komen. Bij dezelve moet men altoos staande lezen, hetgeen niet aangenaam is, wanneer men eenige papieren wil door-

zien.

zien. Onder de beurs vindt men het postkantoor, waarbij een groot koffijhuis is. Dit gebouw is versierd met een' toren, zich koepelsgewijze verheffende, waarop ten dienste van den handel, eene telegraaf is geplaatst; deze met eene andere, op eene hoogte bij de zee gesteld, corresponderende, geeft een onmiddellijk berigt van alle schepen, welke zich aan den gezigteinder vertoonen, hetgeen onverwijld op een groot boek, in de zaal der kooplieden (*merchants hall*) wordt opgeteekend, en voor een ieder aldaar ter lezing ligt. In dezelfde straat (*wall-street*), waarin de beurs staat, welke de drukste is der geheele stad, daar alle inrigtingen, tot den handel betrekking hebbende, daar gevonden worden, en de meeste kantoren der kooplieden in dezelve of in de nabijheid gevestigd zijn, vindt men dan ook het gebouw der in- en uitgaande regten (*customhouse*); dit is een groot gewoon huis; bij mijn vertrek sprak men er van, om een groot gebouw, digter bij de rivier, er opzettelijk voor op te bouwen. Ook zijn er in dezelfde straat, behalve de bank der *Vereenigde Staten*, verscheidene bijzondere banken van societeiten of corporatien; van alle deze zijn er banknoten van verschillende grootte in omloop. Verder vindt men nog onder de openbare gestichten drie schouwburgen, waaronder die, welke in eene breede straat, de *bowerij* genaamd, staande, de fraaiste bouworde bezit. Deze spelen bij beurten, zoodat alle avonden een der schouwburgen vertoo-

ningen geeft, uitgenomen des zondags. De troep, welke hier speelt, is middelmatig en bestaat meest uit engelsche tooneelisten, die van tijd tot tijd weêr door andere vervangen worden. In den zomer komen er uit de zuidelijke Staten van het Gemeenebest fransche tooneelspelers, die, wanneer de groote zomerhitte en daardoor veroorzaakte ziekten, de fatsoenlijkste klassen der zamenleving, uit *Louïsiana*, *Georgien* enz., naar de meer noordelijke Staten doet verhuizen, mede dezelve, zoo als *Boston*, *Nieuw York*, en meer andere aanzienlijke steden, bezoeken. Daar er echter in de laatste der twee opgenoemde steden meer vreemdelingen zijn, waaronder vele Franschen, Italianen, Spanjaarden en Portugezen, die meest alle fransch spreken, maakt een fransche troep daar den meesten opgang. Men heeft ook een groot gasthuis, waarvoor elke vreemdeling, die uit *Europa* komt, een' dollar moet betalen; hiervoor heeft hij dan ook het regt, om, bij ziekte, aldaar zonder kosten verpleegd te worden, en daar er maandelijks een groote toevloed van landverhuizers, uit verschillende streken van *Europa* aanlandt, geeft dit een verbazend inkomen, hetgeen zoo veel te meer voordeel aanbrengt, daar verre het grootste gedeelte dier vreemdelingen de stad doortrekt, ten einde zich in het westelijk gedeelte der Republick als landbouwers neêr te zetten; in dit huis is ook eene afgescheiden plaats voor krankzinnigen. Verder heeft men een aalmoezeniershuis buiten de

stad,

stad, bij *Bellevue*, een weeshuis, verscheidene *friendly-societies*, alsmede een genootschap voor vrijscholen, hetwelk er een aantal in stand houden; men vindt ook een *Lancaster*-school enz. De gevangenissen zijn meest buiten de stad gelegen; er bevindt zich slechts een huis, hiertoe geschikt, in het park: een gebouw, dat een onaanzienlijk voorkomen heeft, hetgeen door de nabijheid van het stadhuis nog meer afsteekt en het park ontsiert. In deze gevangenis worden bij voorraad de kwaaddoeners in arrest gebragt, die 's nachts of bij ontijden opgepakt en vervolgens naar eene gevangenis buiten de stad, *Bellevue* genaamd, overgebragt worden; ook plaatst men hier degenen, die voor schulden in hechtenis genomen worden, welke maatregel thans geheel is vervallen, daar de regering van den Staat van *Nieuw York* een besluit heeft genomen, waarbij het arresteren voor schulden geen plaats meer kan hebben, alzoo men niet ten onregte oordeelde, dat niet alleen aan den schuldenaar het vermogen en de gelegenheid werd benomen, om door vlijt en naarstigheid zijne zaken te herstellen, en daardoor welligt zijne schuldeischers geheel of gedeeltelijk te voldoen; maar dat door dezen maatregel, zoo hij gehuwd is, de ongelukkige vrouw en kinderen van den schuldenaar het meeste te lijden hebben; hij toch was zeker, hoe sober dan ook, van geen gebrek te lijden; de schuldeischer moest voor hem zorgen, daar intusschen zijn gezin somtijds van ellende en

armoede verging: dit dwangmiddel drukte dus in de gevolgen harder de onschuldigen, dan de schuldigen. Oppervlakkig schijnt dit het crediet te benadeelen: daar deze wet reeds met primo Maart 1832 in werking kwam, heb ik nogtans niet kunnen bespeuren, dat het algemeen vertrouwen, zoo wel in groote zaken, als in meer geringe bijzonderheden, hierbij iets geleden heeft; ook werd het gebruik maken, van het regt eenes schuldeischers, tot in hechtenis nemen van zijn' schuldenaar, meer beschouwd als een middel, om zich te wreken, dan wel van regtvaardigheid. Het ware misschien wenschelijk, dat dit dwangmiddel, uit min verlichte tijden afkomstig, uit de wetboeken der beschaafde volkeren geschrapt werd. Menig ongelukkige zou misschien, ware hij in vrijheid gebleven, zichzelven opgerigt en zijne schulden afbetaald hebben, daar hij nu, in den kerker moetende versmachten, terwijl intusschen zijn rampzalig gezin van gebrek omkomt, in eene volkome wanhoop vervalt, en wanneer hij al ontslagen wordt, somtijds zijn' hoogst ongelukkigen toestand door misdaden zoekt te verbeteren, waardoor hij, door schavotstraf onteerd, eene pest der maatschappij, of welligt van zijn ellendig leven door beuls handen beroofd wordt. Men zal hier tegen in werpen, dat, wanneer men alle dwangmiddelen laat varen, een schuldeischer welligt voor altoos van zijne regtmatige vorderingen verstoken blijft: ik beken, dat deze bedenking niet geheel van grond ont-

ontbloot is; maar zal het gevaar daarvoor, door het regt van den crediteur tot in hechtenis neming van den hem geld verschuldigde, vermeden worden? Dit kan ik geenszins toestemmen. Men meent somtijds, dat vermogende bloedverwanten of vrienden in de bres zullen springen en de schuld voldoen; doch deze gevallen zijn zoo zeldzaam, dat dezelve geen beweegreden kunnen opleveren tot het billijken van een' maatregel, die zelfs voor den schuldeischer meer na- dan voordeel oplevert, en dus niet op alle schuldenaars, zonder onderscheid, kan toegepast worden; diegenen onder dezelve, welke door eene opzettelijke misleiding, of door allerlei listen hunne crediteuren zoeken te bedriegen, zijn juist het meest op hunne hoede, om zich aan derzelver magt te onttrekken. En kan men het dan ook een' meer gemoedelijken debiteur wel kwalijk nemen, wanneer hij weet, dat hij met een' hardvochtigen schuldeischer te doen heeft, die hem tot het uiterste zal vervolgen, dat hij door de vlugt zich daarvan zoekt te bevrijden? De vrijheid is toch te dierbaar, om niet alle middelen te baat te nemen, ten einde deze te behouden. Dat de goederen van den schuldenaar ten behoeve van den schuldeischer, op diens vordering, worden verkocht, is billijk; maar hem in verzekerde bewaring te nemen, is eene wreedheid, onbestaanbaar met de toenemende verlichting. Nimmer moet men, om enkele onwillige schuldenaars te straffen, die toch het minste getal uitmaken, door onge-

luk-

lukkige omstandigheden in schulden geraakten, of, op zijn ergst genomen, onbedachtzame menschen geheel tot het verderf brengen; vooral niet, wanneer daardoor een rampspoedig huisgezin, zonder hulp of ondersteuning, aan ellende en armoede ter prooi wordt gegeven, en de crediteur er zelden nut van trekt. Men had hier te lande, vóór dezen, vrijplaatsen, welke mij niet geheel ondoelmatig voorkwamen: een eerlijk en ongelukkig schuldenaar, zich daar vestigende, bleef ten minste het vermogen behouden, om door vlijt en naarstigheid zich te herstellen, terwijl inmiddels alle betrekkingen tusschen hem en zijne schuldeischers, niet geheel waren afgesneden. Misschien zou men in het algemeen er niet bij verliezen, indien er weêr, even als voorheen, twee of drie kleine steden als vrijplaatsen voor schuldenaars werden aangewezen, met die bepaling nogtans, dat binnen een zeker aantal jaren dit voorregt ophield; waardoor de debiteur in de verpligting zou komen, om voor het eindigen van dien tijd zijne schulden af te betalen, of, in eenige schikkingen met zijne schuldeischers te treden; dit zou welligt het misbruik voorkomen, hetwelk voorheen wel eens van deze vrijplaatsen gemaakt is, dat namelijk, een gewetenloos schuldenaar, zijnen crediteuren het hun verschuldigde ontroovende, aldaar somtijds in weelde leefde, daar hij dan nu toch altoos voor zijne schulden zoude aansprakelijk blijven.

Al hetgeen ik hierover heb gezegd, moet meer op de engelsche wetten toegepast worden, welke

aan

aan den schuldeischer een regt over den schuldenaar geven, dat aan wreedheid grenst, en waarvan het schandelijkste misbruik door de advokaten of procureurs wordt gemaakt, daar deze eene geringe schuld van slechts 2 of 3 p. St., soms tot 10 en nog meer doen opklimmen. Nergens bestaan er meer regterlijke knevelarijen dan in dat land. Bij ons integendeel, bestaan daaromtrent zachtere bepalingen, waarvan de inrigtingen, zoo als ik vervolgens heb vernomen, den vroegeren maatregel dier vrijsteden niet alleen vervangen, maar die zelfs boven denzelven te verkiezen zijn.

6.

Het Amerikaansch museum, hetwelk nog niet lang geleden is opgerigt, is nog maar tamelijk voorzien. Verder zijn er verscheidene inrigtingen tot onderwijs, waaronder het *Columbia*-collegie, een natuurkundig kabinet, het collegie der natuurkenners en geneesheeren, in een groot gebouw, in de bovenstad aan de rivier gelegen, zijnde weleer eene gevangenis, en een kruidtuin; wijders een collegie voor theologanten, bij hetwelk zich, als ook bij het *Columbia*-collegie, eene aanzienlijke bibliotheek bevindt; een genootschap voor den landbouw, een voor de geschiedkunde, met eene bibliotheek; eene akademie van beeldende kunsten, en ook nog mede eene openbare boekverzameling, waarin werken over onderscheidene vakken, meest alle in het engelsch, gevonden worden. Ook ontbreekt

breekt het niet aan drukkerijen. Voorts heeft men twee Amerikaansche bijbelgenootschappen en eene spaarbank. In verschillende wijken van de stad vindt men groote overdekte markten, welke van alles voorzien zijn. De plaatsen van openbare vermakelijkheden, behalve de hiervoren reeds opgenoemde schouwburgen, bestaan in de vauxhall, verscheidene theetuinen, waaronder *castle-garden* (de kasteeltuin), bij eene fraaije wandeling, de batterij genaamd, gelegen, voornamelijk uitmunt. Onder de openbare wandelingen beslaat de zoo even genoemde batterij de eerste plaats; dezelve ligt aan de zuidelijkste punt der stad, aan den zamenloop der noord- en oostrivieren en levert een allerschoonst gezigt op over de omliggende eilanden, die de haven van *Nieuw York* uitmaken. Ook heeft men een schoon gezigt op *Long Island* en een gedeelte van den Staat van *Nieuw Jersey*, aan de overzijde der *Hudson*- of noordrivier gelegen; de daar rondsom staande groote en schoone huizen brengen mede veel toe tot verfraaijing van deze wandeling. Verder zijn er geen wandelingen van eenig belang, dan het park; doch hetwelk, doordien het nog weinig belommerd is, in de hitte van den zomer niet veel schaduw oplevert. Er zijn nog eenige pleinen, waarvan sommige wel aangelegd zijn en veel lommer geven; hieronder behoort vooral *Hudson-square*; doch met hekken afgesloten zijnde, kan niemand van de wandeling binnen hetzelve gebruik maken, dan de

be-

bewoners der rondom staande huizen, even als de *squares* in *Londen*. *Broadway*, de aanzienlijkste en langste straat in *Nieuw York*, daar dezelve de gansche lengte der stad doorloopt, is vol winkels van allerlei aard, ten dienste der kunsten, wetenschappen, weelde en mode. Behalve deze, vindt men er het museum, de loge der vrijmetselaren, in eene fraaije gothische orde opgebouwd, en waarin eene zeer groote zaal, in welke des winters van tijd tot tijd bals bij inteekening plaats hebben, en meer andere gestichten. Ook is het park er tegen aan gelegen, hetwelk deze straat dan ook tot de geliefkoosde wandelplaats van de zoogenaamde *beau monde* maakt. Hier vindt men sierlijk opgeschikte dames naar den eersten smaak, alsmede een groot aantal heeren, met veel *élégance* naar de mode uitgedost, die op schoone dagen, in alle jaargetijden, de breede zijpaden, even als in *Engeland* met groote vierkante steenen geplaveid, op en neder wandelen, om te zien en voornamelijk om gezien te worden en de winkels te bezoeken; terwijl men deze groote bijeenkomst der fatsoenlijke wereld van *Nieuw York*, ook als een *rendez-vous* van vele verliefde paren kan beschouwen. Deze straat eindigt bij de batterij, welke dan mede druk bezocht wordt; de heerschende smaak bepaalt zich echter meer tot *Broadway* dan elders; zelfs het park, hoewel er tegen aan gelegen, bevat weinig wandelaars. Uitgenomen alle deze plaatsen van publieke uitspanning,

ning, vindt men aan den overkant van de *Hudson*-rivier een gehucht, *Hoboken* geheeten, waarbij een groot houten gebouw gesticht is, waar men partijen kan aanleggen en ook eenigen tijd verblijven. Hierbij is een zeer groote beplante tuin, die bijna een half uur lengte heeft; deze is met wandelpaden aangelegd, welke, daar er digt aan de rivier kleine hoogten zijn, die met slingerpaden naar beneden leiden, het gezigt van daar op de stad en hare uitgestrekte scheepvaart, alsmede over de rivier, waarop de talrijke stoombooten op- en afvaren, een verrukkelijk tafereel opleveren. Des zomers vindt men daar, bij schoone dagen, een' toevloed van menschen uit de burgerklasse, welke zich des zondags komen verlustigen, en door elkanderen op een aantal van twaalfduizend personen wordt berekend. In dezen tuin ziet men op verschillende afstanden loodsen, waar men ververschingen kan bekomen. De aanlegger van deze plaats van vermaak, heeft zich hierdoor eene goudmijn verworven: want, daar hij tevens hier een dubbeld veer heeft aangelegd, op de boven- en benedenstad, waarop dagelijks alle half uren vier stoombooten heen en weder varen, brengt hem dit alleen een verbazend inkomen op. Men betaalt voor overvaart, heen en weêr, een' schelling, of een achtste gedeelte van een' dollar, en daar tevens dit veer met de groote wegen in *Nieuw Jersey*, en meer noordwaarts, met het overig gedeelte van den Staat van *Nieuw York* gemeenschap heeft,

rij-

rijdende er ook dagelijks *stages* of diligences heen en weêr, kan men in den zomer de opbrengst der veren veilig op zestien à zeventien houderd dollars per week begrooten; en wanneer men nu nog de voordeelen van die daar geregeld in den zomer huisvesten en de verteringen der dagelijksche bezoekers daarbij rekent, dan moeten de winsten tot eene verbazende hoogte opklimmen. Aan de andere zijde der stad, naar verschillende dorpen en plaatsen in *Long Island*, verzamelt zich ook des zondags eene groote menigte van menschen. Dit heeft ook plaats naar *Staten Island*, waar geregeld twee malen daags stoombooten op varen, welke, daar dit eiland op een' grooten afstand ligt, ruim een half uur met den overtogt doorbrengen. Men ziet dus, dat het aan geene openbare plaatsen ontbreekt, om zich te vermaken; daar nogtans het volkskarakter, hoewel levendiger dan dat der Engelschen, mede eenige stugheid bezit, vindt men er die gulle vrolijkheid niet, welke bij ons plaats heeft.

Intusschen heerscht er in deze schoone volkrijke stad eene onzindelijkheid en gebrek aan orde, welke, vooral voor een' Hollander, zeer aanstootelijk zijn. Des winters zijn de straten zoo vol met slijk en vuil van allerlei aard, dat men zelfs in het beste gedeelte der stad, geen straat dwars kan overgaan, of men loopt schier tot aan de enkels in het slijk; terwijl men op de straten der benedenstad, in de nabijheid der kaaijen, waar het meeste gewoel

woel plaats heeft, genoegzaam door een' modderpoel zich een' weg moet banen. In de maand Januarij, toen ik aan wal stapte, lag er zeer veel sneeuw; doch daar het bestuur zich niet aan het reinigen der straten schijnt te laten gelegen liggen, was de ophooping van sneeuw, die op sommige gedeelten bestond, zoodanig, dat het even was, of men het ongelijke heuvelachtige veld van eene heide voor zich zag. Er waren straten, waar geen rijtuig, dan met groot gevaar, langs kon. De groote hoopen van allerhande vuil, uit de huizen op het midden der straten gebragt, vergrootten nog meer de onzindelijkheid, vooral toen het begon te dooijen. Hetgeen dit gebrek nog vermeerdert, is een aantal varkens, welke men door de geheele stad, zelfs in de aanzienlijkste gedeelten derzelve, ziet ronddwalen, somtijds een half dozijn te gelijk; ook wel eens zeugen met tien of twaalf kleine varkentjes. Deze dieren ziet men zich overal op straat in modder en slijk rondwentelen. Waren er geen zijwegen van groote steenen, op welke, door dat dezelve een' voet hooger liggen, dan het midden der straat, geen rijtuigen kunnen komen, en door vegen of schrobben nog al schoon gehouden worden, zou het schier ondoenlijk zijn, de straten te voet door te gaan. Des zomers, wanneer al dat vuil door de groote hitte opdroogt, heeft men bij de minste verheffing van wind, wolken van stof, welke mede een groot ongemak aanbrengen. Er bestaan, wel is waar,

re-

reglementen van politie, die het werpen van asch of vuil op het midden der straat verbieden; ook rijden er karren door de stad, om dat vuil, hetgeen in bakken door sommige inwoners geplaatst wordt, weg te nemen; doch verre de meeste ingezetenen storen zich hier zoo weinig aan, en de daartoe gestelde karrelieden zijn zoo slordig in hun werk, dat ik in *canalstreet*, eene voorname breede straat, hoopen van vuil heb gezien, welke groote meslhoopen evenaarden.

Met de verlichting dezer groote stad is het maar tamelijk gesteld: de aanzienlijkste straat, *broadway*, alsmede nog eenige weinige voorname zijstraten, zoo als *maiden-lane*, *wall-street* en *pearl-street*, zijn met gas, doch alle de overige straten met olie verlicht, zijnde eenvoudige lampen zonder *reverbères*, staande de lantaarns op eenen te verren afstand van elkanderen, om een genoegzaam licht te verspreiden, waardoor het vrij duister is. Het gas wordt van harst gestookt, in een groot gebouw, genoegzaam in het midden der stad; hetzelve komt mij echter voor, van zulk een helder licht niet te zijn als dat van steenkolen; doch de weinige voerraad van deze brandstof laat niet toe, dezelve tot dat einde te verbruiken. Er zijn wel eenige steenkoolmijnen in de Vereenigde Staten, maar juist van geene goede soort, brandende uit den aard dof en gevende weinig gloed, ten zij dat dezelve met eene andere brandstof gemengd worden; hetgeen dan ook veel plaats heeft, door

de-

deze steenkolen met die, welke uit *Nieuw Schotland* (*nova Scotia*) komen, te vermengen, wanneer men een vrij heet vuur kan aanleggen, daar deze laatste soort den engelschen meer nabijkomen. Er wordt dan ook door de schaarsheid dezer brandstof, veel hout gestookt, hetwelk in de *Vereenigde Staten*, waar zich nog zulke onmetelijke bosschen bevinden, voor mindere prijzen te verkrijgen is. Tot alle stoomwerktuigen wordt dan ook hout gebezigd; de stoombooten laden hiervan een' grooten voorraad, en doordien zij het hierin tot zulk eene volkomenheid gebragt hebben, weten zij dien minderen graad van hitte, hetzij door grooter vuren te maken, of meerdere stoomketels dan bij ons aan te wenden, te vervullen; ten minste zijn meest alle hunne groote stoombooten van twee ketels, en zelfs heeft men er, welke van vier ketels voorzien zijn; ook overtreft de snelheid harer vaart verre die van onze stoombooten. Gedurende mijn verblijf te *Nieuw York*, had men twee van die vaartuigen gebouwd, welke ieder vier stoomketels hadden; deze waren bestemd om de *Hudson*-rivier naar *Albany* op te varen, welke overvaart, zijnde een afstand van 148 engelsche mijlen, of ongeveer 49$\frac{1}{3}$ uur gaans, thans in negen uren tijds verrigt wordt. Over 't algemeen varen de stoombooten met een' ongemeenen spoed, hetwelk door de concurrentie (mededinging) nog vermeerderd wordt. Ook is er geen land, waar meer ongelukken plaats hebben door het springen der ketels, dan in de *Vereenig-*

eenigde Staten. In den korten tijd, dat ik mij daar heb opgehouden, heb ik vier of vijf keeren het springen derzelve op stoombooten, in de dagbladen vermeld gevonden; zijnde er zelfs een dier vaartuigen tot het water toe afgebrand. Het ongelukkigste hiervan was, dat dit zelden voorviel, of het kostte verscheidene menschenlevens. De onafhankelijkheid van ieder in het bijzonder, om naar goedvinden te handelen, waardoor niets aan banden gelegd wordt, brengt te weeg, dat, om elkanderen te overtreffen in de kortheid des tijds, waarin men groote afstanden aflegt, de ketels tot zulk eene onmatige hoogte gestookt worden, waaruit alle deze ongelukken voortspruiten, en de reizigers aan de zucht naar winst somtijds worden opgeofferd. Hetgeen dan ook nog het gevaar vermeerdert, is de verregaande zorgeloosheid der Amerikanen, waarvan ik zoo vele voorbeelden gezien heb, en eene onverschilligheid in het nemen van maatregelen van voorzorg, welke alles te boven gaat. Dit straalt door in alle hunne handelingen, en maakt een van hunne karaktertrekken uit. De begeerte, om dadelijk voordeel te trekken van besteede kapitalen, doet hen niet eens wachten met het afloopen der schepen, tot dat het hout van die, welke op stapel staan, genoegzaam is uitgedroogd, of hunne gemetselde gebouwen lang genoeg gestaan, en daardoor zich vaster gehecht hebben, om dezelve al dadelijk, zoo het pakhuizen zijn, met goederen te beladen. Hierdoor had in de

maand

maand Julij een noodlottig voorval plaats. Een zeer groot hoekgebouw, in *Fulton-street*, tot een pakhuis bestemd, waaraan eerst, toen de koude reeds begonnen was, de laatste hand was gelegd, had den geheelen winter gestaan; gedurende dat jaargetijde was het metselwerk geenszins genoegzaam gedroogd, om hetzelve reeds met stukgoederen te laden; de eigenaar nogtans, begeerig zijnde, van zijne uitgeschoten gelden voordeel te trekken, begon hetzelve met het voorjaar reeds met zware balen van onderscheidene g oederen te voorzien, tot dat eindelijk het gebouw, dat uit zes verdiepingen bestond, opgepropt zijnde, in eens instortte, waarbij niet alleen de boekhouder, de klerken, als zijnde het kantoor in hetzelfde gebouw, en allen, die er benevens in waren, ten getale van acht personen, omkwamen; maar ook een voorbijgaande neger insgelijks gedood, en verscheidene op straat zijnde menschen gekwetst werden; zoodat de zorgeloosheid, winzucht en tevens nalatigheid van den eigenaar, die eerst ter dege had moeten laten onderzoeken, of het gebouw dien last dragen konde, aan negen menschen het leven kostten. Gelukkig voor hem was hij elders in de stad afwezig voor zijne bezigheden. Door deze zelfde zorgeloosheid, waarmede meest altijd eene groote mate van onverschilligheid gepaard gaat, ontstaat er zeker drie à vier keeren in eene week brand, waarbij wel eens twee huizen te gelijk in de asch gelegd worden; en daar er nog veel houten

ten woningen bestaan, vermeerdert dit niet weinig de hevigheid van het vuur; nogtans moet ik hier tot hun' lof vermelden, dat zoodra er ergens brand ontstaat, zij zeer vaardig bij de hand zijn, om denzelven te blusschen. Dadelijk ziet men van alle kanten brandspuiten aansnellen, wordende de voortgang van het vuur al heel spoedig gestuit; echter gebeurt het meermalen, dat de bewoner, uit hoofde der kosten, tracht den brand zelf meester te worden, waardoor alle aangebragte hulp wel eens te laat komt. De brandspuiten, welke aan de onderscheidene maatschappijen van brandverzekeringen behooren, zijn in den best mogelijken toestand. De spuiten en al, wat er toe behoort, zijn niet slechts wel onderhouden, maar hebben een fraai en sierlijk voorkomen. De ongemeene spoed, waarmede zij naar de plaats, waar men veronderstelt, dat brand ontstaan is, voortsnellen, overtreft al, wat ik in andere landen van dien aard gezien heb; zoodra het gerucht van brand vernomen wordt, hetgeen men door alle de wijken der stad met een luid geroep verkondigt, en waarbij de klokken, welke het digtste in de buurt van den brand zich bevinden, geluid worden, ziet men dadelijk alle brandspuiten in beweging; en ofschoon dit dikmalen te vergeefs geschiedt, daar, of de brand van weinig beteekenis zijnde, spoedig zonder aangebragte hulp gebluscht wordt, en zelfs wel eens een loos alarm plaats heeft, zijn zij echter met onvermoeiden ijver gereed, om hulp te

ver-

verleenen. Dit toont, dat het eigenbelang hunne anders aangeboren onverschilligheid overtreft: want daar, zoo als ik reeds heb aangemerkt, de brandspuiten aan de verschillende brandassurantien toebehooren, zoeken zij de mogelijke schade voor te komen, die voor elk hunner, al ware dan ook het brandend gebouw niet door één' van hen verzekerd, er uit zou kunnen ontstaan, zoo de belendende woningen niet dadelijk beveiligd werden. Ook weten zij meestal niet, of er door hen verzekerde gebouwen naast of digt in den omtrek van den brand zijn, en maken zich dus altoos gereed, om het gevaar af te keeren. Het zij echter, hoe het wil, is de beweegreden niet geheel zuiver, de uitwerking is nogtans heilzaam, en zoo men alle nuttige instellingen bij het menschdom wilde nagaan, zou men er zeker vele vinden, waarvan de oorzaak, mede veelal aan eigenbelang toe te schrijven, verscholen is achter het masker van weldadige menschenliefde. Zoo weet de groote Bestuurder van het heelal, zelfs de gebreken der menschen tot een heilrijk doel te wijzigen.

Hoe ervaren de bewoners van *Nieuw York* en de omstreken ook zijn in de werktuigkunde, zijn zij echter zeer ten achtere in de windmolens; die, welke ik in de nabijheid der stad gezien heb, zijn ten uiterste onvolkomen; de wieken hebben eene zwaarte, waardoor dezelve al een' vrij sterken wind noodig hebben om rond te draaijen; zij bestaan niet, gelijk de onzen, uit twee roeden, waar

waar tegen ligt latwerk is vast gemaakt, tot het uitspreiden van linnen zeilen; maar de roeden, die uit zichzelven reeds zwaar zijn, zijn met dwarsplanken van bijna anderhalf voet breedte en zes voeten lengte, van boven tot beneden voorzien, welke alle met ijzeren staven verzekerd zijn; behalve dit, zijn de einden der wieken aan elkanderen tot meerdere stevigheid door ijzer in verband gebragt. Het spreekt van zelf, dat hierdoor alles eene zeer groote zwaarte verkrijgt. Ook hebben zij horizontale molens: deze bestaan uit een gebouw met een spits toeloopend dak, waaruit zich de molen-as verheft, welke aan het boveneind spitser toeloopt. Om deze as zijn twee cirkels van hout, welke met ijzers in diagonale rigtingen aan de as vastzitten; de geheele diameter dier cirkels zal naar gissing 50 tot 60 voeten bedragen; ook zijn dezelve nog voorzien van schuins naar het boven einde der as loopende ijzers. Tusschen deze cirkels, welke op eenen behoorlijken afstand van elkanderen gerigt zijn, vindt men planken, die op en neer staan en over elkanderen loopen, zoodat er eene geringe opening tusschen is. Deze planken, die weder met ijzer aan elkanderen gehecht zijn, worden met dwarsijzers aan eene regtstandige ijzeren staaf vast gemaakt, en zijn zoodanig ingerigt, dat ze zich van zelf naar den wind draaijen. Deze molens hebben ruim zulk een' harden wind noodig als de eersten; want, doordien de as regtstandig is, kan dezelve de kracht niet uitoefenen

 van

van eene, welke eene horizontale rigting heeft. Daar echter de meeste molens door stoom gedreven worden, is het aantal van windmolens gering. Ook vindt men eenige watermolens, waarvan ik er een' in *Nieuw Jersey* gezien heb, die ongeveer 60 voeten in diameter had. Er zijn ook molens, welke door paarden rondgaan. Een derzelve, zijnde enkel voor het zagen van mahonie- en mepel-, of eschdoornhout ingerigt, werd door acht paarden gedreven, die over elkanderen, vier aan vier gespannen waren, en hoewel dezelve niet geblind waren, scheen het rondloopen hun echter niet te hinderen.

7.

De bewoners der noordelijke, namelijk de zes *Yanqui-Staten* (*), zijnde *Vermont*, *Le Maine*, *Nieuw Stampshire*, *Rhode Island*, *Massachusetz* en *Connecticut*, bezitten zeer veel schranderheid, en zijn bijzonder vernuftig in alle die kunsten en wetenschappen, welke voordeel aanbrengen: want andere kunsten, welke meer tot veraangenaming dienen, zoo als muzijk, teekenen, ten minste

(*) Men noemt de bewoners dezer zes Staten *Yanquis*, omdat het land, thans door hen bezeten, voor dezen aan Indiaansche volkstammen toehoorden, die eene natie onder dien naam uitmaakten. De slimheid en het vernuft der tegenwoordige inwoners is tot een spreekwoord geworden; wanneer men van iemand van een schrander oordeel spreekt, zegt men gemeenlijk: «hij is zoo slim als een *Yanqui*."

ste voor zoo ver het geen betrekking tot bouwkunst of andere nuttige wetenschappen heeft, schilderkunst worden geheel veronachtzaamd. Hunne geringe vorderingen in die begaafdheden, welke de zamenleving bij ons zoo aangenaam maken, is dan ook oorzaak, dat zij door het gemis derzelve veel genoegens moeten ontberen: want of er al, zoo als ik heb aangemerkt, somtijds muzijk in meer beschaafde kringen wordt gemaakt, zijn het meest vreemdelingen, die dit talent beoefenen. De weinige Amerikanen, mans of vrouwen, die zingen, of een of ander muzijk-instrument bespelen, zijn daarin nog veel ten achtere, en daar door de taal hunne muzijk het meest uit engelsche en schotsche compositien bestaat, welke natien het minst in deze kunst gevorderd zijn, zoo ontbreekt het hun in het algemeen aan die melodie, welke men zoo vaak in de kleine gezelschapsconcerten van den europeschen vasten wal aantreft. Hunne kerkmuzijk is echter zeer fraai bij alle gezindheden, waarbij eene schoone melodie heerscht, vooral bij de Episcopalen, welke het hart met een godsdienstig gevoel vervult; en ofschoon er bij de presbijterianen en andere protestantsche genootschappen een gemeenschappelijk gezang bestaat, vindt men nergens het wanvoegelijk en oneerbiedig geschreeuw van de meeste Nederlandsche kerken. Voor 't overige is hunne onverschilligheid voor die kunsten, welke den beschaafden omgang zoo bevallig en aangenaam maken, ook oorzaak, dat, daar dezelve slecht betaald worden, er zich geen goede of voorname meesters

in

in die vakken bevinden. In 't geheel is de opvoeding, wat beschaafdheid en manieren aangaat, zeer verwaarloosd. Zij zijn ten uiterste onbeleefd in gezelschappen. Behalve dat zij de lompe manieren der Engelschen hebben aangenomen, om geene notitie van vreemde personen, zelfs niet van dames, in fatsoenlijke gezelschappen te nemen, alvorens aan elkanderen voorgesteld te zijn, slaan zij zoo weinig acht op die burgerlijke beleefdheid, welke zelfs Engelschen omtrent onbekenden in acht nemen, dat, indien men hunne grove manieren niet kende, dezelve voor opzettelijke beleedigingen zouden worden aangezien. Hiervan zoude ik verscheidene voorbeelden kunnen aanhalen, doch zal mij slechts tot enkele bepalen. Is men in een koffijhuis gezeten en staat men voor een oogenblik van zijn' stoel op, gebeurt het menigmaal, dat een ander den stoel inneemt. In de *reading room* of societeit om nieuwspapieren te lezen, wanneer men druk bezig is met een of ander belangrijk artikel, valt het ook wel eens voor, dat, daar door de grootte der bladen, deze zoo digt bijeen liggen, dat dezelve somtijds over elkander slaan, de gene, die naast u staat, zonder eenig acht te geven of gij juist op die zijde, welke het digtst bij hem ligt, bezig zijt met lezen of niet, zijn blad omslaat, en u het verder lezen belet; doch men heeft dan ook de vrijheid, om even eens te handelen, zonder dat zij zich daaraan in het minst bekreunen. Gemeenlijk sloeg ik het blad met de hand weg, wanneer mij zulk eene lomp-

heid

heid overkwam. Zoo gebeurde het mij ook eens, dat ik op straat voor een' prentenwinkel naar eene nieuw uitgekomene fraaije plaat ziende, door een' fatsoenlijk gekleed' heer, die naast mij kwam staan, zoo digt gedrongen werd, dat hij mij op den voet trapte, zonder echter daarvoor de minste verschooning te vragen, trekkende eenvoudig zijn' voet terug, zonder een woord te zeggen, even of hij op een' ongelijken steen getrapt had; van mij af gaande, om aan eene andere zijde van den winkel te zien, maakte ik gebruik van het regt van wedervergelding: ik ging insgelijks, even als of ik alles van nabij wilde zien, zoo digt bij hem staan, dat ik hem op mijne beurt gevoelig op den voet trapte, trekkende insgelijks denzelven terug, zonder eenige acht op hem te geven, hetwelk hij van zijnen kant mede stilzwijgend liet doorgaan. Vele zulke trekken zou ik kunnen aanhalen, welke alle van hunne weinig beschaafde manieren getuigen. Zoo heeft ook, bij voorbeeld, een Noord-Amerikaan geen behoefte aan een' zakdoek. Ik heb verscheidene welgekleede lieden deszelfs gebruik door hunne vingers zien vervullen. Tabak in den mond is schier eene algemeene behoefte. Deze onwelvoegelijkheid in alle hunne manieren, gaat zoo ver, dat zelfs in de geregtshoven, in tegenwoordigheid der regters en gezworenen, ik meer dan eens de advokaten niet alleen op hun gemak, met de beenen op een' anderen stoel heb zien zitten, maar zelfs, wanneer de zaak, welke bepleit of beoordeeld moest

wor-

worden, hen niet aanging, of van geen heel groot belang was, somtijds zich wel eens aan eene zachte sluimering zien overgeven; en daar zij aan eene groote ovale tafel zitten, die vlak voor de regters staat, zet deze houding, welke bij ons voor minachting en kwetsing der regterlijke achtbaarheid zou gehouden worden, weinig plegtigheid bij aan eene regtbank, welke over leven en dood en de eer hunner medeburgeren moet beslissen. Dit gebrek aan beschaving bij hen, is ook van een' nadeeligen invloed op hun karakter, en maakt dat zij weinig belang stellen in het lot hunner natuurgenooten; ja deze ongevoeligheid gaat bij sommigen zoo ver, dat zij omtrent hunne naaste betrekkingen onverschillig zijn; iedereen leeft in deze republiek voor zichzelven en bekreunt zich weinig om anderen. Hieruit ontstaan dan ook eene menigte van processen: want, daar in veel gevallen de onafhankelijkheid te weinig beperkt, en de vrijheid van handelen al te ver getrokken wordt, benadeelen zij al dikwijls elkanders belangen, hetwelk tot geschillen aanleiding geeft, waarbij de advokaten het meeste voordeel genieten. Deze heeren weten dan ook zeer goed partij te trekken van deze drift tot procederen; en daar er geen burgerlijk noch crimineel wetboek bestaat, maar alles gedeeltelijk op engelsche wetten, akten van het Algemeen Congres, of bijzonder Bestuur van den Staat gegrond is, geeft dit aanleiding, vooral in het civile, tot eene menigte van exceptien, die

de

de eenvoudigste zaken verwarren, jaren lang rekken, en waarbij de praktisijn zich ten koste van zijne cliënten verrijkt, en beide, winner en verliezer, zich arm pleiten. Er zijn echter voordeelige uitzonderingen, en ik ken advokaten, die als eerlijke lieden, het belang hunner principalen trouw behartigen. Het is niet te verwonderen, dat menschen, die zoo weinig meêwarig gevoel voor elkanderen toonen, omtrent de dieren niet minder onverschillig, ja zelfs wreed zijn. De zorg, welke zij voor hunne paarden, koeijen en ander vee dragen, gaat slechts zoo ver als dit in verband staat tot het voordeel, dat zij er van trekken, en nog is met dat al deze zorg zeer gering. Zij zullen hunne paarden, wanneer zij ergens voor uitspanning naar toe rijden, schier den geheelen dag in de heete zon laten staan, zonder er zich om te bekreunen, en gaan zelfs wel eens over tot eene mishandeling, welke aan wreedheid grenst. Het geen ik hier verhaal is zoo op waarheid gegrond, dat het aan alle karrelieden in *Nieuw York* verboden is, zwepen te gebruiken, om de mishandelingen, welke zij hunne paarden aandeden, voor te komen. Honden en katten, deze bij ons zoo gezellige huisdieren, hebben aldaar een ongelukkig lot: hun leven hangt af van den moedwil van kinderen. Wanneer des zomers een dolle hond zich heeft vertoond, of enkel het gerucht zich verspreidt, dat er een in de stad of nabijheid aanwezig is, wordt er niet, zoo als bij

ons,

ons, eene afkondiging gedaan, om de honden vast te leggen; neen, er komt dadelijk een gebod, om alle honden, welke op straat gevonden worden, dood te slaan, belovende de regering voor elken hond een' dollar premie; waardoor de permissie, om met zijn' hond te wandelen, mits van een' halsband voorzien zijnde, krachteloos wordt: want wil men hiervan gebruik maken, wordt de hond behendig, zonder dat zijn meester zulks bemerkt, doodgeslagen, meê genomen en de halsband afgedaan. Op die wijze zijn er het vorige jaar bij de 800 honden omgebragt, en te *Philadelphia*, ten tijde, dat ik te *Nieuw York* was, omtrent 500. Dat men voorzorgen gebruikt, is prijselijk: het leven van een mensch is van te veel waarde, om daaraan niet alles op te offeren; maar, om zonder noodzakelijkheid eene algemeene slagting van dit trouw en gezellig dier te bevelen, is eene wreedheid, zoodra er andere middelen zijn, om het gevreesde kwaad voor te komen. Dezelve is nog zoo veel te barbaarscher, omdat men het veeltijds aan jongens overlaat, die zich in het martelen dier dieren verlustigen.

Er bestaat nog een hoofdtrek in hun karakter, namelijk zucht tot grootspraak; daaromtrent hebben zij wel iets gemeens met de Belgen. Behalve pogchen op nationalen voorspoed, hetwelk zij aan hunne meerdere schranderheid en handelskennis, waarop zij met regt kunnen roemen, doch waarbij niet altoos eene strikte eerlijkheid wordt in

acht

acht genomen, en vooral ook aan hunnen meerderen godsdienstijver, deugd en goede zeden toeschrijven, en hetwelk hun doet wanen, dat zij ver boven *Europa* bevoorregt zijn, terwijl zij op dat werelddeel met een' blik van medelijden neêrzien, welke niet geheel vrij is van de trotschheid van den phariseër, straalt er ook eene kwakzalverij door in alle hunne handelingen. Zoodra een koopman of winkelier eene partij goederen uit *Frankrijk* of *Engeland* ontvangen heeft, vindt men de straat voor zijn pakhuis of winkel zoodanig met ledige kisten en kasten bezet, dat men er genoegzaam niet door kan. De man wil het voorkomen hebben van iemand, wiens pakhuizen zoo vol zijn, dat hij geen berging meer over heeft. Dit heeft vooral plaats in *pearl-street*, waar de straat zoodanig bezet is, dat de doorgang schier onmogelijk wordt.

8.

Er bestaat geen heerschende kerk te *Nieuw York*, noch in de overige Staten van het Gemeenebest. Alle godsdiensten hebben gelijke regten, wordende allen geduld, die geen nadeel aan het gezag van het Bestuur toebrengen, noch de openbare rust storen. De inwoners der noordelijke Staten verschillen hierin grootelijks met hunne zuidelijke broeders. Zij zijn met naauwgezetheid gehecht aan de

uiter-

uiterlijke pligten van de godsdienst, waardoor zij ten uiterste dweepachtig zijn; hetwelk hun door de bewoners der zuidelijke Staten wel eens wordt verweten. Deze geneigdheid tot dweeperij geeft groot gezag aan hunne geestelijken. Er bestaan omtrent negen of tien verschillende protestantsche geloofsleeren, welke gezamentlijk bij de honderd kerken en bedehuizen bezitten. Buiten dien zijn er nog drie of vier van de roomsch-katholijke eerdienst en twee sijnagogen. Van alle deze godsdiensten is de bisschoppelijke engelsche kerk de voornaamste; deze bezit de grootste, prachtigste kerken, welke alle met fraaije torens versierd zijn, en telt de meeste belijders. Vervolgens maken de presbijterianen het grootste aantal uit; deze hebben, met de overige secten, eenvoudiger kerken, behalve de roomsch-katholijke, welke een meer uiterlijk vertoon maken. De hollandsche hervormde kerken, zijnde de eerste christelijke tempels, welke in den Staat gesticht werden, zijn mede zeer ruime, insgelijks met torens versierde gebouwen. Iedere godsdienst moet in hare eigene behoeften voorzien, hetgeen voor sommigen niet veel bezwaar oplevert, daar eenige kerken vele landerijen in de nabijheid bezitten, welke door den aanwas der stad en het toenemen van den landbouw eene ontzettende hooge waarde verkregen hebben. Onder deze munten vooral uit eene der hollandsche hervormde kerken, welke als de oudste van *Nieuw York*, met veel land begiftigd is, hetwelk in den

aan-

aanvang van weinig beteekenis was, doch thans bij de groote welvaart der stad, nu veel dezer landerijen verhuurd en met straten zijn bebouwd, eene verbazende hooge huur opleveren, of wel tot onmatige prijzen verkocht zijn. In deze kerken plagt over eenige jaren de dienst nog in de nederduitsche taal verrigt te worden; doch dit heeft thans geen plaats meer; de hollandsche afstammelingen beginnen al meer en meer de taal hunner voorouderen te vergeten.

Als behoorende tot de hervormde kerk in *Nederland*, had ik mijne attestatie, als lidmaat dier kerk, te *Rotterdam* verkregen, ter hand gesteld aan den Heer KUYPERS, Predikant bij de hollandsche hervormde kerk te *Nieuw York*. Zijn Eerwaarde sprak, hoewel met een' engelschen tongval, het nederduitsch vrij naauwkeurig. Hij was thans vooraan in de zeventig jaren oud, en een opgeruimd aangenaam man in den omgang, gansch niet ontbloot van kennis, en behoorde nog tot de oude godgeleerde begrippen in de gronden van zijne godsdienst. Nog zeer jong zijnde, was hij met zijn' vader, zijnde te *Groningen* geboren, naar het eiland *Curaçao* vertrokken, waar deze het predikambt had waargenomen, hebbende zich vervolgens in de nabuurschap van *Albany* neêrgezet, alwaar hij voor eenige oud hollandsche familien in het nederduitsch had gepredikt.

Die godsdiensten, waarvan de kerken geene inkomsten bezitten, moeten door eene tauxatie der

le-

leden van de gemeente gevonden worden, ten einde alle onkosten te kunnen bestrijden. Dit is het geval met de meeste der godsdienstige gezindheden, welker kerken, in later tijd gesticht, geen eigendommen bezitten. Daar echter door de algemeene welvaart, iedere secte, waar onder vooral ook de kwakers, vele vermogende leden onder derzelver gemeente telt, geschiedt de opbrengst der bijdragen tot instandhouding van de eerdienst met weinig bezwaar. Uitgenomen eenige kerken onder het nederlandsch en naderhand engelsch beheer, van wege het bestuur gesticht, zijn alle de overige op eigen kosten der verschillende gemeenten gebouwd; hetgeen zonder eenige moeite of bezwaar geschiedt. Wanneer eene of andere godsdienstige gezindheid te *Nieuw York* of elders in den Staat, zich talrijk genoeg in ledematen bevindt, om eene kerk te stichten, worden de daartoe vereischte gelden, hetzij van de leden der gemeente zelven, of wel van andere gegoede lieden, tegen een' behoorlijken intrest, opgenomen. Zoodra de kerk volbouwd is, verkoopt men de daarin vervaardigde banken, waarvan de som reeds gewoonlijk zoo veel bedraagt, dat veelal de halve en somtijds nagenoeg de geheele hoofdsom wordt afgelost; vervolgens worden in de reeds verkochte banken de zitplaatsen aan de huisgezinnen der eigenaren verhuurd, waaruit dan de kosten der jaarlijksche uitgaven bestreden, en de intressen van het overblijvende kapitaal betaald worden.

Hoe-

Hoezeer de Kerk en Staat in geen verbindtenis met elkanderen staan, zoo matigt zich echter de eerste een gezag aan, hetwelk men als een inbreuk op de regten van het volk kan aanmerken. Zoo spant men, bij voorbeeld, bij sommige van de engelsche bisschoppelijke kerken, wel eens kettingen, ten einde gedurende de godsdienstoefening, den doorgang voor rijtuigen te stuiten; zelfs gaat de dweepzucht zoo verre in de noordelijke Staten van het Gemeenebest, dat een reiziger, die op een' zondag door een dorp reisde, genoodzaakt werd, niet alleen de reize te staken, maar zelfs verpligt werd, de godsdienstoefening bij te wonen, waarna hij zijne reize weêr konde vervolgen. Er zijn heerschende gebruiken, of liever misbruiken in de Vereenigde Staten, waarbij meer dwingelandij tot onderwerping aan dezelve plaats heeft, dan in de willekeurigste monarchien: zoo zou men, onder anderen, niet alleen des zondags avonds geene groote bijeenkomsten in zijne woning durven hebben; maar nog veel minder, al was het in den huiselijken kring, een kaartspel in de hand nemen. Menschen, die zich in weerwil hiervan, in hun eigen huis aan zulk een vergrijp schuldig maakten, zouden als geheel zedelooze wezens, zonder eenige godsdienstige beginselen, worden aangezien en gevaar loopen, om met minachting behandeld te worden. Evenwel moet men zich daarom niet verbeelden, dat deze naauwgezetheid betere zeden dan in de europische Staten, en vooral in *Nederland*, te kennen

nen geeft. Alle openbare hotels, herbergen, koffijhuizen, theetuinen enz., zoo binnen als buiten de stad, zijn vol met lieden uit de onderscheidene klassen der zamenleving, waaronder menigeen, voornamelijk onder de laagste standen, zich aan dronkenschap schuldig maakt; zoodat hij, die 's morgens stipt ter kerke gaat, en 's avonds geen schuldeloos of eenvoudig vermaak in zijn eigen huis, onder zijn gezin zou toelaten, zich niet ontziet, door drank bevangen, bij vrouw en kinderen te huis te komen, zonder dat dit daarom zijn' naam zou onteeren; daar hij door een concert gevaar loopt, zich met minachting te zien behandelen. Wel is waar, dat zich ten aanzien der zijnen, als vader des huisgezins te verlagen, wordt afgekeurd, maar het wordt echter van minder belang gerekend, dan zich met muzijk op den dag des Heeren te vermaken. Het zal hier niet ongepast zijn, om bij het zedelijk karakter der Amerikanen, ten minste die *Nieuw York* bewonen, nog een weinig stil te staan.

Er is zeker geen land, waar de dweepzucht tot zulk eene hoogte gekomen is, dan in de noordelijke Staten van deze Republiek. Een groot aantal der bevolking uit methodisten, kwakers en andere dweepzieke gezindheden bestaande, is dit van een' nadeeligen invloed op het overige gedeelte der natie, hetwelk met het zelfde gebrek besmet, tot geveinsdheid overhelt. De ondeugden zijn dan, zoo als ik reeds heb aangemerkt, geenszins uit de maatschappij verbannen;

dron-

dronkenschap, overspel, diefstal, bedrog, doodslag, haat en nijd, bestaan hier niet minder, dan in *Europa.* Vele vrouwen, die een uiterlijk vertoon van kuischheid aannemen, zijn aan den wellust overgegeven. Men vindt hier eene menigte van stille huizen aan die ondeugd gewijd, waarin men somtijds met verbazing voorwerpen aantreft, die elders als bloeijende schoonheden in de zamenleving schitteren. Hiervan is grootendeels oorzaak, de zucht naar opschik, waaraan de vrouwen hier ongemeen sterk verslaafd zijn; boven elkanderen trachtende uit te munten, is het voor iemand, die maar een matig inkomen bezit, vooral daar de vrouwelijke tooi in de *Vereenigde Staten* bovenmate duur is, genoegzaam onmogelijk, zijne vrouw en dochters naar haren lust tot modeopschik te voldoen; de uitgaven, hiertoe vereischt, gaan zijne krachten te boven, en daar zij niet gaarne voor hare meer vermogende gezellinnen onderdoen, begeven zij zich naar eene andere plaats, alwaar zij niet zoo bekend zijn, ten einde daar, zoo bedekt mogelijk, in ontucht zoo veel te verdienen, als tot goedmaking der groote kosten tot het toilet vereischt wordt. Zoo verzekerde mij een jonge Duitscher te *Nieuw York*, een meisje in een verdacht huis ontmoet te hebben, dat door hare schoonheid, in de beste gezelschappen te *Philadelphia* eene groote rol speelde; op het punt staande van een huwelijk aan te gaan, waarbij berekeningen van geldelijke belangen het overwigt

 bo-

boven de liefde in haar hart hadden, bovendien uit valsche schaamte, er niet voor willende uitkomen, dat zij geen vermogen bezat, om in de prachtige uitrusting te voorzien, welke zij bij haren aanstaanden echt voor onontbeerlijk hield, was zij tot het wanhopig besluit gekomen, om, ten koste harer eer, en haren goeden naam er aan wagende, zich op deze rampzalige wijze de middelen er toe aan te schaffen.

Nogtans moet men bekennen, dat er ook aan den anderen kant weêr vrouwen zijn, die eene voordeelige uitzondering maken, en in tegendeel als voorbeelden van deugd en goede zeden, hare kunne eer aan doen, zich ook beijverende, om de gebreken en verkeerdheden der jeugd tegen te gaan. Hiertoe behoort inzonderheid de *temperance society*, zijnde een genootschap door vrouwen opgerigt, strekkende ter verbetering van de zeden der jongelingen. Alle jonge lieden, die zich aan de regelen van het genootschap willen onderwerpen, worden daarin opgenomen. Deze regelen bestaan voornamelijk, in zich aan het gebruik van alle sterke dranken, punch of dergelijke te onttrekken, het loopen in koffij- en oesterhuizen enz. na te laten, en zich voorts met ingetogenheid te gedragen. Zoo als het echter ook met de nuttigste instellingen wel eens het geval is, vergen zij te veel, waardoor zij minder proselijten maken; er is meer ijver dan beleid in hare pogingen. Zoo verbieden de wetten insgelijks het gebruik van

wijn,

wijn, hetwelk dan ook door die jongelingen, die leden van het genootschap zijn, zoo strikt wordt nagekomen, dat, bij een' mijner vrienden in een kosthuis ten eten zijnde, deze twee derzelve zocht over te halen om een glas wijn te drinken, hetgeen echter volstandig door hen geweigerd werd. Dat het misbruik maken van dezen heilzamen drank veroordeeld wordt, is zeer loffelijk; maar het gebruik er van geheel te verbieden, is niet staatkundig en de snaar te sterk spannen. Ook waren er vele lieden van gezond verstand, die, hoezeer zij het oogmerk prezen, echter de middelen, om hetzelve te bereiken, geenszins goedkeurden, en voor de instandhouding van het genootschap vreesden. Ook is er nog iets, hetwelk op den duur misschien van een' nadeeligen invloed zou zijn op den geest der jongelingen van den beschaafden stand, namelijk, dat deze groote ingetogenheid, eene zekere mate van verwijfdheid kan doen ontstaan. Allen, die tot het genootschap behooren, doen hun best, om hunne schoone zedemeesteressen te behagen, waardoor zij, den toon van verwijfde *petit-maîtres* verkrijgende, een minder mannelijk voorkomen hebben. Indien zij, even als de Spartanen, zich alleen met krijgshaftige spelen bezig hielden, en met elkanderen in het worstelperk traden, zouden deze onthoudingen, bij de mannelijke oefeningen gepaard, kracht naar geest en ligchaam te weeg brengen; maar, daar de hedendaagsche zeden en gebruiken met die der ou-

oude volkeren zulk een groot verschil hebben, en in dit Gemeenebest de handel meer veld wint dan de krijg, spreekt het van zelve, dat jonge lieden, die hunnen tijd tusschen het kantoor en de vrouwelijke kringen verdeelen, weinig veêrkracht zullen verkrijgen. Hetgeen in dit genootschap echter meer lof verdient, is, dat hetzelve aanleiding geeft tot het uitgeven van vlugschriften, waarin het nadeelige van het misbruik maken van geestrijke dranken met sterke kleuren wordt afgeschilderd; hetgeen, zoo als men verzekert, reeds van eene heilzame uitwerking is op den gemeenen man, en vooral op de zeevarende klasse, ofschoon ik bij mijne uit- en thuis-reize hier niets van heb kunnen bespeuren.

Ik heb weinig schoone vrouwen in *Nieuw York* gezien: de meeste zijn mager en langwerpig van wezen; zij missen het gevulde en poezelige der nederlandsche, engelsche en duitsche vrouwen. Ook schijnen zij weinig of geen boezem te bezitten; dit echter wordt door hare kleeding veroorzaakt, trachtende daarmede dit sieraad der schoone sekse zoodanig door eene onnatuurlijke drukking te verbergen, dat het even is, als of zij hetzelve geheel misten. Voor het overige zijn zij niet onaangenaam in den omgang, en hoewel zij de fijne beschaving niet hebben der europesche vrouwen van den middelstand, hebben zij, als tot eene zachter kunne behoorende, dat ruwe niet, het-

welk

welk de mannen, met haar van gelijken rang, zoo onvoordeelig kenschetst.

De letterkunde, voor zoo veel dezelve geen betrekking heeft tot kunsten en wetenschappen, welke een onmiddellijk nut aanbrengen, is naar evenredigheid der bevolking nog weinig gezocht bij een volk, hetwelk tot nog toe zijn voornaamste werk maakt van handel en fabrijkwezen, zijnde zij tot heden nog in een' kwijnenden staat. Men begint er nogtans een weinig meer opmerkzaamheid op te vestigen, sedert dat zij schrijvers bezitten, die zelfs bij die natien, waar de geleerdheid in bloei is, door hunne werken zouden uitmunten. Ook doen zij hulde aan hunne bekwaamheden; dit bewijst het onthaal, WASHINGTON IRVIN, bij zijne terugkomst uit *Europa*, waar hij tot meerdere volmaking zijner kundigheden had rond gereisd, aangedaan, wordende bij zijne aankomst te *Nieuw York*, ter zijner eer, in het eerste hotel der stad een groot gastmaal gegeven. Deze schrijver heeft een werk geschreven, over de eerste stichting van de Stad en Staat van *Nieuw York*, door de Nederlanders in 1614, waar onze voorzaten wel als ronde, eerlijke en opregte menschen worden voorgesteld; maar tevens in een belagchelijk daglicht voorkomen. Hij, benevens COOPER, zoo als bekend is, zijn anders zeer verdienstelijke schrijvers, en die beide eer aan hun land doen. De weinige zucht, welke er dan ook voor als nog voor de letteren bestaat, is oorzaak, dat er weinig ge-

leer-

leerde genootschappen, en zelfs, voor zoo ver ik weet, geene leesgezelschappen voor handen zijn. Zoo gaf ik eens aan een' onzer meest geachte landgenooten, een' eerbiedwaardig' grijsaard, voorheen afgezant van ons Gemeenebest bij de *Vereenigde Staten*, mijne verwondering te kennen, dat er geene leesgezelschappen in de stad aanwezig waren: waarop hij mij hiervan de onmogelijkheid aantoonde, alzoo de achteloosheid en onverschilligheid der bewoners van *Nieuw York* zulks ondoenelijk maakten, daar, wanneer er een boek, al was het nog zoo belangrijk, ter lezing werd rondgezonden, hetzelve zeker geen twee of drie huizen ver zou komen, zonder geschonden of bedorven te zijn, en nimmer zou, zoo er veel leden waren, het laatste het in handen krijgen, en het boek bij den een' of ander, vooral zoo er kinderen aanwezig zijn, geheel vernietigd worden; dit, verhaalde mij die heer, had hij bij ondervinding: een boek van eenig aanbelang aan eene zijner kennissen geleend hebbende, kon hij hetzelve, niet tegenstaande herhaald aanzoek, niet terug krijgen; toen hij eindelijk met ernst op de teruggave aandrong, werd het hem in een' erbarmelijken staat bezorgd; verscheidene bladen waren er uitgescheurd, zijnde het verder vol vlakken; daar de persoon, aan wien hij het boek geleend had, een huisgezin met kinderen bezat, heeft hetzelve denkelijk tot speeltuig voor hen gediend, hetgeen niet te verwonderen is, daar die zelfde heer mij ook verhaalde, dat

dat hij, zich aan huis bevindende bij een' zijner vrienden, deszelfs kinderen bezig zag, elkanderen boeken toe te werpen, welke hij tot zijne bevreemding bemerkte, onderwerpen van belang te bevatten. Maandwerken worden er weinig gevonden; daarentegen is er een overvloed van dagbladen; dagelijks komen er omtrent twintig in het licht, welke alle gretig gelezen worden; deze bevatten tusschen beide eens een letterkundig vertoog; doch daar alle deze nieuwsbladen niet langer, dan op zijn hoogst twee of drie dagen duur hebben, wordende al dadelijk tot scheurpapier gebruikt, zijn deze vertoogen, al zijn dezelve ook nog zoo belangrijk, spoedig weêr verdwenen; want om een nieuwsblad te vinden, dat veertien dagen of eene maand te voren is uitgekomen, is onmogelijk; dezelve zijn dan reeds alle vernietigd. Daar het echter den Noord-Amerikaan geenszins aan schranderheid en vernuft ontbreekt, en de lust tot geleerdheid zich langzamerhand begint te vertoonen, is het te hopen, dat hunne tegenwoordige onverschilligheid omtrent de fraaije letteren voor eene meerdere belangstelling moge plaats maken; hetwelk dan ook zonder twijfel van een' heilzamen invloed op hunne manieren zal zijn, welke nog zoo veel beschaving noodig hebben.

9.

Zoo als ik reeds heb gezegd, blijkt hun vernuft vooral in hunne vorderingen in de werktuigkunde. De uitvinding of toepassing van den stoom op vaartuigen, is men aan hen verschuldigd, en al het werktuigelijke in hunne fabrijken is fraai en met veel beleid en kunst ingerigt. Desniettegenstaande bezitten zij weinig fabrijken: alle voortbrengselen van dien aard komen uit *Frankrijk* en *Engeland*. Ofschoon de vreemde goederen aan zeer hooge inkomende regten zijn onderworpen, zijn dezelve niet te min goedkooper, dan die, welke uit hunne eigene fabrijken voortkomen. Men kan dit aan niets anders, dan aan de verbazende hooge werkloonen toeschrijven; deze zijn boven de behoefte der werklieden ingerigt: want een daglooner in *Nieuw York* behoeft niet hard te werken, om een' dollar, of *f* 2, 50 c. daags te verdienen; iemand, die vlijtig is en zwaar werk kan verrigten, kan ligt anderhalf of twee dollars per dag winnen, en daar de levensmiddelen niet veel duurder zijn, dan bij ons te lande, gevoelt men, dat een amerikaansch werkman in overvloed leeft, en nogtans is hij daarom niet rijker, dan onze werklieden. Hij verteert gemeenlijk, wat hij wint; des zondags maakt hij veel verteringen, en aan de kleeding, welke door een inkomend regt op de lakenen van 50 pCt., tot zulk een' hoogen prijs

stijgt,

stijgt, leggen zij veel ten koste, daar de geringste daglooner zich zou schamen, zoo hij des zondags geene kleeding van fijn laken aan had. Ook het schoeisel is niet minder duur: een paar gewone schoenen kosten twee en een half tot drie, en een paar halve laarzen zes dollars; en zoo alles naar evenredigheid. Men vindt, wel is waar, koop-laarzen en schoenen, welke op het land gemaakt, slechts de eerste twee of drie, en de laatste een' dollar kosten; maar deze zijn somtijds zoo slecht, dat dezelve niet langer dan twee of drie weken, op zijn hoogst eene maand duren. Het artikel der kleeding, benevens de voorwerpen van weelde en de huishuur, zijn alle op eene ontzettende hoogte. Het is niet te verwonderen, dat alle inkomende goederen zoo hoog bezwaard zijn, daar deze in een land, waar genoegzaam geene belastingen bestaan, de voorname inkomsten van den Staat uitmaken. Intusschen kan men nagaan, dat een ongehuwd werkman, die, zoo als ik hier voren zeide, niet meer dan voor kost en inwoning, twee en een half of drie dollars betaalt, in overvloed moet leven; hetwelk echter van geen' voordeeligen invloed op hun zedelijk gedrag is, daar deze overvloed veelal in drank en ontucht verteerd wordt. Men moet nogtans ter eere van den werkman hem nageven, dat hij beleefd is, en naar evenredigheid meer wellevendheid bezit, dan de hoogere klassen zijner medeburgeren. Het doet mij leed, bij deze gelegenheid te moeten opmerken, dat de lagere

volks-

volksklasse in vreemde landen veel minder ruwheid en grofheid bezit dan bij ons; er is nogtans zeker geen land, waar meer pogingen tot vorming der menschen uit de mindere standen worden aangewend, dan in ons vaderland. Hoe veel kleine werkjes ziet men niet, die in menigte door de Maatschappij tot Nut van het Algemeen worden uitgegeven, om verlichting en beschaving te verspreiden. Het vak van onderwijs, op last der hooge regering, is zoodanig ingerigt, dat het mede hiertoe werkzaam is, en ondanks alle moeite om dit heilzaam doel te bereiken, blijft over het algemeen, den toon van de lage standen grof en van beleefdheid ontbloot, en verschilt daarin grootelijks, zelfs met de bewoners der zuidelijke streken van België, waarvan echter het volkskarakter zoo verre beneden dat van den Noord-Nederlander is.

Hoe is het toch mogelijk, dat een volk, hetwelk in de laatste jaren zoo veel blijken van echte vaderlandsliefde en trouw aan deszelfs wettige Overheid heeft aan den dag gelegd, en door lust tot orde en eensgezindheid toont, dat het verheven is boven den muitzieken woelgeest van andere natiën, daarbij een zachter karakter ten toon spreidt, hetwelk buiten staat, om zich aan zulke verschrikkelijke toonëelen van volkswoede, als in andere landen plaats grijpen, en waarvan men in onze jaarboeken maar schaars voorbeelden vindt aangeteekend, schuldig te maken, niet te min zulk

een

een onbeschaafd voorkomen in toon en manieren bezit? Hoe menigmaal heb ik niet vreemde reizigers, en helaas niet ten onregte, over de onbeleefdheid van voerlieden en inzonderheid van schippers, hooren klagen, waarin echter, sedert dat de vreemde manier van reizen door diligences en stoombooten in zwang is, eene verandering ten goede ontstaan is. Het is te hopen, dat de loffelijke pogingen ter beschaving van de lagere volksklasse, niet alleen onder dezelve meer kundigheden zullen verspreiden, maar dat dit dan ook tevens die gevolgen zal hebben, dat de toon en manieren met deze meer in overeenstemming gebragt worden, en de mindere standen van Neêrlands volk hierin bij andere natiën niet achterlijk blijven. Dit behoort vooral tot het vak van de onderwijzers der lagere scholen, aan wie de zorg en oplettendheid tot dat einde niet genoeg kunnen worden aanbevolen.

De hooge loonen, welke de werkman in *Nieuw York* geniet, zijn echter oorzaak, dat men van een zeer hoog inkomen moet voorzien zijn, om met eenig gemak te kunnen leven. Dienstboden genieten bij gevolg insgelijks hooge huren; geen vleesch of groente wordt er aan huis gebragt; men moet alles van de markt zelf halen. Meermalen heb ik den man van den huize uit den burgerstand des morgens, met een mandje aan den arm, naar de markt zien gaan. Zelfs onze Consul, die op een' fatsoenlijken voet leefde, ging iederen morgen zelf ter markt; met dat onderscheid echter, dat

hij

hij het door hem gekochte door iemand liet thuis brengen. De door den geneesheer bij ziekte voorgeschrevene middelen worden door de apothekers niet thuis bezorgd; alleen de weinige vreemde apothekers, of die hunne leerjaren in *Europa* hebben doorgebragt, maken hierin eene uitzondering. Daar er veel vermogende ingezetenen in *Nieuw York* zijn, ziet men er eene menigte eigene rijtuigen, welke, alle met schoone paarden bespannen, zeer sierlijk en met veel smaak zijn ingerigt, en hoewel er vele met wapens op de portieren beschilderd zijn, ziet men nogtans geen bedienden in de liverei; dit teeken van dienstbaarheid schijnt in geen gebruik te zijn. De meeste dienstboden bestaan uit Ieren en negers; men vindt ook wel eens duitsche meiden of knechts; doch deze zijn, uit hoofde dat zij bij hunne aankomst de taal nog moeten leeren, minder gezocht, ofschoon zij anders, wat hunne trouw en zedelijk karakter aangaat, boven de eersten te verkiezen zijn.

10.

De grootte van *Nieuw York* zal die van *Amsterdam* niet overtreffen, hoewel de bevolking van eerstgemelde stad, die van de laatste te boven gaat, wordende zij thans berekend op een aantal van 214000 zielen, hetwelk in den zomer nog sterk vermeerdert, door den grooten toevloed van land-

ver-

verhuizers, die schier met iedere pakketboot van *Havre*, *Londen* of *Liverpool* aankomen, behalve die nog met bijzondere schepen van *Holland* of van elders aanlanden. De meeste dezer landverhuizers bestaan uit Franschen, zijnde voornamelijk uit den *Elsasz*, uit Duitschers en Ieren. Van de twee eerste natiën blijven er weinige in de stad. Wanneer er een schip met twee of drie honderd Emigranten aankomt, ziet men deze zelden langer dan drie of vier dagen in de stad ronddwalen, begevende zich, uitgenomen eenige weinige, die, zoo als ik reeds gemeld heb, als ambachtslieden, of op eene andere wijze, hun bestaan zoeken, naar de westelijke oorden van de Republiek, ten einde zich aldaar als landbouwers neêr te zetten. Uit dien hoofde zijn zij dan ook zeer welkom; daarentegen is men niet zeer gesteld op de Ieren, zijnde deze meestal lui, zonder lust of ijver, om iets bij de hand te nemen, en wanneer zij er dan niet in slagen, om als bedienden zich te kunnen verhuren, dan komen zij als bedelaars ten laste van het algemeen of worden misdadigers. Van daar zijn de tucht- en werkhuizen meest door Ieren en negers bevolkt, en brengen niet weinig toe om het zedenbederf te vermeerderen. Onder de negers, slechts sedert eenige jaren van de slavernij verlost, vindt men eenige nijvere menschen, die als nuttige leden van de maatschappij tot de algemeene welvaart meêwerken; doch de grootste hoop is mede zonder eenigen werkenslust. Ook is men er op bedacht,

dacht, om zich op eene voegzame wijze van hen te ontslaan. Hiertoe heeft men begonnen volkplantingen van vrije negers op de kusten van *Afrika*, het land hunner voorouders, aan te leggen; hetwelk, als zijnde zij christenen, onder een beschaafd volk geboren en opgevoed, welligt van de beste gevolgen kan zijn; ten minste heb ik vernomen, dat deze volkplanting zeer goed opnam; het spreekt van zelf, dat zij, wat hun staatkundig aanzijn betreft, geheel op zichzelven staan, onafhankelijk van de *Vereenigde Staten*, alzoo de wetten van het Gemeenebest verbieden om koloniën in bezit te hebben. Welke voordeelen hun bij hunne verhuizing naar *Afrika* ten deel vallen, is mij onbewust. Zeker wordt dit hun zoo smakelijk mogelijk gemaakt; echter zijn er verscheidene, die aan een lui en meestal armoedig leven in hun tegenwoordig vaderland, de voorkeur boven de verplaatsing naar een ander werelddeel geven, ofschoon zij, ondanks hunne verkregene vrijheid, niet in de voorregten hunner blanke landgenooten deelen: zij hebben onder anderen geen stem in de verkiezingen der regenten van den Staat of van het Gemeenebest; ook worden zij, zoo als ik bespeurd heb, niet tot gezworenen toegelaten. Menigmaal ben ik in civile en criminele regtszaken tegenwoordig geweest, maar nimmer, schoon de beschuldigden negers waren, heb ik een' van hen onder de gezworenen gezien; zij schijnen geene staatkundige regten te bezitten.

Tot

Tot heden zijn die van de Noordelijke Staten alleen vrijgegeven; de negers der Zuidelijke zijn alle nog in slavernij, zijnde een gevolg van den sterker graad van warmte, welke daar plaats heeft, waardoor de katoen-, rijst- en suikerplantaadjen niet dan met negers kunnen bearbeid worden, hetgeen waarschijnlijk eene reden zal zijn, dat aldaar de slavenstand zal blijven voortduren. Dit heeft op den staatkundigen toestand der Zuidelijke Staten die uitwerking, dat, ofschoon hunne noordelijke broeders niet zeer genegen, zij echter niet ligt tot eene scheuring zullen komen, ten zij dat de bevolking van blanke inwoners zoodanig toenam, dat ingeval van opstand onder de slaven, waar tegen men steeds op zijne hoede is, men dezelve zonder behulp der Noordelijke Staten, konde bedwingen. Dit mag dan ook welligt de reden wezen, dat de Staat van *Zuid-Carolina*, welke wegens het nieuw tarief van regten op in- en uitvoer, zich tegen de besluiten van het Algemeen Congres verzet heeft, zoo weinig ondersteuning van de overige Zuidelijke Staten heeft ontvangen. Intusschen is het te vreezen, dat bij het gestadig toenemen van emigratie uit *Europa*, er vroeg of laat eene afscheiding tusschen het noorden en zuiden zal plaats hebben. De zaden van tweedragt kiemen reeds en zijn overal zigtbaar; zoogenaamde liberale dagbladen, die in *Europa* onophoudelijk bezig zijn, om tweedragt te stoken en opstand te prediken, zijn in het Zuiden insgelijks onvermoeid

werk-

werkzaam. Daar nogtans de aankomst van landverhuizers ongelijk meer in de noordelijke dan in de zuidelijke Staten plaats heeft, waarvan men het aantal in de steden *Boston* en *Nieuw York* alleen, zonder *Philadelphia*, *Nieuw Londen* of *Baltimore* te rekenen, jaarlijks wel op 50 à 60000 menschen kan begrooten, zullen deze altoos verre de overhand behouden, waardoor zij in de wetgeving nu reeds een overwigt bezitten, dat hen wel eens aanspoort, de belangen van het zuiden aan die van het noorden op te offeren; en daar deze meestal met elkanderen in tegenstrijd zijn, kan het niet missen, of de verwijdering, die er thans reeds bestaat, moet meer en meer toenemen; en wanneer de last des overwigts te drukkend wordt, is het te voorzien, dat, in weêrwil van de mindere magt van het zuiden, hetzelve pogingen zal aanwenden tot het daarstellen van een' afzonderlijken staat, en wie weet, of eene toenemende bevolking niet oorzaak is, dat zelfs in de noordelijke Staten er eene scheuring tusschen dezelve ontstaat, welker grondgebied naar gissing eene uitgestrektheid van, zoo niet meer, zeker een vierde gedeelte van *Europa* beslaat, waarvan men de bevolking veilig op acht millioenen zielen kan schatten, zijnde die der *Vereenigde Staten* ruim dertien millioenen. Indien nu de aanwas van inwoners, welke sedert de laatste tien jaren heeft plaats gehad, in dezelfde mate blijft voortgaan, dan kan het niet missen, of in twintig jaren

ten tijds zullen de noordelijke Staten alleen, tien tot vijftien millioenen inwoners bevatten, en wanneer dan de behoeften vermeerderen en, naarmate dat de bevolking toeneemt, de middelen van bestaan bezwaarlijker worden, ontstaat er ontevredenheid, welke door het gebrekkige in Bestuur, dat geen klem genoeg bezit, om met veerkracht te handelen, alzoo elke Staat souverein in deszelfs eigen boezem is, hetgeen de magt tot demping van opstanden natuurlijk verlammen moet, niet genoeg kan tegengegaan worden. Zoo lang de gemeene man in overvloed leeft door de hooge werkloonen, en door geene belastingen gedrukt wordt, zal het zaad van oproer niet ligt wortelen schieten; doch wanneer een buitenlandsche oorlog den handel onderdrukt, de uitgaven van den Staat vermeerdert en de welvaart beneemt, dan wordt er veel beleid en kracht vereischt, om den geest van onvergenoegdheid in deszelfs beginselen tegen te gaan. Thans bezitten zij nog geene naburen, dan de door hen verzwakte Indiaansche volksstammen; zoodra er echter verschil met deze ontstaat, hetwelk tot dadelijkheden aanleiding geeft, worden eerst eene geheele landstreek door hen afgeloopen, de inwoners vermoord en hunne woningen verbrand, voor dat er eene genoegzame magt bijeen is, om hen te weêrstaan. Dit kan ook niet anders, daar de grenzen aan die kanten niet genoeg bevolkt zijn, om tegenstand te bieden, en de geregelde krijgsmagt van het Gemeenebest uit slechts

zesduizend man bestaat, welke, over de geheele uitgestrektheid der Republiek verspreid zijnde, gewoonlijk op het tooneel des oorlogs aankomt, wanneer de streek reeds geheel verwoest is. Kort voor mijn vertrek was de Staat in oorlog met een' Indiaanschen volksstam, die alles reeds te vuur en te zwaard verwoest en de bewoners omgebragt had, voor dat er eene magt bijeen was, om deszelfs voortgang te stuiten, welke magt uit de gewapende inwoners der nabijliggende Staten wordt zamengesteld. In tijd van oorlog moet elk burger beneden de vijftig jaren de wapenen opvatten; ofschoon deze maatregel dadelijk een groot aantal troepen zou kunnen op den been brengen, schijnen deze nogtans in den toen gevoerden oorlog met de Indianen, niet spoedig genoeg bij elkanderen geweest te zijn, om hunne voortgangen en verwoestingen te stuiten. Er werden ook linietroepen verzameld, om tegen hen op te trekken; doch daar deze zoodanig verspreid liggen, verliep er een geruime tijd, voor dat zij op de plaats hunner bestemming aankwamen, hetwelk nog vertraagd werd door de Aziatische cholera, welke te dier tijd in de *Vereenigde Staten* heerschte en zich onder de marcherende troepen vertoonde, waarvan vele soldaten de slagtoffers werden. In den laatst gevoerden oorlog tegen *Engeland*, hebben de gewapende burgers, met de linietroepen vereenigd, onder den tegenwoordigen President van het Congres JACKSON, Generaal van eerstgemelde, den En-

Engelschen eene gevoelige nederlaag bij *Nieuw Orleans* toegebragt. Daarentegen heeft men in de meer noordelijke Staten, de militie met moeite kunnen bijeen verzamelen, ten einde tegen den vijand op te trekken, waarvan dan ook het gevolg was, dat *Washington*, de zetel der Regering, door de Engelschen grootendeels verbrand werd. Deze oorlog, welke omtrent vier jaren geduurd heeft, belemmerde zeker den handel en bijgevolg de welvaart van dit bloeijend Gemeenebest. Doch de overeenkomst tusschen de twee natiën in taal enz. maakte, dat er ter sluik nog veel scheepvaart plaats had, en zelfs sommige kantoren, zoo als wel eens meer in oorlogen het geval is, groote winsten maakten. De Engelschen hadden ook te dier tijd de handen in *Europa* nog te vol, om den oorlog met nadruk door te zetten; ook leed hun eigen handel en die hunner Amerikaansche kolonien er veel door, hetgeen hen aan weêrskanten naar den vrede deed verlangen.

Intusschen is de militaire stand in een land, waar de koophandel en landbouw met het hoogste regt in achting staan, niet zeer in aanzien; de weinige geregelde troepen bestaan uit infanterie, artillerie en genie: kavallerie heeft men niet; waarom dit minder noodig geoordeeld wordt, is mij onbewust; of welligt het terrein binnen 's lands, door de menigvuldige bosschen, dan wel andere redenen, de bewegingen van dat wapen verhinderen of nutteloos maken, kan ik niet bepalen; dezelve

worden door werving in stand gehouden, en daar in dezen opkomenden Staat er meer dan genoeg werk is voor de arbeidende klasse, zijn degene, die tot den soldatenstand overgaan, meestal lieden uit het min ijverige en meer zedelooze gedeelte van het volk. Ook zouden deze, hoe gering de landmagt ook is, nog niet toereikende zijn, ware het niet, dat men in de keuze van hen, die zich aan de dienst verbonden, niet zeer kiesch te werk ging, en alleen hunne uiterlijke gestalte in aanmerking nam; het kan dan ook niet missen, of de soldaat, die in de europesche legers meestal door zijne eerzucht op te wekken en op belooningen te doen hopen (waartoe de ridderorden bij monarchale regeringen zoo veel bijdragen en van zulk eenen krachtigen invloed zijn) geprikkeld wordt, moet hier gewoonlijk door eene strenge krijgstucht in bedwang worden gehouden. Hierin komen zij juist met de Engelschen overeen, bij welke de militaire straffen nu nog, op eene voor de menschheid vernederende wijze, plaats hebben. In den tijd, dat ik mij in *Nieuw York* bevond, werd er wel eens in de dagbladen melding van gemaakt, om de nog in gebruik zijnde lijfstraffen, waaronder de barbaarsche geeseling of *stripes*, zoo als bij het engelsch leger in gebruik is, geheel af te schaffen; doch er waren dan ook weer officieren, die zich daartegen verklaarden, verscheidene voorbeelden aanhalende van soldaten, die zich niet alleen aan hunne officieren vergrepen, maar zelfs zich niet ont-

ontzien hadden, sommigen onder hen op eene moorddadige wijze van het leven te beroven, meenende zij dus, dat, zoo men deze wreede en onteerende straffen afschafte, de moedwil hunner onderhoorigen nog meer zou toenemen. Het zou echter te bezien staan, of de staat van vernedering, waarin de soldaat gehouden wordt, niet veeleer als de oorzaak van het kwaad moet beschouwd worden, dan wel als een middel, om hetzelve tegen te gaan. Ten minste heeft de ondervinding mij meermalen geleerd, dat menschen, aan mijne bevelen onderworpen, somtijds beter te leiden waren, door hunne eerzucht op te wekken, dan door eene ongepaste gestrengheid gevaar te loopen, om het goede, hetwelk bij hen verborgen lag, geheel te onderdrukken. Toen ik aan het hoofd van een opvoedings Instituut geplaatst werd, waarin zich jongelingen van achttien en twintig jaren bevonden, waren er eenige, die mij als luije en nietswaardige voorwerpen werden opgegeven; ik bespeurde al spoedig, dat de oorzaak van de geneigdheid dezer jonge lieden voornamelijk in eene verkeerda behandeling moest gezocht worden: in plaats van hen het verachtelijke hunner gebreken voor oogen te houden, hen op de nadeelige gevolgen, welke zulk een gedrag op hunne volgende loopbaan moest hebben, opmerkzaam te maken, begon men niet met hunne gebreken, maar met hen zelven op eene verachtelijke wijze te behandelen; in stede van hunne eerzucht op

te

te wekken, werden zij voor hunne kameraden vernederd. Op deze wijze moesten de goede hoedanigheden, welke op den bodem van hun hart verborgen lagen, geheel onderdrukt worden, en bij gevolg werd bij jongelingen, die meer uit ligtzinnigheid, dan wel uit slechtheid van het hart, tot misslagen vervielen, alle gevoel van eer uitgedoofd en zij verhardden meer en meer in het kwade. Ook was men al te ligtvaardig geweest met het straffen; er bestond geen evenredigheid tusschen deze en de misdaad: kleinigheden en misdrijven van meer belang werden op dezelfde wijze gestraft. Niet dat ik daarom eene al te groote zachtheid wil aanprijzen; dit zou eene zwakheid verraden, welke in plaats van goed te stichten, integendeel het kwaad zou vergrooten. Maar wil men vooral jonge lieden voor de Maatschappij vormen, dan moet men, zoo veel mogelijk, zijne drift matigen, met ernst en bedaardheid hen hunne gebreken voor oogen houden, en nimmer van de eens opgelegde straf afwijken, waaraan men zich onveranderlijk moet houden. Om deze nog zoo veel te meer te doen gevoelen, moeten er tegen over de straffen belooningen voor diegenen worden ingesteld, die ijverig en onberispelijk in hun gedrag zijn. Deze ontbraken er, toen ik het bestier over het Instituut in handen kreeg; dit bragt mij op het denkbeeld, om de jeugd in twee klassen te verdeelen, waarvan de eerste eenige voorregten genoten, van dewelke de laatste verstoken waren. Dit middel is

op

op hen in 't algemeen van de beste uitwerking geweest; daar de eerste klasse door een zeker teeken was onderscheiden, ontstond er bij hen een gevoel op den dag der uitdeeling van hetzelve, hetgeen mijne verwachting overtrof; er waren er onder, die tranen van spijt stortten, toen zij zich niet begrepen zagen onder het getal dergenen, die er mede mogten prijken. Geen ridderorde kon met meer gevoel van trotschheid worden aangenomen, dan deze onderscheiding. Ook had dit eenvoudig middel eene betere uitwerking, dan alle vermaningen en straffen. Ik beken nogtans, dat, deze jongelingen tot hooger standen dan de soldaat behoorende, men in hen een' hoogeren trap van beschaving moet veronderstellen; doch waarom zou dit, met eenige wijzigingen, insgelijks niet op de mindere klassen kunnen worden toegepast? Intusschen zal het mij, ondanks mijnen tegenwoordigen toestand, en ofschoon het tot nu toe nog niets in de schaal ten mijnen voordeele heeft uitgewerkt, steeds eene aangename herinnering zijn en eene zelfsvoldoening verschaffen, welke mij door niemand kan ontnomen worden, dat ik een getal van zestien jongelingen aan den Staat heb geleverd, waaronder er zelfs waren, die mij weleer als nietswaardige en slechte voorwerpen, zonder eenigen lust of ambitie waren opgegeven, en die nu, benevens hunne kameraden, brave en nuttige leden van de Maatschappij zijn geworden, en eer doen aan den stand, waarin zij geplaatst zijn; ook zijn

zij,

zij, en vooral die kweekelingen, die mij zoo veel genegenheid en deelneming getoond hebben, toen een noodlottig voorval de eerste oorzaak was van mijn ongeluk, mij steeds dierbaar; hun voorspoed en welvaren strekken ter vermeerdering mijner genoegens, en is de grootste opbeuring, welke ik in mijne tegenspoeden ondervind. Doch ik bespeur, dat ik mij door mijn gevoel laat wegslepen, en van het eigenlijke onderwerp dezes boeks mij ongemerkt zou verwijderen; ik zal dus hiervan afstappen en den draad mijner herinneringen weder opvatten.

De zeemagt der *Vereenigde Staten* is nog van weinig aanbelang; het getal hunner in dienst zijnde schepen is gering; wanneer evenwel door den toevloed van vreemdelingen, de Staat in magt toeneemt, hetgeen bij het behoud der unie een natuurlijk gevolg is, zal het Gemeenebest door de uitgestrektheid van deszelfs handel, vooral indien *Engeland*, hetgeen altoos met wangunst den voorspoed en het welvaren van andere landen aanschouwt, hetzelve daarin zoekt te dwarsboomen, wel verpligt zijn, zijne zee- en landmagt op eenen geduchter voet te brengen. Te *Philadelphia* zijn de voornaamste marine-établissementen; die van *Nieuw York*, aan de overzijde der stad, bij *Brooklijn*, op *Long Island*, zijn van weinig beteekenis; echter schijnt men er schepen van linie te kunnen uitrusten, alzoo ik deze aldaar onttakeld heb zien liggen; of er nog elders zijn, is mij niet ge-

gebleken; nogtans is het waarschijnlijk, dat in de voornaamste havens, zoo als *Boston*, *Charleston* enz. oorlogschepen uitgerust worden. De schepen zijn van een' fraaijen bouwtrant, en bekend voor snelle zeilers; dezelve zijn met natiën uit verschillende oorden der wereld bemand, uitgenomen de officieren en onderofficieren, die alle in de *Vereenigde Staten* thuis behooren; er heerscht, even als bij de landmagt, eene strenge tucht.

De regering der gezamentlijke Staten bestaat, zoo als bekend is, uit den President, die met de uitvoerende magt bekleed is, en het Congres, hetwelk in twee kamers, den Senaat en die der Afgevaardigden afgedeeld, het wetgevend ligchaam uitmaakt. De zitting van den President en de leden van het Congres, duurt vier jaren, wanneer er nieuwe verkiezingen plaats hebben, kunnende nogtans weêr op nieuw verkoren worden. Daar echter iedere Staat souverein op zichzelven is, wordt de magt van het Algemeen Bestuur zeer beperkt, wat het innerlijk beheer betreft, en het is alreeds meermalen gebeurd, dat een der leden van het bondgenootschap weigerde, zich aan de decreten van hetzelve te onderwerpen.

Dezelfde Staat van *Zuid Carolina*, welke nog onlangs de akte van het Algemeen Congres op de vaststelling van het tarief der in- en uitgaande regten verwierp, had een besluit genomen omtrent eenige zendelingen, die door hetzelve uit den Staat verbannen waren, uit hoofde, dat zij, zoo als

men

men stellig vermeende, en bij regterlijk onderzoek ook voorgaf gebleken te zijn, sommige innerlijke instellingen van den Staat zochten tegen te werken; dit vonnis verachtende, kwamen zij van uit het grondgebied der *Cherokezen*, waar zij hunne zendelingsdienst verrigtten, op dat van den Staat, waarop zij in hechtenis genomen en tot eene langdurige of levenslange gevangenisstraf werden verwezen. Zij wendden zich tot het Algemeen Congres, hetwelk de zaak liet onderzoeken, en de Staat van *Zuid Carolina*, als de magt niet hebbende, volgens de grondwet, om bijzondere personen van het grondgebied der *Vereenigde Staten* te verbannen, gelastte, de gevangenen dadelijk in vrijheid te stellen; dit werd echter geweigerd. Hoe het verder met deze zaak is afgeloopen, weet ik niet: door het uitbreken der cholera, en andere tusschenkomende zaken van meer algemeen belang, werd deze uit het oog verloren.

Bij het oprigten der unie werd er een verbond en eeuwigdurende vereeniging tusschen de toen bestaande dertien Staten vastgesteld, in welk verbond de aan de *Vereenigde Staten* onderworpen gewesten, naar mate dezelve in bevolking, magt en aanzien toenamen, werden toegelaten; zoodat tegenwoordig het getal der verbondene Staten verdubbeld is, en een aantal van zes en twintig beloopt. Bij dit verbond werd overeengekomen, dat elke Staat deszelfs souvereine magt, vrijheid en onafhankelijkheid zou behouden, en alle die regten

ten op deszelfs grondgebied zou uitoefenen, welke door de overeenkomst niet uitdrukkelijk aan het Algemeen Congres waren opgedragen. Zij verbonden zich wijders, elkanderen in nood bij te staan, en hunne onderlinge vrijheid en algemeen welzijn te beschermen. Ten einde de algemeene belangen der Republiek te beter te kunnen behartigen, besloten zij, om jaarlijks, op die wijze, zoo als elke Staat oorbaar zou vinden, Afgevaardigden te verkiezen, ten einde op den eersten November van ieder jaar, in eene vergadering, onder den naam van Congres, bijeen te komen. Geen Staat mogt minder dan twee, of meer dan zeven vertegenwoordigers verkiezen; ook vermogt geen van hen eenig ambt of bediening bezitten, waarvoor zij eenige geldelijke voordeelen genoten. Elke Staat bezat maar eene stem, en was verpligt, zich aan die besluiten van het Congres te onderwerpen, welke door de overeenkomst aan hetzelve waren opgedragen, kunnende er geene verandering in deze artikelen gemaakt worden, dan met goedvinden van het Congres, welke dan vervolgens door de wetgevers van iederen bijzonderen Staat moest bevestigd worden.

Na elf jaren ondervinding werden deze artikelen ongenoegzaam en ongeschikt bevonden, tot daarstelling van een foederatif Bestuur. Er werden afgevaardigden uit elken Staat gekozen, welke in den zomer van het jaar 1787, te *Philadelphia* bijeen kwamen, en de Staatsregeling op de tegenwoordige

ge grondslagen vaststelden, waarbij het regt van oorlog en vrede te maken, geld te munten, de betrekkingen met vreemde natiën, de onderscheidene jurisdictien der gerigtshoven in zaken het algemeen betreffende, de werkzaamheden van den President, Senaat en Kamer der Afgevaardigden, geregeld werden; het opperbevel over de land- en zeemagt aan den President werd opgedragen, en met één woord, alle de bepalingen op den thans plaatshebbenden voet werden vastgesteld.

Tijdens de zittingen van het Congres, in de maanden Junij en Julij 1832, had er een voorval plaats, hetgeen weinig eerbied voor de leden van hetzelve, als vertegenwoordigers der natie, aan den dag legde. Een Generaal, die voorheen Gouverneur van *Tennessee* geweest was, vond zich beleedigd door de redevoering van een der leden, in het Congres gehouden, en meende zich in zijn bijzonder karakter aangetast te zien. Om zich hierover te wreken, wachtte hij hem op eene zekere hoogte, en randde hem aan op zulk eene geweldige wijs, dat hij verscheidene dagen zijne kamer moest houden. Er kwam een groot geroep over deze aanranding, op lichten klaren dag gepleegd, en werd niet zonder grond aangemerkt als eene beleediging, het gansche Huis aangedaan, daar geen lid bloot moest staan aan mishandelingen van bijzondere personen, wanneer hij niet naar de meening van den een' of ander' had gesproken. Men besloot dan tot in hechtenisneming van den schuldigen, en hem we-

gens

gens de aanranding van een van deszelfs leden te straffen; doch daar er geen wet of geen akte bestond, welke daaromtrent eenige bepalingen inhield, was men met de zaak verlegen. Er werd dus, na eenige woordenwisseling, door de Kamer goedgevonden, den Generaal voor de balie te ontbieden; hem daar zijn misdrijf voor oogen te houden, en vervolgens, na door den voorzitter (*speaker*) hier over berispt te zijn, hem te ontslaan; aan deze uitspraak, waarmede zeer werd gespot, alzoo men iets van eenen meer ernstigen aard had verwacht, werd dan ook gevolg gegeven. De Generaal werd voor de balie ontboden, en na eene berisping ondergaan te hebben, onder belofte van geen geweld meer tegen de leden der Kamer te plegen, ontslagen, staande het vervolgens het mishandelde lid vrij, hem in regten te betrekken, hetgeen echter geen plaats heeft gehad, daar deze door bedreigingen van andere leden, die met denzelven in oppositie stonden, hiervan weêrhouden werd; intusschen veroorzaakte deze gebeurtenis eene groote gisting onder de volksvertegenwoordigers, die zich niet meer, dan van wapenen voorzien, op straat vertoonden.

Het was gelukkig, dat de tijd der zitting weldra ten einde liep; ook bragten de beraadslagingen over het oktrooi van de bank der *Vereenigde Staten*, welke nog voor het scheiden van het Congres plaats hadden, eene wending te weeg, waardoor

door de bijzondere twisten voor het algemeen belang te zijde gezet werden.

Gedurende mijn verblijf te *Nieuw York*, hadden de verkiezingen plaats voor een' President, Vicepresident en die leden, welke in het jaar 1833 zouden aftreden. Deze verkiezingen werden in herbergen verrigt, door de stemgeregtigde burgers, met briefjes, waarop de naam van het verkozen lid stond opgeteekend; niettegenstaande er eene groote partij tegen den President JACKSON bestond, hetgeen zeer vermeerderde, toen hij zijn *veto* uitsprak, op de door het Congres nieuw beraamd ontwerp voor de bank der *Vereenigde Staten*, waardoor er zelfs onder zijne warmste voorstanders eenige verkoeling omtrent hem ontstond, heeft hij dan toch, geholpen door den bijval der zuidelijke Staten, waar hij thuis behoort, de meerderheid in de verkiezingen verkregen.

Den President wordt geen groot doorzigt toegeschreven; men zegt, dat hij voor zijnen gewigtigen post niet zeer berekend is, en beschouwt hem veeleer als het werktuig eener partij, welke zorg draagt, dat hij door bekwame en doorslepen staatslieden uit haar midden ondersteund wordt; doch welke hem, daar hij zich zeer voordeelig voordoet, en zelfs eene eerbiedwekkende houding aanneemt, als noodzakelijk tot bereiking harer oogmerken beschouwt. Ook schrijft men hem een heerschzuchtig karakter toe, hetwelk door de staatswetten beperkt, en door zijne raadslieden in

toom

toom gehouden, van geene nadeelige uitwerkselen kan zijn. Zijne vijanden beschouwen hem als de oorzaak der verschillen met sommige der Indiaansche stammen, alsmede dat hij onder de hand het vuur van ontevredenheid bij de zuidelijke Staten zou aanblazen; doch daar zijne tegenstrevers het meest in de noordelijke Staten aanwezig zijn, is welligt de oorzaak van hun ongenoegen, eenen inboorling uit het Zuiden aan het hoofd van het Gemeenebest te zien. Hoe het ook zijn moge, zijne verstandige en gematigde proclamatie aan den Staat van *Zuid-Carolina*, de bedaarde toon, welke er in heerscht, toonen aan, dat, zoo dit staatsstuk niet uit zijn eigen brein voortkomt, hij ten minste van schrandere en bekwame raadslieden omringd is.

11.

Washington, de hoofdstad der Republiek, bezit dertig- tot veertigduizend ingezetenen; thans is het de zetel van het Congres, hetwelk voor de stichting dezer stad, te *Nieuw York* vergaderde; er bestaat weinig handel, en is alleen van belang wanneer hetzelve bijeenkomt, daar alsdan de vreemde gezanten zich er insgelijks laten vinden, waardoor de stad eenige levendigheid verkrijgt. Het gebouw, waar het Congres vergadert, het kapitool genaamd, is, benevens het paleis voor den

Pre-

President, van marmer, en maken beide eene prachtige vertooning. De luchtstreek, zegt men, dat er niet gezond is, vooral in den zomer, uit hoofde der moerassen, welke zich in den omtrek bevinden; waarom dan ook, wanneer het Congres niet vergaderd is, geene hooge Staatsambtenaren, noch Ministers van vreemde hoven er aanwezig zijn, die zich dan meestal te *Nieuw York* bevinden. Onder de vreemde gezanten aldaar, heb ik het genoegen gehad, den Baron DE LEDERER, zaakgelastigde van *Oostenrijk*, te ontmoeten, die door de weinige staatkundige betrekking tusschen zijn Hof en de *Vereenigde Staten*, zijn voornaamste verblijf hield op een buitengoed in de nabijheid der stad; hij was een man, die een verlicht oordeel bezat en tevens een zeer beminnelijk karakter had.

Het bestuur in iederen Staat heeft mede een' President, die den titel van Gouverneur ontvangt, en hetgeen zonderling is, met dien van Excellentie wordt aangesproken, daar de President der *Vereenigde Staten* deze onderscheiding niet geniet. Voorts heeft ook elke Staat zijn congres, uit eene eerste en tweede kamer bestaande, hebbende wijders hunne afzonderlijke staatsregelingen, naar de behoefte van elk hunner, doch alle ten uiterste vrijzinnig ingerigt.

De regterlijke magt is, zoo veel ik heb kunnen bespeuren, volmaakt op den Engelschen voet: men vindt er dezelfde gebreken; alleen maar zijn de toepassingen der straffen op de misdaden veel mensche-

schelijker, en niet met die onverbiddelijke gestrengheid, welke in *Engeland* plaats heeft. De doodstraf is wel niet, zoo als men in *Europa* vermeent, afgeschaft, maar in de meeste Staten slechts op moord toegepast. De straf naast den dood is eene eeuwigdurende gevangenis, en vervolgens detentie voor een' korter of langer tijd, met of zonder zwaren arbeid. Het hof van assises verwijst ook tot correctionele straffen. Lijfstraffen bestaan er tegenwoordig niet meer in den Staat van *Nieuw York*; nog maar weinige jaren geleden, bestond er de geeselstraf nog, welke geheel is afgeschaft; tentoonstelling bestaat er ook niet meer. Of deze al te groote zachtheid wel van eene goede uitwerking is op de zedelijkheid, is aan twijfeling onderhevig, vooral door de wijze, waarop die straffen, welke nog bestaan, worden uitgeoefend; de regtbank zelve heeft niets ontzag inboezemend voor het daar tegenwoordig zijnde publiek. De regters onderscheiden zich door geene bijzondere kleeding; er heerscht eene losheid in toon en manieren; de advokaten, zoo als ik reeds heb aangemerkt, zitten in de onwelvoegelijkste houdingen, zoodat de regtshandelingen zonder de minste plegtigheid plaats hebben; aldaar wordt dan menig overtuigd misdadiger tot langer of korter gevangenisstraf verwezen, weggeleid, zonder eenige publieke tentoonstelling, en hij wordt naar *sing-sing*, een groot gevangenhuis voor veroordeelde misdadigers, aan de *Hudson-rivier*, omtrent dertig

engelsche mijlen boven de stad gelegen, overgebragt. Wat de doodstraf aangaat, welke, even als in *Engeland*, altoos met de koord wordt uitgeoefend: deze heeft geen plaats in de stad ten aanzien van het volk, maar ergens buiten af; hiertoe is geen vast bestemde plaats, maar verschilt naar de omstandigheden: is de veroordeelde een zeevarendsgezel, dan geschiedt zulks gemeenlijk op een der kleine eilanden in de nabijheid; daar echter de doodstraf meer tot afschrik moet strekken van anderen, kan men dit doel niet bereiken, wanneer de uitoefening derzelve plaats heeft buiten het gezigt van het publiek, op afgelegene plaatsen. Door deze minder gepaste wijze van het straffen der misdadigers, wordt dan ook het kwaad minder voorgekomen; dit blijkt uit de menigte van misdaden, welke er dagelijks voorvallen: want er gaat geen dag voorbij, of men vindt in de nieuwsbladen, onder het artikel van politieberigten, melding van diefstallen, hetzij bij dag van voor de winkels, welke hunne waren uitstallen, of die, welke des nachts door inbraak plaats hebben, en waarvan de daders al of niet in handen der justitie geraken. De stoutheid zelfs, waarmede het stelen over dag gepleegd wordt, is verregaande; menigmaal durft een dief, als een wel gekleed persoon uitgedost, zich in de publieke hotels wagen, waar hij stoutmoedig den trap opklimt, en zijne kans schoon ziende, zich waagt in de eerste kamer, die open staat, of zelfs durft proberen om eene gesloten kamer te openen;

vindt

vindt hij personen in dezelve, dan houdt hij zich of hij verkeerd was, en ontdekt hij niëmand, dan maakt hij zich meester van de voorwerpen, welke voor de hand en gemakkelijk te verbergen zijn: zoo gaat hij het gansche huis door en begeeft zich weêr ongemoeid naar buiten. De zorgeloosheid der Amerikanen verschaft hem de beste gelegenheid. Meer dan eens ben ik in hotels geweest, waar ik voor 't eerst komende, enkel het nommer vroeg der kamer van dengenen, dien ik wilde bezoeken, en men mij slechts mondeling onderrigtte, zonder de moeite te nemen, om mij een' bediende mede te geven. Het is onbegrijpelijk, daar er zoo vele voorbeelden van bedrog zijn, dat er zoo weinig voorzorg tegen bestaat; ook zal geen vreemdeling, die eenige voorzigtigheid heeft, uitgaan, zonder zijne kamerdeur op dubbel slot te sluiten, en zoo veel als de noodzakelijk te verrigten bezigheden in dezelve toelaten, den sleutel bij zich te houden. De brutale behendigheid der beurzensnijders gaat zoo ver, dat onze Minister bij de *Vereenigde Staten* mij verhaald heeft, dat op het oogenblik, dat hij zijne brieventasch achter zich in zijn' rokzak wilde steken, dezelve hem uit de hand werd gerukt, zonder dat hij den dader kon ontdekken. Kort voor mijne aankomst had er een diefstal van groot belang plaats. Door valsche sleutels had men des nachts in de bank van de *Vereenigde Staten* weten te komen, en dezelve van eene aanzienlijke som beroofd; de dader werd ech-

ter op vermoeden in hechtenis genomen, en heeft dan ook zijne wel verdiende straf ontvangen, daar de geroofde som in zijne koffers werd gevonden. Beurzensnijders zijn er hier mede in grooten getale; doch het afschuwelijkste van alle, is de geheimzinnige verdwijning, welke er somtijds plaats heeft van menschen, zonder dat men kan ontdekken, waar zij verblijven. In den korten tijd van drie maanden zijn er zeker meer dan zes menschen des avonds van straat verdwenen, zonder dat zij te regt gekomen zijn. Dat deze menschen gewelddadig ontvoerd worden, lijdt geen twijfel. Zoo las ik eens in de nieuwspapieren, dat in eene afgelegene wijk, waar de straten zwak verlicht waren, een jong meisje door twee of drie personen werd aangerand, die haar een' strik om den hals wierpen en op deze wijze zochten te ontvoeren; doch gelukkig nog tijd tot schreeuwen hebbende, werden de booswichten door de nachtwakers op de vlugt gedreven. Waarschijnlijk zijn er al veel slagtoffers op deze wijze aan hunne betrekkingen en vrienden ontroofd, die dadelijk door den strop bedwelmd, misschien door deze monsters, na vermoord te zijn, eerst worden beroofd van alles, wat zij bij zich hebben, en vervolgens, even als in *Engeland* heeft plaats gehad, aan wondhelers ter ontleding verkocht. Toen de dagen langer werden, verminderden deze afschuwelijke wandaden, en men hoorde er eindelijk niet meer van; doch zoo de politie voortgegaan is, zoo weinig waakzaamheid

aan

aan den dag te leggen, is het te vreezen, dat deze pesten der maatschappij, toen de dagen korter geworden zijn, hunne gruwelijke moorden weder gepleegd hebben." Men ziet uit al het bovenstaande, dat in dezen zoo hoog geroemden vrijen Staat, niet minder boosheden dan in *Europa* gepleegd worden; en waarlijk de zedelijkheid is er ten minste zeker niet beter dan bij ons. De ontucht heeft, zoo als ik hier voren reeds heb aangemerkt, eenen zoo hoogen trap bereikt als elders. Er zijn hier huizen van verschillende soort aan de ondeugd gewijd. Alleen vindt men in de noordelijke Staten geen huizen, waar in het openbaar gedobbeld wordt; geen speelbanken worden er geduld; dit heeft weêr meer plaats in de zuidelijke, alwaar men, te *Nieuw Orleans* onder anderen, even als te *Parijs* en aan de baden in *Europa*, groote opentlijke pharao-banken vindt. Ook zijn daar over 't algemeen de zeden vrijer, dan in het noorden; het warme klimaat brengt de driften meer in beweging.

Kort na mijne aankomst had ik gelegenheid, een hunner nationale feesten bij te wonen. In de maand Februarij werd de honderdste verjaring van WASHINGTON, den grondlegger der Republiek, met groote plegtigheid gevierd. Des morgens te elf ure kwam de geheele militie der stad, zijnde de gewapende burgers, bijeen, welke een vrij goed militaire voorkomen hadden. Even als de linietroepen, is dezelve in het grijs gekleed, gedeeltelijk met gouden

den en zilveren epauletten, en bestaat uit infanterie en artillerie, benevens eenig paardenvolk, als ligte dragonders uitgedoscht. De vergadering had plaats in het park voor het stadhuis, waar de burgerlijke autoriteiten, benevens alle, die aan het hoofd van lands of stedelijke departementen gesteld waren, de bijzondere korporatien, geestelijke van alle gezindheden en de consuls der onderscheidene europische en amerikaansche Rijken en Staten, mede op het stadhuis bijeen kwamen. Deze deden alle eenen plegtigen omgang door de voornaamste straten der stad, wordende door alle de troepen met krijgsmuzijk voorafgegaan, waarbij ook, doch zonder monteringen en ongewapend, een aantal grijsaards zich, twee aan twee gaande, gevoegd hadden, zijnde de nog aanwezige soldaten der revolutie, die onder de vanen van WASHINGTON voor de vrijheid van hun vaderland gestreden hadden. Deze laatste, waarbij vele gebukt onder den last der jaren, op hunnen stok leunende, met moeite den trein konden volgen, leverden een belangrijk en tevens waarlijk treffend schouwspel op. Men begaf zich naar eene der grootste protestantsche kerken, alwaar door Doctor KUYPERS, leeraar bij de hollandsche hervormde kerk, eene plegtige en op de feestviering van den dag toepasselijke redevoering werd gehouden; waarna men langs denzelfden weg, weder naar het park terugkeerde, wordende de troepen hier afgedankt en de bijeenkomst gescheiden. Des namiddags te vier ure was er in het city-hotel een

een luisterrijk gastmaal, waarop alle de toepasselijke taosten bij die gelegenheid werden ingesteld. LAFAYETTE en de franschen werden hierbij niet vergeten, en des avonds waren de voornaamste gebouwen en sommige bijzondere woningen verlicht, waaronder het stadhuis uitmuntte. Het amerikaansch museum, zijnde een hoog, breed gebouw van marmer, maakte vooral eene schoone vertooning. Wijders waren er verscheiden chassinetten met afbeeldingen van den Generaal WASHINGTON, geheel ten voeten uit. Er werden in het park vuurwerken afgestoken, terwijl eene menigte van vuurzwermen in alle rigtingen door de lucht vlogen. Ook was er 's avonds bal in het city-hotel; tegen middernacht waren de meeste verlichtingen uitgedoofd, beginnende het park en de straten van de groote menigte aanschouwers zich te ontledigen. Ik heb nog verzuimd, bij de beschrijving dezer feestviering melding te maken van de menigte vlaggen, die op de publieke gebouwen geplant waren en door de gansche stad, zoo als ook op de schepen, welke er rijkelijk van voorzien waren, werden uitgestoken; uitgenomen de schepen van vreemde natiën, welke hunne vlaggen voerden, zag men geen andere, dan die der amerikaansche gemeenebesten en fransche; de laatste worden bij hunne feesten nimmer vergeten.

Eenige maanden later, in Julij, vierde men de verjaring van de vestiging der Republiek; doch uit hoofde der cholera, welke pas was uitgebroken,

liep

liep dezelve zonder plegtigheden, zeer eenvoudig af, en bestond zij maar enkel in het uitsteken der vlaggen van gebouwen en schepen.

Dat de natie de nagedachtenis in waarde houdt van den man, die door zijne staatkundige en militaire bekwaamheden, met moed en standvastigheid hare vrijheid en onafhankelijkheid tegen het magtig *Engeland* heeft gehandhaafd, en vervolgens op vaste grondslagen heeft gevestigd, is allezins prijselijk, ofschoon niet meer dan de vervulling van eene harer duurste verpligtingen: die van erkentelijkheid en hoogachting jegens den grootsten harer landgenooten. Maar het is grootelijks te verwonderen, dat na zulk een ruim tijdverloop, in een' Staat, waar sedert lang eene diepe rust heerscht en welks geldmiddelen in zulk een' voordeeligen staat zijn, dat de publieke schuld weldra geheel zal afgelost worden; die mede zulke vermogende inwoners bezit, er tot heden noch van regerings wege, noch door een' der Staten, of door bijzondere personen, een gedenkteeken ter zijner eere is opgerigt. Nergens vindt men een standbeeld van den man, zonder wien het Gemeenebest welligt nog onder het juk van *Engeland* gebukt ging. Wel is waar, begon men er ernstig op bedacht te worden, hetzelve van brons vervaardigd, in het park te plaatsen, doch zoo als ik verneem, heeft men wel eens meer hiertoe het voornemen gehad, waarbij men het telkens heeft laten berusten. Misschien ontbreekt het wel aan een' bekwamen kunstenaar,

en

en om er een' uit *Europa* te ontbieden, laat de amerikaansche karigheid niet toe. Tot het aanleggen van ijzeren spoorwegen, het graven van kanalen of andere werken van dien aard, worden de fondsen spoedig gevonden; hiervan wegen de voordeelen ruim op tegen de uitgaven; maar de kosten, aan eene daad van hulde en erkentelijkheid besteed, zijn voor het finantieel belang dergenen, die het bekostigen, van geen nut. Het ontbreekt intusschen niet aan goede en slechte afbeeldingen van hem: deze vindt men overal. Het eenige, wat door het Bestuur is verrigt, om zijne nagedachtenis te vereeuwigen, is de stichting van den zetel der regering, waaraan men zijn' naam geschonken heeft. LAFAYETTE geniet mede de eer, dat eene der steden van *Noord Carolina* zijn' naam draagt.

12.

Bij mijne aankomst den 11 Januarij, was het weder zeer zacht en schoon; doch daar er veel sneeuw was gevallen, waren de straten zoo verbazend vol met nat en slijk, dat men er op sommige plaatsen bezwaarlijk door kon; dit duurde eenige dagen, wanneer de wind naar het Noordwesten loopende, de koude zoo scherp werd, dat de thermometer van FAHRENHEIT tot onder nul daalde, blijvende de koude met afwisseling tot in Mei voortduren; zelfs werd er in die maand op sommi-

ge

ge plaatsen nog vuur gestookt. De luchtsgesteldheid is in de *Vereenigde Staten* niet zeer voordeelig; in het noorden zijn de zomers ongemeen warm, staande de zoo evengenoemde thermometer op 100 en soms tot 106 graden. Daarentegen zijn de winters zeer streng, dalende dezelve dan gewonelijk beneden nul. Dit is de temperatuur van *Nieuw York*, hetwelk op 40° 40′ noorder breedte ligt: dus ruim 12 graden zuidelijker dan ons Rijk. De noordwesten wind brengt vooral eene zeer scherpe koude aan, hetwelk daaraan wordt toegeschreven, dat dezelve in de rigting van het *Alleghanisch* gebergte (eene bergketen, die een groot gedeelte der *Vereenigde Staten* binnen 's lands, van het zuidwesten tot het noordoosten doorloopt, en welker kruinen met eeuwigen sneeuw bedekt zijn) waaijende, een' zeer kouden luchtstroom over de dalen verspreidt. Hierdoor kan er, vooral in het voorjaar, eene groote afwisseling van hitte en koude plaats hebben. Somtijds is des morgens en op den dag de wind zuidelijk, verspreidende eene aangename warmte, welke, zoodra de wind naar het noordwesten keert, in eene scherpe koude verandert. Het gebeurt wel eens, dat deze afwisseling meer dan eens op een' dag plaats heeft, hetwelk van een' nadeeligen invloed op de gezondheid is, en vooral de longen aandoet. Men vindt hierdoor nog al veel menschen, die aan longontstekingen onderhevig zijn. In de zuidelijke Staten, vooral in *Georgien*, *Louïsiana* en aan de

mon-

monden van de *Mississippi*, is de hitte des zomers tot zulk eene hoogte, dat er in dat jaargetijde uit de steden eene volkomen emigratie onder de hoogere klassen der zamenleving plaats grijpt, welke zich op het land begeven, of zoo hunne omstandigheden zulks toelaten, naar de noordelijke Staten verhuizen; hetgeen echter dit jaar, uit hoofde dat de cholera zich aldaar geopenbaard had, geen plaats vond. Er heerschen dan ook in den zomer veel kwaadaardige koortsen in het zuiden, waaronder voornamelijk rotkoortsen. De winter en lente zijn dan ook door de koude en het veranderlijk weêr, in het noorden niet zeer aangenaam; de eerste begint echter zèlden vroeger, dan op het laatst van December, of na nieuwejaar. In den winter van mijne aankomst was er echter eene uitzondering op den regel: de koude had toen reeds in het midden van November eenen aanvang genomen. Gewoonlijk is de lente mede aan veel koude onderhevig, en het is reeds Junij, voor dat men eenige bestendigheid van warmte heeft. Daarentegen is de herfst het aangenaamste getijde van het jaar, en van eene gematigde warmte met schoon weder gepaard. In de zuidelijke Staten zijn de winters veelal verrukkelijk schoon, en doen aan de heerlijke luchtstreek van *Italie* gedenken. De zomer, welken ik te *Nieuw York* heb doorgebragt, werd geenszins onder de warme gerekend, klimmende de thermometer niet hooger dan tot 90 graden. In de maand Augustus, en zelfs reeds in

het

het laatst van Julij, heeft men eene plaag, welke zich mede gedurende mijn verblijf niet vertoond heeft, zijnde de moskieten; daar de meeste bedden zonder gordijnen zijn, worden dezelve dan van gaas voorzien. Men vermeent in het algemeen, dat op die plaatsen, waar de cholera heerschte, de insekten veel minder, dan anders voor den dag kwamen. In de maanden Maart en April had ik het genoegen, de Nederlandsche vlag in de haven van *Nieuw York* te zien waaijen, zijnde eene kof, waarvan mij de naam ontschoten is, gevoerd door Kapt. PAARLVLIET van *Rotterdam*. In het laatst van Junij kwam er binnen, na eene lange reis van tegenspoeden verzeld, de *Twee gebroeders*, Kapt. KLEIN, mede een kofschip van *Amsterdam*, en vervolgens nog eene brik, de *Reigersdaal*, Kapt. JANSSEN, welke met samoswijn en noten uit *Griekenland* aankwam; dan deze zijn de eenigste Hollandsche schepen, welke ik in den tijd van ruim zeven maanden in de haven van *Nieuw York* gezien heb. Voor 't overige wordt de handel met *Nederland* voornamelijk met Amerikaansche schepen gedreven. De kofschepen, welker maaksel den Amerikanen zeer zonderling voorkwam, trokken het oog van vele nieuwsgierigen, vooral des zondags, wanneer eene menigte personen, niet alleen op de kaai, maar zelfs zich aan boord begaven en hunne onbescheidene nieuwsgierigheid zoo ver dreven, dat de Kapt. in de kajuit niet veilig was, gaande met de grootste vrijpostigheid overal rond,

waar-

waardoor men zich verpligt zag, hun dezelve, wel eens op geen zachte wijze, onder het oog te brengen. Om van dien last ontslagen te zijn, begaf de Kapt. van de *Twee gebroeders* zich achter een groot schip, waardoor hij, niet meer aan de kaai liggende, van dien last bevrijd was. Dit schip, zijnde een groot fregat van ongeveer 400 last, was hetzelfde vaartuig, waarmede KAREL X met zijne familie, bij de omwenteling van Julij 1830, uit *Havre* naar *Portsmouth* was gestevend. De Kapitein, die tevens eigenaar van hetzelve was, had de goedheid, ons de kajuit en verdere verblijfplaatsen, welke voor de koninklijke familie gediend hadden, en nog op denzelfden voet waren ingerigt, te laten zien; alles was zeer prachtig opgesierd: de slaapplaatsen voor de onderscheidene leden van het vorstelijk geslacht, waaronder zeer fraaije kleine hangmatten, of eigenlijk kotten met sierlijke gordijnen, voor de kinderen van de Hertogin van *Berry*, waren met veel smaak opgetooid. De reis was in korten tijd volbragt; doch het doorluchtig gezin bleef omtrent veertien dagen aan boord. Behalve den overeengekomen prijs voor den overtogt, ontving de Kapitein van den Koning een geschenk van vijftig duizend franken.

Ik herinner mij bij deze gelegenheid, dat, toen ik op een' dag van de *Twee gebroeders* kwam, aan eene der kaaijen een man werd opgevischt, die niet geheel uit het water getogen, maar enkel aan een touw aan den kant gehouden werd, echter op

eene wijze, dat het aangezigt van den drenkeling onder water lag; ik vernam, dat men den man niet durfde op den kant halen, voor dat het ligchaam geschouwen was. Indien dit een politiemaatregel is, dan doet dezelve weinig eer aan het doorzigt eener natie, die niet ten onregte zoo veel aanspraak op verlichting maakt. Trouwens dit, en de spoed, waarmede zij hunne dooden begraven, zijn weêr blijken van hunne onverschilligheid en gebrek aan menschelijk gevoel. Zoodra er iemand overleden is, haast men zich om hem te begraven; zeer zeldzaam gebeurt het, dat een lijk twee etmalen boven aarde staat. Hoe menige schijndoode is welligt niet het slagtoffer van deze barbaarsche gewoonte!

Het begraven op kerkhoven, in de stad gelegen, gaat nog zijn' gang, ofschoon slechts in meer afgelegen wijken. In sommige kerken vindt men ook nog verscheiden gedenkteekenen en grafnaalden; of men echter dezelve nog tot begraafplaatsen bezigt, kan ik met geen zekerheid bepalen.

Ik trachtte intusschen het oogmerk mijner reize naar deze stad te bereiken; doch ik bemerkte al ras, dat dit niet zoo gemakkelijk zou gaan, als men zich wel in *Europa* in het algemeen verbeeldt, vooral, wanneer men reeds tot eenige jaren gekomen is. Ware ik een jongeling geweest, zou dit waarschijnlijk minder zwarigheid ontmoet hebben; maar in mijn vijf en vijftigste jaar had eene plaatsing op een koopmanskantoor veel bezwaar in

zich. Natuurlijk kon men van mij die diensten niet vergen, aan welke een jonge klerk zich onderwerpen moet, en welke van een' zeer vernederenden aard zijn: want een pas aangenomen klerk is niet meer, dan een kantoorknecht. In de groote magazijnen, die tevens winkels zijn, moet hij, zoo lang hij jongste bediende is, het kantoor en de winkel aanvegen, en zelfs de glazen wasschen. Deze bezigheid heb ik door menig wel gekleeden jongeling zien verrigten; en daar men begreep, deze vernederende bezigheden niet van mij te kunnen vorderen, kwam ik, vooral als niet genoegzaam in den koophandel ervaren, niet ver met mijne aanbiedingen. Echter waren er andere vakken buiten den handel, die misschien een beter vooruitzigt opleverden. Ik besloot derhalve, op hetgeen ik van de afstammelingen der oud-nederlandsche familiën te *Albany* gehoord had, mij zoodra mogelijk derwaarts te begeven, hetwelk ik echter niet ten uitvoer kon brengen, zoo lang de vorst aanhield, daar de Hudsonrivier boven geheel was toegevrozen. Inmiddels had ik het genoegen, den Heer BANGEMAN HUYGENS van tijd tot tijd te zien. Zeer veel belang in mijn lot stellende, verzocht hij mij bij zich in het city-hotel, waar hij zijn intrek had genomen, ten einde met hem de middelen te beramen, tot het verkrijgen van eene of andere winstgevende betrekking. Ten gevolge hiervan, bragt hij mij in kennis met den ridder DE RIVAFINOLI, een' Italiaan, die wel-

weleer in fransche dienst Hoofdofficier was geweest, en thans de directie had van goudmijnen in *Noord Carolina*, welke zeer veel beloofden en reeds eene aanzienlijke hoeveelheid hadden opgebragt. Hij was te dier tijd te *Nieuw York* aanwezig, ten einde eene geldleening van driemaal honderd duizend dollars te bewerkstelligen, in drieduizend aandeelen van honderd dollars, gevestigd op de nieuw ontgonnen goudmijn, welke toen met veertien molens in werking was. Maar een algemeen geldgebrek maakte het te dier tijd moeijelijk, om het vereischte kapitaal vol te krijgen, zijnde verder het plan van den Heer DE RIVAFINOLI, wanneer deze leening vol ware, eene andere van gelijke grootte te *Amsterdam* te openen, waartoe hij dan ook mijne hulp zou behoeven. Het zou echter niet voor de daarop volgende maand Julij zijn, dat hij mij daar stellig op kon berigten. Om intusschen niet werkeloos te blijven, besloot ik mij naar *Albany* te begeven, en voorzag mij van eenige brieven van aanbeveling, aan de eerste Hollandsche familien aldaar gerigt. Den 10 Maart begonnen de stoombooten de rivier weêr op te varen. Ik nam mij dus voor, den 12 de reis met dezelve aan te nemen; doch alvorens hiertoe over te gaan, deed onze waarnemende chargé d'affaires mij het voorstel, hem in eene zeer ingewikkelde zaak, en die door zijne diplomatische betrekking met het Gouvernement der *Vereenigde Staten* van een' teederen aard was, behulpzaam te zijn. De man, die onder de sterkste vermoedens lag, van de ju-

wee-

weelen van H. K. K. H. Mevrouw de Prinsesse van Oranje, te *Brussel*, ontvreemd te hebben, zat in de gevangenis van *Bellevue*, even buiten de stad gelegen, in hechtenis; door allerlei middelen zocht men hem te bewegen, zich vrijwillig naar *Nederland* te begeven, maar geene beloften of bedreigingen konden hem hiertoe overhalen; dan scheen hij volkomen bereid en dan veranderde hij weêr geheel van besluit, en was tot niets te bewegen. Hieruit bleek, dat er menschen moesten zijn, die hem in zijn voornemen stijfden, om liever in een' akeligen kerker te blijven, dan zich vrijwillig aan eene Hollandsche regtbank te onderwerpen. Ook was het niet onwaarschijnlijk, dat er nog juweelen hier en daar voorhanden waren. De Heer BANGEMAN HUYGENS stelde mij dus voor, om in hetzelfde kosthuis mijn' intrek te nemen, alwaar hij, bij zijne aankomst van *Havre*, met zijne zoogenaamde vrouw was gehuisvest geweest. Dit voorstel, hoewel het mij onverwacht voorkwam, werd wel eerst dadelijk door mij goedgekeurd; doch vervolgens nam ik mij voor, niet alleen mij hierop rijpelijk te bedenken, maar ook een' mijner vrienden, op wiens geheimhouding ik volkomen kon staat maken, te raadplegen. Er was zeer veel tegen; het sprak van zelve, dat ik het eigenlijk oogmerk mijner reize naar *Noord Amerika*, zoo niet geheel er aan geven, ten minste er zeer mede zou verzuimen; en hoe gaarne ik ook, ofschoon in vreemde gewesten, zoo veel ik kon, dienstbaar wilde zijn aan

de belangen van een Huis, hetwelk thans zoo naauw met het dierbaar vaderland verbonden is, zoo gevoelde ik nogtans, dat het geen minder heilige pligt was, ook de belangen der mijnen, die reikhalzend de pogingen te gemoet zagen, welke ik tot verbetering onzer waarlijk niet gunstige omstandigheden zou kunnen aanwenden, niet uit het oog te verliezen. Doch hiertegen voerde men aan, dat, wel is waar, deze ingewikkelde zaak een aanhoudend verblijf te *Nieuw York* zou vorderen; maar dat het deel, hetwelk ik er in nam, welligt tot een gewenscht einde zou leiden, mijne onkosten natuurlijk zouden vergoed worden, en ook ried men mij, daaromtrent eerst vaste voorwaarden met den waarnemenden zaakgelastigde te maken; doch ik verwierp dezen raad en begreep, mij dan ook veilig op de zoo bekende edele grootmoedigheid van de hooge personen, voor wien ik werkzaam zou zijn, te kunnen verlaten. Ik volvoerde echter eerst mijn voornemen, om mij naar *Albany* te begeven, hetwelk ik nogtans niet kon volbrengen: want er kwamen berigten, dat de rivier boven *Nieuwburg* nog zoo vol met ijs zat, dat men niet verder dan tot die stad kon varen; in twee dagen dacht men echter, dat de reis tot *Albany* voortgang zou kunnen hebben.

13.

Begeerig om de Militaire school, welke te *West-point* gevestigd is, te gaan bezigtigen, begaf ik mij te dien einde, op den 12 Maart, met de stoomboot op reis. Dit was de eerste keer, dat ik mij aan boord van zulk een vaartuig in deze gewesten bevond, en had ik reeds de grootte der Amerikaansche stoombooten bewonderd, nog meer verbaasde mij de inrigting op dezelve. Er is een zeer ruim dek, van voren tot achteren doorloopende; de stoomwerktuigen, welke gedeeltelijk boven op zigtbaar zijn, nemen, naar evenredigheid der grootte van het vaartuig, hetwelk met de grootste stoombooten in ons vaderland gelijk staat, weinig plaats in, zoodat er eene zeer groote ruimte voor de reizigers overblijft. Het halfdek was op deze boot met een verblijf voor vrouwen betimmerd; in dit vertrek, dat zeer groot was, waren omtrent veertig bedden, zijnde er nog eene kamer achter, waar zich alles bevond, wat tot gemak en gerief voor vrouwen benoodigd was. Beneden was de geheele lengte der boot voor mannelijke reizigers ingerigt, zijnde er, uitgenomen in het midden, waar, langs de plaats, daar de stoomwerktuigen zijn, aan den eenen kant een doorgang, en aan den anderen kant eene plaats van ververschingen zich bevinden, zes en zeventig bedden: dus in 't geheel over de honderd; echter waren deze op verre na niet

 ge-

genoegzaam, daar de groote menigte vanr eizigers er meer zoude behoeven. De plecht wordt gebruikt voor bagaadje, rijtuigen of paarden; men heeft ook aan boord eene bibliotheek, welke echter alleen uit engelsche boeken bestond. Tegen half zes ure 's avonds, waren wij van *Nieuw York* afgevaren; men had er een zeer goed avondmaal, en warme kagchels maakten het verblijf aan boord niet onaangenaam. Deze stoomboot was maar met één' ketel; dus ging dezelve met eene gematigde snelheid. Daar het reeds spoedig duister was, belette mij dit, de schoone boorden van de *Hudson*-rivier te aanschouwen, welke, zoo als ik hoor, dieper landwaarts in, de Rijnoevers zouden evenaren. De vracht was duur, in vergelijking der prijzen, die men gewoonlijk betaalt. Uit hoofde dat de vaart nog maar pas weêr begonnen was, betaalde men anderhalven dollar tot *Westpoint*, zijnde een afstand van $52\frac{1}{2}$ Engelsche mijlen of ruim 17 uren gaans. Te tien ure kwamen wij aan de landingsplaats; ik bevond mij hier op een' militairen post; alles was dus dienvolgens ingerigt: een korporaal en vijf of zes man had hier de wacht; de schildwacht bragt mij in de wacht, waar men mijnen naam, de plaats van mijn verblijf enz. afvroeg. Ik had twee brieven van aanbeveling: een' aan den Prof. GIMBREDE, een' franschman, leeraar in de teekenkunde aan de school, en een' aan den Heer COZZENS, die een groot hotel had, hetwelk echter des winters ledig staat, maar des zomers vol

vol logeergasten is, komende van *Nieuw York* en andere zelfs verafgelegene plaatsen, om hier de zuivere berglucht te genieten. Het toeval wilde, dat juist laatstgemelde mijn reismakker op de stoomboot was geweest, hetgeen zich nogtans niet eerder ontdekte, voor dat wij beide aan land stapten. Na gemaakte kennis, ging ik met dien Heer naar zijne eigen woning, alwaar hij enkele personen huisvestte, die des winters *Westpoint* kwamen bezoeken. Reeds ons avondmaal genuttigd hebbende, begaf ik mij dadelijk ter ruste. Intusschen had er eene ongunstige wending plaats in het weder, hetwelk dien dag vrij zacht was geweest; des avonds begon de lucht, met eene verandering van wind naar het noordwesten, te betrekken, tot dat er veel sneeuw begon te vallen, hetwelk wel, tegen dat wij *Westpoint* naderden, ophield, doch van eene seherpe koude gevolgd werd. Des anderen daags bevond ik mij aan het ontbijt met een' kapitein en acht à tien luitenants, benevens een' kwartiermeester (*paymaster*) en een' officier van gezondheid; alle deze officieren behoorden tot de militaire akademie, zijnde de eerste leeraren in onderscheidene vakken. De ligging van *Westpoint*, op vrij hooge rotsachtige bergen, is overheerlijk schoon; deze rotsen ziet men overal in de nabijheid aan den regter oever der rivier, hetgeen ook deze streek voor den landbouw geheel ongeschikt maakt. Men heeft hier en daar wel eene kleine streek, welke bebouwd is; doch de klippen, waarme-

mede de grond overal bezet is, maakt de beploeging van het land geheel ondoenlijk; het is daarentegen zeer met bosch bewassen. Er zijn hier nogtans eenige boerderijen, welker koebeesten hun voedsel in de bosschen en langs de wegen, zoo veel mogelijk van den ondankbaren grond trachten te halen. Hier heb ik ook reeds enkele arbeiders uit den *Elzas* aangetroffen. Op den hoogsten top van den berg zijn de bouwvallen van een fort, hetwelk in de revolutie-oorlog van veel dienst geweest is, daar *Westpoint* toen eene militaire positie van veel gewigt was. De hoofdgebouwen der militaire akademie bestaan in een groot gebouw, waarin zalen van onderwijs, woningen voor officieren en de hoofdwacht zich bevinden; vervolgens een van minder grootte, mede met kamers en zalen tot onderwijs voorzien; en dan nog een derde gebouw, niet zoo hoog, maar zeer lang, dienende voor de kweekelingen, die alle daarin twee aan twee gehuisvest zijn; behalve dit waren er fraaije huizen voor den directeur en de gehuwde leeraren. Daar het voor mij zeer belangrijk was, het geheele instituut te zien, begaf ik mij des morgens met mijn' aanbevelingsbrief naar Professor GIMBREDE, welken Heer ik ongelukkig niet thuis vond, als zijnde daags te voren naar *Nieuw York* vertrokken, van waar hij eerst na twee of drie dagen werd terug verwacht. Ofschoon ik geene aanbeveling had bij den kolonel THAYER, directeur of kommandant der school, waagde ik het echter, hem te bezoeken en mijn' wensch te kennen te geven,

ven, om het Instituut te bezigtigen. Deze Heer, die zich eenigzins onpasselijk gevoelde, ontving mij met zeer veel beleefdheid, en gaf mij alle de inlichtingen, welke ik verlangde. De sterkte der kweekelingen bestond toen uit 270 jonge lieden, die tot de verschillende wapenen van hun legertje, en wel het meeste voor de burgerlijke bouwkunde en genie werden opgeleid. Zij genoten 26 of 28 dollars per maand tractement, waaruit dan ook de meeste onkosten moesten bestreden worden: want daar de regering zeer karig is omtrent de uitgaven, welke, vooral wat de krijgsdienst betreft, benoodigd zijn, wordt er voor dit établissement mede zeer slecht gezorgd. De kolonel verzekerde mij, dat de jaarlijksche som, voor de tractementen der leeraren, het onderhoud der gebouwen enz. toegestaan, zoo gering was, dat hij, om slechts het hoog noodig herstel aan dezelve te bestrijden, met het grootste overleg moest te werk gaan. Ook waren er leeraren, die, niet door het Bestuur aangesteld, mede uit de massa der traktementen voor de kweekelingen moesten betaald worden; hier onder was een leeraar in de fransche taal; die, welke er thans zich bevond, was in den loop van het vorige jaar op eens blind geworden; men trachtte hem een pensioen te bezorgen; maar daar hij niet van wege de regering was aangesteld, vreesde men hierin niet te zullen slagen; sedert heb ik vernomen, dat hij krankzinnig geworden en naar *Frankrijk* teruggekeerd is. Ook be-

vond

vond zich onder dit getal aan de militaire akademie een lithographist, belast met alle rapporten, lijsten enz. in steendruk te vervaardigen; deze was een Nederlander uit *Amsterdam*, alwaar hij weleer in handelsbetrekkingen geweest was. Naar *Nieuw York* gekomen zijnde, om zijn bestaan te verbeteren, ging het hem, zoo als de meeste vreemdelingen, die met hetzelfde oogmerk uit *Europa* in die stad aanlanden; niet slechts verloor hij het weinige, dat hij mede gebragt had, maar zou tot volslagen armoede zijn vervallen, zoo hij, in de teekenkunst ervaren, zich niet op den steendruk had toegelegd. Hier zou hij echter weinig of niets mede verdiend hebben, zoo het toeval hem niet in kennis met Profr. GIMBREDE gebragt had, door wiens tusschenkomst hij aan de militaire school op een gering traktement werd geplaatst; dit heeft evenwel van geen langen duur geweest; de cholera en andere daarop volgende ongesteldheden, noodzaakten dien Heer zijne plaatsing te verlaten, zijnde hij vervolgens naar *Engeland* vertrokken.

Des anderendaags na het bezoek, dat ik bij den kolonel had afgelegd, had hij de beleefdheid, mij zijn' adjudant, den luitenant SMITH te zenden, die mij zijne dienst aanbood ter bezigtiging van het Instituut; hij bragt mij in de zaal, waar een der officieren bezig was met onderwijs in de scheikunde te geven. Vervolgens gingen wij in eene zaal, waar al de mathematische, astronomische

werk-

werktuigen enz. zich bevonden ; hieronder waren ook electriseermachines, nog al in een' volledigen staat en wel onderhouden. Hier zag ik ook zeer schoone landkaarten, alsmede de, zoo als ik vernam, welgelijkende afbeeldsels van verscheidene Generaals, welke zeer goed geschilderd waren. Des namiddags woonde ik de teekenles bij; deze werd, in afwezigheid van Profr. GIMBREDE, door een' Luitenant waargenomen. De teekeningen waren zeer fraai, zijnde de leerlingen in klassen verdeeld, die zich in onderscheidene vakken, naar mate hunner vorderingen, onledig hielden met de burgerlijke of krijgsbouwkunde, het nateekenen van modellen in pleister, landschappen met oostindischen inkt of zwart krijt enz.; er waren ook jonge lieden, die zeer keurig met de pen teekenden. Wijders zijn de vakken van onderwijs, behalve het gewoone in lezen, schrijven en rekenkunde: de aardrijkskunde, stelkunst, wiskunde, landmeten, sterrekunde, scheikunst, schermen enz.; wat de talen betreft: buiten eene grondige kennis van de Engelsche, wordt er geene vreemde taal onderwezen, dan de Fransche, en daar de leeraar in die taal niet van 's lands wege bezoldigd, maar door den Directeur aangesteld was, behoorde dezelve mogelijk niet onder de bepaalde vakken van onderwijs. Het kwam mij nogtans voor, dat de Spaansche taal voornamelijk hier onder behoorde begrepen te worden, daar dezelve in *Mexico* en de overige nieuwe Gemeenebesten

van

van *Amerika*, met welke de *Vereenigde Staten*, zoo in handel als in staatkundige betrekkingen, in het vervolg meer en meer in aanraking moeten komen, de landtaal uitmaakt. Na de bijwoning der lessen bragt de adjudant mij in de vertrekken der kweekelingen, die, zoo als ik hier voren reeds heb aangehaald, één vertrek met hun beiden bewoonden: eene inrigting, waaraan ik, uit hoofde van het nadeel, dat hierin voor de betamelijkheid en het zedelijke gelegen is, mijne goedkeuring niet kon hechten; ook hadden de kamers onmiddellijken uitgang naar buiten, zoodat het zeer bezwaarlijk was, hun zedelijk gedrag na te gaan; dit gaf hun een' vrijen in- en uitgang, waarvan veel misbruik kon gemaakt worden; wel is waar werd er 's nachts eene schildwacht geplaatst onder de galerij, die voor de kamers der kweekelingen zich bevond; maar daar zij zelven de wacht aan de gebouwen der akademie betrokken, was deze schildwacht een hunner kameraden, op wiens stiptheid tot het nakomen zijner consignes niet altoos te vertrouwen is. Er heerschte intusschen eene strenge tucht. De straffen, zoo als ik vernam, waren geenszins gering. Door de afgezonderdheid en de eenzame ligging der school kon men, vooral des winters, de jonge lieden des zondags geene van die aangename uitspanningen verschaffen, welke zoo veel tot beschaving bijbrengen, om, namelijk, hun toe te staan, van in de fatsoenlijke huizen, waar zij gevraagd werden, dien dag door te bren-

brengen, en hun dus door de berooving hiervan eene meerdere straf te kunnen opleggen: dit hulpmiddel bestond hier niet, en de belooningen waren dus minder in evenredigheid der straffen; verder moet de bevordering onder hun eigen korps tot korporaals en onderofficieren waarschijnlijk tot opwekking hunner eerzucht en leerlust veel hebben bijgedragen. Wanneer zij de daartoe vereischte jaren hadden en hunne kundigheden het toelieten, waartoe dan ook in den zomer een jaarlijksch examen, in tegenwoordigheid van verscheidene Generaals, Hoofdofficieren en andere personen van rang gehouden werd, werden zij tot Officieren bij de onderscheiden wapenen van het leger bevorderd, of, zoo als het met de meeste hunner plaats had, bekwaam geacht, om het opzigt over de publieke werken van burgerlijke bouwkunde, het graven van kanalen, of aanleggen van ijzeren spoorwegen te hebben, terwijl er tevens eene algemeene promotie in alle militaire rangen en mede een overgang van de lagere tot de hoogere klassen plaats had; terwijl intusschen die genen, welke tot den ouderdom gekomen waren, dat zij niet langer op het Instituut konden verblijven (hetwelk op 20 jaar bepaald was) en tevens, hetzij door gebrek aan geestvermogens of onwilligheid, geene vorderingen gemaakt hadden, naar hunne familien werden teruggezonden. De Leeraren, die Officieren waren, behoorden alle tot de artillerie, en werden als gedetacheerd bij de Militaire Akademie door het korps

ge-

gevoerd; ook deze waren op het Instituut zelven kweekelingen geweest.

Schoon de Militaire Akademie eene zeer eenzame en afgezonderde ligging had, waren er toch eenige neringdoende huizen in de nabijheid, aan den voet van den berg op den oever der *Hudson*-rivier, welke een vrij groot gehucht uitmaakten, en waaronder zich dan ook een aantal kroegen en huizen van slechten naam bevonden, welke, zoo als ik vernam, wel eens door de jonge lieden bezocht werden. Indien dit gehucht tevens onder dezen militairen post begrepen was, en de Directeur als Kommandant dus aldaar de politie kon uitoefenen, verwondert het mij, dat deze onzedelijke huizen aldaar niet geweerd werden.

Na een paar dagen op *Westpoint* vertoefd te hebben, keerde de Heer GIMBREDE weder terug, wanneer ik het genoegen had, hem mijnen aanbevelingsbrief te overhandigen. Behalve zijne bedrevenheid in de teekenkunde, had hij zich mede op het graveren in koper toegelegd, waarin hij uitmuntend geslaagd was.

Ik had nu het voornaamste oogmerk, het bezigtigen der militaire school bereikt; gaarne had ik de praktische oefeningen in den wapenhandel en hunne verdere evolutien gezien; doch het nog ruwe weder belette zulks. Hiertoe is een zeer groot plein, waar de gebouwen rond geplaatst zijn; op hetzelve is een vlaggestok met de vlag der Republiek en een paar veldstukken. Er is ook nog een ge-

gedenkteeken voor een' der Directeuren der school, die uit hoofde zijner bijzondere verdiensten, daar begraven is, hoewel er op den afstand van een kwartier uurs een kerkhof bestaat, waar ik grafsteden van officieren en kweekelingen gevonden heb. Het is jammer, dat de handelsgeest, die bij deze natie in alles doorstraalt, zoo weinig belang stelt in eene inrigting, die als eene kweekschool voor de wetenschappen, zoo veel nut zou kunnen stichten, indien dezelve door ruimer bijdragen ondersteund werd; en hoe wenschelijk het ook voor den Staat is, dat dezelve nog lange eenen vrede behoude, die het gemis van een staand leger niet doet gevoelen, zoo is het nogtans niet staatkundig, hetzelve zoodanig te verwaarloozen, dat de regering thans niet eens in staat is, om de grenzen tegen de invallen der Indiaansche stammen te beveiligen. Het is te hopen, dat men in het vervolg het nut, hetwelk dit Instituut ook, behalve het militaire, voor het algemeen kan te weeg brengen, daar het den lust voor de wetenschappen en fraaije kunsten meer en meer kan aanwakkeren, zal beginnen in te zien en hetzelve door het verleenen van meer onderstand in staat zal stellen, om deszelfs vakken van onderwijs te vermeerderen en uit te breiden.

Het deed mij zeer leed, dat de kosten van mijn verblijf bij den Heer COZZENS, komende op anderhalven dollar per dag, mij noodzaakte, mijn verblijf te verkorten; gaarne had ik nog eenigen tijd aldaar vertoefd, ten einde mij nog met veel meer

bij-

bijzonderheden bekend te maken, en dus een meer belangrijk berigt van dit opvoedingsgesticht te kunnen geven; ik hoopte toen mijn bezoek nog eens te hervatten; maar bijzondere en andere tusschenkomende omstandigheden hebben mij dit in het vervolg belet.

De koude was intusschen met hevigheid hervat; ik moest dus mijn ontwerp, om van hier mijne reis naar *Albany* voort te zetten, opgeven. Ik besloot, naar *Nieuw York* terug te keeren en daar geschikter weêr af te wachten. De rivier was thans boven in het land weêr zoodanig met ijs bezet, dat het te vreezen was, dat de stoombooten, die tot digt bij *Albany* geweest waren, welligt niet eens meer tot *Westpoint* zouden kunnen opvaren.

14.

Op den 16 Maart verliet ik het bekoorlijk *Westpoint*, hetwelk met de daar tegen over bebouwde bergen en dalen, en het schoone uitzigt op *Nieuwburg*, liggende in het verschiet op ruim drie uren afstand, hooger op, aan de kronkelende rivier, een overheerlijk tafereel opleverde. Des avonds te half elf ure begaf ik mij op eene der stoombooten, die de rivier afkwamen, alwaar ik eene groote menigte reizigers aan boord vond; behalve dat al de bedden reeds bezet waren, werden er op aan elkanderen gehechte banken en tafels, nog een

groot

groot aantal matrassen gelegd, waarbij eene goede orde plaats had. Bij het aan boord komen der reizigers geven zij hunne namen op, waarvan eene lijst wordt opgemaakt; kort na mijne aankomst werden alle de slaapplaatsen gereed gemaakt, waarna elk der reizigers, die van geene vaste bedden voorzien waren, een voor een' afgeroepen en hunne matrassen aangewezen werden: eene zeer goede inrigting, waardoor alle verkiezingen omtrent slaapplaatsen, uit welke twisten zouden hebben kunnen ontstaan, werden afgesneden. Ook was een ieder, daar de ruimte overal eene gematigde en gelijke warmte had, met dezelve te vreden. Reeds des nachts of zeer vroeg in den morgen kwam men te *Nieuw York*; ieder bleef nogtans zijne nachtrust houden, tot dat het volkomen dag was.

Ik had inmiddels den tijd gehad, het voorstel van den Heer BANGEMAN HUYGENS rijpelijk te overwegen, en alvorens in andere kosthuizen mijn' intrek te nemen, besloot ik, mij onverwijld naar het huis te begeven, waar de, te *Nieuw York* toen gevangen gehouden CONSTANT POLARI, alias CARRARA, gehuisvest was geweest, zijnde ten huize van een' franschman, genaamd COLLET. Daar in dit kosthuis veel franschen en andere uitgewekenen, zoo uit *Italie*, alsmede uit de Spaansche Gemeenebesten van *Amerika*, hunne huisvesting hadden, vond ik mij aldaar onder warme liberalen. Mijn eerste werk was, den Heer BANGEMAN HUYGENS van mijn besluit en intrek, dienstvol-

volgens daar genomen, kennis te geven. De personen, die ik daar vond, waren een gewezen Gouverneur van *Mexico*, DE SAVALHA, die met den Generaal SANTA ANNA eene gemeene zaak maakte, en aldaar met zijne echtgenoot en twee jonge kinderen gehuisvest was, en de Kolonel VALDEZ van *Guatimala*. Deze lieden waren om staatkundige gevoelens uit hun land geweken, zijnde de laatste door de toen bovendrijvende partij in het Gemeenebest, gebannen; vervolgens was er een Graaf de ST. LAURENT, een der gewezen Kabinets Secretarissen van NAPOLEON, en laatstelijk Directeur der registratie en domeinen te *Hayti*, alwaar hij geboren was; ook had hij bevelhebber geweest van een oorlogskorvet, in dienst van het Mexikaansch Gemeenebest. Bovendien bevond zich daar een Italiaan, de ridder DE MELANI, geboortig van het eiland *Sardinien*; deze laatste was vooral een hevig jakobijn en een regte carbonari; dan was er nog een DELUTTE, een Fransch uitgewekene, een Engelschman, een Ier, FAY genaamd, en twee jonge kantoorbedienden uit de *Yanqui* Staten. Verder was er nog een Amerikaan van *Philadelphia*, van duitsche afkomst, zijnde een grijsaard van twee en zeventig jaren; doch die nog zeer levendig was in al zijn doen: zijn naam was SCHIFFELIN; hij had veel bloedverwanten in de stad, en daar hij buiten zijne moedertaal (het Engelsch), vrij goed en vlot Fransch sprak, was hij daar aan huis tot bijstand van den Heer COLLET,

die,

die, niettegenstaande een verblijf van bij de twintig jaren in de *Vereenigde Staten*, zich nog niet in het Engelsch kon uitdrukken. Deze twee, benevens de Heer MELANI, namen een zeer levendig en werkzaam deel in het lot van POLARI, en daar den Heer COLLET altoos de vrije toegang tot den gevangene verleend werd, geschiedden alle mededeelingen door hem, onderhoudende hij aldus de gemeenschap tusschen den gevangene en zijne vrienden en begunstigers.

Ik was nog niet lang in dat kosthuis, of men verhaalde mij alle bijzonderheden, die met POLARI hadden plaats gehad: hoe hij, daar van daan met zijne bijzit en kind, in een ander gedeelte der stad een huurhuis betrokken hebbende, onverwachts des nachts een bezoek van de politie kreeg, waarop hij zich reeds scheen voorbereid te hebben: want hij had zich van te voren eenen veiligen terugtogt verzekerd, gaande achter uit en begevende zich weder naar het huis van den Heer COLLET, zoekende eene schuilplaats bij een' zekeren ROMAGE, een' franschman, met wien hij aldaar zamen gewoond had. Deze persoon had zich in de gunst van de zoogenaamde vrouw van POLARI weten in te dringen, die, ten gevolge van een' twist met hem, een' klap van hem ontvangende, hierover in zulk een' toorn ontstak, dat zij twee dagen daarna, door voornoemden ROMAGE opgestookt, wien zij de eigenlijke toedragt der zaak, betreffende de juweelen had medegedeeld, hem eerst

bij den Nederlandschen Consul en vervolgens bij den toenmaligen gezant, als diegene, die in bezit was der juweelen van de Kroonprinses, bekend maakte. Zij verried dus, om een oogenblik van opvliegendheid te wreken, den man, aan wien zij alles te danken had; die haar, zoo als hij mij naderhand verhaald heeft, ondanks haar vorig ondankbaar gedrag, weêr van eene vernederende en afhankelijke dienstbaarheid had verlost; van wien zij, wegens zijn oploopend karakter, misschien veel moest verdragen, maar die dan toch, als de vader van haar kind, aan haar ten minste dit niet verdiend had, en op haar dacht zich te kunnen betrouwen. Hij bleef dan dien nacht bij meergemelden ROMAGE, wiens verraad hem onbekend was, en begaf zich 's anderen daags naar *long Island* te *Brooklijn*, bij eenen DUFLON, zijnde mede een franschman, die een groot logement en huis van ververschingen ophield. Aldaar bleef hij verborgen, en had den zoon van dezen laatsten 100000 franken aangeboden, ten einde zijn verblijf, ten huize van zijnen vader, geheim te houden en hem verder voort te helpen, terwijl hij intusschen het grootste gedeelte der juweelen zelf ergens in de nabijheid had begraven. Het scheen echter, dat die jongeling die belofte niet vertrouwde: want hij heeft hem voor eene belooning van 2000 dollars aan de politie aangegeven, welke hem vervolgens is komen in hechtenis nemen. Hij trachtte nog te ontsnappen; maar werd van den Advokaat

SEE-

SEELY, die wegens onzen Gezant de behandeling dier zaak in handen gekregen had, gegrepen; waarbij deze eenen zoodanigen slag ontving, dat zijn aangezigt eenige dagen geheel gezwollen was, en had hij niet, meenende, zoo als hij mij naderhand verhaalde, overtuigd te zijn, dat men hem, wat de juweelen aanging, niet kon in gevangenis houden, daar de Politie voorgaf, hem enkel wegens het insmokkelen derzelve gevangen te nemen, slechts eenen flaauwen weêrstand geboden, zoude men hem niet magtig geworden zijn: want te dier tijd waren zijne physieke krachten nog door geene lange harde gevangenis uitgeput; van eene redelijke lengte zijnde, was hij gezet en had gespierde ledematèn. Hij werd vervolgens naar de gevangenis van *Bellevue* overgebragt; deze ligt ongeveer anderhalf engelsche mijl, of een half uur gaans, van de stad, en is een zeer zwaar gebouw van grooten omvang, waarbij ook nog een aalmoezeniershuis zich bevindt. In deze gevangenis zitten al diegenen, die door het hof van assises te regt gesteld moeten worden; ook is er een verblijf voor die, welke slechts correctioneel eene of meer maanden gevangenis-straf ontvangen; degenen, die ingevolge een crimineel vonnis, tot een of meer jaren gevangenis en zwaren arbeid verwezen worden, brengt men naar *Sing-Sing*. In bovengemelde gevangenis van *Bellevue* verkreeg hij eene goede kamer en werd van alles rijkelijk voorzien. Intusschen had men wel reeds eenige juweelen, welke

K 2 in

in stokken en paraplui'ën verborgen waren, gevonden; maar het grootste gedeelte werd nog vermist. Men zond ROMAGE op hem af, en daar hij niet wist, dat deze of zijne bijzit hem verraden hadden, gaf hij hem opening van alles; die daarop de juweelen ging opgraven, en zich daarna in haar gezelschap, in stilte, met die kostbaarheden op eene Pakketboot naar *Liverpool* inscheepte om, zoo als hij heeft voorgegeven, dezelve in persoon aan de Prinses van Oranje te overhandigen; doch de Gezant, die natuurlijk geen vertrouwen kon stellen in een' vreemdeling, die, zoo als het gerucht liep, een frauduleus bankroet in *Parijs* had gemaakt, waar hij aan de uitvoering van een crimineel vonnis zou ontsnapt zijn, had alreeds zijne maatregelen genomen, en onzen gezanten in *Londen* en *Parijs* bereids kennis gegeven van de mogelijkheid der aankomst van personen, die welligt van de gestolen juweelen voorzien waren, met verzoek hen te doen aanhouden. Zoodra Zijne Excellentie dus van het vertrek der voornoemde personen kennis droeg, zond hij hun een' Amerikaansch' politiebeambte na, met belofte van eene aanzienlijke belooning, wanneer hij, vóór hunne aankomst te *Liverpool*, zich aldaar bevond; die dan ook zoo gelukkig was, hieraan te kunnen voldoen. Gevolgelijk werden zij dan ook bij hunne aankomst dadelijk, met behulp der Engelsche politie, in hechtenis genomen, op een der Hollandsche schepen, welke daar geankerd lagen, overgebragt en onverwijld naar *Nederland* gevoerd. Het kind van

PO-

POLARI, zijnde een meisje van vier jaren, was door de moeder, voor haar vertrek van *Nieuw York*, in een fransch kostschool geplaatst, waarvoor zij eene of meer maanden kostgeld had betaald. Intusschen was de gevangene van het aan hem gepleegd verraad door de vlugtelingen onderrigt, en vernemende, dat de regering der *Vereenigde Staten* hem, zoo als het heette, wegens het insmokkelen der juweelen, en dus het verkorten van 's lands regten, had laten vast zetten, waarvoor zij eene boete van honderd duizend dollars eischte, nam hij twee advokaten aan, de Heeren MAXWELL en PRICE, wien hij door een' agent voor de geldelijke belangen der vreemdelingen, zijnde een Italiaan, genaamd BERGONZIO, duizend dollars op rekening liet uitbetalen, aan hetwelk echter slechts ten deele voldaan werd. De Gezant, en na diens vertrek zijn zoon, die als waarnemend zaakgelastigde daar bleef, spaarde onderwijl geen moeite, om hem als den vermoedelijken dief te doen overleveren; en zij verkregen ook een mandaat van den Gouverneur van den Staat, waarbij dezelve aan de Nederlandsche regering zou worden overgegeven; maar de roep, dat dit tegen de grondwet en andere bijzondere akten strijdig was; de ophef, welke daarvan gemaakt zou worden, en de daaruit ontstane vrees voor al te groot misnoegen onder het volk, te meer, daar de dagbladen zich tegen dezen maatregel reeds zoo sterk hadden uitgelaten, maakten, dat men zich niet van dit mandaat bediende. Men

sloeg

sloeg toen eenen anderen weg in, en zocht den gevangene door allerlei redenen enz. te bewegen, om vrijwillig naar *Nederland* te vertrekken; maar hiertoe was hij niet over te halen. Zijne gevangenis had reeds eenige maanden geduurd en hij was tot hiertoe van eene goede kamer voorzien geweest, toen hij met twee anderen, die wegens gepleegden moord ter dood zouden gebragt worden, een complot maakte, om te ontsnappen. Een dezer gevangenen, zijnde een horologiemaker, gaf hem te verstaan, dat hij moest zien een horologie te verkrijgen, hebbende men POLARI het zijne ontnomen; onder voorwendsel, dat hij nooit den tijd naauwkeurig wist, en dus hiertoe een uurwerk begeerde, werd hem hetzelve door den Heer COLLET ter hand gesteld; hieruit ligtte de horologiemaker de veer, maakte daarvan eene zaag, en nu gingen zij aan het werk, om de ijzeren staven hunner vensters door te vijlen. POLARI was hierin reeds meesterlijk geslaagd; hij had zoo veel doorgevijld, dat hij er bijna door kon, hebbende bij de gewone visitatie, de doorgezaagde staven er weêr behendig ingeplaatst, waardoor de Cipier, die geen vermoeden op een' aanslag ter ontvlugting had, er niets van bespeurde, tot dat op een' nacht, dat POLARI er de laatste hand aan wilde slaan, hij door onvoorzigtigheid de losgemaakte staven naar buiten liet vallen. Dit in de stilte van den nacht plaats hebbende, maakte de wacht, die aan den buitenmuur stond, opmerkzaam; hij belde aan en maak-

maakte alarm, waardoor alles op de been kwam; de kamers en hokken werden onderzocht, en bij POLARI komende, werd de aanslag ontdekt, ten gevolge waarvan hij naar beneden in een klein vertrek of hok werd overgeplaatst, hebbende slechts acht voeten lengte en zes voeten breedte. Hij miste toen ook veel gemakken; echter behield hij steeds zijn gewoon voedsel, meer zelfs dan hij behoefde: want hij vond middel, om van hetgeen hij overtollig had, anderen gevangenen te voorzien, en kreeg ook wijn, hetwelk hem door COLLET werd bezorgd. Nu was hij zonder tafel of stoel; dit gemak werd hem echter, met alle geriefelijkheden, die hem zonder gevaar konden gegeven worden, vanwege den Heer BANGEMAN HUYGENS aangeboden; doch uit wrevel tegen denzelven, weigerde hij zulks aan te nemen; in dit hok is hij tot zijne overvoering naar *Holland* gebleven. Gedurende den winter was hij zonder vuur, hetgeen, daar de winters in dit gewest zeer streng zijn, en de toen plaats hebbende vooral van langen duur was, zeer onaangenaam moet geweest zijn.

Kort nadat ik mijn' intrek bij den Heer COLLET had genomen, kwam de politieagent RAYMOND, dezelfde, die door den Gezant naar *Liverpool*, tot in hechtenisneming van ROMAGE en zijne medgezellinne was gezonden geweest, weêr uit *Nederland* terug. Eenige dagen daarna stond er een berigt in een der dagbladen, waarbij niet alleen

zij-

zijne terugkomst werd gemeld, alsmede dat hij in groot gevaar van zijn leven was geweest, bij zijn doortrekken van de Nederlandsche en Belgische voorposten, toen hij zich naar *Brussel*, tot het opgraven der daar nog verborgen juweelen had begeven, met al de omstandigheden van dien; maar zelfs, dat POLARI, aan den diefstal schuldig, door eenen medepligtige was geholpen, welken hij naderhand had vermoord, ten einde de eene misdaad door het plegen van eene andere, die zwaarder was, te verhelen, en het gestolene voor zich alleen te behouden. Dit artikel deed aan de zaak veel nadeel. Er ging een kreet van verontwaardiging op onder de vrienden van POLARI, die onverwijld met deze beschuldiging werd bekend gemaakt, en daartegen een antwoord opstelde, hetgeen, nadat het door den Heer FAY in het engelsch was overgebragt, en eenige verandering had ondergaan, in een ander dagblad werd geplaatst. Dit gaf gelegenheid tot het opstellen van een kort berigt van den Cipier; waarop weêr van den kant van de Heeren MELANI, FAY en COLLET werd geantwoord. De overige dagbladen begonnen er ook van te gewagen; zoodat door dezen pennestrijd in de nieuwsbladen, het publiek opmerkzaam werd gemaakt op eene zaak, welke men allengs uit het oog begon te verliezen. Dit eerste berigt deed in 't geheel zeer veel nadeel aan de zaak; de gevangene, die reeds meer goeden wil begon aan den dag te leggen en handelbaarder

werd,

werd, wilde nu volstrekt van geen vrijwillig naar *Nederland* vertrekken meer hooren spreken. Hij werd ten hoogste wrevelig, en wanneer de zaakgelastigde bij hem kwam, gedroeg hij zich zeer onbeschoft. Het duurde toen een' zeer geruimen tijd, eer dat de ongunstige indruk bij hem, door die ligtzinnige beschuldiging te weeg gebragt, over was; langzamerhand werd zijn gemoed weer kalm; eindelijk kwam hij zoo ver, dat hij beloofde, vrijwillig de reis te zullen aannemen. Er werd dus een rekest voor hem aan het Congres der *Vereenigde Staten* opgemaakt, ten einde van de actien, welke er vanwege de regering tegen hem bestonden, ontheven te worden, en dus zijn ontslag te erlangen. Nu was de tijd daar, dat ik moest beslissen, al of niet naar *Europa* terug te keeren, en tot bijstand van de politie-officieren, wat de taal betrof, te verstrekken. De zaak was bedenkelijk: zou ik nog langer blijven, om te trachten het doel te bereiken, waarvoor ik mij naar *Noord-Amerika* begeven had, of mijne bijzondere belangen en vooruitzigten aan die van hooger belang opofferen? Doch, toen ik mij reeds bepaald had, om de reis aan te nemen, verviel de geheele zaak: alles was gereed gemaakt; de ambtenaren, die daarbij tegenwoordig moesten zijn, waren op het stadhuis bijeen; de gevangene werd in hun midden gebragt, en zoodra men de zaak in orde meende, herriep hij op eens zijn besluit, gevende tot een voorwendsel, dat de Maire der stad er niet

was,

was, wiens tegenwoordigheid niet noodzakelijk was, maar door hem verlangd werd; en ofschoon er veel aanzienlijke justitie-beambten bij waren, waar onder de Recorder, zijnde degene, die bij het hof van assises steeds voorzit, weigerde hij nogtans het rekest, om van de boete enz. ontslagen te worden, te teekenen, en was ten uiterste lomp en brutaal tegen den zaakgelastigde, wien hij van bedriegerij ten zijnen opzigte beschuldigde. Hij werd dan ook weder, na alles aangewend te hebben, wat mogelijk was, om zijne denkbeelden te veranderen, naar zijne gevangenis terug gebragt. Ik bleef inmiddels bij den Heer COLLET gehuisvest, gevende den Heer BANGEMAN HUYGENS kennis van alles, wat daar bijzonders, tot de zaak betrekking hebbende, voorviel, waaronder somtijds belangrijke berigten waren, van welke men, zonder mijn toedoen, onkundig zou geweest of die te laat gewaar geworden zijn; onder anderen gaf ik dien Heer den avond te voren kennis, dat POLARI des anderendaags voor de politie zou gebragt worden, ten einde hem van eenige ligte actien, welke tegen hem waren, te ontheffen; ook was ik in de gelegenheid te berigten, dat hij veertien dagen na den tijd, dat mij zulks ter ooren kwam, voor den omgaanden regter van het district zou gebragt worden, alwaar men zou beslissen, of hij geheel ontslagen zou worden, of nog langer in hechtenis verblijven. Bij het vernemen van dit hoogst belangrijk berigt, schreef ik dadelijk aan den Zaakgelastig-

tigde, die zich toen te *Washington* bevond, en gaf er ook kennis van aan den Advokaat SEELY, die mede er onbewust van was; ten gevolge hiervan gaf de eerste onverwijld in last aan denzelven, om naar bevind van omstandigheden te handelen; waardoor dan ook deze maatregel, door de advokaten van den gedetineerde bij den Regter bewerkt, nog in tijds werd tegengewerkt en geheel afsprong. Het was dus een geluk, dat ik door mijn verblijf in dat kosthuis, waar ik schier van alles onderrigt werd, wat POLARI betrof, in staat was geweest, eene zaak van zulk een groot belang te ontdekken, waardoor men dezelve kon doen mislukken. Zijne wispelturigheid in zijne besluiten en zijne onbeschofte oploopendheid, welke hem somtijds aanzette, om zelfs zijne begunstigers niet te ontzien en, daar hij zeer achterdochtig was, hen door opgevatte vermoedens meermalen te beleedigen, hetwelk hij dan almede op geen zeer gevoegelijke wijze te kennen gaf, benadeelde hem grootelijks bij hen. Zijne inborst is voornamelijk eene tomelooze drift, welke, wanneer dezelve in werking kwam, voor geen rede vatbaar was; echter wist hij deze drift te matigen, wanneer hij bespeurde, dat zij tot meer harde behandeling aanleiding zou geven. Zijn uitzigt is niet gunstig: zwart krullend haar; wenkbraauwen en baard, die hij beide zeer zwaar heeft, zijn van dezelfde kleur; de groote donker bruine oogen staan diep in 't hoofd, en hebben een' scherpen doordringen-

den

den blik; de borst is dik met haar bezet, insgelijks de armen, handen en beenen; hij is daarbij sterk gespierd; ook bezit hij groote krachten, welke nogtans sedert zijne lange gevangenis aanmerkelijk zijn afgenomen; hij is van eene middelmatige lengte en had van te voren eene behoorlijke gezetheid, doch deze heeft hij mede verloren; zijn geest is levendig maar onbeschaafd; hij spreekt, als zijnde een zwitser van de grenzen van *Italie*, het Italiaansch en het Fransch, welke laatste taal hij, even als een Franschman van den minderen stand, onnaauwkeurig spreekt en schrijft; wijders schijnt hij in zijn beroep, hetwelk leerlooijer was, zeer bedreven, en zegt niet onkundig in de scheikunde te zijn. Hij wist, zoo als hij voorgaf, zeer schoone chemische verwen voor lakenen en katoenen te bereiden; zelfs verzekerde hij mij, over een en ander een werk te hebben geschreven, hetwelk in *Frankrijk* is uitgegeven. In zijne gevangenschap te *Nieuw York* hield hij zich ook onledig met over de werkzaamheden dezer wetenschap te schrijven.

Intusschen bleven de zaken na deze laatste weigering weêr op denzelfden voet, begevende zich de Heer BANGEMAN HUYGENS weêr naar *Washington*.

15.

15.

De cholera, welke te dier tijd schier over geheel *Europa* verspreid was, maakte in den loop van Junij hare eerste verschijning in de nieuwe wereld. Op een schip vol landverhuizers, te *Montreal* in *Canada* aanlandende, openbaarde zich deze ziekte onder de schepelingen en onder die genen, die eerst ontscheept waren; dezelve heerschte met veel strengheid; nadat dit eenige dagen had aangehouden, begon de ziekte in de stad zich te openbaren, en nam weldra met zoo veel hevigheid toe, dat er onder alle standen der zamenleving eene groote sterfte plaats had. Vervolgens sloeg de cholera over naar *Quebec*, waar dezelve geen minder verwoestingen aanrigtte. Het was dus niet te verwonderen, dat derzelver nadering groote vrees verwekte; met angst zag men, dat de ziekte den loop der rivieren scheen te volgen, gaande langs de boorden van de *St. Laurent*-rivier op, welke de noordelijke grensscheiding tusschen *Nieuw York* en *Canada* uitmaakt, en vervolgens zich verspreidende langs het meer *Champlain*, weldra de *Hudson*-rivier bereikte, de stad al meer en meer naderde, tot dat de Cholera eindelijk haren eersten aanval in dezelve in het begin van Julij deed. Aanvankelijk was het getal der zieken gering, zijnde slechts vijftien tot twintig personen daags, waarvan nogtans de helft omkwam. Eerst bepaalde het zich

tot

tot eenige wijken, doch het duurde niet lang, of de ziekte verspreidde zich door de geheele stad. Opmerkelijk was het echter, dat de wijken, welke voor meer ongezond werden gehouden, en waar de gele koorts, ingeval deze heerschte, de grootste verwoestingen aanrigtte, het minst door de cholera bezocht werden; dezelve woedde evenwel hier met vrij wat minder hevigheid, dan in *Canada*, ofschoon de ziekte, toen dezelve hare grootste hoogte bereikte, in de stad *Nieuw York* meer slagtoffers dan te *Amsterdam* maakte, welke steden men bijna in bevolking kan gelijk stellen. De cholera nam nu dagelijks toe, en men werd er dus op bedacht, om ziekenhuizen in verschillende gedeelten der stad op te rigten. Er kwam een stilstand in alles: de beurs werd schaars bezocht; de meeste winkels werden gesloten, en omtrent 80000 inwoners verlieten de stad, zich deels naar andere Staten en deels ten platte lande begevende. Het hoogste getal der door de cholera aangetasten, bedroeg ruim honderd vijftig in de vier en twintig uren, klimmende het grootste aantal dooden in het zelfde tijdvak tot bij de honderd, waarna het weder allengs begon af te nemen, zijnde het getal der nieuwe zieken op den 22 Augustus 1832, den dag voor mijn vertrek, slechts vijftien en zes overledenen. Onderwijl waren degenen, die de stad hadden verlaten, reeds voor dat de ziekte verminderde, terug gekomen, daar dezelve zich niet alleen ten platte lande had verspreid, maar zelfs reeds tot *Philadelphia*, in welke stad ongelijk meer slagt-

of-

offers dan te *Nieuw York* geweest zijn, was overgeslagen, zijnde de naar het land uitgewekenen, wanneer zij aangetast werden, in een' hulpeloozer toestand, waar, weinig geneesheeren voorhanden, aan alle niet altoos eene spoedige hulp kon verschaft worden.

Ik was nu bij de zestien weken ten huize van den Heer COLLET geweest. Sedert de laatste vruchtelooze pogingen bleef de gevangene volstandig weigeren, om vrijwillig te vertrekken of, al scheen hij daartoe ook genegen, dan veranderde hij weêr telkens van besluit, of had zulke onaannemelijke voorwaarden, dat men duidelijk kon bespeuren, dat het hem geen ernst was: zoo maakte hij onder anderen de conditie, dat men hem eenige dagen voor zijn vertrek moest ontslaan, ten einde vrij door de stad te kunnen gaan, tot regeling zijner bijzondere zaken.

Onder die omstandigheden werd mijn verblijf in dat kosthuis van minder belang, te meer, daar een zijner warmste begunstigers, de Italiaansche Ridder DE MELANI, reeds sedert een' geruimen tijd naar *Brooklijn* vertrokken was; de overigen begonnen ook meer aan de onschuld van den gevangene te twijfelen en waren hem minder genegen. Alleen bleef de Heer COLLET hem nog trouw bezoeken; doch deze man, die geen groot doorzigt bezat, kon slechts het werktuig van anderen wezen; ook was het meer uit medelijden, om hem, daar hij tevens wijnkooper was, van den noodigen wijn te voorzien, waarvoor hem echter

de

de betaling was toegezegd, zoodra POLARI naar *Nederland* vertrok; ook had hij zulk een goed denkbeeld van den gedetineerde, dat hij alle vertrouwen in hem stelde, om, wanneer hij ontslagen werd, zelf zijne schuld te zullen afdoen. Trouwens de wijnen zijn in de *Vereenigde Staten* niet zwaar belast; dus niet hoog van prijs. Den gewonen tafelwijn, welke daar, volgens fransch gebruik, met water gedronken werd, betaalde men met vijf en twintig Amerikaansche centen, of twee en zestig en een' halven cent Nederlandsch per fles; alle andere wijnen waren naar evenredigheid.

Ik verliet dus dit huis op den 30 Junij, en nam mijn' intrek bij een' vriend, van wien ik steeds met lof zal gewagen, als hebbende ik niet alleen de grootste diensten van hem, en zijne hulp met raad en daad ondervonden; maar zelfs alle Nederlanders, die hier bestaan zochten en in ongeluk vervielen, waren zeker, bij hem troost en ondersteuning te zullen vinden; hij was onvermoeid werkzaam, om hen in goede betrekkingen geplaatst te krijgen, en niet slechts Hollanders, maar alle hulpbehoevende vreemdelingen zochten bij hem troost. Dit was ook zoo algemeen bekend, dat rijker en meer vermogende lieden van deze edele geaardheid wel eens misbruik maakten, door, om er maar van af te zijn, menschen op zijn dak te zenden, die niet altoos die medelijdende hulp waardig waren; waarvan het gevolg was, dat zijn goed hart hem wel eens bedroog, hetgeen hem wel niet

be-

belette zijne medemenschen bij te staan, maar hem echter leerde, met meer omzigtigheid te werk te gaan. Eenige jaren geleden, met een redelijk kapitaal te *Nieuw York* aangekomen, had hij, door afzetterij en al te goed vertrouwen op de amerikaansche eerlijkheid, hetzelve genoegzaam verloren; daar hij echter eene grondige en algemeene kennis van vele koopwaren had, en ervaren was in den handel, wist hij zich door zijner ijver en bekwaamheid al spoedig een ruimer bestaan te verschaffen.

16.

Ik had nu weêr meer vrijheid, om naar eene plaatsing uit te zien, en wilde de gelegenheid daartoe niet vruchteloos laten voorbijgaan; doch voor 't tegenwoordige was de tijd daartoe niet gunstig; de cholera, welke den handel verlamde en alle bronnen voor het oogenblik opdroogde, deed mij tot het besluit komen, om den Heer en Mevrouw P....., die toen te *Bridgeport*, in den Staat van *Connecticut* hun buitenverblijf hielden, en mij voor hun vertrek vriendelijk hadden uitgenoodigd, hen eens te komen opzoeken, te schrijven, met verzoek, om voor eenige dagen van die uitnoodiging gebruik te maken, waarop ik een voldoend antwoord ontving; ten gevolge hiervan, begaf ik mij den 16 Julij, des morgens te zes ure op de stoomboot naar *Norwalk*, zijnde een af-

stand

stand van bijna veertig engelsche mijlen. Daar het toen midden in den tijd der cholera was, bevond er zich eene groote menigte vlugtelingen voor die ziekte, aan boord. Deze stoomboot, welke slechts éénen ketel had, deed den overtogt in zes uren, waarvan men veilig een uur kan afrekenen, doordien dezelve drie of vier keeren moest aanleggen tot het ontschepen en weder aan boord nemen van reizigers. Op deze boot had men een zeer goed ontbijt; doch, zijn de reizen goedkoop, hetgeen men gebruikt wordt duur betaald, komende het ontbijt op drie schellingen of omtrent een' Nederlandschen gulden; aan boord dezer stoomboot was de inrigting verschillend van die, met welke ik de reis naar *Westpoint* had afgelegd: het verblijf voor de vrouwen was hier beneden, waardoor eene groote ruimte op het dek was, hetgeen, zijnde het in het midden van den zomer, een zeer aangenaam verblijf, onder eene soort van groote houten zonnetent opleverde, waar, boven op, insgelijks zitbanken waren. Bij deze gelegenheid moet ik nog opmerken, dat in het verblijf der vrouwen geen mans worden toegelaten; zelfs een man of vader vermag daar niet bij zijne vrouw of dochters te komen: alleen op het dek zijn beide geslachten onder elkanderen vermengd; het ontbijt, middagmaal enz. wordt mede afzonderlijk genuttigd. Zoo men geen kennissen onder de reizigers heeft, vindt men er weinig tijdverdrijf, of men moet van boeken voorzien zijn: want niet alle stoombooten be-

zit-

zitten eene bibliotheek. Kaartspel is, even als in de koffijhuizen, niet geoorloofd, en hoewel het schaakspel overal wordt toegelaten, heb ik nimmer eene schaakpartij in het publiek aangetroffen. Ofschoon ik geene bekenden had, noch boeken tot tijdverdrijf bezat, verveelde ik mij in 't geheel niet: de nieuwheid der tooneelen, welke mij omringden, het schoone land, hier en daar met fraaije landhuizen bezet, en de afwisseling der landstreken leverden verrukkelijke gezigten op. Wij voeren voorbij een eiland, in dat gedeelte van de zoogenaamde Oostrivier gelegen, waar dezelve aanmerkelijk begint te verbreeden en den naam van *long Island Sound* aanneemt, waarop eene nieuwe gevangenis gebouwd werd; alle de werklieden bestonden uit tot gevangenisstraf veroordeelde misdadigers, onder opzigt van bekwame bouwkunstenaars, die door agenten van politie bijgestaan werden; het gebouw, waarvan de voorgevel reeds gedeeltelijk bestond, besloeg, naar gissing, eene breedte van twee honderd voeten; de hoogte, welke nog niet voltooid was, zou, zoo men mij zeide, op zes verdiepingen komen.

Daar de zomers hier meer bestendigheid hebben, dan bij ons, en de warmte meer aanhoudend is, had men op 't water, waar eene luchtige koelte zich deed gevoelen, een' zeer aangenamen overtogt. In de plaatsen, waar wij onderwege aanlandden, stonden eene menigte rijtuigen gereed, zijnde meerendeels diligences (*Stages*), om de

 rei-

reizigers naar de verschillende binnen 's lands gelegene plaatsen over te brengen; ook te *Norwalk*, werwaarts wij onze reis te water hadden afgelegd, vonden wij omtrent een dozijn rijtuigen gereed staan, en ik nam, met nog acht andere passagiers, mijne plaats in eene diligence, met vier paarden bespannen, die nog van een ander diergelijk rijtuig en nog eene gewone kales gevolgd werd. *Norwalk* is een fraai vlek van tamelijke grootte, bestaande meest uit zeer net gebouwde houten huizen; door dat wij ons daar niet ophielden, ontbrak mij de gelegenheid, er veel van te zien; ik vond hier een merkbaar verschil met de omstreken van *Nieuw York*: het land was meer bebouwd, zijnde niet zoo boschrijk als het westelijk gedeelte van *long Island* en de tegen over liggende streken van *Nieuw Jersey*; er waren ook meer weilanden, waarop zeer schoone koebeesten graasden, welke die van *Nieuw York* verre overtreffen, ziende er niet zoo mager en verwaarloosd uit; door sommige van deze weilanden liep eene van de heuvels afstroomende beek; doch in de meeste moet het vee door aangebragt water gedrenkt worden. Wij trokken verscheidene landhuizen voorbij, welke op zichzelven wel aan den weg eene aangename ligging hadden, maar voor het overige niet dan slechts eene kleine streek grond voor moestuinen bezaten. Ook reden wij verscheidene rivieren of breede kreken over, waarover lange houten bruggen waren geslagen, welke echter niet, dan zeer ruw en zonder

der eenige netheid aan elkanderen gehecht waren, liggende de planken van ongelijke lengte en breedte er los op. Na omtrent drie uren rijdens kwamen wij te *Bridgeport*, waar de drie rijtuigen aan het posthuis stil hielden; een derzelve scheen voor deze plaats bestemd, terwijl de twee andere, na van versche paarden voorzien te zijn, hunne reize naar *Nieuwhaven* voortzetteden. De kosten dezer reis waren, naar evenredigheid van den afstand, welke op zestig engelsche mijlen, of twintig uren gaans van *Nieuw York* begroot wordt, zeer gering, betalende men, alle onkosten meê gerekend, uitgenomen het ontbijt enz., slechts een' en een kwart dollar. Onverwijld begaf ik mij naar het landhuis van den Heer P . . . . ., door wien ik, met de echt oud Nederlandsche gastvrijheid ontvangen werd; en daar men met het middagmaal tot mijne aankomst had gewacht, verschafte mij deze vriendelijke oplettendheid geen gering genoegen. Dit landhuis is, even als geheel *Bridgeport* en al de omliggende woningen, van hout gebouwd; de ligging op een' heuvel nabij den grooten landweg, gaf hetzelve een schoon uitzigt over de landerijen tot aan het strand, waarvan het omtrent een uur gaans verwijderd was; verder strekte zich het gezigt uit over den zeearm of *long Island Sound*, terwijl men in 't verschiet, aan den gezigteinder, de heuvels en bosschen van *long Island* ontdekte. Wijders was er, op de amerikaansche wijze, geen aan-

leg

leg of wandeling, tot het landverblijf behoorende; een strook gronds achter hetzelve, van omtrent vier roede lengte en van weinig breedte, met vruchtboomen beplant, was de eenige grond, die er bij behoorde. Deze was verder met moeskruiden bebouwd en wel met zulke, welke in die gewesten niet algemeen zijn. Mevrouw P....., die veel liefhebberij vond in land- en tuinbouw, en daarin zeer ervaren was, had groote boonen doen zetten, welke zij uit *Holland* had ontvangen, alzoo deze groente, voor zoo ver ik weet, in de *Vereenigde Staten* niet aanwezig is; doch hoewel de boonen een' goeden smaak hadden, schenen zij nogtans niet zoo goed op te groeijen als in *Holland*, zijnde de bladen der plant, alsmede de schellen van de vrucht, zwart gespikkeld. Er waren voor 't overige uitgezochte vruchtboomen, bestaande in de beste soorten van appelen en peren, alsmede eene groote hoeveelheid perzikenboomen, welke alle opgaande stammen hebben, en zoo als ik vernam, eene uitmuntende vrucht opleveren. Nergens vindt men leiboomen: de groote warmte, welke hier des zomers heerscht, is hiervan de reden; de wijngaard alleen wordt tegen muren of schuttingen, of ook wel over latwerk heen geleid. Op verschillende plaatsen zag ik geheele boomgaarden van opgaande perzikenboomen, welker vruchten, doordien de zomer koelder was dan gewoonlijk, tot geen volkome rijpheid kwamen, en meest alle van de boomen afvielen. De vruchten, welke hier zijn, komen

men

men met die van het noordelijk *Europa* overeen: zoogenaamde engelsche of oranje aardbezien, perziken, abrikozen, pruimen, kersen (deze zijn verre beneden de geldersche meikersen), appelen (onder deze zijn er van zeer goede soorten en worden hier menigvuldig gevonden), peren enz.; voorts vindt men er nog vele vruchten uit de warme luchtstreken, zoo als annanassen, welke in den zomer zeer goedkoop zijn, de banaan of pisang, granaat-appelen en allerlei soort van oranje-appelen; deze beide laatste vruchten worden uit de zuidelijkste Staten van het Gemeenebest aangebragt, komende de eerste uit de *Westindiën*.

Bridgeport, hetwelk slechts sedert vier jaren aanwezig is, levert weêr een blijk op van de steeds toenemende welvaart en den bloei van dat Gemeenebest. Ofschoon enkel uit houten woningen bestaande, was het nogtans reeds een aanzienlijk vlek met ruim tweeduizend inwoners; en hetgeen er de netheid en fraaiheid van vermeerdert, was, dat deze alle meest tot de nijvere klasse van burgers behoorden, waar zelfs kooplieden onder waren, die den kusthandel dreven, en de huizen meest alle in een' fraaijen en gemakkelijken stijl gebouwd zijn. Er bevonden zich vier kerken, alle zeer net van hout opgetrokken en van sierlijke torens voorzien; ééne van de bisschoppelijke engelsche kerk, twee presbijteriaansche en eene van methodisten. Doch helaas! de tweedragt had ook weder over deze nieuwe maatschappij haar gif uit-

ge-

gebraakt; kort geleden was er nog maar eene presbijteriaansche gemeente en heerschte er eendragt, tot dat het verschil over de beroeping van een' predikant verdeeling onder de gemeente bragt, hetwelk tot zulk eene hoogte steeg, dat, de lessen van hunnen Heer vergetende, de daaruit ontstane twist tot haat en vijandschap oversloeg; een gedeelte der gemeente onttrok zich aan de gemeenschappelijke godsdienst en eindigde met zich geheel af te scheiden en eene andere kerk te bouwen, stellende eenen afzonderlijken predikant aan. De nijd en vijandschap was tot zulk eene hoogte geklommen, dat, gelijk mijn gastheer mij verhaalde, bij zijne aankomst, slagters en bakkers tot de wederzijdsche gemeenten behoorende, zich bij hem komende aanbevelen, elk van hen hem waarschuwde, tegen de bedriegerij en slechtheid hunner confraters op zijne hoede te zijn, en elkanderen als pesten der zamenleving afschilderde. Men kan hieruit ligt nagaan, hoe ellendig het met de onderlinge verkeering in dit vlek moest gesteld zijn, daar deze twee gemeenten van een en hetzelfde kerkgenootschap elkanderen zulk een' ingekankerden haat toedroegen. Al wederom een blijk, dat hun godsdienstijver wêer meer in dweeperij en uiterlijk vertoon bestaat, dan in waren lust en ernst om de lessen van JEZUS en zijne Apostelen na te volgen, welke ons leeren, dat godsdienst zonder liefde niets is. Het is te wenschen, dat de staatkundige verdraagzaamheid met den tijd van een' gunstigen

in-

invloed op hunne gemoedsgesteldheid moge wezen, en hun wat meerder toegevendheid voor elkanderen inboezemen.

Ik sleet op deze plaats acht aangename, genoegelijke dagen, en maakte hier ook kennis met een' Leeraar bij de gemeente der unitarissen, die met de Nederlandsche hervormde kerk in zeer veel gewigtige punten verschilde, voorgevende zich alleen bij datgene te bepalen, hetwelk in het nieuwe testament in het bijzonder werd geleerd, zonder echter eene onmiddellijke goddelijke ingeving aan te nemen, waaruit dan ook leerstelsels vloeiden, die geenszins met onze kerk overeenkwamen. Deze gemeente, welke vrij talrijk was, had niet dan sedert een of twee jaren eene eigen kerk te *Nieuw York*, welke thans door twee predikanten werd bediend; een derzelve, de Heer WARE, die zijne vrouw en kinderen, gedurende mijn verblijf te *Bridgeport*, derwaarts overbragt, en een' zeer vriendschappelijken omgang met den Heer P..... en diens echtgenoot onderhield, bragt niet weinig toe tot vermeerdering van ons genoegen. Hij was een verlicht en verdraagzaam geestelijke, die door zijne beschaafde en leerzame gesprekken, daar hij veel letterkunde bezat, de onderlinge verkeering zeer veraangenaamde. Hij was mede een der genen, die, uit hoofde der cholera, welke toen op haren hoogsten trap was, de stad ontvlugtte; echter ontweek hij voor zijn' persoon het gevaar niet, hebbende alleen zijne vrouw en kinderen in veilig-

ligheid gebragt; als herder en leeraar begreep hij, zijne gemeente niet te mogen verlaten, en begaf zich dus voor zijn' persoon weder naar *Nieuw York*; hoewel het grootste gedeelte van de leden zijner kerk de stad ontweken waren. Van tijd tot tijd deed ik wandelingen, ten einde mij met de omstreken meer bekend te maken, welke afwisselend met wei- en bouwland, alsmede met eenige bosschen, meer landwaarts in, bezet waren; deze laatste hadden echter slechts eene geringe uitgestrektheid; de hofsteden zagen er welvarend uit, en het vee, zoo als ik reeds heb aangemerkt, had een schoon voorkomen; overal vond men, buiten de tarwe, ook veel aardappelen; doch deze zijn kleiachtig en niet aangenaam van smaak, hetgeen enkel, zoo als het mij voorkomt, niet aan den grond, maar aan het verkeerd denkbeeld is toe te schrijven, dat tot den bouw dezer aardvrucht veel mest wordt vereischt, welken zij daarbij niet sparen, waardoor de grond te vet gemaakt wordt. Wijders is hunne bereiding van dit voedsel niet zeer geschikt, om hetzelve zeer smakelijk te maken: de aardappel is daar geen hoofdschotel, zoo als bij ons, maar wordt meer als eene toespijs beschouwd; de weinigen, welke er dus op tafel komen, worden met schil en al gediend, waardoor dezelve geen zout aannemen en de smakeloosheid er van vermeerderd wordt. Voor 't overige zijn vele landen met turksche tarwe bezaaid, van dewelke menigvuldig gebruik wordt gemaakt.

De

De openbare wegen zijn tamelijk goed door den aard des gronds, welke niet geheel uit klei bestaat, maar veel steenachtigs in zich bevat; zij zijn met kleine keijen bedekt, welke, door de wagens plat gereden, een' harden weg maken.

17.

Den 23 Julij nam ik afscheid van mijne vrienden, die ik met veel aandoening verliet, daar het zeer ligt kon mogelijk zijn, dat bij hunnen terugkeer naar de stad, ik dezelve verlaten had, en hetzij de goudmijnen te *Charlotta*, of de zuidelijke Staten was gaan opzoeken, ten einde naar een bestaan rond te zien, waarvoor zich aldaar meer waarschijnlijkheid opleverde, dan in de noordelijke gewesten; vooral verliet ik mijn' grijzen gastheer niet zonder ontroering, wiens klimmende jaren het wederzien zeer onzeker maakten. Hartelijk wordt hem dan ook in deze bladen de dank toegebragt, voor de niet slechts leerrijke oogenblikken, in gezelschap van dien waardigen grijsaard doorgebragt; maar ook voor den zoo regt genoegelijken omgang, dien hij, benevens zijne gulhartige echtgenoot, mij heeft doen genieten.

De diligence, welke elken reiziger, buiten het vlek wonende, wanneer men er tijdig kennis van geeft, komt afhalen, kwam des morgens en bragt mij naar het bureau van de algemeene verzamelplaats der reizigers,

gers, van waar wij weder de terugreize naar *Norwalk* aannamen. Tegen twaalf ure bevonden wij ons aan het strand, alwaar zich wêer eene menigte van elders komende rijtuigen bevonden, die gedeeltelijk reizigers gebragt hadden en nog gedeeltelijk bezig waren, de pas aangekomene met hunne goederen op te nemen. De stoomboot was vrij vol van terugkomende personen, meer dan ik, uit hoofde der heerschende ziekte, verwacht had; na wederom dezelfde plaatsen aangedaan en het middagmaal genuttigd te hebben, kwamen wij te zes ure te *Nieuw York*. Ofschoon de cholera aan het afnemen was, waren er echter nog vele winkels gesloten; enkele inwoners waren terug gekeerd, daar de ziekte, zich meer verspreidende, deze in hunne schuilhoeken zich niet meer veilig achtten; doch de handel had nog weinig levendigheid verkregen; de vrees voor de cholera had op alle de bewoners een' sterken indruk gemaakt; zij vreesden dezelve meer dan de gele koorts; deze toch bepaalde zich tot eenige wijken, waar die ziekte niet buiten kwam, zoodat, wanneer men de aangetaste straten vermeed, men voor dezelve geen gevaar liep; daarentegen waren de aanvallen der cholera meer ongelijk, en ofschoon die plaatsen, welke anders den naam hadden van gezond te zijn, meer door dezelve werden aangetast, zoo maakte deze ziekte nogtans overal min of meer slagtoffers: er was geen straat, waar men er niet vond; ook waren er huizen schier geheel uitgestorven. Toen ik

mij

mij, op den 23 Augustus, weder inscheepte, om naar *Nederland* terug te keeren, berekende men het geheele getal der dooden op ongeveer achttienhonderd personen, zijnde nagenoeg eene van de honderd zielen, en wanneer men daarbij opmerkt, dat ruim een derde gedeelte van de bevolking afwezig was geweest, dan bedroeg de sterfte een ongelijk hooger getal dan te *Amsterdam*. Gedurende den tijd, dat ik te *Bridgeport* was, is er slechts één persoon door die ziekte aangetast geweest, en deze was een reizend handelaar, die, van elders komende, dezelve reeds onder de leden had, toen hij daar aankwam, en door een' verwaarloosden buikloop was aangezet. Door de bestaande algemeene vrees voor de ziekte, welke den handel en al, wat daarmede eenige betrekking had, verlamde, waren de omstandigheden niet gunstig om naar iets rond te zien; naar de meer zuidelijke Staten was het niet geraden, om zich in deze oogenblikken te begeven: want hoewel de cholera nog niet verder zuidwaarts dan *Philadelphia* en *Baltimore* was doorgedrongen, wat de inwoners betrof, zoo openbaarde zich dezelve echter, zoo als ik boven reeds heb aangehaald, onder de linietroepen, die tegen de Indianen opgerukt waren; het was dus te voorzien, dat het zuiden mede eene beurt zou krijgen; ten einde mij dus meer en meer met de omstreken bekend te maken, deed ik, wanneer de drukkende zomerhitte mij zulks niet belettede, van tijd tot tijd groote wandelingen;

ve-

vele hofsteden waren blijkbaar door Nederlandsche afstammelingen bewoond, waaronder ik zeer welgestelde boeren (*gentleman farmers*) vond. Eens eene wandeling doende in een' Staat van *Nieuw Jersey*, kwam ik aan eene groote boerderij, welke mede, zoo als vele anderen, haren hollandschen oorsprong te kennen gaf, door de op zijn hollandsch ingerigte hooibergen; ik trad het hek binnen, hetwelk mij achter aan het huis bragt, waar ik de dochters met huiselijk werk bezig vond; ik sprak eene derzelve in het nederduitsch aan, en werd daarop in dezelfde taal, doch gebrekkig beantwoord; ook bemerkte ik, dat zij mij meermalen niet regt verstond, waarom ik mijn gesprek in het engelsch vervolgde. Maar ik ondervond hier alweêr, dat de oud nederlandsche ronde gulheid haar niet meer bezielde; zij was in dat opzigt mede van hare voorouderen geheel ontaard; in plaats dat de ontmoeting met eenen Nederlander haar eenig genoegen scheen te geven, wiens taal zij, hoe onvolkomen ook, nog sprak, was zij ten uiterste koel en onverschillig: zij noodigde mij niet, om binnen te komen, en begaf zich eindelijk aan haar werk, zonder zich verder om mij te bekreunen; aan het veer terug komende, zag ik er een zeer fraai verlakt rijtuig, zijnde een *char à bancs*, met twee wel opgetuigde paarden bespannen, waarin de twee dochters zaten van denzelfden landman, aan wiens huis ik geweest was; aan het veer, op eene bank, naar de aankomst van de stoomboot

zit-

zittende te wachten, kwam de vader, dien ik nog niet gezien had, bij mij, sprak mij eerst in het engelsch en vervolgens in vrij goed hollandsch aan; hij vroeg mij naar *Holland*, en over de wijze van den landbouw enz.; hij was wel iets meer gemeenzaam in zijn spreken dan zijne dochters, doch hij drong mede op geene verdere kennismaking aan, hetgeen mij dan ook niet aanmoedigde, mijn bezoek bij hem te hervatten. Meermalen heb ik op mijne wandelingen, nederduitsch sprekende, mans en vrouwen aangetroffen, en ofschoon de een wel eens meer vriendelijkheid dan de andere betoonde, waren zij er nogtans verre van af, om dat gevoel op het zien van een' Nederlander aan den dag te leggen, hetwelk men van hen, naar het geen men in de nieuwsbladen over hunne feesten, vooral te *Albany*, leest, zou moeten verwachten. Toen ik eerst te *Nieuw York* aanlandde, en mij door den Consul het nieuwspapier werd bezorgd, waar ik een verhaal las van het aldaar gevierde *St. Nicolaas* feest, kwam weldra bij mij het denkbeeld op, om bij menschen, die nog zulk een belang stelden in al, wat hollandsch was, en die, na dat hunne familiën bijna twee honderd jaren aldaar gevestigd waren geweest, nog, hoe gebrekkig dan ook, het hollandsch onderhielden, eene school voor hetzelve op te rigten, ten einde hen met die taal, waarin ik dacht, dat zij zoo veel belang stelden, naauwkeurig naar de hedendaagsche spelling te leeren lezen en schrijven, en verder hunne uit-

spraak

spraak te verbeteren; doch de Heer HERMANUS BLEEKERT, een der voornaamste nederlandsche afstammelingen, wien ik met mijn plan bekend maakte, antwoordde mij wel met veel vriendelijkheid, ja zelfs op eene hartelijke wijze, maar gaf mij onbewimpeld te kennen, dat zulk een plan onuitvoerlijk was, alzoo de nederduitsche taal nog wel door enkele oud-Nederlanders werd onderhouden, maar nogtans minder dan voorheen werd gesproken, en het aankomend geslacht niet genegen scheen, er veel werk van te maken, als beschouwende het voor hen van geen nut, en het dus waarschijnlijk was, dat dezelve welligt geheel zou vervallen; om zich dus aldaar te gaan vestigen op een' onzekeren voet, was niet raadzaam. Dus besloot ik, den afloop der ziekte en de hernieuwing van den handel enz. af te wachten, en vermaakte mij intusschen met overal des zondags in gezelschap van mijn' vriend, bij wien ik na mijne terugkomst mijn' intrek had genomen, dan eens in *Nieuw Jersey* en dan weêr in *long Island*, de omstreken te bezigtigen, waar de dorpen, in weerwil der cholera, nog al druk bezocht werden; vooral was het tegen over liggende *Hoboke*, eene bijeenkomst van de burgerklasse der nieuwyorksche bevolking; ook werd *Castle-garden*, toen de ziekte weêr begon te verminderen, vrij druk bezocht; elken avond, uitgenomen des zondags, had men vuurwerken en muzijk, hetwelk, gevoegd bij den geringen prijs, welken men voor den toegang betaalde, zijnde slechts $32\frac{1}{2}$ centen

ten

ten Nederlandsch, waaronder nog eenige ververschingen, als een glas ijs van vanille, chocolade enz., van hetwelk men in deze stad een menigvuldig gebruik maakt, begrepen waren. Alleen op avonden van eene of andere bijzondere gelegenheid waren de entrée-gelden hooger en klommen zelfs op tot een' halven dollar, waaronder dan geene ververschingen begrepen waren; de vuurwerken waren dan ook veel fraaijer en de muzijkanten talrijker; behalve dit, was er geen verscheidenheid van vermaak: het publiek zat of wandelde op een terras, hetwelk op den muur van het kasteel rondliep, zag naar de vuurwerken of luisterde naar de blaasinstrumenten (welke nimmer vergaten, den marseillaanschen marsch en het bekende lied uit *het sprakelooze meisje van Portici* te spelen); hiermede werd dan ook de gansche avond doorgebragt, en hoewel er ook eene redelijk ruime zaal voorhanden was, werd er volstrekt geen gebruik van gemaakt, hetzij voor dansen of anderzins; een billard vond men ook niet: trouwens dit spel vindt men mede zeldzaam in koffijhuizen, en, naar dat mij gezegd is, mag er, even zoo min als van kaartspel, in diergelijke huizen gebruik van gemaakt worden; zoo dit echter een reglement van politie is, schijnt het toeverzigt daaromtrent niet streng te zijn, wat ten minste het eerstgemelde spel betreft. Mag het kaartspel in geen koffijhuizen of herbergen plaats hebben, zoo bestaat er echter iets, dat veel erger is, namelijk de loterijen, waarvan er drie of vier 's weeks alleen in *Nieuw York* ge-

speeld worden; dezelve bestaan uit 100 of meer nummers, waarvan er 12 of soms 20 worden getrokken; de loten houden drie nummers in, welke een tern moeten uitmaken; treft het, dat die der deelhebbers in de eerstgemelde 12 of 20 uit te lotene nummers voorkomen, dan krijgen zij een' prijs, naar evenredigheid van den rang, waarin die nummers geschikt zijn; bij voorbeeld: de drie eerst uitkomende nummers krijgen den hoogsten prijs, zijnde gewoonlijk 20 of 30000 dollars en zoo vervolgens; deze loterijen zijn nog onzedelijker en verderfelijker voor den arbeidsman, dan weleer de Brusselsche, daar dezelve bijna dagelijks getrokken worden.

18.

Intusschen had ik gaarne den ledigen tijd, die mij thans overschoot, besteed, om den geheelen Staat van *Nieuw York* te bezigtigen; door twee redenen werd ik hiervan terug gehouden: de eene, dat het verspreiden van de cholera, ten platte lande de middelen van vervoer vertraagde, en in sommige gedeelte geheel verhinderde, en ten andere, dat mijne omstandigheden de daartoe gevorderde onkosten niet veroorloofden. Eene reize naar de groote watervallen van de *Niagara* had voor mij van zeer veel belang geweest: dus geen ooggetuige van dit grootsch gewrocht der natuur hebbende kunnen zijn, zal ik mij bepalen, met er eene korte beschrijving van te geven, zoo als ik eens-

deels

deels uit berigten van anderen, en ten tweede uit een zeer belangrijk Engelsch werk, handelende over de *Vereenigde Staten*, geput heb.

De gestadige afhelling van den grond veroorzaakt eenen verbazenden snellen stroom, komende van eenen afstand van wel twee duizend engelsche mijlen uit het noordwesten; deze brengt naar de *Niagara*-rivier een' grooten toevloed van water, hetwelk een' aanhoudenden toevoer ontvangt, de meren *Superior*, *Michigan*, *Huron* en *Erie* doorloopt, en eindelijk, met een ontzettend gedruis, in eene steile diepte, honderd en veertig voeten regtstandig naar beneden stort, loopende verder in een' afstand van drie uren, met eene verbazende snelheid, nog ruim zoo veel voeten afdalende, naar het meer *Ontario*, alwaar de rivier zich verliest. Wanneer de lucht helder is en men zich beneden winds bevindt, kan men het gedruis van de C*ataract*, tot op een' afstand van vijftien à zestien uren vernemen. Het water valt met zulk een geweld op den bodem van den waterval, dat hetzelve zich als een dikke nevel tot eene ontzettende hoogte in de lucht verheft, waarin door de zonnestralen, de schoonste regenboog gevormd wordt; dit meer wordt wijders van zijn overtollig water ontlast door den voortgang van denzelfden stroom, welke daar den naam van de rivier C*ataract* of die der *Irokesen* ontvangt, loopende vervolgens naar *Montreal*, waar dezelve, langs *Quebec* stroomende, de rivier van *St. Lourens* wordt genaamd, en zich in de golf van dien naam uitstort.

 Na

Na het meer *Ontario*, heeft men het meer *Erie*, welke den Staat van *Nieuw York* in het westelijk gedeelte bespoelt; hetzelve is 564 voeten hooger dan de *Hudson*-rivier, en wordt thans door een kanaal (*grand Canal*) met dezelve vereenigd, hetwelk eene lengte heeft van ongeveer zes en zeventig uren, waarin zich zeven en zeventig sluizen bevinden. Vervolgens heeft men het meer *Champlain*; de oppervlakte van hetzelve is ruim tachtig voeten boven die der *Hudson*-rivier verheven, terwijl de hoogste pijl van den stroom, welke hooger op loopende, door een kanaal gemeenschap met de *Hudson*-rivier heeft, 147 voeten boven het laagste getij te *Albany* bedraagt, wordende de eb en vloed tot boven die stad waargenomen. Door het graven dezer kanalen is er in het noorden met *Canada*, en naar het westelijk gedeelte van den Staat, een gemakkelijk binnenlands vervoer van goederen, hetgeen voor den handel en landbouw van het grootste belang is.

De vermaardste bronnen in dezen Staat zijn die van *Saratoga*, ongeveer vier uren ten westen van de *Hudson*-rivier, en tien ten noorden van *Albany* gelegen. Dezelve zijn acht à negen in getal, en door rotsen omgeven, welke van eene zonderlinge natuur zijn, en door de versteening van het water worden gevormd. Een derzelve is door eene bijzondere gedaante onderscheiden, zich omtrent vijf à zes voeten, in eene piramidale rigting boven de oppervlakte verheffende. De opening in den top, waar het water zich bevindt, loopt even als door een

ei-

cilinder, hebbende eene middellijn van negen duimen. Het water staat omtrent twaalf duimen beneden den rand, uitgenomen in het begin van den zomer, wanneer de jaarlijksche ontlasting van hetzelve plaats heeft. Hoewel het water een' hoogen graad van koude bezit, schijnt het als in eene gestadige kooking te zijn. Bij de overige bronnen ziet men dezelfde verschijnselen, uitgenomen dat de rondomliggende rotsen van verschillende gedaanten zijn, en eene geregelde ontlasting van water hebben.

De bestanddeelen dezer bronnen zijn een mineraal zuur (fossile accid) en magnesia, hetwelk in den smaak van het water blijkbaar is.

Deszelfs uitwerkselen zijn verschillende bij het gebruik, hebbende eene buikzuiverende kracht (carthartick), en doende in sommige gevallen de werking van een braakmiddel. Wanneer men het in den mond neemt, is het zeer aangenaam van smaak, maar het brengt daarentegen eene walging te weeg, zoodra het in de maag komt, en veroorzaakt eene prikkeling, even als van afgetapt bier of andere dranken, in staat van gisting.

De proeven met dit water op dieren genomen, zijn nagenoeg van dezelfde uitwerkselen, als die van de vermaarde Hondengrot (*Grotto del Cani*) in *Italie*.

Er zijn in dezen Staat vele ijzermijnen; ook vindt men er zilver, zink, koper, lood, steenkolen en nog meer andere delfstoffen.

Albany heeft thans eene bevolking van omtrent

voer-

veertig duizend inwoners; de hollandsche afstammelingen maken er een groot deel van uit; zoo ik verneem, heeft de stad veel overeenkomst met de oud nederlandsche steden. De zetel der regering van den Staat, welke, even als die van het Gemeenebest, te *Nieuw York* zich bevond, is, sedert eenige jaren te *Albany* gevestigd. Wanneer de omstandigheden mij hadden toegelaten, die stad te bezoeken, zou ik zeker niet in gebreke gebleven zijn, de Bevers (*Shakers*) te gaan zien. Deze sekte heeft haren oorsprong in *Europa*, komende in 1774 uit *Engeland* over naar *Nieuw York*, waar zij zich in de omstreken van *Albany* neêrzette; daar van daan verspreidde zij hare leerstellingen en groeide zeer aan in getal; thans echter is hetzelve zeer afgenomen. Aan het hoofd dier sekte bevond zich eene vrouw, ANNA LEESE genaamd, die door de leden de uitverkorene vrouw genaamd werd, en welke zij zeiden de vrouw te zijn uit het twaalfde kapittel der Openbaringen, sprekende twee en zeventig talen. En ofschoon deze talen voor de levenden onverstaanbaar waren, zoo sprak zij evenwel met de dooden, die hare taal verstonden. Ook beweerden hare navolgers, dat zij de moeder was van alle *Uitverkorenen*; dat zij voor de geheele wereld werkzaam was; dat niemand zonder haar eenige zegening kon ontvangen, doordien zij de zonden van degenen, die bij haar een voor een kwamen biechten en wegens dezelve berouw toonden, op zich nam. De uitverkorene

vrouw

vrouw hield staande, dat zij onsterfelijk was; dat de oordeelsdag een' aanvang had genomen, en zij en hare navolgers reeds daartoe bestemd waren, om de wereld te oordeelen. Haar dood was nogtans een onbetwistbaar bewijs, dat zij, wat hare ligchamelijke tegenwoordigheid aanging, geenszins onsterfelijk was, welke omstandigheid in den geest van sommigen van hare navolgers, over de echtheid harer verzekeringen en leerstellingen twijfelingen deed ontstaan, welke hun tot het verlaten dezer sekte aanspoorden.

Hunne godsdienst, indien men zulk een buitensporig gedrag met dien naam mag bestempelen, bestaat voornamelijk in dansen, zingen, springen, in de handen slaan, op de knien vallen, en door zuchten en gesteen een gedruis verwekken, even als dat van een' onstuimigen vloed; met eene verbazende snelheid op hunne hielen ronddraaijen, om, zoo als zij zeggen, Gods magt te toonen. Alle deze gebaren worden met de geweldigste en onstuimigste drift volvoerd, en verwekken bij tusschenpozen bevingen, gelijk aan iemand, die aan sterke stuipen onderhevig is. Uit dien hoofde worden zij niet oneigenlijk met den naam van Bevers bestempeld.

Ook zou het distrikt *Oranje* (*Orange County*) zeker door mij niet onbezocht gebleven zijn, alwaar men mij verzekerd heeft, dat nog verscheidene oud-nederlandsche familien zich bevinden, welke niet alleen niets dan nederduitsch spreken, maar

zelfs

zelfs onwillig zijn, om zich in het engelsch uit te drukken, en voorgeven hetzelve niet te verstaan.

Ik maakte echter nog een klein uitstapje naar *Staten eiland*, waarschijnlijk weleer door de Nederlanders aldus genoemd. Tweemaal daags vertrekt er van de batterij eene stoomboot, welke dien overtogt in drie kwartier uurs tijds verrigt; daar het op een' zondag en schoon weder was, bevond er zich eene groote menigte menschen van allerlei standen aan boord; want men heeft hier, gelijk bij ons, geen afgezonderde plaatsen; alles is door elkanderen vermengd; er bestaat geen verschil van prijs; de President van het Gemeenebest en de geringste arbeidsman zijn in dezelfde kajuit bijeen; de onafhankelijkheid en vrijheid van iederen burger gedoogt geen onderscheid van rang; buiten betrekking zijnde, zijn alle in de Maatschappij gelijk, voor zoo veel de ongelijkheid in fortuin zulks toelaat, en met dit al is de gemeene man niet trotsch of onbeschoft tegen zijne meer vermogende landgenooten, hetgeen anders onder den onbeschaafden stand al ligt, als een gevolg van meerdere voorregten, wel eens plaats heeft: hij is bescheiden en beleefd, zelfs tegen vreemdelingen, al is het ook, dat er geen betrekkingen tusschen hen bestaan, en dus geen belang hierbij in aanmerking komt.

Staten eiland zal in grootte niet veel verschil hebben met het eiland *Walcheren;* er is een berg op, welke, uit hoofde dat de hoogten der omliggen-

gende kusten eer heuvels dan bergen genaamd kunnen worden, nog al eene tamelijke hoogte schijnt te hebben; het land vertoont zich niet zeer vruchtbaar. *Richmond* is de eenige stad van belang op het eiland; doch mijn verblijf was te kort, om dezelve te bezigtigen. Op de noordoostelijke kust, waar de reede is, en toen een quarantaine, uit hoofde der cholera, voor de uit zee komende schepen was opgerigt, bevonden zich eenige verstrooid liggende huizen, waaronder een aanzienlijk gebouw, dat tot een hospitaal diende; er lagen toen verscheidene schepen, met eene menigte landverhuizers aan boord, onder quarantaine, die, niettegenstaande dezen maatregel, aan wal werden toegelaten; er bestond dus eene vrije gemeenschap tusschen die lieden en de Nieuwyorksche inwoners, die daar zich kwamen verlustigen. Op dit eiland was het, dat ik een' uitgestrekten boomgaard zag van perzikenboomen. Hetzelve behoort tot den Staat van *Nieuw York*.

Op mijne wandelingen bezocht ik ook den aanleg eener nieuwe stad, in den Staat van *Nieuw Jersey*, welke met denzelfden naam bestempeld is; dezelve ligt aan de overzijde der *Hudson*-rivier; deze aanleg schijnt niet op te nemen; de nabijheid van *Nieuw York*, en de betere ligging dier stad voor de zeevaart, maken dat deze alle handel en takken van nijverheid naar zich trekt; ook is de grond, waarop *Nieuw Jersey* is aangelegd, laag en moerassig, en wordt dus als eene ongezonde

de luchtstreek beschouwd; het hoogere gedeelte is zeer zandig; iets, hetgeen ik op meer plaatsen van dien Staat bij de *Hudson*-rivier heb opgemerkt.

19.

De Heer BANGEMAN HUYGENS was sedert eenigen tijd weder in de stad aanwezig, en zeer werkzaam, ten einde alles aan te wenden, wat mogelijk was, om den gevangenen POLARI, het kostte wat het wilde, naar *Nederland* te doen overvoeren, en toen ik er het minste om dacht, verhaalde die Heer mij onder geheimhouding, dat hij er naar alle waarschijnlijkheid weldra in zou slagen, om hem, met toestemming, of ten minste onder toelating der regering, met geweld aan boord van een hiertoe bestemd vaartuig te krijgen, en deed mij nu op nieuw het voorstel, om tot bijstand der Amerikaansche Officieren van Politie, die hem zouden overbrengen, wat de talen aanging, te verstrekken, vooral daar de gevangene geen of zeer weinig engelsch sprak en verstond, en ik die taal, benevens het fransch magtig zijnde, hierin van veel nut kon zijn; ook had de zaakgelastigde gaarne, dat het dochtertje van POLARI, hetwelk zich in een kosthuis bevond, door mij werd afgehaald en aan boord gebragt, nemende hetzelve wijders onder mijn bijzonder opzigt. Daar ik reeds sedert lang vermoedde, dat zulk een voorstel vroeg of laat

zou

zou kunnen plaats hebben, had ik tijd gehad, mij hierop rijpelijk te bedenken, en er met mijn' vriend meermalen over geraadpleegd. Het opofferen mijner bijzondere belangen, was voor mij zeker van een groot gewigt; de zaak met de goudmijnen was nog hangende; door het ontstaan der Cholera was de Ridder DE RIVAFINOLI, zoo als mij zijn agent, de Heer LAPEYRE, meldde, verhinderd te *Nieuw York* te komen; dit kon echter bij het afnemen der ziekte plaats hebben. De mijn beloofde eene zeer voordeelige opbrengst, en men schreef het alleen toe aan den stilstand, welke in alles plaats had, dat het fonds nog niet geheel vol was. Dus was het voorstel, dat die Heer mij gedaan had, geenszins te verwerpen, zoodra de algemeene omstandigheden en de voordeelige toestand der mijnen, waarvan de berigten zoo gunstig luidden, het toelieten, te trachten eene inschrijving te *Amsterdam* te bewerkstelligen. In de volle overtuiging nogtans, dat de door mij reeds bewezene diensten, waaronder er zelfs geenszins onbelangrijke waren, zouden erkend en ik schadeloos gesteld worden voor de mogelijkheid en zelfs het niet onwaarschijnlijke van het opofferen van geen geringe voordeelen, had ik reeds het vaste besluit genomen, om zoodra de Heer BANGEMAN HUYGENS mij een nieuw voorstel deed, hetzelve zonder bedenken aan te nemen. Ik gaf dan ook onverwijld mijne toestemming en maakte mij gereed, om dadelijk de reize te kunnen aanne-

nemen. Den 21 Augustus werd mij het plan der vervoering van den gevangene in zijn geheel mede gedeeld, en tevens door den waarnemenden zaakgelastigde verzocht, eenige noodzakelijke kleeding en linnengoed voor POLARI te doen bezorgen. Op den 23 des morgens te tien ure, begaf ik mij met eene huurkoets aan het kosthuis, waar ROSINE, het dochtertje van den gevangene, gehuisvest was. Ik haalde dit kind af en bragt haar aan boord van de stoomboot, welke bestemd was om hem af te halen, en aan boord van het vaartuig te brengen, met hetwelk hij de reize naar *Europa* zou aannemen; deze stoomboot lag beneden aan de stad bij de wandeling, de batterij genaamd; hier vertoefden wij tot twaalf ure, voor dat de gezaghebber en de personen, die daarbij noodig waren, aan boord kwamen. Mijn vriend, bij wien ik bijna acht weken was gehuisvest geweest, van wien ik zoo veel hartelijke deelneming, in alles wat mij betrof, had ondervonden, en die mij met oud Nederlandsche gulhartigheid een gastvrij verblijf had aangeboden, op wiens kamer ik, buiten zijn gezellig onderhoud, menig genoegelijk uur had doorgebragt, daar zijne boekenkast veel belangrijke werken inhield, deed mij tot aan de stoomboot uitgeleide, waar ik afscheid van hem nam. Met erkentenis zal ik immer gedenken aan den vriend, die niet alleen mij, maar ieder een, waar hij kon, met goeden raad en hulp bijstond, en geen hem aanbevolenen,

die

die daar aanlandde, het zij Nederlander of vreemde, zijne diensten weigerde, die hij door zijne grondige kennis van alles, wat dat land betrof, van het grootste nut was, en dus toonde een waarachtig menschenvriend te zijn.

Na dat alles in gereedheid gebragt was, stak de stoomboot van wal, en wij voeren de stad voorbij, tot op eene zekere hoogte, waar wij het vaartuig vonden, met hetwelk wij de reis zouden aannemen, zijnde een kleine Schooner, genaamd de *Gazette*. Dezelve was, behalve de geringheid, welke dit scheepje op het uiterlijke had, om aan de woedende golven weêrstand te bieden, en er den *Atlantischen oceaan* meê over te steken, geenszins uitlokkende om in het gezelschap, waarin ik mij zou bevinden, zulk eene reize te ondernemen, zijnde slechts eene lootsboot; er waren weinig of geene gemakken aan boord; afgezonderde verblijfplaatsen waren er niet, dan hetgeen voor den kapitein en zijne stuurlieden was, waarvan de deur achter in den stuurstoel, even als omtrent aan eene trekschuit, uitkwam, en niet dan een luik boven, in het dek uitkomende, bezat, om versche lucht te geven; deze moest voor ons allen dienen; dan was er nog een groot ruim in het voorste gedeelte, hetwelk gedeeltelijk diende voor provisie, zijnde verder eene verblijfplaats voor het mindere scheepsvolk. Uit hoofde van de verre reis was er een scheeps-kapitein aangenomen, die door zijne meerdere ondervinding en kennis van al, wat de stuurmans-

manskunst aanging, als zijnde een ervaren zeeman, genoegzaam in staat was, om ons den regten koers naar de plaats onzer bestemming aan te wijzen: want daar de schipper en tevens eigenaar van de boot enkel maar bekend was met hetgeen de behandeling der zeilen en touwen betrof, en nooit verder in zee kwam dan even buiten gaats, of zelfs nog niet eens zoo ver, om de inkomende schepen van lootsen te voorzien (want het gebeurt zeldzaam, dat *Nieuw Yorksche* lootsen de schepen uit zee verder dan binnen den wal te gemoet zeilen) was deze voorzorg volstrekt noodzakelijk. Wijders was er door de kortheid des tijds en den spoed, waarmede alles behandeld was, geen gelegenheid geweest, om zich behoorlijk van alles te voorzien, waardoor er aan veel van die ververschingen, welke niet alleen voor de gezondheid zoo aangenaam, maar zelfs voor de zieken op zee zoo ontontbeerlijk zijn, gebrek was; daarbij heerschte er zulk eene groote mate van onzindelijkheid, dat alleen de honger tot het gebruik van spijzen aanzette, daar de eetlust anders niet zeer werd opgewekt.

De schooner werd op sleeptouw genomen en wij voeren met dezelve tot voor de gevangenis van *Bellevue*, alwaar dit vaartuig op stroom ankerde, terwijl wij met de stoomboot tegen de landingsplaats lagen. Intusschen was ik steeds onder in gebleven, ten einde voor te komen, dat het dochtertje van den gevangene zich niet boven op het

dek

dek vertoonde, uit vrees, dat toen wij nog, bij de batterij, aan wal lagen, welke, zoo als men weet, eene openbare wandeling is, of in het opvaren der rivier geene andere of overvarende stoombooten ontmoeten mogten, waarop personen konden geweest zijn, die met ROSINE bekend zijnde, hieruit een vermoeden mogten opvatten, van hetgeen er gaande was, iets hetgeen ter vermijding van oploop moest voorgekomen worden. Hoe ligt had niet de Italiaan MELANI, die te dier tijd op *Long Island* zijn verblijf hield, ons met eene der overzettende stoombooten kunnen ontmoeten, en deze met het kind van POLARI zeer goed bekend zijnde, zou niet nagelaten hebben, het publiek opmerkzaam te maken op hetgeen er gebeuren zoude, en alles aangewend hebben, wat mogelijk was, om de ontvoering van den gedetineerde te beletten, waarvan de gevolgen welligt voor alle, die er in betrokken waren, niet te berekenen zouden geweest zijn.

Na omtrent ruim een half uur bij de gevangenis vertoefd te hebben, kondigde een van verre reeds gehoord vervaarlijk geschreeuw de komst van POLARI aan; hij werd, daar, door zich te weêr te stellen en door worstelingen, zijne kleederen hem van het lijf waren gescheurd, bijna naakt aan boord gedragen. Nimmer heb ik een' mensch in zoodanig eene woede gezien, als hem; onophoudelijk riep hij de Amerikanen te hulp, schreeuwende steeds: *Coquins*, *Brigands*, *Assassins*, *Ame-*

Americains on viole votre territoir! en nog meer diergelijke uitroepingen, om de aandacht van het publiek op hetgeen voorviel, te doen vestigen. Nooit zal ik het akelig gezigt van dien mensch vergeten. Men had hem nu, aan handen en voeten geboeid, op het dek der stoomboot neêrgelegd; doch hij ging zoo aan, dat, hoe verwijderd deze gevangenis ook gelegen is, men toch vreesde, dat zijn onophoudelijk schreeuwen de nieuwsgierigheid en oplettendheid van de nabijzijnde woningen te veel zou opwekken en zijne ontvoering dus spoedig in de stad zou bekend worden. Ook was inmiddels de stoomboot van wal gestoken, en had de lootsboot op sleeptouw genomen; wij naderden nu meer en meer de stad; hij werd dierhalve om laag gebragt, en daar dit onverwacht gebeurde, en men mij niet gewaarschuwd had, was ik er niet op voorbereid; ik trachtte echter, zoo spoedig mogelijk, het kind in eene tweede kajuit te bergen, daar het niet raadzaam was, hem in de woede, welke hem beheerschte, een gezigt van zijn dochtertje te geven; doch dit kon niet zoo schielijk plaats hebben of hij bemerkte, dat zij aan boord was; in het eerste oogenblik had dit eene zonderlinge uitwerking; het gezigt van het kind scheen hem ten sterkste te treffen; plotseling hield hij stil, sloeg zijne oogen ten hemel, en riep uit: *Mon Dieu, mon enfant!* Deze schijnbare bedaring duurde echter niet lang; hij vorderde eerst op een' gebiedenden toon, zijn dochtertje bij zich te hebben, hetwelk inmiddels in

een

een tweede vertrek was gebragt, en toen men hieraan niet voldoen wilde, verviel hij weêr in eene razende drift. Vooral was hij zoo op mij gebeten, dat, zoo zijne boeijen en de politie-beambten hem niet tegen gehouden hadden, hij waarschijnlijk op mij aangevallen zoude zijn. Hij zat nu weêr op eene bank, en, toen ik, heen en weder, hem voorbij ging, vroeg hij, of ik Fransch sprak en tot welke natie ik behoorde, en daar ik, zoo lang hij in dien toestand was, niet wilde zeggen, een Noord-Nederlander te zijn, gaf ik mij uit voor een' Amerikaan van de Zuidelijke Staten; hij bezigde veel beleedigende uitdrukkingen tegen mij, over welke hij naderhand veel berouw toonde, toen hij meer met mij bekend raakte, en mij verschooning vroeg over zijn tegen mij gehouden gedrag; intusschen ging hij voort met op eene onstuimige wijze te vorderen, dat het kind bij hem gebragt werde, en toen ik hem verzekerde, dat het sliep, wilde hij het zien. De Heer BANGEMAN HUYGENS, die de directie over deze ontvoering zelf op zich genomen had, oordeelde, dat men hem ligtelijk dit genoegen kon geven, hetwelk hem misschien tot bedaren zou brengen; ik zette dus de deur van de kajuit open; hij kon nu het kind slapende op eene bank zien liggen; dit bevredigde hem dan ook, en hij was nu veel bedaarder. Langzamerhand begon dan ook die onstuimige drift bij hem af te nemen. Die Heer verhaalde mij, dat al hetgeen aan boord was voor-

ge-

gevallen, niets was in vergelijking van het tooneel, dat in de gevangenis had plaats gehad. Dagelijks had men hem vergund, bij goed weder, op het plein der gevangenis de versche lucht te scheppen, wanneer hem dan tevens handboeijen werden aangedaan. Op den dag, dat hij op het vaartuig zou overgebragt worden, maakte hij weêr, onder dezelfde voorzorgen, gebruik van deze vrijheid; hierop werd hem door den zaakgelastigde afgevraagd, of hij bij zijne weigering bleef volharden, om vrijwillig naar *Holland* te vertrekken, hetgeen, zoo als men wel verwachtte, met ja beantwoord werd; deze vraag werd hem nog eens, door den Heer SEELY herhaald, die hetzelfde antwoord ontving. Men kondigde hem dus aan, dat alle de vereischte maatregelen genomen waren, om, daar hij niet goedwillig wilde vertrekken, door geweld te worden overgebragt. En toen men hem diensvolgens wilde aangrijpen, ontstak zijn toorn zoodanig, dat men niet dan door magt van menschen zich van hem kon meester maken. Niettegenstaande dat eene opsluiting van tien maanden en een kort geleden aanval van Cholera zijne krachten zeer onderdrukt hadden, waren er echter veertien menschen aan bezig geweest, hem over te brengen; het schuim stond hem op den mond; hij was zoodanig door woede overmeesterd, dat hij in eene volslagene zinneloosheid vervallen was; in welken staat hij verder aan boord kwam, is door mij reeds opgegeven.

Lang-

Langzamerhand begon die onstuimige drift bij hem af te nemen; wij waren intusschen de stad gepasseerd en stevenden voort, het *Staten eiland* voorbij, naar *Sandyhook*, zijnde de uiterste punt van het land. Voor dat wij evenwel zoo ver kwamen, zou ons de stoomboot verlaten; er moest dus gereedheid gemaakt worden om hem op de lootsboot, welke, te dien einde, ons op zijde gekomen was, te doen overstappen. Nu was hij zeer bedaard geworden, wel ziende, dat geen tegenstreven of misbaar maken meer zou helpen, en daar hij nu genoegzaam in zee en er voor hem geen hulp meer te wachten was, onderwierp hij zich aan zijn lot. Toen hij aan boord der lootsboot was, overvielen hem nog wel eens driftige buijen, welke echter allengs afnamen. De Heer BANGEMAN HUYGENS ging nu mede over op de lootsboot, had nog veel in gereedheid te maken en begeleidde ons, meê naar zee varende; te dien einde bleven wij langs de kusten van *long Island* heen stevenen, met een' gunstigen wind uit het noordwesten. De gevangene was nu weêr zoo bedaard geworden, dat hij, op den kajuitstrap staande, ons omstandig de reden bekend maakte, welke, zoo als hij voorgaf, hem bewogen hadden, om het vinden der juweelen niet dadelijk aan te geven. Hij was bevreesd, dat misschien er slechts een gedeelte der juweelen aanwezig was, en men dus zou vermoeden, dat hij er eenige had achtergehouden, waardoor hij dan, zoo hij meende, in zeer groote moeijelijkheid

zou gewikkeld worden; hij was op vele middelen bedacht, ten einde zulks zonder gevaar voor zijne persoonlijke veiligheid te kunnen bewerkstelligen, tot dat hij, na te vergeefs een' goeden weg hier voor gezocht te hebben, eindelijk besloot, de juweelen voor zich te behouden.

Na dus zeer bedaard met ons gesproken te hebben, begaf de waarnemende *Chargé d'affaires* zich naar beneden, en begon zijn schrijfgereedschap voor den dag te halen. POLARI bleef nog eenigen tijd, op den trap der kajuit staande, met mij voortspreken, tot dat hij weêr eene vlaag van die woede kreeg, welke hij, zoo het scheen, niet weêrstaan kon; hij wendde zich op eens tot den Heer BANGEMAN HUYGENS, en schreeuwde weêr op eenen onbeschoften en gebiedenden toon: »*Otez* »*moi ces fers!*" Dit herhaalde hij twee tot drie keeren, en toen hier natuurlijk niet aan voldaan werd, vloog hij den trap af en wilde dien Heer te lijf. De politie-bedienden, door sommigen van het scheepsvolk geholpen, pakten hem dadelijk aan, en daar hij zich toen weêr driftig te weer stelde, had men moeite hem meester te worden; hij werd op den vloer der kajuit geworpen en thans nog vaster geboeid; want tot hiertoe had men hem slechts de handen aan elkanderen gesloten en de voeten vrij gelaten, maar nu werden hem aan de enkels insgelijks boeijen aangedaan, en vervolgens eene groote ijzeren kram in den vloer geslagen, aan welke hij werd vastgemaakt. Men dreigde hem,

dat,

dat, zoo hij zich aan zijne buitensporige driften en daaruit ontstane woede nog verder overgaf, men hem zoo vast zou sluiten, dat hij geen lid zou kunnen verroeren. Dit middel was van een goed gevolg; hij smeekte kort daarna, om meerdere vrijheid, doch hieraan werd geen gehoor gegeven, daar men geen vertrouwen op zijne belofte durfde stellen; hetwelk ook met een' man, die zoo weinig zijne driften meester was, eene onvoorzigtigheid zou geweest zijn.

Na ruim vier en twintig uren in zee geweest te zijn, en met schoon weêr langs de kusten van *long Island* voortgezeild te hebben, verliet ons de Heer BANGEMAN HUYGENS, secretaris van legatie en waarnemend zaakgelastigde van Z. M. den Koning der *Nederlanden* bij de *Vereenigde Staten van Amerika.* De menigvuldige bewijzen van deelneming in mijn lot, en den ijver en de welwillendheid, welke hij steeds aan den dag legde om mij, zoo veel hij kon, in mijne pogingen, om tot eenig bestaan te geraken, behulpzaam te zijn, zal ik immer met erkentenis gedenken, en tevens moet ik hier opentlijk hulde doen aan zijne bekwaamheid en vlug oordeel, waarmede hij de zaken van zijn' Meester, voor zoo verre als mij gebleken is, behartigde, waartoe het hem dan ook geenszins aan het noodige geduld ontbrak. Menigmaal heb ik de kalmte en bedaardheid van zijn' geest bewonderd, daar hij, niettegenstaande de woeste opvliegendheid van den gevangene, en diens veranderlijke wispelturigheid, onver-

moeid bleef in zijne pogingen, om hem tot een vrijwillig vertrek naar *Nederland* aan te manen; te midden zijner grove beleedigingen en onbeschoftheden, bleef hij altoos even bedaard, en ging telkens op nieuw met een voorbeeldeloos geduld te werk. Met onuitsprekelijk genoegen herinner ik mij aan zijne goede hoedanigheden en wensch, dat hij in 't vervolg in een' grooter' kring zal kunnen werkzaam zijn, ten einde dezelve tot meer nut van Koning en Vaderland te kunnen aanwenden.

20.

Na zijn vertrek veranderden wij onzen koers en raakte nog voor den avond de Amerikaansche wal uit het gezigt. Intusschen was ik onpasselijk geworden en kreeg een' sterken buikloop, welke mij zeer afmattede; de geringe of liever het gemis van eenige noodzakelijke gemakken aan boord, vermeerderde niet weinig het onaangename van mijn' toestand: geneesmiddelen waren er wel voorhanden, maar men moest het gebruik derzelve, zoo veel men kon, op zijne ongesteldheid zelf toepasselijk maken. Daarbij was het voedsel niet zeer voor zieken geschikt: rijst was het eenige, dat hun kon voorgezet worden. Na eenige dagen te vergeefs middelen gebruikt te hebben, nam ik mijne toevlugt tot de Haarlemmer olie, een middel, bij hetwelk ik in diergelijke ongesteldheden

meer-

meermalen veel baat heb bevonden, en mij nu dan ook weêr van het grootste nut was. Hoewel ik geen voorstander ben van *panacées*, en dus juist geen al te groot vertrouwen durf stellen op het berigt, waarbij dat middel eene onfeilbaar genezende kracht zou uitoefenen, zoo heb ik echter bij ondervinding, dat het bij den buikloop, eene kwaal, waarmede ik dikwijlen gekweld word, voor mij, steeds van eene heilzame uitwerking en, slechts eenige malen er van ingenomen, volgens het voorschrift, genoegzaam is, om die ongesteldheid weg te nemen. Dat hetzelve, zonder behoedzaamheid gebruikt, meer kwaad, dan goed kan te weeg brengen, zoo als men verzekert, dat bij de onlangs heerschende cholera te *Scheveningen*, vele menschen er zich zeer slecht bij gevonden hebben, dit wil ik gaarne gelooven: alle misbruik immers, van de beste geneesmiddelen, kan nadeelig zijn. Hier en elders buiten 's Lands heb ik verscheidene menschen ontmoet, die in plaats van vijftien, vijftig droppen in de acht en veertig uren namen, en dan ook wel eens over daardoor veroorzaakte onaangename gewaarwordingen klaagden; doch dit kan men aan die olie niet toeschrijven. Een gebruik volgens het berigt zou ik wel durven aanraden, ten minste ter beproeving, om sommige ongesteldheden, doch daarom niet alle zonder onderscheid, weg te nemen, en kan men, zoo als met personen van een zenuwachtig gestel meest het geval is, geen vijftien droppen verdragen, dat men er

er dan slechts tien of minder gebruike. Daar ik geen medicus ben, is deze raad wat veel gewaagd; doch ik kan echter verzekeren, dat dit middel niet alleen in alle apotheken in *Nieuw York* te verkrijgen is; maar zelfs in sommige ongesteldheden door de geneesheeren wordt voorgeschreven, zoo als met den ridder RIVAFINOLI het geval was, wien tegen het graveel door zijn' geneesheer het gebruik der Haarlemmer olie werd aanbevolen.

Ik was dan ook weêr spoedig hersteld, en wij bleven onze reis tot den 29 Augustus met een' gunstigen wind vervolgen, toen dezelve zuid ten oosten werd met eene stijve koelte, welke al gaande weg naar het oosten liep. Wij ontmoeteden het pakketschip de *Charlemagne*, komende van *Havre*, welke eene aanzienlijke menigte landverhuizers aan boord had. Wij praaiden dit schip en hoorden, dat alles in *Europa* nog in denzelfden toestand was. Des anderen daags hadden wij een' harden wind uit het oosten, welke weldra tot een' storm aangroeide; in het begin laveerden wij met gereefde zeilen, doch de wind werd zoo hevig en wij kregen zulk eene hooge zee, dat wij moesten bijleggen, hetwelk veel water deed overslaan. Het vooronder, dat niet altoos kon toegehouden worden, kreeg door de overslaande golven veel water in, en daar de opening boven in het dek niet zoo digt kon gemaakt worden, en dit lage vaartuig achter en voor zeeën over kreeg, liep het water met dikke stralen door de reten naar beneden. De gevange-

gene, die eene matras op den vloer der kajuit had, kon daar niet meer blijven; er werden dus kisten gesteld, waar zijn beddegoed op vastgemaakt werd, ten einde hem voor het water te beveiligen. Gestadig moest er gepompt worden. Gelukkig dat de storm, die donderdag den 30 een' aanvang had genomen, des zondags vroeg in den morgen begon af te nemen, wordende het eindelijk dood stil; want een lang aanhoudende storm uit het oosten, had voor zoo veel menschen in een klein bestek en van zoo weinig gemakken voorzien, van noodlottige gevolgen kunnen zijn. Daarbij was het vooruitzigt van eene lange reis, met geen grooten voorraad van levensmiddelen, niet bemoedigend.

Wij waren nu naar gissing op de zuidpunt van de bank van *Terreneuve*. Het omloopen van den wind naar het westen en zuidwesten, was ons bij gevolg weêr ten hoogste welkom, en wij liepen nu weêr met eene vaart van acht tot tien mijlen in eene wacht.

Daar ik de eenigste aan boord was, die met den gevangene een achtervolgend gesprek kon houden, was het niet te verwonderen, dat hij telkens met mij in onderhoud kwam, en dat dit over zijn' toestand was, is ligtelijk na te gaan. Hij beklaagde zich ten hoogste over de vrouw, die hem verraden had, en zocht zijn dochtertje ROSINE zeer tegen hare moeder op te zetten, telkens zeggende: » *Il faut lui dire: je ne veux plus te reconnaître pour ma mère; c'est toi qui est cause que mon père est dans les fers; tu m'a rendue pauvre.*" Diergelijke bewoordingen zegde hij haar

bij-

bijna dagelijks, haar daarbij telkens op zijne boeijen wijzende: want schoon hij nu zijne handen geheel vrij had, daar hij zich ordentlijk gedroeg en zeer bedaard was, zoo had men hem echter met de voeten steeds aan den vloer vast gelaten, waarvan de ketting nogtans lang genoeg was, om hem in de beweging niet te hinderen, zoo dat hij de kajuit kon rond gaan; op den trap kon hij evenwel niet komen. Hij was inzonderheid zeer gebeten op de Amerikanen, dat deze hem, in weerwil hunner wetten en de bescherming, aan alle vreemdelingen verleend, wederregtelijk tien maanden in harde gevangenis gehouden, en eindelijk aan de Nederlandsche regering overgeleverd hadden. » Ik » dacht," zeide hij, toen ik hem mijne verwondering te kennen gaf, dat hij zoo onvoorzigtig was geweest, van niet alleen reeds aan boord van het Pakketschip van *Havre*, de juweelen aan een ieder te hebben laten zien, maar dezelve ook te *Nieuw York*, door wien men maar wilde, liet bezigtigen, » ik dacht zoo veilig te » zijn in de *Vereenigde Staten*, dat, wanneer ook » zelfs de *Prins van Oranje* aldaar gekomen was, » ik gerust had kunnen zeggen: zie, daar zijn uwe » juweelen, zonder dat die mij hierover de minste » moeijelijkheid had kunnen aandoen. Ik heb" vervolgde hij, » de wetten van dat land, zoodanig » bestudeerd, dat ik meende, men geen regt had, » om, welke opeisching er ook vanwege het Neder» landsch bestuur gedaan werd, mijn persoon of goe» deren, wat ook dezelve waren, in beslag te nemen,

» veel

» veel min aan hetzelve te kunnen overleveren.”
Op de opeisching vanwege het kantoor der in- en uitgaande regten, tot in hechtenisneming van zijn persoon, wegens het insmokkelen der juweelen en verkorten van ’s Lands regten, scheen hij toch voorbereid te zijn geweest, en had daarom, zoo als hij voorgaf, zijn naam in dien van CARRARA veranderd. Dit kan echter ook andere oorzaken gehad hebben: welligt zou dit in een gewoon geval tot zulk een uiterste niet gedreven zijn. Doch daar hij in het algemeen voor den dader van den diefstal gehouden werd, bezigde men denkelijk dit voorwendsel, om hem in eene naauwe bewaring te houden. Dat hij de Amerikanen echter beschuldigde, van zich te laten omkoopen, kon ik niet betwisten, en hierin had hij niet geheel ongelijk, dat zij voor geld hunne eigene wetten verkrachten. Hoe het ook zij, ik heb wel eens door bekwame Amerikaansche Regtsgeleerden hooren beweren, dat men geen regt had, iemand over te leveren, die in een vreemd land, eene misdaad begaan had, en zoo lang hij in het Gemeenebest geen onrust stookte, het verblijf in hetzelve hem niet kon ontzegd worden. Daarentegen waren er ook, die van een ander denkbeeld waren. Doch het behoort niet tot mijn bestek, hier verder over uit te wijden. Zeker is het, dat, wanneer men het welzijn der Maatschappij in aanmerking neemt, het toelaten en bescherming verleenen aan vreemde misdadigers niet dan van den nadeeligsten invloed op den zedelijken toestand des volks moet wezen.

Dat

Dat intusschen de Amerikaan, ten minste een inwoner van *Nieuw York*, voor geld zijn geweten zeer ruim heeft, daar zag ik een voorbeeld van bij de begeleidende politie-officieren. Ik vraagde op een' tijd aan POLARI, of het niet een DUFLON was, die hem in *long Island*, aan de politie had verraden; hij antwoordde van ja, en dat deze hier voor 2000 dollars had genoten; de agenten van politie, bemerkende waarvan gesproken werd, verzochten mij, hem te zeggen, dat, indien hij DUFLON 3 of 4000 dollars had aangeboden, deze hem niet zou verraden hebben. Toen ik hier aan voldeed, zeide de gevangene, dat hij hem 100000 franken had aangeboden. De politie-beambten vraagden mij, hoeveel dollars zulks bedroeg, en op mijn antwoord, dat dit bijna 20000 dollars beliep, riepen zij, benevens al de aanwezige schepelingen uit, dat zij hem hier voor uit de hel zouden redden. Dus bleek het, dat, zoo de gevangene in staat was geweest, hen te beloonen, en meer te geven, dan zij nu hoopten te ontvangen, men hem waarschijnlijk zou hebben laten ontkomen. Nogtans gaven deze heeren, in *Holland* komende, hoog op van den ijver, waarmede zij den gevangene bewaakt hadden, gevende onder anderen voor, dat zij hem naauwkeurig gade sloegen, daar hij wel eens trachtte, zich van messen of scherpe instrumenten meester te maken. Intusschen was het er zoo verre af, dat zij hem hierin tegen gingen, dat integendeel, zij hem niet alleen volkomene vrijheid lieten, om zichzelven te sche-

scheren, maar zelfs toelieten, dat hij zich van messen bediende, om speelgoed vóór zijn dochtertje te snijden. Doch dit is weêr een staaltje van Noord-Amerikaansche grootspraak, een niet zeldzaam gebrek in hun volkskarakter. Hoe wel zij verre boven de Zuid-Nederlanders in vele opzigten verheven zijn, zoo hebben zij nogtans in dat punt met dezen veel overeenkomst.

De gevangene verhaalde mij vele stalen van zijn vernuft en behendigheid. Het insmokkelen der juweelen in *Frankrijk* heeft hij met veel overleg en schranderheid verrigt, hetwelk hij in twee onderscheidene keeren bewerkstelligde, waarbij, toen dit de laatste reize plaats had, zijne bijzit hem zeer behulpzaam was; zelfs waren er groote steenen van waarde in het speelgoed van zijn dochtertje verborgen. Ook verhaalde hij mij, onder anderen, dat, toen hij lang na den diefstal (want hij heeft *Brussel*, nadat hij in het bezit dier kostbaarheden was, niet dadelijk verlaten, maar was, volgens hetgeen hij te *Nieuw York* bij COLLET vermeld heeft, onder degenen, die zich bij den intogt van Prins FREDERIK *der Nederlanden* tegens 's Koning troepen te weer stelden), door *Duitschland* reisde, hij in eene stad van dat Land, zich bij een' juwelier vervoegde, ten einde een' steen van waarde te verkoopen. Hij liet dan dezen denzelven zien, zonder hem ter verkoop aan te bieden, en verzocht hem, er de waarde van op te geven, waaraan de juwelier voldeed; en hoewel hij hem te kennen gaf, den steen te willen

ver-

verkoopen, zonder dien daarom regtstreeks aan te bieden, sloeg de juwelier hier echter geen acht op. Hij was dus wel genoodzaakt hem, rond uit te vragen, of hij denzelven wilde koopen tegen den door hem bepaalden prijs; waaraan de juwelier zijne toestemming gaf, mits hij goede papieren had; deze, zeide hij, waren in zijn koffer, hetwelk reeds op eene diligence was geladen ter vervordering zijner reis; de juwelier wendde daarop voor, den steen te willen koopen; doch talmde zoo met geld te zoeken en het hem voor te tellen, dat dit reeds argwaan bij hem verwekte. Intusschen kwam er een jongeling in den winkel, wien de juwelier in last gaf, een' Heer, dien hij noemde, te gaan roepen; waarop die jongeling antwoordde: »Ah! der *Commissair de Police.*" Zoodra POLARI dit vernam, drong hij aan, om hem wat spoedig het geld te bezorgen, voorgevende, dat hij bevreesd was van te laat op de diligence te zullen komen, en toen de kooper van het juweel desniettegenstaande voortging met talmen, streek hij het geld op, dat reeds gereed lag, ontbrekende er nog twee- a driehonderd franken aan, zeggende te gaan zien, of de conducteur der diligence nog wat wachten wilde, en dat hij dan onverwijld het overige zou komen halen. De juwelier wilde hem aansporen, nog een oogenblik te vertoeven, dat hij nu het geld bij elkanderen zou tellen; maar POLARI verliet ijlings den winkel, en toen hij eenige huizen ver was, werd hij geroepen; omziende zag hij twee of drie menschen, die hem schie-

schenen te vervolgen, waarop hij het op een loopen stelde; door eene poort moetende, welke op den weg naar zijn logement leidde, en het reeds schemeravond zijnde, durfde hij niet verder voortsnellen, maar onder begunstiging van de schemering, en daar er hier eene drukke passage was, begaf hij zich achter eene der deuren van de poort, hetwelk, door zijne vervolgers niet opgemerkt zijnde, deze hem voorbij liepen en naar het logement voort snelden; hij moest dus voor het oogenblik zijn goed in den steek laten, en begaf zich te voet op weg, vindende hetzelve gelukkig in eene stad, gelegen in eenen anderen der duitsche Staten terug. Dit vooral maakte hem zeer omzigtig, ten einde geen juweelen meer ter verkoop aan te bieden, daar hij vreesde, dat dezelve waarschijnlijk overal waren aangeduid, en hij dus groot gevaar liep van in hechtenis genomen te worden. Sedert vormde hij het ontwerp, om zich naar de *Vereenigde Staten* te begeven. Het blijkt echter, dat hij er vervolgens in geslaagd moet zijn, om eenige der juweelen te verkoopen, daar hij niet alleen te *Lyon* komende de schulden, welke hij wegens eene bankbreuk aldaar achtergelaten had, heeft kunnen betalen, maar zelfs zijn dochtertje met hare moeder, die zich in of bij de stad bevonden, heeft mede genomen naar *Brussel*, waar van daan hij weder naar *Parijs* en vervolgens over *Havre* naar *Nieuw York* is vertrokken.

Zijne behendigheid om te ontsnappen en andere gevangenen van zijn overtollig voedsel te voorzien,

heb

heb ik reeds vermeld; doch ik zal hier enkel nog bijvoegen, hoe hij de deur van zijn naauw hok, in weerwil van een zwaar slot, dat dubbel gesloten werd, wist open te maken, ten einde zich meer vrijheid te bezorgen; hoewel hetzelve buiten aan de deur vast en aan den binnenkant zonder sleutelgat was, wist hij het echter open te krijgen; hetwelk hij verrigtte door middel van een' lepelsteel, stekende zijn' arm door een gat in de deur, waardoor het eten werd aangegeven, ligtende hiermede de veer op en trekkende het slot op deze wijze af. Dit gaf eens aanleiding tot een' zonderlingen twist tusschen de gevangenbewaarders, welke zich nu aan boord ophelderde, en waarom zeer gelagchen werd. Deze hadden des avonds de gevangenen weder, als gewonelijk, in hunne kamers en hokken opgesloten, en deden nu nog eens de ronde; door een venster ziende, hetwelk op een' gang uitzag, in welken vele hokken uitkwamen, waaronder dan ook dat van POLARI, zagen zij hem, tot hunne groote verwondering, in dien gang op en neêr wandelen; een van hen verweet zijn' kameraad zijne achteloosheid, dat hij dien gevangene verzuimd had, op te sluiten, die daarentegen verzekerde, zulks wel degelijk gedaan te hebben. Door deze redewisseling werd POLARI opmerkzaam, en toen zij het venster hadden verlaten, begaf hij zich ijlings in zijn vertrek, wel zorgende, hetzelve met dubbel slot toe te sluiten. Intusschen waren de gevangenbewaarders in den gang gekomen, en bezigtigden al-

les met de grootste naauwkeurigheid; zij vonden echter niet alleen onzen gevangene in zijn verblijf, maar de deur behoorlijk op dubbel slot gesloten; zij vroegen hem nu, hoe hij uit het hok gekomen was, en in den gang had kunnen wandelen; doch hij veinsde, nergens van te weten; hield zich te gelooven, dat zij schertsten, en toen zij verzekerden, met allen ernst te spreken, hield hij stijf en sterk staande, dat hij volstrekt niet buiten zijne kamer geweest was, en vond het quasi zeer vreemd, dat zij hem zulke vragen deden; daar een van hen wel wist, het slot, zoo als altijd, dubbel toegedraaid te hebben, hetwelk hij waarschijnlijk nog in dien staat zou vinden. Nu werd het hun onverklaarbaar; beiden begonnen zij aan hun eigen gezigt te twijfelen, en moesten het eindelijk opgeven. Hij droeg nu echter zorg, dat hij niet weer bespied werd, als hij weer, zonder hun weten, in den gang wandelde, uit vrees, dat zijne behendigheid zou ontdekt worden.

Hoe hij aan de juweelen gekomen is, heeft hij mij op de volgende wijze verhaald. Hij zegt, dat voor eene fabrijk, buiten de stad gelegen, werkzaam zijnde om verfstoffen te bereiden, hij daar gemeenlijk des ochtends, bij het aanbreken van den dag, naar toe ging, wanneer hij ter verkorting van den weg een voetpad, door een bosch loopende, insloeg; eens op een' morgen derwaarts gaande, vond hij den fabrijkant daar niet tegenwoordig, waarop hij onmiddellijk terugkeerde; in het bosch komende,

zag hij champignons staan, en daar hij van dit gewas een groot liefhebber is, geraakte hij, door naar hetzelve te zoeken, ongemerkt meer tusschen de boomen, tot dat hij plotseling drie welgekleede personen op een' afstand zag, die den brabandschen blaauwen kiel aan hadden; zij hadden schietgeweer bij zich, en een van hen scheen iets onder zijn' kiel te dragen, hetgeen naderhand bleek een kistje te zijn; hij vermoedde, dat hetzelve het lijk van een kind inhield; een ander was intusschen bezig met een' put, zoo hij meende een graf, te graven, waarna zij vervolgens dit kistje daarin plaatsten, den put dempten, terwijl inmiddels een derde zoden op eene andere plaats had wezen steken, om dezelve op de versch gedolven aarde te leggen, hetwelk zij deden en met de voeten plat trapten. Onder dit werk zagen zij meermalen naauwkeurig en met veel omzigtigheid rond, zoodat hij (POLARI) zich achter een' boom schuil hield en bevreesd was van ontdekt te worden. Na dezen arbeid verlieten zij de plaats, ziende gedurig om, of zij ook iemand ontdekten; kort daarna hoorde hij een schot vallen; maar zag ook tevens een reedier digt langs hem heen voortsnellen; toen zij uit het gezigt waren, begaf hij zich naar de plaats, waar dit tooneel was voorgevallen, en wilde, de aarde nog los zijnde, het vermeende graf openen, alzoo hij brandend nieuwsgierig was, om te weten of er ook eene misdaad was gepleegd; dezen arbeid moest hij echter staken, alzoo hij

niets had, om dit te kunnen verrigten; hij besloot dus 's avonds met een' schop of spade terug te komen: want de dag was reeds geheel aan den hemel, en hij wilde dus liever tot 's avonds wachten; tusschenkomende omstandigheden verhinderden hem nogtans, hieraan gevolg te geven; het was niet voor een' of twee dagen daarna, dat hij zijn voornemen kon ten uitvoer brengen, koopende een houweel en een' schop, waarmede hij zich in den schemeravond naar buiten begaf, kunnende de juiste plaats gemakkelijk terug vinden, omdat hij bij het verlaten derzelve, de voorzorg had gebruikt, de boomen te merken; daar komende, ging hij aan het graven, tot dat hij op een voorwerp stootte, hetwelk hij opgravende, het bewuste kistje in handen kreeg. Hij zag toen, dat dit geen lijk kon bevatten, en het viel hem niet moeijelijk, hetzelve te openen; hierop zag hij, dat het vol kostbare steenen scheen te zijn; doch hij meende, dat dezelve niet echt waren; hij nam er eenige van af, en bragt het kistje op eene andere plaats over, waar hij hetzelve op nieuw begroef, gebruikende dezelfde voorzorg om de boomen te merken. Na deze verrigting keerde hij weêr stadwaarts. Eenige dagen daarna in het park zijnde, en met een onbekend persoon op eene bank zittende, haalde hij, na in een onverschillig gesprek met hem getreden te zijn, een der juweelen voor den dag, welke hij uit het kistje genomen had, voorgevende den steen, welken hij dien persoon liet zien, in het park gevonden

te hebben; de man vroeg of hij denzelven wilde verkoopen, en bood hem er zes gulden voor; doch POLARI weigerde dezen geringen prijs; vervolgens, al meer en meer biedende, waaruit hij bemerkte, dat de steen echt was, bragt de man het eindelijk tot een bod van twaalf honderd gulden, zijnde echter, zoo ik meen van hem verstaan te hebben, deze koop niet doorgegaan. Nu kwam hij op het denkbeeld, dat het de gestolene juweelen van H. K. K. H. konden zijn, en werd, zoo als ik reeds hier voren vermeld heb, op de middelen bedacht, om deze kostbaarheden, behoudens zijne eigene veiligheid, degene, aan wie dezelve behoorden, in handen te leveren.

21.

Met een' gestadig voordeeligen wind zetteden wij onzen koers voort en ontmoetten nog een Pakketschip, van *Liverpool* komende; doch hetwelk wij niet gepraaid hebben. Ook hadden wij eene zonderlinge ontmoeting van vier walvisschen, of eigenlijk noordkapers; deze kwamen ons zeer digt aan bakboord op zijde, en zwommen een' geruimen tijd met ons mede, tot een van hen vooruit schoot en zoo digt voor de boeg kwam, dat wij met ons klein vaartuig verpligt waren, den koers te veranderen. Vervolgens kwam hij aan stuurboords zijde ons zeer nabij, en nu zeilden wij tusschen hen, blijven-

vende de drie overige mede zeer digt bij ons boord. Na nog ongeveer een vierendeel uurs meê gezwommen te hebben, even als of zij ons met nieuwsgierigheid hadden opgenomen, begaven zij zich ver voor ons uit, vereenigden zich weêr, en zwommen een groot eind weegs op zijde van ons af, waar wij hen uit het gezigt verloren. Het is onbegrijpelijk met welk eene verbazende snelheid deze dieren en ook dolfijnen, een hard zeilend vaartuig voorbij zwemmen: onze vaart van negen mijlen in eene wacht was niets, in vergelijking van hunnen voortgang. Hunne lengte bedroeg naar gissing omtrent dertig a veertig voeten; zij waren bruin met eene gladde huid; de kop was van voren plat en rond, loopende met een' kantigen hoek om. Gelukkig, dat zij geen water spoten, alzoo zij door hunne nabijheid, ons veel water aan boord hadden kunnen geven. Hoe vreemd en tevens belangrijk ons dit verschijnsel was, baarden deze groote visschen ons echter eenige ongerustheid, en wij waren blijde, van dit gevaarlijk reisgezelschap ontslagen te zijn. Door de laagte van de boot kregen wij veel vliegenden visch aan boord, welke een smakelijk geregt oplevert.

Voor 't overige bleef onze reis voorspoedig voortgaan, zoodat wij den 10 September, dus zeventien dagen nadat wij het Amerikaansche strand uit het gezigt waren geraakt, *Lands end*, den uitersten hoek van *Engeland*, N. O. ten O. van ons af zagen, en den volgenden dag ons op de hoogte van

Ply-

Plymouth bevonden. Wij stevenden met zachte westelijke winden het kanaal door, doch maakten geen' grooten voortgang; den 16 kregen wij een' engelschen loots aan boord, die vijf en twintig ponden sterling vroeg, om ons in *Helvoet* binnen te lootsen en zijn' eisch tot op acht verminderde. Onze kapitein sloeg nogtans zijn aanbod van de hand; op den 17 des avonds zeilden wij door de hoofden, en bevonden ons den 18 September, des morgens te zeven ure, op de hoogte van *Ostende*. Tegen 12 ure kregen wij een' goereêschen loots aan boord, dien ik met vragen bestormde over den toestand van het vaderland, en hoewel ik met leedwezen vernam, dat de zoo lang gewenschte schikkingen met *België* nog niet tot stand gebragt waren, zoo verheugde het mij toch, dat er nog geen daden van geweld en vijandschap vanwege *Frankrijk* en *Engeland*, tegen *Oud-Nederland* gepleegd waren; iets, waarvan al meermalen in de Nieuwyorksche nieuwspapieren melding was gemaakt, dat weldra zou plaats hebben. Tegen één uur liepen wij het gat van *Helvoetsluis* binnen, kwamen te twee ure voor het steedje van dien naam en vervolgens in den mond van het nieuwe kanaal. Na eene reize van vijf en twintig dagen hadden wij dus den overtogt uit *Nieuw York* afgelegd, waarvan de driedaagsche storm uit het oosten, op de zuidelijke punt van de bank van *Terreneuve*, en vier en twintig uren stilte afgerekend, eigenlijk slechts een en twin-

tig

tig dagen zeilens besteed hadden. Ook geloof ik niet, dat eenig ander vaartuig in staat zou geweest zijn, om in zulk eenen korten tijd dien overtogt af te leggen. Het Amsterdamsche kofschip, *de twee Gebroeders*, hetwelk te gelijk met ons de haven van *Nieuw York* verliet, bereikte de reede van *Texel* niet voor den 12 October.

De gevangene had het overige van de reize in eene vrij bedaarde gemoedsgesteldheid doorgebragt; zelfs was hij tusschenbeiden nog al opgeruimd; sedert ons verlaten van de Amerikaansche kusten was hij een geheel ander mensch geworden. In het begin uitte hij allerlei verwenschingen; toen hij overging op de lootsboot, en de geringheid van het scheepje bespeurde, riep hij uit: » *Tant mieux*, » *que la mer nous engloutit tous.*" Dit heeft hij nog dikwijls, zijn kind in de armen nemende, herhaald; naderhand scheen hij echter meer bezorgdheid voor zijn leven aan den dag te leggen, wanneer er eenige vrees voor mogelijke gevaren op handen was. Hij begon, naar mate wij *Europa* naderden, meer ernstig en nadenkend te worden; vooral was dit het geval toen wij in de Noordzee kwamen; hij zuchtte meermalen, en stortte tranen over het lot van zijn dochtertje, mij bij herhaling verzoekende, zijn' wensch te kennen te geven, dat hetzelve toch vooral niet aan de moeder wierd overgeleverd, uit vreeze dat deze het kind door slechte voorbeelden zou bederven. Ook wilde hij mij doen gelooven, dat zij haar kind mishandelde,

waar-

waaraan ik echter twijfelde, daar hetzelve door hem verboden zijnde, om over hare moeder te spreken, mij dikwijls stilletjes in het oor fluisterde, dat zij hare moeder veel meer beminde, dan haren vader. Ook was zijn gedrag jegens zijne dochter niet zeer geschikt, om eenige liefde of kinderlijk vertrouwen bij haar op te wekken: want bij het minste kinderlijk vergrijp, berispte hij haar op een' norschen toon, waarbij zijne driftige geaardheid steeds uitblonk, en zijne uitdrukkingen waren dan mede vrij grof en toonden aan, dat hij tot de lagere volksklasse scheen te behooren. In 't geheel bleek het, dat, wat eene kiesche en zedelijke opvoeding voor een meisje betreft, hij althans de man niet was, die hier de minste geschiktheid voor had. Weshalve ik geloof, dat zijne ongerustheid over de opvoeding, welke zijne dochter van hare moeder zou ontvangen, in vergelijking van die, welke bij haar zou kunnen geven, zeer overtollig was. Hij begon nu al meer eenige vrees voor de toekomst te laten blijken. Ik ried hem aan, opregt voor de waarheid uit te komen, en zich vooral niet aan zijne opvliegendheid over te geven en zijne driften te matigen. Toen wij de Hollandsche kusten naderden, verzocht hij, hem niet aan de nieuwsgierige blikken van vreemdelingen bloot te stellen: zijne denkbeelden hadden hieromtrent ook eene andere wending gekregen. Nog kort te voren, toen de engelsche lootsen aan boord waren,

hield

hield men het bovenluik van de kajuit of roef gesloten; ten einde hen op den gevangene niet opmerkzaam te maken; hierover was hij zeer ontevreden en vroeg wat hier de reden van was? iedereen mogt hem zien, en hij hoopte, dat er vele menschen bij zijne ontscheping zouden tegenwoordig zijn. Of hij dacht, het volk te zullen kunnen opzetten in zijn voordeel, dan wat of hij eigenlijk hiermede voor had, is mij onbewust; ik vermoedde echter, dat hij een of ander oogmerk had, dat daar op uit kwam, waarom ik hem ook onder het oog bragt, dat hij geenszins zich moest verbeelden, dat, even als in *Amerika*, er eenige kans zou bestaan, om het volk op zijne hand te krijgen; dat integendeel, zoo het bekend werd, dat hij de man was, bij wien men de juweelen der Kroonprinsesse gevonden had, hij gevaar liep, om, zoo er al een opstand plaats had, deze veeleer eene strekking zou hebben, ten einde hem aan de handen der Politie met geweld te onttrekken, niet om hem te bevrijden, maar om hem op eene noodlottige wijze om het leven te brengen. Of dit ingang bij hem gevonden heeft, weet ik niet, maar dit is zeker, dat hij nu zelf bezorgd was, en maar wenschte, niet gezien te worden; dienvolgens gaf ik de politiebeambten zijnen wensch te kennen, en voegde er bij, dat het raadzaam was, zoo veel mogelijk te verbergen, dat wij eenen gevangene van zulk een belang aan boord hadden, ten einde een' toeloop van volk voor te komen; dat welligt, bijaldien men voor

zij-

zijne aankomst te *Rotterdam*, reeds hiervan onderrigt ware, een groot gedrang van nieuwsgierigen hinderlijk in de ontscheping mogt zijn. Zij verzochten mij dus hem te zeggen, dat zoo hij zich, bij de aankomst aan boord der beambten van de in- en uitgaande regten, ordentlijk en bedaard wilde gedragen, men hem geheel zou ontboeijen, en hij plegtig moest beloven, hiervan geen misbruik te zullen maken. Hieraan voldeed hij dan ook, waarna hij van eene geschikte kleeding werd voorzien, daar de zijne in het gevangenhuis te *Nieuw York* was achter gebleven. De Heer BANGEMAN HUYGENS had eenen pas, met den naam oningevuld, voor hem mede gegeven, welke door eenen verbloemden naam werd ingevuld. Naar dezen pas werd echter niet gevraagd; doch het schijnt, dat, in weerwil van deze voorzorgen, men in *Helvoetsluis* vermoedens had, dat er een gevangene aan boord was, of ten minste iets buitengewoons plaats had; hetgeen niet te verwonderen was, aangezien de kleinte van het vaartuig, naar evenredigheid sterk bemand, en den spoed, waarmede de reis gedaan was; waarbij nog kwam, dat verscheidene menschen, die zich herinnerden mij het jaar te voren gezien en gesproken te hebben, toen ik, naar de *Vereenigde Staten* zullende vertrekken, wegens tegenwind, mij eenige dagen aldaar had opgehouden, mij zeer sterk ondervroegen wegens het oogmerk der overkomst van een zoo klein vaartuig; of er eenig verschil bestond met het Bestuur van

dat

dat land, dan wel of er andere gewigtige redenen waren, welke zulk eenen grooten spoed noodzakelijk maakten? Ofschoon ik voorgaf, alleen van de gelegenheid gebruik te hebben gemaakt, en het oogmerk, waarmede dit vaartuig gekomen was, aan handelsbelangen toeschreef, bespeurde ik evenwel, dat men aan mijn voorgeven geen geloof sloeg en redenen van grooter belang veronderstelde. De Politie te *Rotterdam* was dan ook al spoedig onderrigt, wat er gaande was, daar alles reeds bij de aankomst van den gevangene gereed was, om hem naar *'s Hage* over te voeren, hetgeen dan ook met alle orde en in stilte, buiten den minsten oploop van het volk heeft kunnen geschieden.

Den 19 September, voor het vertrek der schooner, begaf ik mij te vijf ure met de barge door het kanaal, naar de plaats, waar de stoomboot van *Brielle* aanlandde, ten einde tijdig voor de aankomst van de *Gazette* te *Rotterdam* aan te komen; doch reeds onder weg vernam ik, dat deze den dag te voren eenige schade had geleden, en men dus met eene poon de reize moest vervolgen. Eene frissche koelte uit het westen gaf mij de hoop, dat deze tegenspoed de reis niet vertragen zou; doch de wind begon meer en meer af te nemen, zoodat het maar kort voor de aankomst der schooner was, dat ik in de stad aankwam. Mijne betrekking, tot hetgeen den gevangene betrof, geëindigd zijnde, begaf ik mij met den meesten spoed naar *'s Hage*, alwaar ik de depêche,

waar-

waarmede ik belast was geweest, aan het Departement van Buitenlandsche Zaken dadelijk overhandigde, vervolgens mijne rapporten mondeling en schriftelijk aan Hunne Excellentien, de Heeren Ministers van Justitie en Buitenlandsche Zaken indiende, en na dat mijne tegenwoordigheid in de Residentie niet meer vereischt werd, begaf ik mij naar de plaats, waar mijne vrouw en kinderen zich gedurende mijne afwezigheid hadden gevestigd, en had het geluk, deze dierbare panden in een' volmaakten welstand aan te treffen.

Bij den Uitgever *dezes zijn ook nog uitgekomen of verzonden, de navolgende Werken.*

Het bestuur van den Raadpensionaris JAN DE WITT, beschouwd uit het oogpunt der Ministeriele verantwoordelijkheid. *f* 0. 30

GOLDSMITH history of Greece, abridged by van der Pijl, 1 vol. . . . . . . - 1. 10

——— ——— Rome, abridged by the Same, 1 vol. . . . . - 1. 10

Eerste fransch woordenboekje of verzameling der gemakkelijkste en meest gebruikelijke woorden, ingerigt vóor jonge lieden, welke zich in deze taal beginnen te oefenen. . . . ; . . . . - 0. 20

C. PRUYS VAM DER HOEVEN historische lessen over de Cholera. . . . . . . - 1. 10

M. SIEGENBEEK eenige berigten omtrent vroeger in ons land geheerscht hebbende ziekten. . . . . - 0. 35

COOPER de Laatste der Mohikanen of de Engelschen in Amerika, 2 deelen . - 6. 50

VAN OOSTEN VAN STAVEREN de Poolsche Broeders, histor. romant. tafereelen uit den Poolschen Oorlog, één deel . - 2. 40

POLITZ uitgezochte verhandelingen over onderwerpen van Geschied-, Staat, Zede- en Letterkunde, met een voorberigt van den Hoogleeraar H. W. TYDEMAN, één deel. . . . . *f* 2. 40

RICHTER de Waterkanker der Kinderen, eene monographie, vertaald uit het hoogduitsch, door A. POTGIETER, één deel met drie platen. . . . . - 2. 40

C. PRUYS VAN DER HOEVEN geschiedverhaal van de Cholera Epidemie te Leyden in 1832, één deel met tabellen en eenen platten grond der Stad. . - 2. 40

J. VAN VOORST Bundel Leerredenen, één deel met portret. . . . . - 2. 00

Bovengemelde is door eene geregelde correspondentie op *Londen* en *Parijs*, in de gelegenheid tot de spoedige bezorging der in gemelde plaatsen gedrukt wordende werken.

HERINNERINGEN EENER REIZE NAAR NIEUWW-YORK.

NB. Met dit Stuk is dit Werk geheel kompleet.

LOTGEVALLEN

VAN EEN'

ZWITSERSCH LANDVERHUIZER.

Oost, West, t'huis best.

LOTGEVALLEN

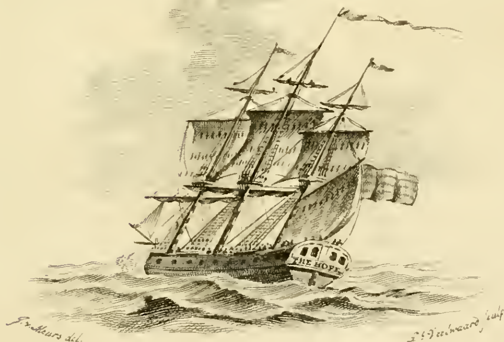
VAN EEN'

ZWITSERSCH LANDVERHUIZER,

OP ZIJNE REIZE
NAAR NOORD-AMERIKA EN DE WEST-INDIËN
EN VAN DAAR TERUG,
IN

1816, 1817 en 1818...

Vertaald door den Uitgever
van H. D. KATS Dagboek.

Te HAARLEM, bij
DE WED. A. LOOSJES Pz.
MDCCCXIX.

VOORBERIGT

VAN DEN

VERTALER.

In de tegenwoordige tijdsomſtandigheden, waarin ſchier de geheele wereld van Landverhuizers *ſpreekt, zal dit werkje, naar alle gedachten, zijne lezers vinden. Elk toch, in wiens boezem een enkel vonkje menschlievendheid gloort, neemt deel in het lot van zoovele duizenden zijner natuurgenooten en leest gaarne ſtukken, waarin hij ten dezen aanzien voedſel voor zijnen weetlust hoopt te vinden. Van dien aard is het onderhavig ſtukje. De Schrijver, een* Zwitſer, *was zelf Landverhuizer. Hij hangt*

een tafereel op van zijne eigene ontmoetingen en opmerkingen, zoo op zijne reizen naar *en* door *een gedeelte van* Noord- *en* Zuid-Amerika *en de* Havana, *als gedurende zijn verblijf aldaar, dat zeer veel aanlokkelijks en in velerlei opzigten veel belangrijks bevat. Men verwachte hier intusſchen geenszins het werk eens geleerden waarnemers of berigten van een' koopman van rang, of ſchilderijen van den man van beſchaafdheid en ſmaak. Wie dit ſtuk met zulk eene verwachting in handen nam, zou zich bedrogen vinden. Het zijn vrij wel zamenhangende aanteekeningen, opmerkingen en overdenkingen van een' eenvoudig* pieus *ongeletterd man, die, zonder omhalen en krullen, de dingen, die hem voorkomen, (en wel in zonderlinge hem geheel ongewone omſtandigheden en onbekende gewesten) in zijne platte Duitſche moedertaal, op eene aan Duitſchers uit de geringere ſtanden geheel eigene ongekunſtelde wijze verhaalt, wat hij hoort en ziet en opmerkt.*

Fraai-

Fraaiheid van woorden of hoogdravendheid van ſtijl moet men hier dus in 't geheel niet zoeken. Het is eene getrouwe kopij der natuur door eene eenigzins ruwe Zwitſerſche hand geteekend. Behaagt nu aan menſchen, die meer op het wezen dan op den ſchijn zien, het eenvoudige der zake meer, dan het kunstmatigst omkleedſel, dan zal men dit werkje niet zonder genoegen uit handen leggen. Ook zullen beſchaafde lezers bij het doorloopen van hetzelve ligt bevroeden, dat het den Vertaler niet vrij ſtond den eenvoudigen Zwitſerſchen Landverhuizer de gekuischte taal van den man van letteren te doen ſpreken. Zij zullen opmerken, hoe dezelve er zich op toegelegd heeft, om, met ter zijde legging van vijl en ſchaaf, de meest mogelijke oorſpronkelijkheid des ſtijls te bewaren. Dat niemand hunner het hem zal wijten, dat de goede brave man op zijne wijze over de Voorzienigheid *ſpreekt, en daar* wonderen *ziet, waar een ander niets anders ziet, dan den*

na-

natuurlijken zamenhang van oorzaken en gewrochten, is ook zeer ligt te bevroeden. —

Dat dit werkje iets goeds voor de wereld te weeg brenge, is de wensch des Vertalers.

1. *Oct.* 1819. *M. M.*

VOOR-

VOORREDE.

Aangezien mijne bezigheden zich tot hiertoe tot handelzaken bepaalden, is het niet de zucht naar toejuiching, die mij aandreef, om eene plaats onder de openbare Schrijvers te bekleeden en ten ſpoorſlag verſtrekte tot de uitgave van deze mijne Reize door de op het titelblad genoemde landen, maar eeniglijk de vrucht van aanmoediging en aandrang van begunſtigers, vrienden en bekenden. Doch wel bijzonder werd ik daartoe genoopt door de ſtille hoop van langs dezen

weg

weg eenig nut te kunnen ſtichten *voor* en eenigen dienst te kunnen bewijzen *aan* Landslieden en Buitenlanders.

In de tegenwoordige tijdsomſtandigheden, waarin zoo velen Europeanen de lust bekruipt, om hun land te verlaten, kan het zeker voor vele landſtreken en gemeenten, zoowel *in* als *buiten* mijn Vaderland niet onaangenaam zijn een waarachtig verhaal te ontvangen van de lotgevallen der Landverhuizers, mitsgaders van de wijze, hoe het landverlaten met goed gevolg kan ondernomen worden, maar ook daarentegen, hoe men door eene ongeſchikte, onoverlegde en ondoelmatige verhuizing in verlegenheid geraken en zich zelve in ellende kan ſtorten, zoodanig, dat men naderhand den gedanen ſtap duizendmaal betreurt en zich in zijn Vaderland terugwenscht.

De

De Lezer zal weldra ontdekken, dat mijn ſchrijfſtijl niet kunstmatig, maar geheel populair is. Dezelve draagt het kenmerk van de wijze, waarop ik mij, als man van *Affaires*, plagt en nog pleeg uittedrukken. De gemeene man zal mij, hoop ik, verſtaan, en menſchen van meerdere bekwaamheid en doorzigt in dit vak verzoek ik om verſchooning. Het verhaal is waar, dit kan ik een' iegelijk waarborgen: want ik heb den lezer niets medegedeeld, dan 't geen ik zelf gezien, gehoord en ondervonden heb. Ik heb er niets *af*- niets *bij*-gedaan.

Niet alle, die zulk eene reis met 7 Louis d'or ondernemen, hebben hetzelfde geluk. Ik dank God daarvoor. Wie weet, hoe veel goeds mijne ondervinding, die ik ten dienſte van mijnen evenmensch, en voornamelijk van jonge lieden mededeele, zal kun-

nen

nen te weeg brengen, offchoon dezelve niet in eenen geleerden ftijl is voorgedragen, en het komt mij voor, als of ik juist om die reden weder in mijn Vaderland heb moeten terugkeeren. Ik verzoek den Lezer derhalve alles wel te willen behartigen.

De Schrijver

JOH. ULRICH BUECHLER.

EER-

EERSTE AFDEELING

Bevattende mijne reize van Bazel tot Muiden, twee uren van Amſterdam.

In het begin van Julij 1816 nam ik het beſluit, aangezien ik, ondanks alle de door mij in het werk geſtelde middelen en pogingen, in geen huis van Negotie of ergens elders dienst kon bekomen, mijn geluk in verren lande te beproeven.

Een goede vriend, wien ik mijn ontwerp mededeelde, en die mij met mond en hart beloofd had, mede te willen reizen, moest, wegens het weigeren van eenen pas, daarvan afzien.

Ik reisde naar *Bazel* en poogde aldaar eenen pas naar *Amerika* magtig te worden. Dit gelukte wel niet, doch ik was gelukkig genoeg eenen pas op *Amſterdam* te bekomen. Nu wachtte ik 14 dagen lang, doch vruchteloos, op ſcheepsgelegenheid. Zeer toevallig gingen te *Klein-Bazel* twee mannen voor mij uit — on-

opgemerkt luisterde ik naar hun gesprek, en vernam, dat zij voornemens waren, naar *Amerika* te reizen; zij onderhielden zich over den verkoop hunner vastigheden en de wijze, hoe dezelve te gelde te maken; desgelijks, dat zij eenen Notaris zochten, die hun te dezen met raad en daad ondersteunen en spoedige hulp verschaffen kon.

Ik sprak hen aan, poogde kennis met hen te maken, en gaf hun te verstaan, dat ik wel genegen was, mede derwaarts te reizen. Dit aanbod was hun ten hoogsten aangenaam. Wij werden dadelijk reisgenooten, waaromtrent ik hun mijne erkentenis betuigde. Men sprak over het doel der reize, waarbij zij mij te verstaan gaven, dat binnen acht dagen een schip van *Bazel-Augst* te *Klein-Hunningen* aan zoude komen, en dat zich aldaar nog meer andere personen, uit verschillende streken, tot den aftogt zouden vereenigen.

Den 3den Augustus, 's avonds ten 5 ure, kwam dit schip ook in der daad, reeds ten deele geladen, te *Bazel* aan, en vertrok dadelijk naar *Klein-Hunningen*. Een van voornoemde twee mannen gaf mij dadelijk op de Rijnbrug te verstaan, dat ik mij den volgenden ochtend vroeg tot het vertrek gereed moest houden. Ik bragt mijne zaken onverwijld in orde en vertrok dien zelfden avond naar *Klein-Hunningen*.

In den vroegen ochtendstond beschouwde ik nog de tegen over liggende verwoeste vesting *Groot-Hunningen*, en ging in een zeer gemengd gezelschap met 7 *Louis-d'or* in geld, een zil-

ve-

veren repetitie-zakuurwerk en eenige weinige noodzakelijke en mij overgeblevene kleedingſtukken op reis. — Hadden mij drie ſchuldenaars, van welke ik eene niet geringe ſchuld te vorderen had, (menſchen, over welke men verbaasd zou ſtaan, wanneer ik hunne namen openlijk noemde) betaald, ik zou een aardig ſommetje tot reisgeld meê hebben kunnen nemen; maar ook deze maakten gebruik van het oogenblik van mijn ongeluk en beroofden mij van het mijne, zoo als vroeger andere ſlechte menſchen mij op gelijke wijze behandeld hadden. Steunende op de Voorzienigheid en vol van vertrouwen, dat deze mijn volſlagen ondergang niet zoude gedoogen, ondernam ik, zonder verder nadenken, dit waagſtuk. Ik troostte mij met de bewustheid, dat ik niemand opzettelijk nadeel had toegebragt, en dat ik, in mijnen welſtand, zeer velen met raad en daad, met hulp en werkelijke onderſteuning ter hand was gegaan; en eindelijk bemoedigde mij ook het voorbeeld van vele anderen, die zich in hun vast vertrouwen op God niet bedrogen hadden gevonden, zoo als het dan ook uit het vervolg van deze mijne geſchiedenis van tijd tot tijd zal blijken, dat ik voor dit vertrouwen op den Beſtuurder der menſchelijke lotgevallen overvloedig ben beloond geworden. Ik maakte op deze reis verſchillende opmerkingen over den loop des Rijn-ſtrooms, alwaar het gezigt van zoovele ſchoone ſteden, vestingen, dorpen en kasteelen een wezenlijke wellust voor mij was; waarbij ik echter tevens, tot mijn innig leedwe-

zen, de groote verwoestingen van dezen magtigen ſtroom moest aanſchouwen; aangezien ik in deszelfs volle uitgeſtrektheid van het eene einde tot het andere koren-, vrucht- en aardappelenvelden, op de meeste plaatſen, overſtroomd zag, zoo dat ik reeds in het jaar 1816 eene algemeene groote duurte als hoogstwaarſchijnlijk vermoedde.

Bij mijne komst in de *Nederlanden* was de trekvaart naar *Utrecht* en *Amſterdam*, ter verhoeding van overſtrooming, geſloten. Dezelve werd echter twee dagen na onze aankomst weder geopend, zoo dat alle ſchepen, die er destijds in menigte waren, en op het vallen van het water wachtten, onverhinderd in- en uit konden varen. Ik hield mij hier twee dagen op. In dien tijd kwam hier een Makelaar uit *Amſterdam* (een Duitsch bankroetier) die ons gezelſchap poogde te overreden, om met hem naar *Muiden*, twee uren van *Amſterdam*, te reizen. Dit gelukte hem, wij gingen onverwijld derwaarts op reis en hadden den togt van *Bazel* tot *Muiden* in den tijd van 12 dagen volbragt. Deze Makelaar poogde ons gezelſchap goed te onthalen en verzekerde ons, dat hij gelegenheid genoeg had, om ons gedurende onze reis naar *Amerika* te vergasten. Ondertusſchen huurden verſcheidene huisgezinnen, zoo als ook andere afzonderlijke reisgenooten, kamers en keukens, om zelf te koken, ten einde zich, zoo goedkoop als mogelijk was, tot op het tijdſtip van het vertrek te behelpen: want

ſom-

fommigen hunner hadden hun geld reeds geheel of bijkans verteerd en andere leden reeds honger en gebrek. Van *Muiden* reisde ik met eenen Berner, met name WILDPOLZ, naar *Amſterdam*, alwaar ik aan een huis van Negotie van eenen Bazeler werd aanbevolen. Bij mijne aankomst ontving ik terſtond onderſteuning, welke mij daar, op asſignatie, door eenen ouden goeden vriend, uit *Zwitſerland* werd overgemaakt, en die mij, daar het in dit gewest zeer duur teren is, bijzonder wel te ſtade is gekomen, hoe gering zij ook mogt wezen. Middelerwijl kwamen te *Muiden* andere Makelaars van *Amſterdam*, welke zich meer vertrouwen verwierven dan de eerstgemelde.

Na door mij ingewonnene kondſchap werd met deze laatſte een ſchriftelijk akkoord voor het geheel gezelſchap, beſtaande, groot en klein, uit 93 koppen, voor den overtogt naar *Baltimore*, tot ſtand gebragt.

Kinderen beneden de 4 jaren betaalden niets.

Van 4 tot 14 jaren *f* 85.

Van 14 jaren en daar boven *f* 185. à *f* 190.

De zoodanigen, die *comptant* konden betalen, kwamen er met *f* 160 af, te weten, alles gerekend naar de waarde van den Hollandſchen gulden. De ſcheepskost werd op de navolgende wijze bepaald:

1. Ieder perſoon per week 1 ℔ boter.
2. ——————————— 1 ℔ kaas.
3. ——————————— 6 ℔ beſchuit.
4. —————————— per dag, 1 glas jenever.

5. Ieder driemaal in de week ½ ℔ vleesch.
6. De overige dagen zooveel meel, en als er vleesch gekookt zou worden, dan aardappelen en erwten.
7. Ieder perſoon eene *maat* (denkelijk *pint*) bier; dit duurde echter ſlechts 14 dagen, hoewel die hoeveelheid voor de halve reis toegezegd was.
8. Ieder perſoon dagelijks ¾ *maat* (denkelijk *pint*) water; kinderen, die de halve vracht betaalden, genoten ook ſlechts het halve rantſoen. Aan hetzelve heeft een perſoon ook in der daad genoeg; de zoodanigen, die van geld voorzien waren, namen nog deze en gene proviſie bovendien mede, om zich zooveel te beter te kunnen verkwikken.

Ons akkoord was zoodanig ingerigt, dat, bijaldien de ſcheeps-kapitein niet binnen 10, of, ten langſten, 14 dagen onder zeil ging, de heeren Makelaars gehouden zouden zijn, het geheel gezelſchap, gedurende den overigen tijd, voor hunne rekening, te onderhouden, welke voorzigtigheid ook in der daad noodig geweest is: want het kwam net zoo uit, zoo als men vermoedde; wij moesten langer op het vertrek wachten, men hield ons van dag tot dag op, en de Makelaars wilden het ſchriftelijk akkoord niet houden. Het grootſte gedeelte van ons gezelſchap werd ontevreden, voornamelijk de zoodanigen, die geen geld meer hadden en reeds grooten honger leden. Ik was te *Amſterdam*, en er werden afgevaardigden van de reisgenooten

ten tot mij gezonden, om met mij te beraadſlagen, wat er in de zaak gedaan moest worden. Men vervoegde zich het eerst bij de Makelaars, ontving echter van tijd tot tijd hoofsch beſcheid — met aanduiding, dat de reis binnen weinige dagen voortgang zou hebben, men moest nog maar een weinigje geduld nemen.

In het einde begon dit uitſtel het gezelſchap te verdrieten, en ik bragt hun onder het oog, dat er geen ander middel was, dan zich in deze omſtandigheden bij den Zwitſerſchen Conſul te vervoegen, hem het akkoord te laten zien, en het lot dezer ongelukkige menſchen ter zijner kennis te brengen. Mijn raad werd terſtond gevolgd en ik tevens verzocht, om mij daarmede te belasten; waarop ik mij dadelijk met eenigen van deze afgevaardigden bij voornoemden heer Conſul vervoegde, het geen dan ook van zeer goed gevolg en noodzakelijk was, vermits de *Amſterdamſche* Makelaars (zoo als ik dan ook daaromtrent voldoende kondſchap heb ingewonnen) gewoon zijn, zulke menſchen in de ellende te laten zitten.

Bij den Zwitſerſchen Conſul den heer VON PLANTA, werden wij zeer wel ontvangen. Nadat hij onze klagten gehoord en het akkoord gelezen had, zeide hij: ,, Het is zeer goed, ik zal dezen heeren hunnen pligt wel onder het oog brengen — en gij handelt zeer regtmatig, dat gij mij opening geeft van uwe belangen; het zelfde geval heeft eerst plaats gehad met een ſchip van 450 koppen, doch men heeft

er mij niets van gezegd noch klagten ingediend; gevolgelijk, waar geen aanklager is, daar is ook geen regter."

Een van deze Makelaars werd terſtond ontboden, en hem, in onze tegenwoordigheid, de drukkende toeſtand van het geheel gezelſchap voor oogen gehouden, terwijl de heer VON PLANTA tegen hem zeide, dat de Zwitſers gewoon waren hun woord te houden, maar dat zij daarentegen ook hoopten en verwachtten, dat men een ſchriftelijk akkoord niet zou breken. Nadat hij nu den Makelaar bovendien zijne meening zeer nadrukkelijk gezegd had, beloofde dezelve, van het afgeſproken tijdſtip af gerekend, eene dagelijkſche vergoeding van 12 ſtuivers Hollandsch (8$\frac{4}{7}$ *Zwitſerſche Batſen*) per hoofd, groot en klein door elkander gerekend. Dit werd terſtond uitbetaald en de vreugde van het geheele gezelſchap was bovenmate groot, daar het eensklaps zulk eene onverwachte ſom ontving.

Kort daarop werd er gereedheid gemaakt, om onder zeil te gaan; want, daar deze vergoeding dagelijks vrij wat aan liep, zoo waren de heeren Makelaars er op bedacht, om zich van deze onkosten los te maken, en het vertrek werd bevorderd.

Ik ontving ondertusſchen voor deze mijne moeite juist niet de beste belooning, doordien ik door iemand, die de reis gaarne voor niet mede had willen doen, met de Makelaars in goede verſtandhouding moet geſtaan hebben

en

en een plaatsje aan de tafel van den kapitein in het oog had, verraden werd. Ik ontving ter dezer zake van een' dezer Makelaars op ſtraat een hard verwijt, met bijgevoegde aanmerking, dat ik hun huis eene niet geringe ſchandvlek had aangewreven enz. Ik ſtoorde er mij echter geenszins aan, en gaf hem geen antwoord; maar dacht bij mij zelven, wat heb ik met hem te doen? Ik heb mijnen pligt gedaan en eene regtvaardige zaak onderſteund; het was mijn pligt noodlijdenden te helpen; — en voor het overige kon ik zulk eene onderſteuning, hoe gering zij ook was, zeer wel zelf gebruiken.

Ik acht het hier mijnen pligt, de ongewoon vriendſchappelijke wijze, waarop de Zwitſerſche heer Conſul ons ontving, en zich, op de minzaamſte manier, tot ons nederboog, te roemen; dezelve gelastte mij in het bijzonder, hem van berigt te dienen nopens de wijze, hoe men ons, gedurende deze Zeereis zou behandeld hebben; doch bij mijne aankomst te *Baltimore* vond ik daartoe geene gelegenheid, daar er in dien tijd geen ſchip naar *Europa* vertrok. Bij mijne terugkomst had ik echter het genoegen, hem alles bij monde te verhalen, hetwelk de lezer in de 20ſte Afdeeling zal vernemen.

TWEEDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Amſterdam naar Baltimore.

Op den 15den van Herfstmaand ging ik, om mij bij het overig Zwitſersch gezelſchap te vervoegen, naar *Muiden* op reis, waar men ons, 's daags daaräanvolgenden, den 16den, met ſchepen af haalde; en zich nog een zeker aantal *Beijerſchen*, *Wurtembergers*, *Badenſchen*, *Elzasſers*, en ook *Nederlanders* met ons vereenigden, die van *Amſterdam* kwamen, en een afzonderlijk akkoord hadden aangegaan. Het geheele gezelſchap, bedragende, groot en klein, 250 koppen, reisde gezamenlijk op 2 ſchepen van *Muiden* naar *Texel;* alwaar het driemastſchip, *Hope* genaamd, dat ons overvoeren zoude, voor anker lag; welks gezamenlijke verblijfplaatſen (zijnde ieder van dezelve niet te groot voor 3 perſonen) met 5 van beiderlei ſekſe werden vol gepropt. Wat zou men doen, men moest zich naar deze omſtandigheden, en naar dit mengelmoes van menſchen ſchikken. Ik ſtelde mij de Zeereis zeker-

kerlijk geheel anders voor, maar ik werd in mijne meening bedrogen. Hoe leelijk zij mij nu ook voorkwam, en hoezeer zij mij nu ook tegen de borst was, zoo kon ik er niets aan veranderen; ik had het ondertusſchen zoo gelukkig getroffen, dat ik ſlechts met 3, en, op het laatst met 2 Wurtembergers eene verblijfplaats moest betrekken.

Toen wij nu van *Muiden* op reis gingen, wisten zich de Makelaars van *Amſterdam*, even zeer als de Kapitein, wegens het nadeel, door het Zwitſersch gezelſchap geleden, zeer wel ſchadeloos te ſtellen, doordien zij aan de gezamenlijke menigte van 250 koppen tot in Texel, gedurende 4 dagen, ſlechts de helft van het rantſoen uitreikten; bovendien ontvingen wij tot op het tijdſtip, dat wij in zee ſtaken, alleen brood en daaronder zelfs Pumpernikkel-brood [denkelijk *roggebrood* of *commiesbrood*] en ſlechte kaas; warm eten in het geheel niet. Diegenen, welke van *Amſterdam* zich bij ons gevoegd hadden, moesten dit met ons boeten. Zij voerden luide klagten, dat zij, ter oorzake van de Zwitſers, zooveel moesten lijden; in het einde berustten zij echter toch in hun lot, nadat wij hun van onze zijde hadden te kennen gegeven, dat zij zonder ons, welligt nog langen tijd te *Amſterdam* zouden hebben moeten vertoeven.

Op Vrijdag den 20ſten van Herfstmaand, kwam de Kapitein in den morgenſtond met de overige pasſagiers aan. Nu werd het anker geligt, de zeilen werden bijgezet en wij ſtaken

met

met eenen goeden wind in zee. Het ging thans naar wensch voorwaarts. Maar dit duurde niet lang, het werd ſtil en dit duurde eenige dagen. Ieder keek om zich heen; men zag niets dan lucht en water — hier en daar kleine en groote koopvaardijſchepen en loodsſchuiten. De Kapitein poogde nu bij deze ſtilte eene zekere orde daarteſtellen, wel inziende, dat het bij menſchen van zoo verſchillende Natiën noodig was, eene wet intevoeren, volgens welke alle de pasſagiers zich zouden hebben te gedragen. Er werd ſcheepsraad gehouden, waarbij zich dadelijk jonge waanwijze handwerksgezellen indrongen. Er werd eene vierſchaar gekozen, beſtaande uit deſerteurs, handwerkslieden en boeren, die zich daartoe, om tot Regters gekozen te worden, heimelijk hadden weten optewerpen. Onder deze bevond zich ook, volgens zijn voorgeven, een Pruisſisch kapitein, en, nietteganſtaande deze de vracht nog ſchuldig was, verkreeg hij de waardigheid van voorzitter bij dit geregt. Hierop werden er wetten ontworpen en afgelezen. Ieder had zich daarnaar te gedragen. Eeden werden er niet afgenomen, want men maakte ſtaat op ieders woord en goede trouw. — Het duurde niet lang, of een kleêrmaker had zich ſchuldig gemaakt aan het ontvreemden van brood en jenever. Hij werd van het feit overtuigd en krachtens een vonnis van de vierſchaar tot 6 ſlagen met een ſchoen op zijn achterſte veroordeeld, welk vonnis dadelijk voltrokken werd. Naderhand kwamen er van tijd tot tijd

van

van dezen en genen klagten bij de vierſchaar in, waarover men, wel is waar, vonniste, maar de vonnisſen niet uitvoerde.

Dit geregt liep echter in het einde van zelfs te niet, aangezien ervarene mannen zich van zulke jonge onverſtandige lieden niet wilden laten regeren, en de regters het onderling oneens werden. Voornoemde Pruisſiſche kapitein was de eenige, die zijne waardigheid behield, om de orde en zindelijkheid bij de geheele equipagie te bewaren, de levensmiddelen uittedeelen, de koks van het noodige te voorzien enz., zaken, waarmede de Scheeps-kapitein zich niet kon bemoeijen. Ondertusſchen ontbrak het gezegden Kapitein noch aan welſprekendheid, noch aan werkzaamheid, noch aan tegenwoordigheid van geest. Hij verdiende er dan ook de vracht mede, zoo als ik naderhand vernomen heb.

Nu kwamen wij in het kanaal tusſchen *Engeland* en *Frankrijk*, waar de winden ons heen en weêr dreven en wij niet vooruit konden komen; wij moesten bij aanhoudendheid laveren. Thans verloren de menſchen den moed, zij waren niet meer zoo vrolijk als voorheen, men las verdriet op ieders gelaat; de zee werd onſtuimig en ſtormachtig, men kon uit dien hoofde eenige dagen lang niet koken, en wie geen goed brood en jenever had, moest zich met beſchuit, ſlechte kaas en boter vergenoegen. Hoewel er geen gevaar was en de matrozen er mede lachten, kon men echter de

zee

zee niet zonder ijzing befchouwen. Het was juist dag- en nacht-ëvening, wanneer de winden het allerhevigst woeden, weshalve men beter zou doen met het kanaal vroeger of later te pasferen. Van zeeziekte, waarmede, met uitzondering van omftreeks 10 perfonen, alle de overigen te worftelen hadden, bleef ik bevrijd. De zoodanigen, die deze ziekte doorftaan, zijn er naderhand veel beter aan dan degenen, die er van bevrijd blijven.

Na het eindigen van den ftorm kon men weder koken, zijnde er voor deze groote huishouding van 250 koppen, twee koks aangefteld. Nu hadden mijne lezers eens moeten zien, wat er aan boord omging. — Familien, die kleine kinderen hadden, begeerden foep, of eene foort van brei, waartoe men van tijd tot tijd meel ontving, andere wilden weêr iets anders koken; hier uit ontftonden vechterijen, ieder wilde de eerfte zijn, ieder had honger. Kortöm, het ging zoo teugelloos toe, dat men het naauwelijks gelooven kan. Hier heb ik eerst ondervonden, dat de honger een goede kok is.

Velen bekroop thans de lust tot danfen, voornamelijk den matrozen. Een der Zwitfers had eene viool; men danste elken avond: de Kapitein, een zeer aardig jong man, zag dit niet ongaarne, doch bleef toefchouwer. Bij dit gezelfchap waren ook jonge Nederlandfche meisjes, die zeer dikwijls bij den heer Kapitein in de kajuit werden genoodigd; wat voör grappen daar voorvielen, laat ik aan het oordeel van den

le-

lezer over; eene derzelve moest zeer dikwijls bij hem komen, zij had ook een groot voorregt boven alle de overige perſonen, zoo als zulk ſlag van gunstbewijzen dit natuurlijker wijze met zich mede brengt.

Van het geen voor het overige bij zulk ſoort van menſchen van beiderlei ſekſe, van zoo verſchillende natiën op zee, op zulk een ruim ſchip omgaat, kan men zich naauwelijks een denkbeeld vormen. Ik ſpeelde de rol van ſtil aanſchouwer, zag met verbaasdheid op dit ſchouwſpel neder, en dacht dikwijls bij mij zelven, hoe is het mogelijk, dat menſchen zoo ligtzinnig kunnen handelen, dat de goede God zoo lankmoedig is: van Hem toch hing het eeniglijk af, zulke ſlechte menſchen, die als het vee leefden, in één oogenblik in den afgrond te doen verzinken. Velen waarſchuwde ik bij aanhoudendheid, maar zoodra het gevaar weêr over was, keerden allerlei ſoort van ondeugden, nijd, wangunst, wellust, eigenbaat enz. weêr terug. De goede God zou dit zeker ook zoo lang niet aangezien hebben, had Hij zich niet over de onmondige kinderen en regtſchapenen ontfermd.

Over het algemeen is zulk eene Zeereis in der daad veel te belangrijk, om zich onder zulk een mengſel van menſchen, van welke zoo velen zedeloos handelen, (doordien zij gedeeltelijk eene ſlechte opvoeding ontvingen, gedeeltelijk door kwade voorbeelden bedorven werden) te wagen; geheel anders zoude het met

de

de zaak gelegen zijn, wanneer 40 of 50 huisgezinnen, alle vrienden van goede zeden en die trouwhartig jegens elkander handelden, zich gemeenſchappelijk tot zulk eene gewigtige onderneming voorbereidden, zich broederlijk met elkander verbonden, met vertrouwen op de Voorzienigheid, geluk en ongeluk met elkander deelden, en, op zulk eene wijze, de reis ondernamen.

Geheel onverwacht ontving ik in volle zee, van zeker heer uit *Bundten*, een ſuikerbakker te *Tuſis*, (die zijn verblijf bij den Kapitein in de kajuit had; doch wiens naam mij ontvallen is) eenen wenk, om elken zondag voor het ſcheepsvolk eene ſtichtelijke predikatie te houden, zijnde zulks gebruikelijk, en ik, naar men meende, de geſchikte man tot dit werk. Ik antwoordde: dat het mij daartoe volſtrekt aan de vereischte bekwaamheid ontbrak en zulks onmogelijk op mij durfde nemen, maar den volgenden dag kwam deze heer weder bij mij en verzocht mij, daartoe op nieuw uit naam van den ſcheeps-kapitein. Daar de Kapitein noch Fransch, noch Duitsch, maar eeniglijk Engelsch ſprak, moesten hem alle mijne verontſchuldigingen door dezen ſuikerbakker vertolkt worden. Men werd aan boord gewaar, dat ik eenen Bijbel in Folio had, dien ik in Holland gekocht, en waarin ik dikwijls (hoe menigmaal ik daarin ook geſtoord werd) gelezen had. De Kapitein zond dezen heer ten derdenmale bij mij en drong er zeer ernſtig op aan, latende mij zeggen, dat

ik

ik hem toch niet zou beleedigen, dat het hem volle ernst was, dat hij de woestheid en teugelloosheid van het fcheepsvolk onmogelijk langer kon verdragen, en den Zondag volftrekt plegtig wilde gevierd hebben.

Zoo als ik naderhand vernam, is zulks ook wezenlijk op zulke Transport-fchepen het gebruik. Is er geen geestelijke, dan wordt daartoe altijd een man van gezette jaren gekozen, dien men, wegens zijn gedrag, voor den gefchiktften houdt.

Hoe kon ik mij aan het verlangen van den Kapitein onttrekken, wilde ik mijn vertrouwen niet bij hem en nog eenige andere regtfchapenen onder den hoop verliezen? En bovendien wist ik, dat een Kapitein groot gezag heeft, en mij mijne weigering had kunnen doen misgelden. Ik voldeed derhalve aan zijne begeerte, en nam het werk van predikant op mij, hoewel ik vooraf wist, dat er onder dit fcheepsgezelfchap lieden genoeg zouden gevonden worden, die met mij fpotten en zich met mij vermaken zouden. Ik maakte nu een opftel, overeenkomftig de plaats hebbende omftandigheden, en koos tot tekst het 1fte vers van den 6den Pfalm van DAVID: „ ô Heere ftraf mij niet in uwen toorn „ en kastijd mij niet in uwe grimmigheid!”

Had ik thans geweten, dat ik weder in mijn Vaderland terug zou keeren, het geen ik echter in geenen deele vermoedde, ik zou voor het opftel mijner predikatie grootere zorg gedragen hebben, en dezelve zou hier ingelascht zijn

geworden. Naar dezen tekst heb ik dan mijne gedachten geregeld en van tijd tot tijd eene predikatie van een half uur uitgewerkt. Den eerstvolgenden Zondag zoude ik dienst doen, doch een hevige ſtorm belette zulks; het moest dus tot den volgenden dag uitgeſteld worden.

Hoe men nu over mijne predikatie oordeelde, kan de lezer ligt bevroeden; de regtſchapenen leenden mij een aandachtig oor en betuigden mij hunne dankbaarheid, maar de zedelooze jonge onervarene menſchen van beiderlei ſekſe dreven er den ſpot mede, en, niettegenſtaande ik hen deswege zeer ernſtig berispte, kon ik niets bij hen uitvoeren.

Doch hunne ſpotternij en honend geſchater verkeerden eerlang in droefheid. Toen herinnerden zij zich, wat ik hun gezegd had, en hunne roekeloosheid veranderde in ſchrik. Eenige dagen na het houden van mijne predikatie werd men, bij het halen van levensmiddelen, gewaar, dat het ſchip begon te lekken, ſtaande er in het ruim reeds vrij wat waters, het geen eene buitengewone ontſteltenis en gejammer veroorzaakte. Kapitein, ſtuurlieden en matrozen deden dadelijk onderzoek, maar konden de plaats der lekkaadje niet ontdekken; het water drong op onderſcheidene punten in het ſchip, zonder dat men aanvankelijk het minſte ſpoor van de plaats waar kon ontdekken. Eindelijk zag men, dat de onſtuimige zee zich eenen weg had gebaand door reten in den boeg, doch dat er niet veel aan gedaan kon worden.

Dit

Dit bragt nadenken en zorgen van allerlei aard te weeg. Het danſen en gekſcheren hield op, zoo als ook mijn predikambt. Ieder moest thans aan het werk, acht mannen werden aan twee pompen gezet, er moest dag en nacht zonder ophouden gepompt en de pompers alle twee uren door nieuwe vervangen worden. Dit was voor ons zwaar werk, maar nood leert bidden. De matrozen hadden andere bezigheden, er moest overal ruimte gemaakt worden, en het werk vorderde eene buitengewone inſpanning, doch daarbij werd zeer ſtipte orde gehouden. Men zag doodsangst op elks gelaat, zoo als de lezer zich zulks ligt kan voorſtellen.

Ongeveer 80 weerbare mannen, oud en jong, alsmede 12 matrozen, moesten onafgebroken voortarbeiden aan het verplaatſen van ſtukgoederen en vaatwerk; kortöm, niemand had tijd, om aan iets anders dan aan het behoud van ſchip en goed te denken, het gevaar moest afgewend en hoe langer hoe ernſtiger gepompt worden.

Na verloop van eenige dagen werd eene van de pompen onbruikbaar, moetende dezelve dadelijk herſteld worden; dit geſchied zijnde, haperde het aan de andere, en zoo volgde het een onheil op het ander. Gelukkigerwijze waren er Zwitſers bij, die gereedſchap bij zich hadden en met de matrozen het werk weêr konden herſtellen.

De pompen waren niet toereikende, het gevaar nam gedurig toe; men moest vaatjes (of

tobbetjes) gebruiken, om het ſterk indringende water uittefcheppen. Deze in niet genoegzamen getale voorhanden zijnde, vervaardigden ondertusſchen de wagenmakers en kuipers (hoedanige er verſcheidene onder de Zwitſers waren) dezelve van vaatjes, welke midden door gezaagd werden. Deze waren juist wel niet van de beste ſoort, maar moesten ons, bij den hoogklimmenden angst, uit den nood helpen. Op dit groot ſchip was niet eens eene goede bijl voorhanden, en hadden de Zwitſers geen goed gereedſchap bij zich gehad, dan ware ons onheil onvermijdelijk geweest. Dit hoogstgevaarlijk voorval gebeurde in de laatſte dagen van de maand October en in het begin van November 1816. Het gevaar was, aleer men de tobbetjes gebruikte, zoo groot, dat een ieder, die arbeiden kon, de handen aan het werk moest ſlaan. Zij, die in het benedenſte gedeelte van het ruim waren, moesten tot aan den middel in het water ſtaan en de tobbetjes aan hen, die tusſchen deks ſtonden, overreiken. Deze gaven ze over aan hen, die zich op het dek bevonden, om uitgegoten te worden, en op deze wijze was het werk onder 20 man verdeeld. In dezer voege werd onafgebroken dag en nacht, drie dagen en drie nachten lang, met de uiterſte inſpanning, gearbeid, om dit onheil, zoo goed als mogelijk, af te weren. Thans werd weinig aan ſlaap, maar veel aan de behoudenis gedacht. De Kapitein liet in den tijd van 8 dagen ongeveer 40 vaten,

ten, meestendeels watervaten, ja zelfs geheele bosfen ijzeren hoepels van in duigen geflagen vaten, om plaats te maken, in zee werpen; waarover ik mij verwonderen moest, daar er toch voor deze hoepels wel een plaatsje zou te vinden zijn geweest.

Toen nu, bij alle deze moeijelijke verrigtingen, het gevaar ten hoogften toppunt was geklommen, kwamen kapitein, ftuurlieden en matrozen, geheel befchonken, op het dek, zagen om zich heen, hoe wij arbeidden, en welken keer de zaken zouden mogen nemen; vermoedelijk wenschten zij liever in een' roes, dan in nuchterheid te fterven. Toen men zulks gewaar werd, bragt dit bij het gezamenlijke fcheepsgezelfchap, ja zelfs onder de zoodanigen, die zich tot hiertoe geftadig aan onbezonnene moedwilligheid hadden overgegeven, zulk eene ontzettende verfchrikking te weeg, dat men er zich naauwelijks een denkbeeld van kan vormen; alles werd doodftil, dewijl men niet wist, wanneer de laatfte ftond zoude naderen.

Nu werd met verdubbelde krachten gearbeid, men waagde het uiterfte, hoewel met doodsangst, welke op het gelaat van al het fcheepsvolk te lezen ftond; men verfchoonde geene kleederen, en dacht aan niets anders, dan om met reuzenkracht het leven te redden. Mijn repetitie-uurwerk geraakte in wanorde, het flagwerk ftond ftil, en velen werden gewond, deze aan het hoofd en gene aan de voeten, doordien dikwijls tobbetjes naar beneden vielen. Ik heb,

wel is waar, geene kwetſuren gekregen, hoewel ik mij dikwijls op gevaarlijke posten bevond, maar was, gelijk anderen, doornat van water.

Na verloop van eenige dagen konden de pompen weêr gebruikt worden. Dezelve werden daar geplaatst, waar het meeste water ſtond en zoo duurde deze vermoeijende arbeid van het einde van Wijnmaand tot op den 20ſten van Wintermaand, zijnde de dag van onze aankomst te *Baltimore*. Maar ook thans moest het werk voortgezet worden, tot dat de losſing geëindigd was, waarmede nog 6 dagen heengingen. Wat is den mensch toch niet al mogelijk, wannéer hij in levensgevaar is. Het is ongelooflijk!

Gedurende dezen ganſchen tijd werd er noch aan het een noch aan het ander gedacht, de Zondag kon niet meer gevierd worden, de vrouwen hadden ook hare bijzondere verrigtingen met het ſchoon houden van het ſchip enz. Eindelijk zag men land door den verrekijker des Kapiteins. Om dit te ontdekken, klommen matrozen en kapitein in de masten; zien eerstgemelde iets, dan geven zij zulks den Kapitein terſtond te kennen. Deze gaat dan ook naar boven, om zich daarvan te overtuigen.

Zoodra men *Land!* riep, o God! hoe werd toen gearbeid, en wat was dat niet eene groote vreugd voor al het ſcheepsvolk! Er werd terſtond meel uitgedeeld, meer vrijheid tot koken gegeven — ieder voelde zich met nieuwen moed

moed bezield. Toen hadden mijne lieve lezers eens moeten zien, hoe het er toeging, ieder wilde het eerst koken, en men ſtak elkander de loef af, om de eerſte te wezen. Wat mij betreft, met mij had er niets bijzonders plaats, ik moest mij met mijn gewoon kostje vergenoegen.

Zoodra men nu land gezien had, kwamen er loodſen, of zoogenaamde wegwijzers, opdagen. De eerſte, die het ſchip nadert, heeft het eerſte regt. Men ſtapte bij ons aan boord en nam den Kapitein het roer af, het geen in alle *Amerikaanſche* Zeehavens, even gelijk in *Europa*, het gebruik is.

De kust vertoonde zich als een uitgebreid woud, weldra kwamen wij in het kanaal, dat naar *Baltimore* leidt. Wij bereikten deze ſtad in den tijd van 3 dagen, en vonden derzelver oevers overal met hout bedekt. Hier en daar zag men buitenplaatſen en boere-hofſteden en vele landgoederen in de ongemeen digte bosſchen, die men echter niet kon zien, aleer men er digt bij was. De komst van den loods was voor ons een teeken van de nabijheid van de plaats onzer beſtemming. Binnen weinige dagen naderden wij de ſtad *Baltimore* op eenen afſtand van twee uren. Nu liet men het anker vallen, vermits wij, wegens tegenwind, de ſtad niet van nabij konden naderen zonder vrees van den grond te raken; eindelijk kwamen wij in den ochtendſtond van den volgenden dag, zijnde den 20ſten November, aldaar aan.

Aleer wij ankerden, begaf zich de Kapitein twee uren vroeger met de boot aan wal, om onze komst in de ſtad te melden. *Baltimore* is eene groote aanzienlijke Zeeplaats, met eene bekwame en vaste haven, alwaar veel handel gedreven wordt, zijnde tevens eene ſterk bezochte marktplaats voor de boeren in die ſtreken woonachtig. Maar het is daar, zoo als in alle de overige Zeeplaatſen aan die kust, duur teren, hoewel er ook wat te verdienen valt.

Bij onze aankomst kwam de eigenaar van het ſchip zelf, en liet ons versch vleesch en brood geven, het geen ons allen ongemeen verblijdde en verkwikte, doordien wij ons 10 weken lang met ouden kost hadden moeten behelpen. Ieder wilde nu weêr de eerſte zijn. Ieder meende te kort te zullen komen. De uitdeeler was niet veilig en ſommigen waren onbeſchaamd genoeg, zich eene dubbelde portie toe te eigenen, en, offchoon de eigenaar van het ſchip zeide, dat niemand te weinig moest hebben, kon men dit onſtuimig gedrag niet te keer gaan.

Nu waren wij aan boord. Niemand, die de vracht niet betaald had, mogt het ſchip verlaten. De zoodanigen echter, die de vracht betaald hadden, gingen dadelijk naar de ſtad, om zich te verkwikken en een verblijf te zoeken. Dien zelfden dag kwamen vele heeren en dames de aankomelingen bekijken, welke met den eigenaar van het ſchip ſpraken, hebbende deze eene naauwkeurige lijst van alle de Familien en perſonen medegebragt, welke de

vracht

vracht niet betaald hadden, als mede van het geen zij te *Amsterdam* betaald hadden. Zooveel ik kon opmerken, vestigden deze Heeren en Dames, voornamelijk hunne aandacht op kleine kinderen en jonge lieden, en ik geloof; dat, als er' duizende jongens en meisjes aan boord geweest waren, alle naar wensch zouden zijn geplaatst geworden.

Voor en aleer ik verder ga, moet ik nog een punt aanroeren, dat vooraf verdient opgemerkt te worden. Zoodra wij land gezien hadden, begon het grootst gedeelte van ons gezelschap van schadeloosstelling, wegens den moeijelijken arbeid en het groot gevaar, door hetzelve uitgestaan, te spreken; voornamelijk, daar men kon bewijzen en de matrozen zelve bekennen moesten, (en ons daardoor moed inspraken) dat, zonder onze werkzaamheid en hulp, het rijk geladen schip met man en muis zeer zeker zoude hebben moeten vergaan. Aan redding en hulp door andere schepen was in het geheel niet te denken, doordien men, gedurende den tijd van 14 dagen, van het begin van dit voorval af tot op dit oogenblik, geen schip gezien had, en eeniglijk door de bij dag en nacht voortgezette werkzaamheid en inspanning van 80 man de aankomst mogelijk had gemaakt.

Alvorens wij de haven bereikt hadden, geschiedde er eene algemeene omvraag, hoe die zaak aan te leggen? Eenige weinigen uitgezonderd, was men van oordeel, dat men een verzoekschrift bij de Regering moest indienen.

Het daartoe dienende opſtel werd aan mijne geringheid aanbevolen. Ik voldeed onverwijld aan hun verlangen, daar ik er mede belang bij had, en bragt twee verzoekſchriften in gereedheid, waarvan datgeen gekozen werd, 't welk niets behelsde, waaraan de Kapitein zich had kunnen ſtooten (hoewel wij menigvuldige klagten tegen hem hadden kunnen inbrengen, wijl hij niet aan het ſchriftelijk Akkoord van *Amſterdam* voldeed), ten einde hetzelve zooveel te beter bij de Regering mogt worden opgenomen. Hetzelve werd door de meesten, ſlechts weinigen uitgezonderd, onderteekend, gelijk de lezer vervolgens zal zien. Ieder beloofde mij, naar evenredigheid van de ſchadeloosſtelling, eene belooning van 1, 2, 3 tot 4 Spaanſche daalders, zoo dat mij deze kleine moeite omſtreeks 200 Daalders had kunnen opbrengen. —— Het verzoekſchrift werd dadelijk in handen geſteld van eenige perſonen, die naar de ſtad gingen. Deze vertoonden hetzelve aan kundige kooplieden, van welke zij tot antwoord ontvingen, dat alles goed en wel was, dat de eigenaar van het ſchip buiten twijfel tot de ſchadeloosſtelling verpligt was, en, in gevalle van weigering daartoe door de Regering zou kunnen genoodzaakt worden, wanneer het gezelſchap gezamenlijk aan boord gebleven ware en niemand zich verwijderd had.

Hier ziet de lezer de gevolgen van tweedragt tusſchen een zoo gemengd en uit zoo vele Natien zamengeſteld gezelſchap. Hadden zij zich ge-

gezamenlijk vereenigd, en de zaak met ijver onderſteund, welk een groot voordeel zou daaruit voor allen in 't gemeen hebben kunnen voort vloeijen. Ik voeg hiernevens het verzoekſchrift aan de Regering der Vereenigde Staten van *Noord-America*.

HOOGGEACHTE, HOOGGEEERDE HEEREN!

Uwel Ed. zullen ons wel willen veroorloven, dat wij ondergeteekenden *ſupplicando* voor u verſchijnen, om Uwel Ed. onder het oog te brengen, in welke omſtandigheden wij ons bevonden hebben, en, hoezeer wij wenſchen, door Uwel Ed. verhoord en beoordeeld te worden.

Wij zijn Landverhuizers uit verſchillende Staten van *Europa*, die van *Amſterdam* en *Muiden*, onder het geleide van den zeer geëerden Heer Kapitein KONKLINS, met het ſchip *Hope*, alhier zijn aangekomen, om, door middel van arbeid, ons geluk en een verblijf, in de loffelijke vereenigde Staten van *Noord-Amerika* te zoeken, in de beste hoop, dat wij van Uwel Ed. wel ontvangen en goed onthaald zullen mogen worden; veroorlooft ons, Hooggeachte Heeren! u demoedig voor te ſtellen, hoe wij op deze reis, in onderſcheidene opzigten, zware lotgevallen hebben doorgeſtaan; voornamelijk heeft ons in volle zee een geheel onverwacht onheil getroffen.

In de laatſte dagen van de jongst verſtreken maand

maand October en in het begin van November laaistleden, ontdekten wij, op het onverwachtst, dat het ſchip begon te lekken; aanvankelijk konden wij ons, door het uitpompen van het water, waaraan groote moeite verknocht was, redden; maar in het begin van November begon onze toeſtand gevaarlijk te worden; vermits wij, gedurende 3 dagen en 3 nachten in het water moesten ſtaan, en, onäfgebroken, 80 man, bij beurt-wisſeling, zooveel onze krachten zulks immer veroorloofden, het water met vaatjes moesten uitſcheppen. De Heer Kapitein was reeds voornemens, een aantal vaten in zee te werpen, gelijk zulks metterdaad met een aantal watervaten geſchied is; zijnde andere van dezelve in ons verblijf in duigen geſlagen, om plaats te maken voor de pompen, die daar, waar het gevaar het dreigendst was, geplaatst moesten worden. Kortöm, bij dezen harden en geſtrengen arbeid moesten wij doodsangst enz. uitſtaan. Verſcheidene werden gekwetst, veler kleêren zijn onbruikbaar geworden, zoo dat wij Hooggeachte, Hooggeëerde Heeren! de vrijheid gebruiken, Uwel Ed. onder het oog te brengen, dat bijaldien de Heer Kapitein ons gezelſchap niet gehad had, hij met man en muis zou verloren zijn geweest; doordien dit gevaar ons in volle zee overkwam, waar geen ſchip ter onzer redding kon toefnellen, aangezien er in aldien tijd rondom ons heen geen ſchip zigtbaar was.

Wij komen Uwel Ed. derhalve, Hooggeachte, Hoog-

Hooggeëerde Heeren! dit ſmeekſchrift in diepe ootmoedigheid ter hand ſtellen, daar ons de Amerikaanſche regering als regtvaardig bekend is, wetende zoodanige gevallen op den regten prijs te waarderen; terwijl wij onnoozele landverlaters van meening zijn, dat de door ons betaalde vracht in aanmerking genomen en wij als redders van ſchip en lading behooren beſchouwd te worden. Eerst in de laatſte dagen werd in het holſte van den nacht eene der pompen onbruikbaar, zoo dat men weêr op nieuw zoo lang met vaatjes moest ſcheppen, tot dat dezelve weder herſteld was.

Wij laten Hooggeachte Heeren! in het volst vertrouwen, de wijze, waarop Uwel Ed. ons de vereischte ſchadeloosſtelling zult gelieven toe te kennen, geheel aan Uwel Ed. over, en ſluiten met de bede, dat Uwel Ed. ons onder het getal uwer achtenswaardige burgers zult gelieven op te nemen.

Wij bevelen ons gezamenlijk in Uwel Ed. welwillendheid en onderteekenen ons met allen eerbied en hoogachting.

Op het ſchip *Hope*, den 14 Nov. 1816.

JOH. ULRICH BUECHLER.

Christian Vaijhinger.
Andreas Knapp.
Daniel Haberſtroh.
Ulrich Renschler.
Xaver Meijer.
Konrad Mutter.
Anton Selletti.
Friedrich Enders.
Moritz Schumacher.
Thomas Eggert.

Sa-

Samuel Gerock.
Ignaz Frick.
Joh. Baptist Willi.
Karl Fridrich Laiblin.
Christian Krafft.
Johannes Schumacher.
Joh. Georg Blust.
Johannes Nöltner.
Anton Bönij.
Philipp Hohl.
Niklaus Knecht.
Johannes Bernet.
Johannes Gatſtein.
Blürginger.
David Krieg.
Karl Friedrich Raft.
Joh. David Schmid.
Karl Joſeph Servazi.
Philipp Jakob Stähle.
Konrad Schweizer.
Eberh. Emanuel Rafft.
Fridrich Keszler.
Wilhelm Bradner.
Hs.Georg Staub,Tuinm.
Dismas Lützelſchwab.
Johannes Seiler, *de oude.*
——— —— *de jonge.*
Karl Seiler, *de jonge.*
Karl Kinn.
Georg Soder.
Fridrich Herrmann.
Joſeph Schafter.

Xaver Camelt.
Sylvester Berard.
Franz Schumacher.
Johannes Brüal.
Heinrich Seppenfeld.
Gottlieb Krafft.
Joh. Ackermann, *de oude.*
Johann Ackerman.
Franz Joſeph Ackermann.
Johann Prüchij.
Michael Prüchij.
Jakob Prüchij.
Joſeph Wunderli.
Johann Fridolin Trüb.
Grünefelder.
Heinrich Trüb.
Cortij.
G. Hors, *de jonge.*
Xaver Grünfelder.
Christoph Sieber.
Anton Bönij.
Klaus Schud.
August Schneider.
Joſeph Haberer.
Joſeph P. Ott.
Georg Orzeil.
Samuel Wildpolz.
Joh. Georg Stein.
Joh. Georg Euler.
Joh. Casper Gubler.
Anton Keller.

———

Summa in 't geheel 74 onderteekeningen.

Thans

Thans breng ik mijne lezers weêr terug op het punt, toen een aantal Heeren en Dames in kleine vaartuigen op ons groot ſchip kwamen en met den eigenaar van hetzelve opzigtelijk de landverhuizers in onderhandeling traden. Dit lag ongeveer 100 ſchreden van den oever voor anker, om deszelfs eigenaar tegen *deſertie* te waarborgen; alleen diegenen mogten zich naar de ſtad begeven, op welke men vertrouwen ſtelde, en die daartoe verlof hadden ontvangen.

In de eerſte plaats werden jongens en meisjes van 9 tot 20 jaren, ook kleine kinderen, uitgekozen. Zoodra men omtrent de betaling overeengekomen was, reisden de koopers met hunne gekochte jonge lieden weg. Vervolgens ging men over tot eene tweede ſchifting uit de overigen. Men onderhandelde en ſprak nu met den heer ADAM, (den eigenaar van het ſchip) over de vracht, hebbende deze eene naauwkeurige lijst van alle de landverhuizers, en weldra was de zaak in orde. — Dien zelfden dag kwam de beurt ook aan de Boeren en Handwerks-gezellen, zoodat, naar mijne gisſing, het ſchip in twee dagen ledig kon wezen. Men kan ligt begrijpen, dat de nieuwsgierigheid van de ingezetenen, om zooveel verſcheidenheid van kleederdragt, voornamelijk van Zwitſerſche landlieden, te zien, zeer groot was.

Bij dezen handel ſpeelde ik den gerusten aanſchouwer. Niemand vroeg naar eenen commies of ſchrijver op een kantoor. Men begeerde alleen knechten, meiden, boeren, handwerks-

lie-

lieden en kinderen. Ondertusſchen kreeg ik gedurig meerdere ruimte; ik bleef op het ſchip, hoewel het in dit jaargetijde niet aangenaam was, op afgebruikt ſtroo zonder deken te ſlapen, vooral daar het krielde van ongedierte, dat ſommige familien dadelijk bij derzelver komst aan boord medegebragt hadden. Dit ongedierte verſpreidde zich zoo ſchielijk over het geheele ſchip, dat zelfs de heer Kapitein er niet van bevrijd bleef in de kajuit. Verſchoonen, zuiveren, dooden, niets hielp! Deze inſekten wandelden ongeſtoord op de kleederen van het geheel gezelſchap, zoo dat velen meenden, dat zij vliegen konden. Niemand bleef er van bevrijd, doordien men van de vereischte hulpmiddelen niet voorzien was: daarom moet ik een iegelijk, die ter zee wil gaan, raden, zich van zoodanige middelen te voorzien, om voor dergelijk ongedierte beveiligd te zijn.

Den volgenden dag (het was Zondag, en ſchoon weder) kwamen Heeren en Dames en Boeren en vele andere perſonen, uit deze landſtreek, de oudere en de overige landverhuizers een bezoek geven, en gaven aan de kleine kinderen brood, appelen, lekkernijen en andere dingen tot hun vermaak. De boere-meisjes (die eerst gisteren, Zaturdag, van het ſchip gegaan waren) kwamen, in Franſche dragt verkleed, mede. Ik zoude ze niet meer gekend hebben, hadden zij zich zelve niet geopenbaard. Op Zondag werd intusſchen weinig handel gedreven, de tijd werd voornamelijk met nieuws-

nieuwsgierigheid, met het geven van geſchenken en werken van weldadigheid doorgebragt. Op maandag zetten de Heeren en Dames, gelijk mede de Handwerkslieden en Boeren den handel voort. De eene partij ging voor, de andere na, van het ſchip. Boeren en tuinlieden waren het meest gewild: 73 perſonen vonden in twee dagen een heenkomen. Ik bleef gedurig achter. Niemand wilde, niemand zocht eenen kantoorſchrijver; het was net, als of ik beſtemd ware geweest, om datgeen te ondervinden, wat ik mijnen lezers nu mededeel, en, om zonder geld verder te komen, zoo als zulks uit het vervolg mijner beſchrijving zal blijken.

Geheel onverwacht zond mij de Heer ADAM, eigenaar van het ſchip, weg, mij te kennen gevende, dat ik zelf naar een heenkomen moest omzien; doch alle mijne pogingen waren vruchteloos. Na verloop van eenige dagen kwam ik terug, maar ik vond het ſchip niet meer op dezelfde plaats; het was gelost, van de regering afgekeurd en buiten dienst geſteld. Na hetzelve opgezocht en gevonden te hebben, nam ik mijn valies en mijnen 25 ℔ zwaren Bijbel en ging daarmede in mijn kwartier in de ſtad, en, hoewel ik mij nog eenige dagen te *Baltimore* ophield, vroeg niemand naar mij, en ik werd daardoor op eens van mijne vrachtſchuld, ten bedrage van 190 guldens, ontſlagen; hetgeen mij geheel wonderbaarlijk en als een droom voorkwam, daar ik mij nu eensklaps van het grootst verdriet bevrijd zag. Edoch het

geen mij dikwijls het meest kwelde, gelukte mij op deze reis het best. Vermoedelijk heeft de Heer ADAM, als eigenaar van het ſchip, daartoe eene beweegreden gevonden in de kennis, welke hij droeg aan het onder mij berustend door zoovelen onderteekend verzoekſchrift, anders zou hij misſchien zoo edelmoedig niet geweest zijn. —— Het overſchot van oude lieden en kinderen, onder welke, naar men zeide, ook ſtomme kinderen waren, werd in een in de nabijheid van het ſchip gelegen huis gebragt. De Heer ADAM kon met dezelve weinig of niets beginnen, en naderhand heb ik er ook niets meer van vernomen.

Nu gelieven mijne lezers te letten, hoe deze lieden voor hunne zeeſchuld verkocht werden. Handwerksgezellen, naar gelang van hunne bekwaamheden, voor 1½, 2 tot 2½ jaren arbeids; Boere-huisgezinnen voor 3 tot 3½ jaren; meisjes van 16 tot 20 jaren voor 4 jaren; kinderen van 2, 12 tot 15 jaren moeten er tot in het 20ſte jaar en langer, ja dikwijls, zoo lang zij leven, blijven. Doch in dien tijd vergeten zij hunne moedertaal, gelijk hunne ouders: want er wordt overal in zulke huizen niets dan Engelsch geſproken. Kinderen van 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 tot 15 jaren, werden van hunne ouders geſcheiden, ſommige voldeden zelfs, door het overgeven van hunne kinderen, de geheele zeeſchuld; zij worden langs dien weg van de ouders afgezonderd, kunnen elkander dikwijls niet weêr vinden, en, offchoon de ouders dezelve naderhand

hand ook weêr zien, kunnen zij niet meer met hen fpreken, aangezien, gelijk gezegd is, de Engelfche taal de heerfchende is. Kinderen kunnen die zekerlijk wel leeren, maar oude lieden niet. De zoodanige zoeken dan Duitfchers op, en dan is voor zulke menfchen de weg, om hunne kinderen weder te zien, dikwijls of geheel afgefneden, of, zoo zij ze al vinden, kennen zij ze niet meer. Ondertusfchen gebeurt het toch ook meerendeels, dat zulke kinderen een zeer goed lot treffen en veel beter bezorgd worden dan bij hunne eigene ouders; op deze wijze zijn dikwijls menfchen zeer rijk geworden en velen hebben een groot fortuin gemaakt; kortom, wie de vracht niet betalen kan, moet zich aan den Kapitein of den eigenaar van het fchip overgeven en zich op zulk eene wijze laten verkoopen, als deze het goed vindt, — ten bewijze, hoe onnoozel, ligtzinnig en ongefchikt men te werk gaat, wanneer men, op goed fortuin af, zijn land verlaat, en hoe flechts vereenigde huisgezinnen van gelijke zeden, taal en landaard, voorzien van tijdelijke middelen, goede zaken in *Amerika* kunnen doen, zoo als men zulks vervolgens in deze mijne gefchiedenis duidelijker zal kunnen opmerken.

DERDE AFDEELING.

Bevattende mijne reis naar de binnen-landen, alwaar vele Duitschers zich metter woon hebben nedergezet.

Toen ik nu te *Baltimore* niets dienstigs voor mij kon vinden, moest ik de reis verder voortzetten. Eer ik vertrok, vond ik, geheel onverwacht, twee huisgezinnen, welke met mij over zee gekomen waren, te weten de navolgende:

1°. DISMAS LÜTZELSCHWAB, met vrouw en kinderen van *Mayden* bij *Rijnfelden*.

2°. JOHANNES SEILER, met vrouw en kind, uit het Kanton *Bazel*, wonende op een uur afstands van gedachte stad.

LÜTSELSCHWAB had de helft van de vracht betaald, voor de wederhelft was hij door een' boer uit de ommestreken van *Baltimore* overgenomen, met welken hij een akkoord had aangegaan, om de voor hem betaalde som te verdienen. — Het gezin van SEILER had echter de vracht reeds te *Amsterdam* betaald en was vrij, doch zonder geld, hebbende deszelfs vermogen reeds geheel opgeofferd. Het vereenigde zich nu met het voornoemde, om gemeenschappelijk met het-

zelve

zelve den boer te dienen, daar het genoodzaakt was, deszelfs aanbod aantenemen. Met deze twee huisgezinnen reisde ik in het laatst van November op twee vierſpannige wagens, groot en klein, 14 koppen ſterk, naar de landgoederen van dien boer. Zoodra wij op eene hoogte kwamen, zagen wij reeds landgoederen van verre, omringd met eene ſoort van latten van geſpleten hout, alles, driehoeksgewijze in eene regte lijn gebragt, gemeene en lage huizen met de noodige ſtallen, waar dan ook eene menigte van groote en kleine Indiaanſche ook Duitſche hoenders, mitsgaders zwijnen, koeijen, enz. (waarvan ieder boer voorzien is) voorhanden waren, die hun voedſel op het veld zochten. Zoo als wij uit de eene landſtreek in de andere kwamen, zagen wij ſoortgelijke landverblijven van boere-goederen en heerſchappelijke buitenplaatſen, ook dikwijls kleine dorpen van 15, 20 tot 30 huizen, vrij wat verſtrooid, die echter altijd, wanneer zoovele huizen bij malkander ſtaan, eene ſtad genoemd worden.

Ik reisde nu met dit gezelſchap verder. De wegen waren oneffen, zoo als ook het land; het ging gedurig over heuvelen en kleine bergen, zoo dat onze ligchamen vrij wat op deze reiswagens geſchokt werden. De landgoederen en boere-plaatſen waren op gelijke wijze omheind; nergens heb ik eene groeijende heg aangetroffen. De velden waren ſteenachtig en oneffen, maar evenwel vruchtbaar, hoewel niet voor het oog; wat nog niet ontgonnen is, is alles woud.

 Op

Op den eerften namiddag van onzen aftogt kwamen wij 5 uren ver. Wij vernachtten in eene herberg, die men er niet voor zou aangezien hebben, doch wij werden er goed onthaald. Wijn kwam niet ten voorfchijn, maar koffij, thee, bier en most, al het overige daar gelaten, beter dan in *Europa*. Bij het ontbijt komt in deze landftreek koffij met andere goede dingen van verfchillenden aard, vleesch, boter, falade en zeer fchoon wit brood (zoo als men in het land van *Appenzell* heeft) op tafel, waarover ik mij ook zeer verwonderde, en, op gelijke wijze, is alles, naar evenredigheid, gefteld bij het middag- en avondëten; ook eet men op dezelfde uren, als bij ons in *Zwitferland*.

Hoe weinig aanzien deze landftreek ook heeft, dezelve is toch ongemeen vruchtbaar; boomvruchten waren er in overvloed, zoo dat eene menigte van appelen onder de boomen lagen te verrotten; de landftreek gelijkt wel naar eene woestenij; maar evenwel men ontwaart overal den zegen des Heeren; ook wordt men in alle huizen verwonderlijk wel ontvangen. Na 13 uren afftands afgelegd te hebben, kwamen wij op eenen Zondag avond, door vele bosfchen, bij de woning van gezegden boer aan. Hier vernachtten deze beide huisgezinnen en mijne geringheid. Den volgenden morgen wenschten deze in hun kwartier te gaan, om goedkooper te kunnen leven; de boer gaf hun levensmiddelen op crediet, en, nadat zij eene fchoone provifie ontvangen hadden, werd alles, benevens de ove-

overige goederen, en eenen ijzeren kagchel, ook mijn valies en Bijbel, opgeladen, en, in den tijd van ¾ uurs kwamen wij ter beſtemde plaats aan. Wij vonden een huisje met kleine venſters en een enkel vertrek, dat 13 voet in omtrek en een treurig voorkomen had; 14 menſchen, oud en jong, moesten er in huisvesten. De morgen- en avondluchten waren friſch en koel; men ſpreidde ſtroo op den grond en daarop de bedden der huisgezinnen; in den ijzeren kagchel werd dadelijk gekookt; bovendien was er ook nog aan de zijde van het vertrek een kookplaatsje. De overige gereedſchappen moesten deze menſchen onder dak brengen, dat van planken gebouwd was. Ik ſliep eenige nachten achtereen op ſtroo. Dit was, wel is waar, in gevalle van koud weêr, hard voor mij, maar wat zou ik doen, men moet zich naar de omſtandigheden voegen.

Na onze aankomst ter dezer plaats, zeide de boer tegen mij, dat men in deze landſtreek naar eenen ſchoolmeester omzag en wees mij ten naasten bij het huis, waar ik mij kon aandienen. Ik begaf mij terſtond derwaarts, maar vond den huispatroon niet t'huis; hij was bij zijne ſchoonzuster, welke niet verre van zijne woning een huis (hoedanig men in de binnen-landen van *Amerika* bouwt) liet optrekken. Ik ging daar henen, trof hem aldaar aan en bood mij tot de waarneming van dezen ſchooldienst aan, maar kreeg tot antwoord, dat ik mij morgen weder op dezelfde plaats moest vervoegen, wijl ik

alsdan de meeste huisvaders aldaar kon aantreffen. Ik vond aldaar 's volgenden daags ongeveer 28 man, die met het bouwen van een huis bezig waren. Het hout was klaar gemaakt en in orde gebragt, zoo dat een huis van twee verdiepingen in éénen dag en reeds 's avonds ten 5½ ure gereed en onder dak gebragt werd. Men ontving mij hier vriendelijk, en zeide ſtraks tegen mij: Kom ſchoolmeester! drink een glas rum! (jenever van Turksch koren geſtookt, met water gemengd.) Ik nam dit aanbod dadelijk met dank aan en hielp hen bij den arbeid, dat aan deze mannen groot genoegen gaf. Kort daarop werd ik tot het middagëten uitgenoodigd. Het kwam mij zeer vreemd voor in zulk een ellendig huis zulk eenen aardigen maaltijd te vinden, waar bier, most, jenever van verſchillende ſoorten, goed toebereid vleesch, gevogelte enz. ten voorſchijn kwam. Het is daar de gewoonte, dat, wanneer iemand een huis bouwt, alle de naburen daarbij hulp verleenen, tot zoolang hetzelve onder dak is, in welk geval zij dan op deze wijze onthaald worden. Bij deze gelegenheid viel het geſprek op den ſchoolmeester, die mij, een gewezen koopman, bijna niet in het hoofd wilde, en evenwel ik moest een middel van beſtaan hebben. Zij zeiden mij ondertusſchen, dat ik hun beviel, ik had het voorkomen van een goed ſchoolmeester te zullen worden; zij verheugden zich, dat ik bij hen gekomen was, enz.; op den eerstvolgenden Zondag zoude men

mij

mij een bepaald antwoord omtrent dit punt geven.

Na dat het werk voltooid en het dak gelegd was, werd het avondëten aangekondigd, en ik daartoe insgelijks uitgenoodigd. Dit was nog beter dan het middagëten. Te *Baltimore* verkocht en verruilde ik mijn zilveren repetitie-horologie, 't welk mij 15 Daalders kostte, voor 12 Spaanſche Daalders, en kreeg, nog twee gewone horologien op den koop toe; zoo dat ik rekenen kon, er 36 Daalders voor gekregen te hebben. Bij dit avondeten, waarbij alles vrolijk en lustig toeging, had ik gelegenheid een van gezegde horologien voor 12 Daalders te verkoopen, hoedanige men bij ons voor 4 Rijksdaalders koopt.

Hier betaalt men overal in bankbriefjes, en dus in papieren geld, dat, even gelijk klinkende munt, naar den koers berekend wordt; doch men moet op zijne hoede zijn tegen bedrog, vermits andere Compagnien op bijplaatſen kleinere ſoorten vervaardigen, die niet in alle Provinciën in omloop zijn. Na dat men zich nu tot 1 ure in den nacht ongemeen vermaakt had, werd mij een zeer goed nachtleger aangewezen, en de overigen gingen naar huis. Den volgenden morgen moest ik zoo lang blijven, tot dat de ſchoonzoon dezer weduwe, welke het huis bouwde, ook naar huis ging; welke last ontving, alles betrekkelijk den ſchoolmeesterspost in orde te brengen, en, nevens mij, den naasten zondag, de ronde te doen bij alle de naburen en boeren.

Bij onze komst in zijn huis, kreeg ik aanvankelijk kost en huisvesting, 't geen ik met dank aannam; hij gaf mij terſtond eenen knaap mede, om mijn valies en mijnen Bijbel bij de bewuste Zwitſerſche huisgezinnen af te halen. Bij mijne terugkomst ſtonden alle verbaasd over mijnen ſchoonen Bijbel, die met landkaarten en eene teekening van de ſtad en de landſtreek van *Jeruzalem*, ook met ſchoone uitleggingen voorzien was, en dien ik te *Amſterdam* voor 4 guldens gekocht had. Ik moest hun het een of ander uitleggen. Behalve den huisvader en de vrouw kon niemand lezen. De kinderen waren er geheel onbedreven in. Een goede ſchoolmeester zou hier dus zeer noodzakelijk geweest zijn. Op zondag maakte ik derhalve met mijnen nieuwen huispatroon den toer; de een zeide, dat hij zijne kinderen zenden zoude, de ander, dat hij ze, wegens deze of gene werkzaamheden niet kon misſen, en, op deze wijze kon er niets nuttigs tot ſtand gebragt worden, zoo dat, ook om die reden, de ſchoolpenningen niet genoegzaam zouden geweest zijn voor een toereikend beſtaan.

Ik ſtelde zulks mijnen huispatroon voor, alsmede, wat ik gedurende den zomer zou doen, wanneer er niets te verdienen viel, vermits er alleen in den winter 4 maanden lang ſchool werd gehouden. Hij begreep dit wel, en bood mij aan van mij nog 3 à 4 weken kosteloos in zijn huis te willen herbergen; ik dankte hem voor zijnen goeden wil, maar beſloot verder

te

te reizen, waartoe ik gedurig eene inwendige aandrift in mij gevoelde. Maar hiertoe was reisgeld noodig; ik merkte, dat mijn huispatroon bijzonderlijk een goed oog op mijnen Bijbel had, en, offchoon ik denzelven voor geen' prijs had willen misfen, ware dezelve niet te zwaar geweest om te dragen, zoo bood ik hem denzelven voor 10 daalders aan; hij bood mij terftond 8, ik liet hem denzelven daarvoor, en zoo kreeg ik er 20 guldens voor; zekerlijk zou niemand eenen 25 ℔ zwaren Bijbel, voor 16 guldens winst, zoover met zich mede gevoerd hebben.

Na dat ik nu van eenig reisgeld voorzien was, bekroop mij de lust, om naar *Nieuw Vevay* aan de rivier de *Ohio* te reizen. De vrouw maakte mij nog twee draagbanden aan mijn valies, en ik vertrok, na dat ik 10 dagen lang, op eene regt aangename wijze, bij deze menfchen had doorgebragt. Over het algemeen werd ik in deze landftreek (*Maryland*) ongemeen vriendfchappelijk bejegend. De huisfelijke levenswijze is er zeer eenvoudig. Boeren, vrouwen, kinderen en huisgenooten hangen hunne kleederen aan de muren op, waar zij flapen. Men ziet noch kabinetten noch commodes, fomtijds eenen trog. Overal zijn ijzeren kagchels. De woningen liggen verftrooid. De boeren hebben groote uitgebreide landerijen. Men leeft er, gelijk gezegd is, goed, en betoont groote gastvrijheid jegens vreemdelingen. Men vertrouwt elkander onderling en hoort niets van dieverij.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

Behelzende mijne reize van hier naar Pitsburg.

Nu ging ik voor het eerst te voet op reis met een circa 40 ℔ zwaar valies op den rug, vertrouwende op den Goddelijken bijſtand. De reis viel mij aanvankelijk in eenen ouderdom van 54 jaren, zeer moeijelijk; doch ik dacht bij mij zelven: ik ben er te *Baltimore* en hier zoo wel afgekomen, de goede Voorzienigheid zal mij verder wel bijſtaan. o Mijne lieve lezers! gij zult in het vervolg van deze mijne geſchiedenis zien, hoe ik mij in dit mijn vast geloof niet heb bedrogen gevonden, en ik kan zeggen, ik ſtapte met dit denkbeeld zoo opgeruimd voor, als of ik niets had te dragen gehad. De eerſte twee dagen viel het mij zeer lastig, maar naderhand werd het gewoonte, zoo dat ik er geen' last meer van had. Dikwijls vond ik plaatſen van 15, 20 tot 30 huizen, welke men met den naam van ſtad beſtempelt.

Overäl heerscht welſtand, het land is vruchtbaar en de boeren kunnen hunne produkten in de

de naburige Zeefteden, met goed voordeel, verkoopen. Hier en daar heb ik fchoone wagens met zeer fraaije paarden, alle naar den Engelfchen trant, nooit met lange ftaarten, aangetroffen. Een vrachtwagen van 20 tot 30 centenaren moet, vermits de wegen fteenachtig en flecht zijn en op vele plaatfen eeniglijk uit aarde beftaan, en overal heuvels en bergen met elkander afwisfelen, met 4, 5 tot 6 paarden befpannen worden. Duitfchers heb ik hier genoeg aangetroffen, zoo dat ik overal naar den weg kon vragen. Ook heb ik aan weêrskanten fchoone buitengoederen en boerenplaatfen waargenomen. Ik legde in deze korte dagen in de maand December, 7 uren per dag af. Ik kwam eerst in de ftad *Hanover*, toen te *Kempersburg* en *Berlijn*, alle welke plaatfen den naam van fteden dragen, hoewel ze bij ons flechts den naam van dorpen zouden voeren.

Fabrijken heb ik tot hiertoe weinige of niet aangetroffen; wat men fabriceert is gering en duur. Landverhuizers van *industrie*, met al het noodige van hetgeen tot eene Fabrijk behoort, voorzien, zouden hier voor zich zelve en anderen veel nut kunnen ftichten, en een aanzienlijk vermogen verwerven; het land is intusfchen in deze ftreek reeds hoog in prijs.

Te *Kempersburg* zag ik eene lijkftaatfie op eenen afftand van drie uren ver aankomen, vergezeld van zeer vele mannen en vrouwen te paard en te voet; over het algemeen rijden de vrouwen in deze landftreek, even als de mannen,

nen, te paard, al is het, dat zij flechts een gering vermogen bezitten. Nu kwam ik op het vrij hoog gebergte *Allegaeni*, waarop de Rivier de *Ohio* haren oorfprong neemt; het is wel niet fteil, maar de weg flecht. Dezelve wordt echter gereden, want wie naar *Pitsburg* wil, moet dit gebergte overtrekken. In *Kempersburg* vernam ik reeds, dat ik op half weg geene Duitfchers meer zoude aântreffen, alsmede, dat het land er onöogelijk en woest uitzag; hetwelk ik ook metter daad zoo bevond. In vele herbergen aan dezen weg vond ik vervolgens niemand, met wien ik fpreken kon; overal waren jonge ondernemers van verfchillende Natien, die geen vermogen hadden, om verder te reizen, maar ginds en herwaarts in de digte bosfchen kleine woningen gebouwd en land bebouwbâar gemaakt hadden, kortom, ik vond hier eene volflagene woestenij van heuvels en bergen.

Eindelijk vond ik, 2 uren aan deze zijde van *Pitsburg*, op eenen kleinen berg, in een gemeen huis, nog eenen Duitfchen herbergier, bij welken ik nachtkwartier kon nemen. Deze verhaalde mij, dat er te *Pitsburg*, in den *Witten beer* ook een Duitfche herbergier woonde, hetgeen ik met veel genoegen vernam, doordien de tijd mij lang was gevallen, vermits ik gedurende de helft van de reis met niemand kon fpreken, maar mij bij vele herbergiers met teekenen en gebaarden moest uitdrukken. Fransch en Italiaansch baatten mij hier niets, en evenwel ik kwam er goed af.

VIJF-

VIJFDE AFDEELING.

Behelzende mijne aankomst te Pitsburg *tot op mijn vertrek.*

Den 18den December 1816 kwam ik eindelijk, na een' marsch van 12 dagen, te *Pitsburg* aan, alwaar ik den reeds genoemden Duitſchen herbergier in den *Witten beer* weldra gevonden had. Dit is eene groote uitgebreide ſtad, maar de huizen zijn van ongelijke grootte, gedeeltelijk van hout en gedeeltelijk van gebakken ſteen. De ſtraten zijn echter goed geplaverd, ruim en breed. Ik wandelde overal in de ſtad rond, en vond zeer vele ſchoone gebouwen, maar kon met niemand ſpreken, vermits ik weinig van het Engelsch verſtond. Ik keerde terug tot mijnen waard en vroeg hem, of hij de goedheid geliefde te hebben, mij naar zekere glasfabrijk te vergezellen. Hij verontſchuldigde zich met te zeggen, dat hij geen' tijd had, en wees mij hier en daar heen. Offchoon hier vele Franſchen en Duitſchers zijn, had ik het geluk niet, iemand van dezelve op ſtraat te ontmoeten. Ik vertoefde hier twee dagen, zonder het minſte te kunnen vernemen.

Ein-

Eindelijk kwamen hier drie jonge lieden, welke in den jongst verstreken herfst te *Philadelphia* aangekomen waren. Een van dezelve was een looijer, een Zwitser van *Frauenfeld*, de twee overige waren Duitschers. Het eerste verhaal bevatte eene beschrijving van de reis over zee. Ik beklaagde mij, dat mij de mijne ten uitersten langdurig was voorgekomen, aangezien dezelve tot op onze aankomst te *Baltimore*, 10 weken geduurd had. Zij gaven mij ten antwoord, dat ik mij niet te beklagen had, aangezien de hunne 16 weken geduurd had, en, in dien tijd 50 menschen, zoo oud als jong, gestorven waren; daarentegen gedurende mijne reis slechts eene enkele 78 jarige vrouw op zee, en een kind van 3 maanden reeds in *Texel* gestorven was. Door middel van deze nieuwe aankomelingen, die reeds een weinig Engelsch verstonden, maar toch niet konden spreken, bereikte ik mijn oogmerk. Ik vernam naar twee glasslijpers uit den *Elzas*, die de reis met mij gedaan hadden, en vond eindelijk gelegenheid, dezelve op te kunnen sporen, waarop terstond, bij onze ontmoeting, een welkoms-dronk volgde. Thans zou ik gelegenheid hebben kunnen vinden tot het aanbrengen van steenkolen in eene glasblazerij (*glashütte*), waarmede ik mij des noods had kunnen generen; maar er kwam iets anders tusschen beide, 't geen de lezer weldra zal vernemen. De glasslijpers, de nieuwe aankomelingen en ik bekeken de stad; alle zochten geplaatst te worden: de looijer vond ter-

terſtond eenen dienst, de anderen desgelijks, om bij voorraad aan den kost te komen. Wij zeiden elkander vaarwel, vermits mij deze kostwinning, het aanreiken van ſteenkolen, niet beviel, en, op deze wijze, was ik weêr genoodzaakt, om naar iets anders om te zien, maar ik vond niets, dat aan mijne wenſchen beantwoordde.

Den 20ſten December legde ik mij met groote bekommering te bedde, doordien mijn reisgeld bijna op was. Naauwelijks was ik in ſlaap, toen de waard mij kwam verzoeken, of ik niet voor eenen goeden braven Duitſcher een plaatsje op mijne legerſtede wilde inruimen, vermits hij geene ſlaapplaats meer had en hem daarmede een groote dienst kon geſchieden. Ik antwoordde: nu ja, als hem daarmede dienst kon geſchieden, dan moest hij maar met hem mêe komen. Deze kwam nu terſtond, en legde zich, zonder één woord te ſpreken, nevens mij te bedde. 's Morgens vroeg hij mij bij het opſtaan, waarheên ik voornemens was te reizen? Ik antwoordde hem, dat ik wel genegen was naar *Nieuw Vevay* op reis te gaan, alwaar zich Italiaanſche en Duitſche Zwitſers neêrgezet hadden, maar, dat ik vreesde, dat mijn reisgeld niet toereikende zoude zijn. De vreemdeling ſcheen in dit mijn antwoord veel genoegen te ſcheppen en zeide terſtond, dat hij ook plan had, derwaarts te gaan en wel wenschte, dat ik zijn reisgenoot mogt wezen; verklarende bovendien met

korte woorden, dat, bijaldien ik niet van genoegzaam reisgeld mogt voorzien zijn, hij wel voorzien was — ik moest maar meê komen; ik toefde niet, hem zulks met blijdſchap te beloven.

De Voorzienigheid hielp ook hier door eene wonderbare tusſchenkomst en zond mij toevallig eenen vriend, door welken mijn wensch ten volle vervuld werd. Nu vroeg mij deze nieuwe vriend, of ik de kunst van varen verſtond? Ik antwoordde, dat ik reeds op onderſcheidene rivieren gevaren en reizen ter zee gedaan had, en dat ik dus met het roer wel wist omtegaan. Hierop zocht hij in de eerſte plaats eene ſcheepsgelegenheid, maar kon er geene vinden, doordien in dit jaargetijde de rivier de *Ohio* bevriest en dus voor groote ſchepen niet langer bevaarbaar is; eenige dagen vroeger was het laatſte ſchip van den wal gegaan en twee maanden lang was er geene gelegenheid geweest, om te varen.

Mijn vriend kocht nu, op aanraden van zijne bekenden, een aardig klein vaartuigje voor 6 daalders, waarmede men nog goed voort kon komen; te meer, daar wij met ons beide waren; hij voorzag zich desgelijks van eene goede wollen deken, van brood, jenever, enz. Op zaturdag kwam hij bij mij in de herberg en zeide: nu is alles in gereedheid, morgen gaan wij op reis! Eenige dagen vroeger veroorzaakten mij twee ettergezwellen vrij wat zorge en bekommering; ondertusſchen,

daar

daar deze goedhartige man, die het Engelsch zeer wel verstond, mij tot reisgenoot wenschte te hebben, wilde en kon ik zulk eene schoone gelegenheid niet laten voorbijgaan; ik achtte mijne pijnen niet, en deed de reis mede. Alvorens wij op reis gingen, merkte ik nog vele bijzonderheden in deze stad op, waarvan ik mijne lezers de navolgende beschrijving wil mededeelen:

Pitsburg is door den Engelschen Minister PITT gesticht. Hier loopen twee bevaarbare wateren ineën, liggende de stad tusschen beide. Aan het einde van dezelve vereenigen zich de rivieren, en vormen dan eene andere, welke den naam van *Ohio* voert, gelijk dan ook de Provincie aan de eene zijde, waar dezelve ter regter hand afstroomt, denzelfden naam draagt. Hier zijn vele ijzerfabrijken, waartoe, gelijk ook in de huizen der inwoners, steenkolen gebruikt worden, waarvan de bergen in deze streken overvloedig voorzien zijn, offchoon er ook genoegzaam hout, ja, in overvloed, voorhanden is. Men vindt ze geheel in de nabijheid van de stad, en in zulk eene ongeloofelijke menigte, dat men slechts weinig aarde behoeft aftedelven, om ze te verkrijgen. Er wordt een aanmerkelijke handel mede gedreven, en zij worden 200 uren ver met den afloop van deze rivier, ten behoeve van alle werklieden, die het vuur als kracht bezigen, verzonden. Ook zijn daar twee groote landingsplaatsen en scheepswerven, waarop vele groote en kleine schepen, ook stoomsche-

pen, gebouwd worden, die tot aan *Nieuw-Orleans*, in de nabijheid van de golf van *Mexico*, varen, en aldaar verkocht worden; 't geen het geval is met groote fchepen, welke in het voorjaar, wanneer de rivier zeer breed is, voor zeetogten beftemd zijn; vermits de bedding van deze rivier zeer diep is, en, bij hoog water, de grootfte fchepen dezelve kunnen bevaren. Hout voor den fcheepsbouw heeft men hier in alle foorten in overvloed.

Ik heb ftoomfchepen van eene buitengewone grootte zien vervaardigen, die, het geheele jaar door, den ftroom op en af varen. Hier is voor timmerlieden wel wat te verdienen. Het dagloon loopt er hoog. De man kan dagelijks twee daalders en meer verdienen, al naar gelang iemand gevorderd is in de kennis van dit bedrijf en naarftigheid betoont.

Hier zijn 4 glasfabrijken, welke aan een ongemeen groot getal menfchen werk verfchaffen, die groote drukte hebben, maar ook rijkelijk beloond worden. Ik heb hier zeer veel kostelijk glaswerk van alle foorten, geflepen, gebloemd, kortom alles, wat den naam van fchoon kan dragen, gezien. *Pitsburg* is, met opzigt tot hare ligging, eene zeer belangrijke handelftad, voornamelijk met betrekking tot den uitvoer van levensmiddelen naar *Nieuw-Orleans*, als mede, ten aanzien van vele waren naar de Binnen-Provinciën, alwaar de fcheepvaart gewoonlijk in het voorjaar met de maand Maart begint en met December eindigt. Zij weten het over-

overvloedig hout zeer wel tot den fcheepsbouw te bezigen; kortom hier gaat veel om en heeft groote werkzaamheid plaats.

ZESDE AFDEELING.

Behelzende mijn vertrek van Pitsburg naar Gallipoli.

Mijn Vriend en ik vertrokken den 22ften December, met eene vrouw en een kind, ten 11 ure, van *Pitsburg*, maar moesten, vóór wij aan boord ftapten, het ijs breken. Dien zelfden dag hadden wij, 's avonds ten 6 ure, eenen affland van 11 uren afgelegd, niettegenftaande het water zeer laag was. De rivier ftroomt zeer zacht af, dewijl er noch in de bedding noch aan de oevers fteenen gevonden worden.

Het bevaren van deze rivier is intusfchen een wezenlijke wellust voor het oog. Beide oevers zijn met bosfchen omzoomd. Nu en dan ziet men aan de boorden een huis met eenig bouwland, dan weêr van tijd tot tijd eene herberg, ook fomwijlen eene grootere groep, of een dusgenaamd ftadje van 20 of 30 huizen. Van komplimenten weet men in dit land niets. Men is overal, als in zijn eigen huis,

 ge-

geheel vrij. Als de etensklok ſlaat, plaatst ieder zich aan tafel, Heer, Boer, Vrouw, Vreemdeling, Kind, alle hebben dezelfde regten; de eerſte de beste neemt plaats, waar het hem behaagt. In herbergen en bijzondere huizen dienen de vrouwen aan tafel voor. Hier en daar treft men aan de rivier logementen aan, waar men zeer goed bediend wordt. Van ſpelen weet men in 't geheel niets, ik heb ten minſte geene ſpeelkaarten gezien.

Wij overnachtten, voor den eerſten keer, aan de rivier de *Ohio*. Den volgenden morgen, toen wij op ons vertrek ſtonden, was ons vaartuigje vastgevroren. Met veel moeite en zweet kregen wij het eindelijk los. De lieden in de herberg bemoeiden er zich in 't geheel niet mede en bragten ons geene de minſte hulp toe, dat ons zeer vreemd voorkwam. Mijn reisgenoot zeide mij echter, dat ik mij daarover in 't geheel niet moest verwonderen, dat zulks hier zoo het gebruik was, dat wij ons voor het tegenwoordige hier en niet in *Europa* bevonden, en dat ik mij naar de *Amerikaanſche* zeden moest ſchikken. Wij gingen nu op reis. Alles ging naar wensch. Ten 6 ure wilde mijn reisgenoot de reis nog voortzetten, maar ik ontried hem zulks, en bleef daarin volharden, en een ¼ uur later geraakten wij op eene zandbank, daar wij niet dan met veel moeite af kwamen. Wij moesten nu met grooten angst nog een uur verder varen, tot dat wij eene herberg aantroffen. Men moet

voor

voor het overige op deze rivier op zijne hoede wezen. Zoodra de wind hevig opfteekt, is het tijd de vaart te ftaken, wil men zich niet aan gevaar blootftellen; wij bereikten eindelijk eene herberg, die flechts van 2 bedden voor de reizigers voorzien was. Hier vonden wij geene Duitfchers, maar zagen wij nu eens eenen Engelschman, dan eenen Eilandbewoner enz. van verfchillende Natiën. Ik kon met niemand praten, en was blij, dat mijn Vriend een weinig Engelsch kon fpreken. Nadat wij ons hier verkwikt en geflapen hadden, gingen wij 's volgenden daags in den vroegen ochtendftond weder op reis; maar moesten op nieuw, aleer wij van den wal konden fteken, het vaartuig met moeite van het ijs losmaken. Op den avond van dezen dag zagen wij vergeefs naar eene herberg uit, maar moesten ons vergenoegen met in een boere-huis te vernachten, waar de boer ons wel een nachtverblijf bezorgde, maar zich door ons zoo goed als een herbergier liet betalen. De reden, waarom in deze landftreek geene groote herbergen zijn, is deze: alle van *Pitsburg* afvarende fchepen nemen meestendeels de levensmiddelen mede en de fchippers koken aan boord. Hier en daar ontmoet men fteden, eigenlijk flechts dorpen, waar men zich van versch vleesch en brood kan voorzien.

Op deze wijze zetten wij van dag tot dag, bij het fchoonfte weder, 't geen men in dit faizoen niet zou verwacht hebben, onze reis voort. Gelijk ik reeds in de landftreek van

Pitsburg, dat nog in *Penſylvanië* ligt, ſuikerrieten en wilde wijnſtokken gezien had, zoo ontmoette ik dezelve meer en meer aan de boorden van de rivier de *Ohio*, in derzelver volle lengte, waar zich dan ook ſchoone cederboomen in de bosſchen vertoonden. Alle de landerijen, die wij ook hier aantroffen, waren, gelijk in de ſtreken van *Baltimore* en in *Penſylvanië* met driehoeken omheind. Ieder boer was ook hier van eene menigte van vee, zwijnen, ganzen, groote en kleine hoenders voorzien. Alles wordt in open ſchoorſteenen gekookt, welke door de koks geſtookt worden, en men zit in den winter den ganſchen dag tot in den nacht bij het vuur voor dezelve.

Men vindt hier geene ſtallen voor het vee. Het blijft midden in den winter op het veld of in de bosſchen. Men ziet er paarden, koeijen, osſen, ſchapen, zwijnen, enz. Op deze wijze moet het vee, het geheele jaar door, zijn voedſel op het veld of in de bosſchen zoeken. Ligt er te veel ſneeuw, zoo dat het vee zijn voedſel niet langer kan vinden, dan geven de boeren aan hetzelve de halmen van Turksch koren, en hebben zij deze niet, dan het koren zelve: want zulks wast daar in overvloed. Zelden ziet men een dak voor het vee. De mest wordt niet verzameld. Ook heb ik nergens eene *beste kamer* gevonden; het aardrijk is zoo vet, dat het geene mest behoeft. In de ſteden is het echter beter. Men volgt daar de Europeaanſche wijze. De boeren hebben

ben weinig werk en evenwel alles in overvloed, dewijl zij lands genoeg en den besten grond hebben. De huizen waren alle op de reeds omschrevene wijze gebouwd, zijnde dezelve somtijds slechts van een of twee vertrekken voorzien. Dikwijls eet, drinkt en slaapt het geheel gezin in zulk een vertrek. Hunne kleederen enz. hangen zij aan de wanden op.

Het geld is schaars, omdat de goede menschen te verre van elkander af wonen, en niets anders verdienen, dan hetgeen hunne produkten opleveren, die hier eene geringe waarde hebben. Wij zijn op plaatsen gekomen, alwaar wij ons verblijf bij boeren moesten nemen, die slechts één bed hadden, hetgeen zij voor ons, als reizigers, uit welwillendheid en eigen beweging, tegen betaling, voor eenen enkelen nacht, in gereedheid bragten. Zelden zagen wij een huis van gebakken steen, en vonden wij er zulk een, dan muntte toch het boeren-gezin niet boven andere in vermogen uit. In deze streek konden 100 menschen zijn, waar er slechts één is. Eindelijk bereikten wij de plaats, alwaar de vrouw en het kind, die zich bij ons bevonden, en die wij van *Pitsburg* tot hier toe meêgenomen hadden, t' huis behoorden; deze kleine plaats draagt weder den naam van stad. Dit gezin noodigde ons in huis, hetgeen wij dankbaar aannamen. Ondertusschen maakten wij ons vaartuigje vast, gingen met de vrouw in hare woning, en werden door haar, tot ons genoegen, gastvrij onthaald. Deze vrouw was eene

Amerikaanſche, 48 jaren oud, en, hoewel zij nog eene dochter had, die aan eenen Duitſcher gehuwd was, had zij zich evenwel aan eenen Duitſchen leerjongen, eenen Kleêrmaker van 23 jaren, verloofd. Mijn reisgenoot was van de geheele zaak onderrigt, maar ik wist er niets van, dus kwam mij zulks op reis zonderling voor. Wij gingen den volgenden ochtend, ten 5 ure, op Kersdag, weêr op reis. De leerjongen voorzag zijne beminde van het noodige en reisde met ons verder.

Te dezer plaats bekeek ik eene Wol-fabrijk, waarin grof goed van ſchapen-wol geweven werd. Een enkel ſpinrad beſloeg een middelmatig groot vertrek. Alles werd ongeſchikt behandeld, zoodat ik bij mij zelven dacht, hoe menig goede wever en ſpinner uit *Duitschland* en *Zwitſerland*, die die kunst beter verſtaat, zou hier zeer goede zaken kunnen hebben en deze fabrijk op eene geheel andere wijze inrigten. Van gelijken aard heb ik ook een voorbeeld in *Penſylvanie* en *Maryland*, alwaar ik vroeger geweest was, gezien. Toen ik 's morgens ten 5 ure mijn valies aan den oever bragt, kon ik ons vaartuigje, wegens de donkerheid, bijkans niet vinden; evenwel, na groote bekommering en moeite, gelukte mij zulks, waarop wij alle onze goederen aan boord bragten. Wij ſtevenden voort, en, na verloop van eenige uren, maakte mijn vriend mij met de geheele geſchiedenis van dit ongelijk paar bekend.

De

De Kleêrmaker zeide: wat zal mijn baas nu wel zeggen, dat ik gedeserteerd ben!

Mijn vriend en ik vermaakten ons niet weinig met deze ongelijke verbindtenis, aangezien deze vrouw, eene dochter van 24 jaren met kleine kinderen, en nog eene andere van 13 jaren had. Offchoon ons vaartuigje al te diep geladen was, vorderde het nog al tamelijk. Naderhand wenschten wij echter, dat wij deze 3 perfonen achter hadden gelaten, want zonder hen zouden wij veel fchielijker vooruit zijn gekomen. Nu werd het dag; de landftreek was nog al dezelfde, uitgezonderd dat wij nu van tijd tot tijd wild aantroffen. Onder andere zagen wij een aangefchoten hert in het water ftaan, vermoedelijk, om wat uitterusten. Toen wij het op eenen afftand van ongeveer 20 fchreden genaderd waren, fpoedde het zich hinkende in het bosch. Dien zelfden dag ontmoetten wij groote wilde Indifche hanen en hennen, die ons aan den oever aangaapten, maar toen wij nader kwamen, wegvlogen. Zij zijn veel grooter en fchooner dan de onze. De Indifche hanen, zijn wegens hunne zware vlugt gemakkelijk te fchieten, zij vliegen zeer langzaam. Dikwijls vonden wij vele honderden van dezelve, alsmede 10, 20 tot 30 herten bijeen; wilde eenden, ganzen, torelduiven, wilde duiven hebben wij bij duizenden bij elkander gezien, en de torelduiven in zulk eene menigte, dat vele boomen er volftrekt mede beladen waren, zoodat men ze, zoo digt bij elkanderen

ge-

gezeten als boombladeren, niet zoude hebben kunnen tellen. Dit ſtrekt ten bewijze, hoe weinig deze landſtreek bewoond is.

In de bosſchen is mede geen gebrek aan honigbijen, en, vermits, gelijk men weet, de beeren den honig beminnen, zoo zijn hier ook zeer vele van deze dieren. Wij ſtapten dikwijls aan land; mijn vriend en ik gingen langs de rivier te voet en lieten den kleêrmaker en zijne bruid alleen varen, beſchouwende met vermaak hunne minnarij, die een kluchtig ſchouwſpel opleverde. Op deze wandeling zagen wij dikwijls 20 tot 50 Eekhoorntjes van alle kleuren, roode, bruine, zwarte, graauwe, zilver-kleurige enz. bij elkander. De boeren houden geene honden, vermits deze dieren, uit aanmerking van de geringe bevolking, in alle ſoorten, bij menigte te vinden zijn. Hetgeen zij noodig hebben, kunnen zij met weinig moeite ſchieten. Hoe dikwijls wenschte ik naar een geweer, kruid en lood! Met een enkel ſchot zou ik er verſcheidene geveld hebben. Jagers zouden hier een vrolijk leven kunnen hebben! —— Van het begin van deze reis af gerekend tot hiertoe heb ik zeer vele bevaarbare wateren in de rivier de *Ohio* zien uitſtroomen, en zoo gedurig voort, zoo verre wij reisden; dezelve kwamen ongemeen ſchoon tusſchen de dalen en bosſchen ten voorſchijn, makende geen het minſte geruisch, zoo dat ik dikwijls de ſchoone natuur niet genoeg kon bewonderen. Hoe verder wij kwamen, hoe meer het land zich uitbreidde.

De

De landverhuizers hebben zich meestendeels aan rivieren, voornamelijk aan de *Ohio*, neêrgezet; en echter is alles, vele uren ver, nog woest en ledig. De lezer kan zich verbeelden, hoe veel woester het nog in de ommeſtreken van de binnenlanden moet wezen. Het is zeer natuurlijk, dat men zich voornamelijk aan de oevers van de rivier de *Ohio* heeft neêrgezet: de levensmiddelen en benoodigdheden kunnen *deels* gemakkelijker heên en weder te ſcheep vervoerd en de produkten op eene gemakkelijke wijze verkocht worden: *deels* vindt men ook dikwijls gelegenheid, om hier en daar de reizigers te herbergen en zich met dezelve te onderhouden, dat in de daad een zeer groot voordeel en vermaak voor de volkplanters is. Op Zondagen is alles ſtil, hetgeen ook niet wel anders kan zijn, vermits de volkplanters te ver van elkander af wonen, en er bovendien nog veel ontbreekt. Ook wast hier geen wijn, waarmede de inwoners zich verblijden en vrolijk kunnen maken. Eens, toen wij eenige boerewoningen voorbij ſtevenden, hoorden wij overluid ſpreken. Zulks wekte mijne verwondering. Mijn vriend, die de zeden van dit land ſinds 10 jaren zeer goed kende, zeide mij, dat het een Engelsch predikant was, dien de boeren 20 a 30 uren ver ontboden; dit geſchiedde, zeide hij, dikwijls. De naburen komen dan bijeen, en herbergen en betalen dezen geestelijke rijkelijk. Daar het hier in dezer voege met de predikanten geſchapen ſtaat, hoe moet

het

het er met de fchoolmeesters gefteld zijn? — Hoe gelukkig zijn wij daarentegen, daar wij dit alles in overvloed hebben en niet genoeg weten te fchatten. Men bewijst aan geestelijken in deze landftreek allen mogelijken eerbied en achting, en elk zoude gaarne naar de kerk gaan, werd er flechts gelegenheid toe gevonden, terwijl dezelve daarentegen bij ons, door zoo vele duizenden, op eene ligtzinnige wijze, verwaarloosd wordt. De boeren maken hunne eigene grafsteden, welke zij binnen eene kleine omheining influiten, omdat zij te ver, dikwijls 15 a 20 uren, met hunne lijken naar eene kerk zouden moeten reizen.

Eindelijk kwamen wij in de zoogenaamde ftad *Marietta*, hier kochten wij weêr brood en jenever en vernachtten aldaar. De pijn der gezwellen, waarmede ik geplaagd was, nam toe en kwelde mij zoodanig, dat ik ze bijkans niet kon doorftaan, en, uit dien hoofde voornemens was hier te blijven. — Straks na onze aankomst zochten mijn vriend en de kleêrmaker eenen bakker op, om zich voor de verdere reis te provianderen. Hun doelwit werd aldra bij eenen Franschman bereikt, bij welken zich nog een andere Franschman, zijnde een dansmeester, bevond. Mijn vriend keerde oogenblikkelijk terug en meldde mij, dat hier menfchen waren, met welke ik fpreken kon. Ik ging terftond derwaarts, klaagde over mijnen pijnlijken toeftand, doch vond geene gelegenheid hoegenaamd, om te *Marietta* geplaatst te worden. Na een ge-

fprek

ſprek met den dansmeester, ontving ik van denzelven eene aanbeveling naar *Gallipoli*, 34 uren ver. Wij keerden, om het avondëten, in ons kwartier terug en beſtelden voor verſcheidene dagen brood, om het den volgenden ochtend af te halen. Wij alle hadden honger en eenen voortreffelijken avondmaaltijd, waarbij wij van eenige negerinnen bediend werden. Den volgenden morgen haalden wij ons brood bij gezegden bakker, maar moesten op ons papieren geld verliezen. Ik ergerde mij, dat de bakker ons zoo baatzuchtig behandelde, daar hij toch op het papier niet behoefde te verliezen. Ik zeide hem, tot hiertoe zulk eene behandeling in het geheel niet gewoon zijnde, zeer ernſtig de waarheid, waarover mijn vriend zich ongemeen verheugde, doordien hij den Franſchen in het geheel niet genegen was, aangezien hij voor 11 jaren, wegens de conſcriptie, zijn vaderland had moeten verlaten, den ſoldatenſtand niet beminde en, om die reden in dien tijd, de wijk had genomen naar *Amerika*. Wij reisden verder. Ik was blijde met mijne aanbeveling aan zekeren Heer MELCY, koopman te *Gallipoli*, en troostte mij met de hoop, dat ik eindelijk wel op de eene of de andere wijze zoude verzorgd worden. Onderweegs zagen wij, zoo als ook vroeger, eene menigte perzikboomen. Mijn vriend zeide mij, dat hier in den tijd van 3 jaren een boom grooter en ſterker werd, dan bij ons in *Europa* in 10 jaren.

Ik vond, gelijk reeds vroeger gezegd is, de land-

landſtreek tot aan *Gallipoli*, overal van gelijken aard. Eindelijk kwamen wij op Nieuwejaarsdag van 1817, des voor den middags ten 9 ure, te *Gallipoli* aan.

ZEVENDE AFDEELING.

Behelzende mijne reis van Gallipoli tot Senſanetta.

Ik beſloot dadelijk bij mijne aankomst te *Gallipoli*, om aldaar, wegens mijne zweren, die mij, door derzelver gevoelige pijn, alles verbitterden, te blijven. Ik nam affcheid van mijnen vriend, met name FR. KANZELMANN, die, gelijk gezegd is, een *Wurtemberger* was, wenschte hem geluk op de voortzetting van zijne reis, en dankte hem voor zijn goed gezelſchap. Hij wilde mij, wel is waar, overreden, dat ik met hem mede zoude gaan, aangezien wij alleen waren; maar, daar ik te veel pijn gevoelde, zoo had ik rust noodig; hij kon daar niets tegen hebben; maar mij ſmartte het ten hoogſten, hem te moeten verlaten. De kleêrmaker, zijne bruid en hare dochter, reisden, nadat zij zich ongeveer een uur hadden opgehouden, op een ander ſchip verder.

Ik

Ik vertoonde mijnen brief van aanbeveling, welken ik van den Franschman te *Marietta* ontvangen had, aan den Heer MELCY. Tot mijn groot leedwezen, was daar niets te doen; hij had groote volwasſene Zonen en kon aan deze niet eens bezigheid genoeg geven. Hier wonen bijkans geene andere dan Franſchen, die voor 26 jaren, bij het uitbarſten van de Revolutie, hun land verlaten en zich hier neêrgezet hebben. De plaats bewijst, dat er handel op de naburige plaatſen gedreven moet worden, daar ik verſcheidene magazijnen van waren, winkels enz. heb waargenomen. Ware ik 14 dagen vroeger gekomen, ik zou eenen zeer goeden dienst bij den Heer DUFOUR gevonden hebben. Nu bevond ik mij op nieuw in eene groote verlegenheid. Ik was in een vreemd land, waar ik niemand kende; mijn geld was zoo goed als op. Ik bezat niets meer dan een gewoon zilveren horologie en een pak verſleten kleêren. Mijn vriend was vertrokken en ik aan alles blootgeſteld. Wat zou ik doen? Ik liep den ganſchen dag om als een verloren ſchaap. Eindelijk kwam ik bij eenen Duitſchen bakker, die met eene Franſche vrouw getrouwd was. Deze verkwikte mij met een middagmaal. Nadat ik bijkans tot wanhoop vervallen was, vond ik eindelijk eenen Franschman, die tegen mij zeide, dat er in de nabijheid, een uur van hier, een molen was, waar men iemand verlangde en duidde mij eenen man aan, die er dagelijks heên ging. Deze wees mij den volgenden dag den

weg derwaarts; mijn valies liet ik voorloopig bij eenen *Amerikaanſchen* herbergier liggen. De naam van den molenaar, een Franschman, was DEVENEY. Ik vroeg om werk, dit werd mij toegezegd; men zeide, dat ik eerst wat moest uitrusten en dan wat eten. Den volgenden dag moest ik takken tot eene borstwering bijeenzoeken, welke de molenaar aan de molenbeek liet maken. Op den derden dag had ik Turksch koren te dorſchen. In dit huis ontbrak orde. De molen ſtond in een gat, zoo dat men er, wegens de ſlechtheid van den weg, bezwaarlijk bij kon komen; alles was onzuiver; ik had een zeer ſlecht nachtleger onder het dak, zonder venſter, op den grond; naast mij twee ondeugende knapen; kortom, het zag er daar in allen deele zoo averegts uit, dat ik niet wist, wat ik er van moest denken. Op eens vernam ik van de meid, dat de vrouw zich voor 14 dagen verdronken had, zonder mij de reden waarom, te zeggen. Ik ſtond verbaasd, doordien ik den molenaar altijd opgeruimd en in eene goede luim zag; in één woord het beviel mij in dit huis in het geheel niet.

Op Zondag, den 4 Januarij 1817, 's morgens ten 8 ure, na het ontbijt, zeide ik tegen den molenaar, dat ik naar *Gallipoli* wilde gaan, om mijn valies te halen. Hij bood mij een paard aan, waar voor ik hem bedankte, vermits ik er, wegens mijne zweren, geen gebruik van kon maken. Maar ik dacht bij mij zelven: gij

moet

moet naar iets anders omzien. Toen ik te *Gallipoli* kwam, vond ik gelegenheid om op reis te gaan, waarvan ik, zonder verder nadenken, gebruik maakte. Het was juist op een' Zondag, en hier heb ik voor den eersten keer vrije Negers en Negerinnen gezien, die aardig gekleed, op schoone paarden, uit de naburige streken kwamen. Het was voor mij een wonderbaar gezigt, menschen van het mannelijk en vrouwelijk geslacht met zwarte gezigten en handen, grootendeels in het wit gekleed, op geängliseerde paarden te zien aankomen. Te *Gallipoli* hebben de herbergiers in het algemeen doorgaans Negers en Negerinnen tot knechten en meiden. Zij dienen goedkooper dan de blanken, zijn tot allerlei werk gereed en het dienen ook beter gewoon.

Van hier schreef ik, den 6 Januarij, aan mijne vrienden en bloedverwanten, dat ik nog leefde en voornemens was, om verder te reizen. Ik gaf den brief op de post, en adresseerde denzelven aan zekeren Heer SCHMID, koopman te *Nieuw-York*; verzoekende denzelven, om mijne brieven, onder couvert en adres aan eenen anderen koopman te *Amsterdam*, waaraan ik, gelijk de lezer reeds weet, vroeger was aanbevolen geweest, verder te verzenden; zij kwamen goed over, en werden vervolgens van *Amsterdam* aan mijne vrienden en bloedverwanten verzonden, die dezelve wel ontvingen. Het briefport bedroeg daar niet meer, dan 12 *batzen*. Op mijne terugreis door *Nieuw-*

York en *Amſterdam* vernam ik derzelver goede aankomst, en dankte hartelijk voor de goede bezorging.

Nu verkocht ik mijn tweede zilveren horologie voor 14 daalders. Hetzelve kostte mij 6, en ware ik niet in verlegenheid geweest, ik zou er 4 daalders meer voor gekregen hebben. — *Gallipoli* is eene aardige vrolijke plaats van ongeveer 70 a 75 huizen, op eene ſchoone vlakte; de huizen zijn meestendeels van hout maar ook zeer vele van gebakken ſteen gebouwd. De ligging is allezins voortreffelijk; en, wegens de bekwame ſcheepvaart, tot den handel geheel geſchikt. Hier konden menſchen van kunst en industrie door het oprigten van lijnwaad- wol- en katoen-fabrijken hun fortuin maken; het is wezenlijk jammer, dat het aan de zoodanigen ontbreekt, het ſtaat intusſchen te denken, dat zich van tijd tot tijd meer landverhuizers aldaar zullen nederzetten, waardoor deze plaats tot eene aanzienlijke ſtad zoude kunnen verheven worden. Op Dingsdag, den 6 Januarij, reisde ik in een open met zout geladen ſchip naar *Senſanetta*, maar kocht vooraf brood, vleesch en brandewijn. De ſchippers waren goede menſchen, en, offchoon ik dezelve aanvankelijk niet verſtond, zoo kon ik toch van langzamerhand met hen te regt komen; zij ſtonden mij, zooveel mogelijk, in alles ten dienst. Een nieuw bewijs, hoe goedertierend de Voorzienigheid alle mijne ondernemingen tot mijn voordeel beſtuurde. Op deze reis had ik noch regen

noch

noch ſneeuw, maar bij aanhoudenheid goed helder weêr. Ook beſpeurde ik op dezelve, gedurende den geheelen winter, geen nevel; daarentegen wisſelden de winden gedurig af, dan was het warm, dan koud, dan gematigd; ik bleef ondertusſchen beſtendig gezond, maar mijne zweren kwelden mij oneindig.

Op Zondag, den 11 Januarij, kwam ik in de ſtad *Senſanetta*, nadat ik in 5 dagen 70 uren afgelegd had; in welken tijd ik 6 nachten onder den blooten hemel, zonder dak, naast het vuur, op harde planken moest doorbrengen, en evenwel leed mijne gezondheid er niet het minſte bij; uitgezonderd, dat mijne oogen in de laatſte dagen door den rook van het vuur opzwollen, zoo dat ik eenen dag lang niets zien kon, maar 's anderen daags was alles weêr goed; de goede God was altijd mijn geneesmeester. Ondanks zoo vele wederwaardigheden, had ik nooit koorts, genoot beſtendig de beste gezondheid, en nooit van mijn leven was dezelve uitſtekender en duurzamer dan op deze reis. Eten en drinken ſmaakten mij uitmuntend, maar mijn ongemak kwelde mij; was de eene zweer genezen, de andere brak weêr uit, en evenwel, ik reisde gedurig voort. Menig een zou de lust vergaan zijn. Op dit ſchip werd dagelijks een vadem hout verbrand. Langs den ganſchen ſtroom tot *Senſanetta* zag men ter regter en linker zijde niets dan bosch. De ſchippers velden het hout daar en zoo als het hun behaagde. Ook bedienden zij zich

 dik-

dikwijls, als er geene boeren in de nabijheid waren (zoo als zulks dikwijls het geval was), van kleine varkens en ganzen, waarvan er altijd eene menigte aan de oevers zijn, en, op deze wijze, voorzien de ſchippers zich dikwijls van levensmiddelen, zonder te vragen, wat zij kosten.

Ook hier ging het mij boven verwachting wel. De ſchippers namen mij niet alleen geene vracht af, maar ik moest bovendien dikwijls goeden brandewijn met hen drinken, ook verzochten zij mij, wanneer zij kookten, ter maaltijd. Te *Senjanetta* aankomende, wezen mij deze 4 ſchippers eenen Duitſchen herbergier aan, bij wien ik mijn verblijf kon nemen. Tot mijne groote verbaasdheid vond ik in deze herberg eenen jongen Italiaanſchen Zwitſer van *Vevay*, die naar dezelfde plaats op reis wilde gaan, waar ik wenschte te komen. Hij was hier wegens zijne zaken en inkoopen en wachtte op gelegenheid tot de terugreize. De lezer kan zich gemakkelijk verbeelden, hoe wel ik te moede was, dat ik, juist in het eerſte oogenblik, vond, wat ik zocht en hetgeen ik tot mijne verdere reis noodig had; en, dat ik in een zoo groot vreemd land, zonder zoeken, dadelijk aantrof, hetgeen ik hebben moest. Men ſpreekt hier alleen Engelsch, zoo dat men hier zonder tolk en gids niets kan uitvoeren; zekerlijk waren er ook Franſchen en Duitſchers, maar hoe die gevonden, gelijk zulks nu toevallig geſchiedde. Eene nieuwe gunst van het lot!

Sen-

Senſanetta is eene groote uitgeſtrekte ſtad, zonder poorten, zoo als alle de overige Amerikaanſche ſteden. Dezelve heeft groote breede ſtraten en ſchoone huizen van hout, doch de meesten van gebakken ſteen. De gebouwen ſtaan vrij wat verſtrooid; de houten zijn met verſchillende kleuren, naar den ſmaak der eigenaren, geverwd. Hier wordt een ſterke handel in levensmiddelen, voornamelijk op *Nieuw-Orleans*, gedreven. Men ziet hier grooten rijkdom en welſtand, hetgeen de ligging met zich mede brengt. Tegen over *Senſanetta*, aan de andere zijde van de rivier, ligt weder eene andere plaats. Hier heb ik eenen kunſtigen molen gezien, waarin, in het tweede gangwerk, groote ijzeren raderen geplaatst waren. Ook is hier eene ijzerſmelterij, waartoe ſteenkolen, welke van *Pitsburg* komen, gebruikt worden. Men vervaardigt hier allerlei ijzerwerk; het losſen en laden gaat hier ſterk. Ook zijn hier ſchoone ſcheeps-timmerwerven, waarop ſtoomen andere groote ſchepen gebouwd worden, welke insgelijks naar de golf van *Mexico* gebragt en aldaar verkocht worden, vermits de rivier de *Ohio* hier reeds breed en diep genoeg is voor de grootſte vaartuigen, ja zelfs voor oorlogſchepen. Ook ontbreekt het niet aan groote zaagmolens, welke zoowel met de hand, als door den wind gedreven worden. Men heeft hier gedurig gebrek aan timmerlieden, die zeer goed en beter dan te *Pitsburg* betaald worden. Metſelaars hebben hier mede

zeer goede zaken, maar ſteenhouwers niet. Deze moeten metſelaars-werk verrigten: want zoo ver ik tot hiertoe gekomen ben, heb ik geene gehouwene ſteenen aangetroffen. De huizen zijn alle eeniglijk van gebakken ſteen gebouwd. Levensmiddelen zijn hier in menigte, maar, in plaats van wijn, moet men zich met bier, most en allerlei ſoort van brandewijn vergenoegen. Ook hier ontbreken fabrijken van lijnwaad, wol enz. Alles wordt ſlecht behandeld. Alle goede en ſchoone goederen komen uit de zeeſteden. De Amerikanen hebben volſtrekt geen' zin in het fabriceren. Hun hoofddoel bepaalt zich alleen tot ſcheepvaart, ſcheepsbouw, handel en landbouw, als mede tot het bewerken van ijzer, voor zoo verre zulks dienſtig is voor hunne ondernemingen en het bouwen van ſchepen. Ook hier ware een voortreffelijk ſtandpunt voor Zwitſers en Duitſche konſtenaars. Deze zouden hier met het grootſte voordeel fabrijken van lijnwaad, wol en katoen kunnen aanleggen. Het ontbreekt hier noch aan aanmoediging noch aan de ſtoffe. Hennep, vlas, katoen, alles is hier naar wensch, ook in overvloed, en bovendien zou de voortreffelijk ſcheepvaart de ondernemingen aan alle kanten begunſtigen. Kortom, het ontbreekt hier aan niets dan aan menſchen van industrie.

ACHT-

ACHTSTE AFDEELING

Behelzende mijne reize van hier naar Nieuw-Vevay, alwaar eene volkplanting van Italiaansche boeren gevonden wordt.

Den 13den Januarij maakte ik mij met mijnen nieuwen reisgenoot tot de reis naar *Vevay* gereed. Het schip, waarmede wij vertrokken, was slechts een vierkante praam, hoedanige schepen in deze landstreek menigvuldig gevonden worden. Ik kwam er intusschen goed mêe voort. De schippers handelden in verschillende modewaren en paarden. Zij voeren om die reden doorgaans overal aan, waar menschen woonden. Van *Sensanetta* tot *Vevay* zijn ongeveer 30 uren. Op dezen togt heb ik slechts 3 plaatsjes van eenige beteekenis aangetroffen. Ik telde in geen derzelve meer dan 20 huizen, zoo dat ik duidelijk kon bespeuren, dat zich daar volkplanters nedergezet hadden. Hier en daar zag ik wel enkele huizen met eenig bebouwd land, maar zij lagen alle vrij wat van elkander verwijderd.

Den 15den Januarij kwam ik te *Vevay*. Mijn reisgenoot wees mij den weg naar eene herberg.

Het was nacht. Ik kon de ſtraat bijkans niet vinden. Deze plaats ligt ongeveer 300 ſchreden van de rivier de *Ohio*, op eene vlakke hoogte, en zulks, wijl de rivier zeer dikwijls uit hare oevers treedt. Ware deze plaats in eenen goeden ſmaak gebouwd en van een grooter aantal ſchoone huizen, kerken, enz. voorzien, dezelve zoude eene der ſchoonſte aan de geheele rivier zijn. Het ſchoon gezigt, de gelegenheid voor fabrijken, de koophandel in zijnen wijden omvang, alles biedt hier de hand tot de nuttigſte inrigtingen. Mijn reisgenoot moest mij verlaten en de reis een ¼ uur verder voortzetten, vermits hij proviſie van meel, glaswerk, enz. aan boord had. Ik vond de herberg, terwijl het reeds donker was. De kastelein was een Amerikaanſche boer. Naauwelijks was ik in huis, of het begon te waaijen en te ſneeuwen. Dit was het eerſte ſlechte weêr op mijne ganſche reis, van *Baltimore* tot hiertoe, liggende 300 uren van elkander verwijderd, van den 25ſten November 1816 tot den 15den Januarij 1817.

Den volgenden morgen bezigtigde ik het in de Nieuwspapieren van 1816 beſchreven *Vevay* aan de *Ohio*, waarin men toen hoog opgaf van den bloeijenden ſtaat van deze plaats, als tellende toen reeds 300 à 400 huizen, ondertusſchen vond ik er ſlechts 35 à 36. Meer dan 36, de ſlechte er bij geteld, zijn er niet. De ſlecht gebouwde barakken hadden zulk een voorkomen, dat men duidelijk kon beſpeuren,

ren, hoe dezelve door de inwoners zelve, bij hunne aankomst, vervaardigd waren. — Ik vond alles in eenen nog onvolmaakten toeftand, doch ook hier en daar aardige nieuwe huizen van gebakken fteen, en alle de overige van hout. Het is hier over het algemeen zoodanig, als men het van aanvangers kan verwachten; maar het zal wel beter worden. De grondflagen tot een ftadhuis zijn alreede gelegd, maar er is nog geene kerk. Ik heb ook nergens in zulke kleine volkplantingen aan deze rivier eene kerk gevonden. Wenfchen zij eenen predikant te hebben, zij moeten er eenen van *Senfanetta* ontbieden. De godsdienftige bijeenkomst heeft alsdan plaats in een burger-huis.

Nu bezocht ik de Italiaanfche Zwitfers, en onder anderen zekeren Heer DUFOUR, aan wiens geflacht *Vevay* eigenlijk haar aanzijn heeft te danken. Ik uitte den wensch, van bij hem te kunnen blijven. Hierop gaf men mij goede hoop, en ik ontving dadelijk, zonder in het minst aan zoo iets te kunnen denken, eenen dollar, met aanduiding, dat ik daarvan in de herberg kon teren. Tot mijne verwondering woonden hier 3 Amerikaanfche herbergiers onder deze Zwitfers. De Amerikanen houden veel van deze kostwinning, en de volkplanters zien hen gaarne in de nieuwe volkplantingen, daar zij in ftaat zijn de nieuwe aankomelingen aanvankelijk van levensnoodwendigheden te voorzien. Ik werd bij den grondlegger van *Vevay*, een' broeder van voornoemden Heer DUFOUR, eenige kee-

keeren ter maaltijd genoodigd, die mij bovendien eenen dollar, of Spaanſchen daalder, ten geſchenk gaf. Een andere Heer GEX, bij wien zich zeker Heer BRIDEL bevond, liet mij wijn van zijn eigen gewas proeven, waarvan de fleſch voor 18 *batzen* verkocht werd. Het was een heerlijke drank. De Heer GEX en nog een ander hebben, in den vorigen herfst, ieder 1000 daalders uit hunnen wijnoogst gemaakt, dus een heerlijke winst. De wijn gaat den Spaanſchen in hoedanigheid te boven.

Hier zoude eene grootere volkplanting van huisgezinnen uit *Zwitſerland* nuttig zijn, voornamelijk van zoodanige, welke met het fabrijkwezen bekend waren De ligging zoude voor eene groote ſtad voordeelig zijn, de levensmiddelen zijn hier laag in prijs. Men kon hennep, vlas, katoen, enz. verbouwen. Alles groeit hier in overvloed, zoo dat hier vele duizenden door kunstvlijt in het fabriceren van goederen van allerlei ſoort, voornamelijk van lijnwaad, alsmede menſchen van allerlei hantering, een beſtaan zouden vinden, en *Vevay* eene rijke aanzienlijke en groote Handelſtad zou kunnen worden, vooral, wanneer menſchen van vermogen zich daartoe vereenigden en regtſchapene en naarſtige maar behoeftige menſchen onderſteunden. — Een dezer Heeren DUFOUR wilde mij een daggeld doen verdienen bij het fabriceren van potasch, welke kunst hij verſtond, waarover ik mij verblijdde. Gedurende ons geſprek nopens dit punt, kwamen de

Nieuws-

Nieuwspapieren van *Frankfort* aan, waarin men iemand op een buitengoed aan den weg naar *Alexandrette* tot opziener over eene lijnwaad-fabrijk verlangde. De Heer DUFOUR ried mij dadelijk aan, om derwaarts te reizen, aangezien zulks buiten twijfel veel voordeeliger voor mij zoude zijn. Ik volgde zijnen raad, en besloot mij derwaarts te begeven. De jongere Heer DUFOUR vergezelde mij, en bragt mij in eene andere herberg. Toen ik aldaar aankwam, trof ik, tot mijne groote verwondering, mijnen vorigen vriend FR. KANZELMANN, den *Wurtemberger*, met wien ik van *Pitsburg* langs de rivier de *Ohio* gereisd was, en dien ik te *Gallipoli* verlaten had, hier weder aan. Dit was wezenlijk een wonder! Wij waren beide, zoowel hij als ik, vol van hartelijke blijdschap over deze onverwachte ontmoeting, geheel ontzet. Het was inderdaad een zonderling geval, want ware ik in mijn vorig kwartier gebleven, dan zoude ik hem niet weêr aangetroffen hebben. Het moest zoo wezen, de Voorzienigheid wilde het aldus.

ô Lieve lezer! stel u het tooneel voor, in een zoo ver verwijderd land eenen vriend, die eene zoo verre reis met mij gedaan had, weder te vinden. Hoe wonderbaarlijk kunnen de menschen elkander weder ontmoeten! *Gallipoli*, waar ik mijnen vriend verliet, ligt toch op eenen afstand van 100 uren van *Vevay*, en ware hij niet door ijs, koude en onpasselijkheid opgehouden geworden, ik zoude hem niet

we-

weder ontmoet hebben. Wij gevoelden beide eenen wenk van de Voorzienigheid, en gingen eene verbindtenis aan, om bij elkander te blijven en de nieuwe reis als vrienden te ondernemen. Ik werd op nieuw gesterkt, en wel bijzonder daardoor, dat mijn vriend Engelsch sprak; welke taal volstrekt onontbeerlijk is, wanneer men in *Amerika* goed voortkomen en spoedig geplaatst wil worden. — Let wel, jonge lezers! zonder deze taal valt het reizen in *Amerika* zeer moeijelijk. Mijn vriend was nu, nadat ik hem mijn voornemen, op aanraden van den Heer DUFOUR, (van wien ik desgelijks brieven van aanbeveling naar *Frankfort*, aan de rivier *Kentucky*, ontving) bekend gemaakt had, tot de reis met mij gereed. Vooraf bezigtigden wij nog de stad *Vevay*, alwaar op zondag de Heeren en Dames zich met houten arresleden vermaakten. De paarden waren daar bij, op de gewone wijze als bij den veldarbeid, opgetuigd. Er moest van de weinige en ras wegsmeltende sneeuw partij getrokken worden.

NEGENDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Vevay tot Frankfort aan de rivier Kentucky.

Den 20sten Januarij begaven wij ons, na het ontbijt, naar den oever van de rivier de *Ohio*, wel-

welke vol ijsſchotſen lag. Nog eenige andere perſonen voegden zich bij ons. Wij braken er gelukkig met ons vaartuig door. Aan den linker oever gekomen zijnde, begaven wij ons op weg, en hadden eene marsch van 20 uren, grootendeels door eene boschrijke landſtreek. Doch reeds op den eerſten dag geraakten wij op eenen dwaalweg, zetten echter de reis voort en vonden in eene uitgeſtrektheid van 5 uren geen enkel huis. Op den tweeden dag werd de weg nog ſlechter. Het weêr begon intusſchen beter te worden, doch wij moesten met veel moeite over plasſen en rivieren. Tegen den avond van den tweeden dag hadden wij eene rivier voor ons, die op vele plaatſen met ijs van ſlechts $\frac{1}{4}$ duim dikte toegevroren en bijkans 40 ſchreden breed was; wat zoude men doen? De nacht brak aan, terug konden wij niet meer. Wij moesten er *of* over, *of* in het woud vernachten. Dit zoude ons hard gevallen zijn. Wij hadden honger van het dwalen, en wij zouden dood gevroren zijn. Ons beſluit was ras genomen. Wij moesten er over, hoe de onderneming dan ook mogt uitvallen. Het parool was: Frisch gewaagd, is half geſlaagd! Wij gingen 30 ſchreden van elkander verwijderd, (en ik nog bovendien met 40 ℔ zwaarte op den rug) er over. Het ijs kraakte bij elken tred, en evenwel gelukte het ons, zonder gevaar, de overzijde te bereiken. Wij ſtaarden elkander aan den oever met verbaasdheid aan, en dankten God middelerwijl, dat

wij

wij dit groot gevaar te boven waren gekomen. Hadden wij de voorzigtigheid niet gebruikt van op eenen afftand over de rivier te gaan, het ijs zoude zeker gebroken zijn, en wij zouden verloren zijn geweest.

Eindelijk bereikten wij, nog voor het aanbreken van den nacht, eene herberg, waar wij ons eenigzins verkwikten, over ons lot nadachten, en elkander ons leedwezen betuigden, van geenen gids mede te hebben genomen, dien wij echter zeker zonder groote kosten, en welligt in het geheel niet, zouden hebben kunnen bekomen. Wij waren ten uiterfte vermoeid en afgemat. Mijn 33 jarige vriend was nog veel verdrietiger dan ik in eenen ouderdom van 54 jaren. De herberg was gering, maar toch goed in den nood, hoewel wij onzen honger niet konden ftillen. Toen wij ons, op den 22ften Januarij, te bedde begaven, kwam er een onweder op. Het blikfemde, hagelde en donderde zoo als bij ons midden in den zomer. Dit was een natuur-tooneel, hoedanig ik nog nooit in dit jaargetijde beleefd heb. Den volgenden ochtend lag er een voet hoog fneeuw. Thans toefde ons een zware ftrijd. Wij moesten door de fneeuw, door diepten, beken en moerasfen waden. De lezer kan begrijpen, dat wij groote infpanning van krachten noodig hadden, te meer, daar, bij zulk weêr, mijne zweren mij van tijd tot tijd gevoeliger kwelden. Evenwel wij bereikten eene tweede plaats, om aldaar te overnachten. Wij moesten op deze

reis

reis eenen ganſchen dag, van het ontbijt tot het avondeten, zonder middagmaal te voet, door bosſchen trekken, en eindelijk kwamen wij, in weêrwil van de grootſte gevaren, en na in het geheel op dezen togt 9 uren lang omgedoold en ſlechts hier en daar (in eene Provincie, die zoo volkrijk genoemd wordt) een enkel huis aangetroffen te hebben, tot onze groote blijdſchap, te *Frankfort aan de rivier Kentucky* aan.

TIENDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Frankfort aan de Kentucky tot Alexandrette.

Wij kwamen, op deze wijze, op den 25ſten Januarij, te *Frankfort* aan, en begaven ons terſtond naar den Heer Preſident ALEXANDER VAN DER BANK. Ik vertoonde mijne brieven van aanbeveling, welke ik te *Vevay* had ontvangen. Nadat hij dezelve gelezen had, was zijne eerſte vraag, of ik iets van de hovenierskunst verſtond? Ik antwoordde: zekerlijk ja. Vermits ik t'huis zelf eenen tuin gehad had, begreep ik, dat ik, hetgeen ik zelf niet verſtond, wel door oefening zoude leeren. Bovendien had ik,

wegens mijn ongemak, eenige rust noodig. Hij vroeg mijnen vriend, wat hij verſtond? Hij antwoordde: behalve het boeren-werk ook het ſtoken van ſterke dranken. Deze bekwaamheden beantwoordden juist aan het verlangen van dezen Heer. Hij ſchreef daarop eenen brief naar *Alexandrette* en overreikte ons eene marsch-route. Wij gingen terſtond op weg, en kwamen eerst den volgenden dag aldaar aan, niettegenſtaande deze plaats ſlechts 3 uren van *Frankfort* verwijderd lag, en wij op nieuw 8 uren lang gedwaald hadden. Eerst kwamen wij te *Verſailles*, meenende aldaar ter plaatſe van onze beſtemming te zijn, maar hoe ſtonden wij te kijken, toen men ons zeide, dat wij nog 1½ uur verder moesten! wij hadden reeds een uur lang in den nacht gewandeld en konden niet verder, en daar wij reeds bij dag gedwaald hadden, namen wij ons nachtverblijf te *Verſailles*.

Den 26ſten Januarij kwamen wij eindelijk in het aangewezen huis aan, werden zeer goed ontvangen, en, nadat ik mijnen brief van aanbeveling aan den broeder van den Heer Preſident vertoond, en wij ondertusſchen met den ouden Heer, zijnde deszelfs Heer vader, een man van over de 88 jaren, over deze en gene dingen geſproken hadden, werden wij weldra met een aangenaam middagmaal verkwikt. Het ganſche huisgezin, de oude Heer, eene vrouw van 50 jaren, drie volwasſene zonen, eene volwasſene dochter, een knaap van 14 en een dochtertje van 11 jaren, beſtond uit bij uitnemend-

me dheid goede menſchen. Ik kan wel zeggen, dat ik nog nooit zulk eene beminnenswaardige familie heb aangetroffen. De oude Heer, een Franschman, was reeds 34 jaren in het land geweest en leefde vergenoegd met zijn gezin; alle beminden elkander met de hartelijkſte teederheid, ten bewijze, dat vrome en goede menſchen overal vergenoegd kunnen leven. Hij had een landgoed van verſcheiden uren in omvang, ongeveer 1000 morgens bebouwbaar gemaakt land, 300 ſchapen, 200 varkens van verſchillende grootte, vele paarden, osſen, koeijen en eene ontelbare menigte gevogelte, bij huis eenen tuin van drie morgens, drie buitengewoon groote ooft-tuinen, met eene onbeſchrijfelijke menigte vruchtboomen beplant. Ik had nooit zulk een landgoed gezien. 40 Negers of ſlaven waren hier aan den arbeid. De hutten, ſchuren, ſtallen enz. hadden het voorkomen van een half dorp; daarbij behoorde nog eene groote brandewijnſtokerij, — een molen, die met 8 daartoe beſtemde blinde paarden gedreven werd; — kortom hier ontbrak niets van hetgeen tot een groot landgoed behoort. Ondertusſchen vond ik alles nog onvolmaakt en niet oekonomisch genoeg ingerigt. De 3 morgens groote moestuin was in den loop van 26 jaren niet bemest, en evenwel bragt dezelve het eene jaar niet minder op dan het ander. Een half uur van dit landgoed is eene fabrijk van lijnwaad, waarin 40 werklieden, grootendeels Negers, arbeiden. Ik vond dezelve zeer onvolmaakt ingerigt. Want niete-

te-

tegenſtaande hennep en vlas aldaar zeer overvloedig groeijen, wordt er zeer ſlecht linnen vervaardigd, hetgeen voor 36 *kr.* de el verkocht wordt, dat bij ons ſlechts 12 *kr.* zou kosten. Hier zouden desgelijks goede fabrijken uit *Duitschland* en *Zwitſerland* een gewenscht vertier vinden, wanneer dezelve van goede wevers en ſpinners voorzien waren, en menſchen van industrie in alle vakken zouden hier zeer goed ontvangen worden; aangezien hier het materieel tot allerlei fabrikaten genoeg voorhanden is en bovendien alle de levensmiddelen zeer goedkoop zijn. Een van deze jonge Heeren zeide tegen ons, dat hij aan een huisgezin van 4 a 6 perſonen voor 40 daalders, zooveel hout en levensmiddelen wilde geven, als zij, een geheel jaar lang, noodig zouden hebben. Hieruit kan men beſluiten, dat alles zeer goedkoop moet wezen.

Het woonhuis was voor de eene helft van gebakken ſteen, en voor de andere helft van hout gebouwd. De Negerinnen bezorgden de koeijen en meer andere huisſelijke bezigheden. Dezelve worden niet meer zoo hard bejegend, voornamelijk ſedert de ſlavenhandel verboden is. Uit dien hoofde zien de eigenaars derzelver vermeerdering niet ongaarne. Mannen en vrouwen wonen in geringe kleine voor hen gebouwde huisjes, en hoe meer kinderen eene vrouw te wereld brengt, hoe liever de eigenaar zulks ziet. Somtijds heeft zekerlijk ook het geval plaats, dat eene Negerin een kind

heeft

heeft bij een' Blanken. Dit worden alsdan *Mulatten* (*bastaarden*) en, op deze wijze, worden er niet weinige geboren, welke vermeerdering in de Provincie *Kentucky*, alwaar zoo vele ſlaven zijn, plaats grijpt. — Wijn vindt men hier niet — wilde wijnſtokken genoeg, en aalbeziën in menigte; welke beide, met ſuiker gemengd, eenen zeer goeden drank opleveren, en deze kan men in het voorjaar ook genoeg uit de bosſchen bekomen.

Suikerboomen (ahornboomen) zijn in deze landſtreek, gelijk overal, in menigte. Men trekt er op alle plaatſen niet eens partij van: om ſuiker te verkrijgen, boort men, in het voorjaar, gaten in de ſtammen, ſteekt een pijpje in dezelven en plaatst er een langwerpig ontvangbakje onder, waarin het ſap zich uitſtort. De geboorde gaten groeijen weêr toe. Ik was van die manier van bereiding ooggetuige. Als de ſuiker in de bosſchen gekookt is, is dezelve dadelijk bruikbaar. Van het raffineren weten zij in deze landſtreek niets. De ſuiker wordt overal op het land *in natura*, zonder kunstmatige bereiding, gebruikt. — Onze patroon had eene menigte van zulke ſuikerboomen, maar hij maakte er geen gebruik van, doordien hij de ſuiker kocht. Het was hem der moeite niet waardig dezelve te verzamelen en te koken.

De ſuikerboomen hebben veel van onze beuken; er is er, die zeer dik en hoog worden, zoo als bij ons de grootſte boomen. Ook vindt men in de bosſchen eene menigte van honigbij-

 en.

en. Men vindt ze dikwijls in holle boomen, die 15 a 20 maat honig hebben, zoodat de zoete waar hier niet schaars is. Ook wordt hier van de boomvruchten geenszins het meeste voordeel getrokken; daar men ze in eene ongeloofelijke menigte laat verrotten. Ook wordt hier niet dan met veel moeite most gemaakt, dewijl daartoe eene goede inrigting ontbreekt. In dit land ontbreken in het algemeen timmerlieden, wagenmakers, schrijnwerkers, metselaars en meer andere handwerkslieden; zoodat jonge handwerkslieden van allerlei soort, die derwaarts reizen, aldaar zeer goed ontvangen zouden worden en hun fortuin zouden maken. Niemand loopt gevaar hier een ligtmis te worden; — de gelegenheid ontbreekt. Van vermakelijkheden weet men niets. Ik heb er weinige, zoo goed als geene gezien. Men vindt er noch kegelbaan, noch danspartijen, enz. Bezit een jong mensch vernuft, hij is in de gelegenheid, daar een schoon vermogen te kunnen verzamelen. In den voorn. grooten tuin van onzen patroon was de grond onder de perzikboomen met half en geheel verrotte perziken, als mede met derzelver steenen geheel bezaaid. Ook ontbreken er kelders, om de vruchten te bewaren. In dit huis was er slechts een enkele kwalijk ingerigte, en weinig plaats, om slechts het allernoodigste te bewaren; niet eens eene geschikte bewaarplaats voor de aardappelen. Deze werden op het open veld uitgestort en slechts met een weinig aarde en

stroo

ſtroo toegedekt, zoodat er een groot deel van moest bederven. En in dier voege was het in vele andere opzigten geſteld. Over het geheel heb ik eene zeer groote nalatigheid en luiheid opgemerkt. Doordien alles jaar op jaar in overvloed wast en in gelijke mate weêr komt, wil men zich de moeite niet getroosten, om de vruchten, op eene behoorlijke wijze, te verzamelen en te bezorgen. In deze Provincie, gelijk ook in het aangrenzend *Virginie*, wordt eene menigte Tabak geplant. De Negers hebben daarbij de vrijheid, om dien ook voor hun eigen gebruik te mogen telen. De Tabak is goedkoop. Men kan voor 6 a 10 *kr.* de beste bladen, waarvan *Cigaren* gemaakt worden, het pond koopen. Alle hunne produkten, meel, koren, tabak, enz. worden langs de rivieren de *Ohio* en de *Misſiſippi* naar *Nieuw-Orleans* vervoerd.

Op dit landgoed ontvingen wij vele bezoeken van *Frankfort*, *Verſailles*, *Lexington*. (Laatstgemelde plaats is de hoofdſtad van deze Provincie, en telt 10,000 inwoners; liggende op eenen afſtand van 5 uren van dit landgoed.) In deze landſtreek zijn vele Franſche en Duitſche familiën, uitgebreide buitenplaatſen en boere-landgoederen, op de reeds voorheên omſchreven wijze omheind. In plaats van geld zijn hier bankbriefjes in omloop, die men echter tegen zilveren munt kan verwisſelen. Aan gereed geld is gebrek, ten

bewijze, dat hier handel en bevolking ontbreken en de produkten laag in prijs zijn.

Offchoon deze landftreek bevolkt genoemd wordt, zouden des niet te min 20 huisgezinnen dáár kunnen zijn, waar flechts één is. De wijnftok tiert hier niet. Men heeft er de proef van genomen. In April bederven de nachtvorften de bloefems. Wij zagen daarvan het bewijs in den grooten tuin. De druiven bevroren, eer ik vertrok. De buitengewone zomerhitte brengt dan geen voordeel meer aan. In den zomer zijn de dagen een weinig korter en in den winter een weinig langer, dan bij ons in *Europa*. Het verfchil bedraagt dagelijks ongeveer een goed uur.

Mijn vriend, zoowel als ik, was in dit huis bemind; eerstgemelde werd voor de branderij, en ik voor den grooten tuin beftemd. Ik had het voorregt van aan de tafel van mijnen patroon te mogen eten, en werd, gelijk de overigen, van de Negers bediend. Mijn vriend bragt intusfchen de brandewijnftokerij op eenen beteren voet, zoodat in korten tijd eenige honderd Daalders meer gewonnen werden, dan voorheên. Ik werd dagelijks meer bemind wegens het aanbrengen van dezen man. Mijne bezigheden beftonden ondertusfchen in het vellen van boomen, en in het verrigten van eenige kleinigheden in den tuin, tot zoo lang het eigenlijk tuinwerk begon. Op Zaturdag en Zondag hadden wij rustdag, hetgeen ons gelegenheid gaf, hun zeer veel van onze landen, van

de

de Revolutie en krijgsbedrijven te verhalen. Zij luisterden naar dat alles met het grootste vermaak; wij konden hun niet genoeg verhalen, ja zij vereerden ons met de grootste oplettendheid bij alle onze mededeelingen.

Ik at dagelijks brood van Turksch korenmeel gebakken, met varkensvet. Dit gebruikte ik liever dan wit brood, welk laatste de voorkeur verdient boven het Europesche. Eenige weken later nam mijne pijn, ter oorzake van mijne zweren, zoodanig toe, dat ik ze bijkans niet langer kon verduren en ook inderdaad van mijnen patroon beklaagd werd. Zulk zwaar werk met bijl, *haue* (*) en schoffel werd mij te lastig, en was voor mij, die voorheen als koopman leefde, in het geheel niet geschikt: Ik kon van pijn alreede niet meer werken, noch gaan, noch zitten. Mijn patroon had medelijden met mij, en spaarde mij; zoodat ik niets anders doen mogt, dan mijnen vriend het eten in de branderij brengen. De vrouw des huizes bragt pleisters voor mij in gereedheid tot verzachting mijner pijn, en deed alles, wat zij kon, om mij te helpen.

Toen ik nu op zekeren tijd mijnen vriend het eten bragt, zeide hij tegen mij, dat hij het onmogelijk langer in dit gat kon uithouden. Deze bran-

(*) Een werktuig waar mede aardäppelen en andere in regels gezette gewasfen doorgeslagen of gewied worden, een wiedijzer.

Aanm. van den Vert.

branderij ftond kwalijk geplaatst. Voorbij dezelve ftroomde eene beek, welke juist in dit jaargetijde zoodanig opgezwollen was, dat dezelve in huis drong, vochtigheid veroorzaakte en mijnen vriend van zijne gezondheid beroofde, zoodat een langer verblijf gevaarlijk voor hem zou hebben kunnen worden. Wat mij betreft, ik begreep ook wel, dat ik voor zulk eenen tuin niet was opgewasfen, hoe gaarne ik hier ook zoude hebben willen blijven. Mijn patroon was mede van dit gevoelen. Ik deed intusfchen, wat ik kon, en vervaardigde onder anderen voor de vrouw des huizes met een zak- en knipmes, bij gebrek aan ander gereedfchap, een' garen- en draad-haspel. Deze had intusfchen allerlei tuingereedfchap ontboden, meenende in mij eenen goeden tuinman te hebben.

In dit huis werden dagelijks, ten behoeve van de Negers, voor hunne woningen en ten dienfte van de branderij 10 vademen hout verbrand, hetgeen van dag tot dag met osfen en paarden uit het naburig woud werd aangebragt; en evenwel bedierf hun meer hout in de bosfchen, dan zij in het een of ander opzigt noodig hadden. Wagens en gereedfchappen waren zoo erbarmelijk flecht, dat men bij ons zoodanige zoude verbranden. Doch dit kan niet anders zijn. Men heeft er noch zadelmakers, noch wagenmakers, noch fmids.

Des Zondags moest ik dikwijls, wanneer de vrouw des huizes, als mede hare zonen en dochters, tot het afleggen van bezoeken, uitge-

gereden waren, den ouden Heer gezelſchap houden, waar bij wij dan aanleiding vonden tot verſcheidene geſprekken en verhalen. Bij zulk eene gelegenheid ſprak hij van de ſchoone landſtreek *Mexico*, wat deze voor een heerlijk paradijs zij, en hoe de Amerikanen daar henen trekken en aldaar volkplantingen zouden oprigten, zoodra dezelve van de *Inſurrectie* bevrijd zoude zijn. Hij kende deze landſtreek zeer wel, en kon den overvloed van goud en zilver en allerlei ſchoone produkten niet genoeg roemen.

Eenige dagen later, wanneer ik vol bekommering en zorgen over mijne pijn in gepeinzen verdiept was en overwoog, wat mij nu verder zoude te doen ſtaan, kwam een van de jonge Heeren van *Frankfort* (waar zij gewoond hadden, en hunnen Heer broeder van tijd tot tijd bezochten) terug, en bragt mij een briefje van 5 Spaanſche Daalders van een' zijner bekende vrienden ten geſchenk, waar over ik verbaasd ſtond en hun mijnen hartelijken dank betuigde. Op gelijke wijze ontving ik gedurende 10 dagen, van goede vrienden uit dit huis 50 Daalders of Dollars ten geſchenk, en bovendien nog een zilveren horologie. Nu begon de tijd van ons vertrek te naderen, waarvan wij onzen patroon verwittigden. Dit geſchiedde vooral door mijnen vriend, die echter vóór dien tijd tegen Paaſchen noch eenige vaatjes *Gin*, (tweemaal van Turkſch koren overgehaalde brandewijn) moest vervaardigen. Dit werk was op Zaturdag voor Paaſchen afgeloopen. Wij bleven hier

den

den eerften Paaschdag nog over, en vertrokken op Paasch-maandag, na een hartelijk affcheid, waarbij men ons eene gelukkige reis toewenschte. Mijn vriend ontving in 10 weken 50 Dollars voor zijnen arbeid en ik had even zooveel aan gefchenken ontvangen. Hier wordt over het algemeen de brandewijn van het meel van Turksch koren, dat hier in overvloed groeit, geftookt, van welken drank de inwoners overal gebruik maken. Het Turksch koren groeit tot de ontzettende hoogte van 10 a 12 voeten, de hennep tot die van 15 en het vlas tot die van zes voeten. Van misgewas weet men hier weinig.

ELFDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Alexandrette tot Louisweil.

Nu gingen wij op Paasch-maandag, zijnde den 7den April, na alvorens ontbeten te hebben, naar *Frankfort* op reis, zoekende gelegenheid, om van de rivier *Kentucky* (welke met de Provincie denzelfden naam voert) in de rivier de *Ohio* te komen. Wij vonden er echter geene. Eenige dagen vroeger was een fchip

ſchip derwaarts op reis gegaan, dat wij naderhand in *Louisweil* aantroffen. Wij zetten onze reis nu te voet voort. Dezelve was zeer moeijelijk, doordien men hier, in ſtede van goede wegen, zoo als bij ons in *Europa*, ſlechts ongebaanden grond heeft. De inwoners reizen alle te paard. Het had eenige nachten vooraf geregend. Dit maakte onzen togt nog moeijelijker. In 3 dagen kwamen wij, nadat wij eenen moeijelijken weg van 24 uren afgelegd hadden, te *Louisweil* aan. Ook tot hiertoe was de grond van gelijken aard, als ik reeds opgemerkt heb. Men ziet ſchaars gehuchten en enkele woningen. Wij hebben in dezen tijd ſlechts eenige zoogenaamde kleine ſtedekens, gelijk bij ons dorpen, aangetroffen.

Louisweil is eene ſchoone groote ſtad aan de rivier de *Ohio*, alwaar ongemeen veel handel gedreven wordt. Dezelve heeft eene prachtige hoofdſtraat, welke met ſchoone gebouwen, zoo wel van gebakken ſteen als van hout, verſierd is. Hier hebben zich vele Franſchen, Engelſchen, gelijk mede Amerikanen en Duitſchers van verſchillende natiën neêrgezet. De aanvoer van Tabak, Levensmiddelen, Meel en allerlei Lands-produkten is zeer groot, — alle welke goederen naar *Nieuw-Orleans* gaan; waar tegen Koffij en andere West-Indiſche en Europeſche waren den ſtroom weder opgevoerd worden. Men beſpeurt hier welſtand, dien de inwoners zich door de ſchoone ſcheepvaart bezorgen, maar waartoe de rivier ook alle moge-

lij-

lijke voordeelen aanbiedt. *Louisweil* overtreft *Senſanetta* in koophandel, maar niet in ſcheepsbouw. Ik heb hier een groot ſchip zien losſen, dat van *Nieuw-Orleans* tegen den ſtroom opgekomen was en eenen weg van 1500 Engelſche mijlen afgelegd had. Wij namen ons nachtkwartier bij eenen Amerikaan, en zetten den volgenden morgen onze reis te water verder voort.

TWAALFDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Louisweil naar Nieuw-Orleans.

Op den 10den April, in het 54ſte jaar mijns ouderdoms, juist op mijnen geboortedag, vonden wij gelegenheid, om met eenen ſchipper, voor kost en drank, tot *Nieuw-Orleans* te akkorderen. Voor de vracht moesten wij dagelijks eenige uren helpen arbeiden, om het vaartuig te ſturen enz: want ons gezelſchap beſtond ſlechts uit 5 man, de ſchipper met 2 Kentucky boeren, mijn vriend en ik. Wij waren hem bijzonder welkom. Het ſchip had de gedaante van een groot langwerpig vierkant; dat met 900 centenaren ſtukgoederen, beſtaande in ta-

baks-

baksvaten, zeepkistjes, meelvaatjes enz. geladen was; welke goederen van *Lexington* naar *Frankfort* op wagens en van daar, langs de rivier *Kentucky*, die zich in de *Ohio* uitſtort, naar *Louisweil* vervoerd werden.

Nu begonnen de warme dagen aan te komen; mijne ongeſteldheid nam met elken dag af en in 14 dagen was ik herſteld. Vermoedelijk heeft eene zekere ſoort van Thee, welke ik op dit vaartuig dronk, wel het meeste tot mijn herſtel bijgedragen. In *Amerika*, en voornamelijk in deze Provinciën, groeit in de bosſchen eene goede houtachtige ſoort van Thee, waarvan ik gedronken heb; van deze Thee wordt zeer veel buitenlands verzonden. Dezelve is zeer ſmakelijk, maar de uitvoer van de wortelen is op hooge ſtraf verboden. De Amerikanen dragen groote zorge voor deze plant, dat zij niet naar elders overgebragt worde.

Wij legden dagelijks 18 a 20 uren te water af en voeren 's avonds in tijds aan den wal, doordien deze rivier, niettegenſtaande dezelve diep genoeg is, bij nacht gevaarlijk te bevaren is; vermits, bij het rijzen van het water, hier en daar groote losgeſcheurde boomen in den grond zitten, welke zulk een vaartuig, als het onze, grootelijks zouden beſchadigen: want het was zwaar geladen en niet ſterk genoeg. Ik vernam, dat 13 zoodanige vaartuigen, met tabak, meelvaten en andere waren geladen, dit voorjaar in den grond waren geraakt.

Wij

Wij hebben zelve een vaatje met meel van 150 ℔ opgevischt en er gebruik van gemaakt. Alle deze vaartuigen worden te *Nieuw-Orleans* verkocht, aangezien dezelve flecht gebouwd zijn en niet beftand voor de terugreis tegen den ftroom op.

Tot hiertoe vond ik het land van gelijken, den lezer reeds aangeduiden, aard. De rivier werd allengs breeder. Een half uur beneden *Louisweil* valt dezelve 60 voeten. Dit had ik, wegens de groote uitgebreidheid van de oppervlakte, niet eens opgemerkt. Ik befpeurde zulks eeniglijk aan den verfnelden loop. Hier is deze rivier reeds veel breeder, dan de *Rijn* bij *Mentz* en *Keulen.* Thans kwamen wij aan de rivier *Wabasch*, welke zich in de *Ohio* uitftort.

Vijf uren zijdwaarts hebben zich zeer vele Duitfchers, onder den naam van het *gezelfchap van de Unie*, neêrgezet. Zekere RAPP, een *Wurtemberger*, is ftichter van hetzelve. Dit gezelfchap heeft deszelfs geheel vermogen bijeengevoegd, en eene gemeenfchap van goederen daargefteld, zoodat familiën, welke 3, 6 a 15 duizend guldens aanbragten, niet meer voordeel en regt genieten, dan de zoodanige, die er flechts eenige honderd guldens bij deden. De looze en doortrapte RAPP, die de teugels van beftuur in handen heeft, hun opperhoofd en tevens hun predikant is, wist alles, onder voorwendfel van gelijkheid, zeer gefchikt tot zijn voordeel interigten. De inwoners zijn alle *Pié-*

tis-

tisten, en wie bij hen komt en bij hen wenscht te blijven, moet tot deze fekte overgaan, anders dulden zij niemand. Ik heb van mijnen vriend, die bij dit gezelfchap geweest, maar gedeferteerd is, verftaan, dat gezegde RAPP onbefchaamd genoeg zoude zijn, om zich voor onfterfelijk uittegeven. Hij is 75 jaren oud en wordt door zijnen niet minder doortrapten zoon, die het beftuur van zaken reeds in handen heeft, goed onderfteund. Ook verhaalde mijn vriend mij bepaaldelijk, dat het den mannen niet geoorloofd is, bij hunne vrouwen te flapen, en dàt, als men er eens was, men er bijkans niet van daan kon komen.

Vroeger had dit gezelfchap zijn verblijf in de nabijheid van *Pitsburg*, alwaar het den wijnftok meende te kunnen planten. Doch in dit oogmerk te leur gefteld zijnde, verkocht RAPP hier alle gebouwde en ongebouwde eigendommen, zonder fchade, en begaf zich, nu 3 jaren geleden, naar de rivier *Wabasch*, alwaar hij nu zijn doel, in allen deele, ook opzigtelijk de wijnteelt, bereikt heeft. Handwerkslieden van verfchillende foort, ook wevers, zijn reeds in dit gezelfchap.

De landftreek is zeer fchoon en vruchtbaar. Alles gedijt volmaakt, tabak, wijn, vruchten van allerlei foort, hennep, vlas, katoen. Een wel ingerigt fabrijkwezen zou hier groeijen en bloeijen. In het laatfte jaar 1817 hebben zich zeer vele Duitfchers en Zwitfers derwaarts begeven. Hier zoude het de plaats zijn voor eene

volkplanting van eenige duizende huisgezinnen, waartoe zich allerlei soort van ambachtslieden, fabrikanten, wevers, boeren, handwerksgezellen, maar ook predikanten en schoolmeesters moesten vereenigen. Maar het gaat zoo gemakkelijk niet, om daarheen te reizen, als die goede menschen wel gelooven. Daartoe behoort vermogen en eene sterke verbindtenis; want eeniglijk in dit geval kan het gelukken; op zich zelve staande huisgezinnen kunnen niets uitvoeren. In dit land moet men even zoo wel iets verdienen, als in *Europa*, te meer daar de produkten weinig geld kosten. Fabrijken in wol, katoen, en voornamelijk in lijnwaad, zouden hier bijzonder wel slagen, doordien goederen van dien aard hier te lande zeer duur zijn; terwijl men overvloed heeft aan stoffe en leversmiddelen, welke goedkoop zijn. Men zoude hier alles bij elkander hebben; men kon alles van eigen produkten fabriceren; men behoefde niets te koopen; terwijl men de schoonste voordeelen zou kunnen trekken uit den koophandel met de gefabriceerde goederen in de onmetelijke uitgestrektheid van dit groot land; waartoe bovendien de scheepvaart alle mogelijke gelegenheid en voordeelen aanbiedt. Niemand behoefde aan overvloedige winsten te twijfelen. Op zich zelve staande huisgezinnen doen wel, zich met andere te verbinden: want offchoon het land en alles in *Amerika* goedkoop is, en het morgen van ongeveer 40,000 vierkante voeten, slechts twee *Dollars* of 71 *Batzen*

zen Zwitſersch geld kost, heeft men toch veel moeite en arbeid, eer hetzelve in goede orde gebragt is, en in het eerſte jaar heeft men niet alles; bovendien is ook de reis derwaarts zeer bezwaarlijk en kostbaar, daar hiertoe reeds een aardig vermogen voor een enkel huisgezin vereischt wordt.

Hoe verder wij voortſtevenden, hoe breeder de rivier werd, welke breedte zich tot een half uur begon uitteſtrekken. Wij ontmoetten ontelbaar vele eilanden in dezelve; vroeger hadden wij er ook reeds vele gezien. Thans verdwenen de bergen en eene onoverzienbare verre vlakte lag voor onze oogen. Dikwijls zagen wij geheele rijen van perzikboomen in den ſchoonſten bloei aan de oevers. Zij bloeiden als roode rozen. Het was een heerlijk gezigt! Deze vrucht gedijt in dit land altijd zoodat de liefhebbers van perziken hier het hart kunnen ophalen. Ook ontdekten wij hier vele zwermen honigbijen, welke over de rivier heênruischten. Langs de geheele rivier is alles bosch, maar men ziet tevens zooveel vlak land van de ſchoonſte aarde, dat ettelijke honderd duizend huisgezinnen in deze landſtreek zeer goed aan den kost zouden kunnen komen, ja het land is daar 2 en 3 maal zooveel waardig als in *Penſylvanie:* want men ontdekt hier in het geheel geen ſteen in den grond. Dikwijls dacht ik bij mij zelven: Hier moesten Zwitſers wezen! Het zoude er anders uitzien!

Kortom, thans is het nog eene volmaakte wildernis en eenzame woestijn.

Eindelijk kwamen wij te *Masſac*, eene vesting, welke de Franſchen eertijds veiligheidshalve tegen de Indianen aangelegd hadden. Wij vonden er destijds geen militair garnizoen. De Staten behoeven dezelve niet meer te bezetten, daar zij deze Natie teruggedrongen en haar bovendien nog eene ſchoone ſtreek lands afgekocht hebben, om hunne grenzen te beveiligen, dewijl de Noord-Amerikaanſche grenzen tot *Nieuw-Orleans* aan de *golf van Mexico* loopen. De Wilden of zoogenaamde Indianen durven zich niet meer tegen de Staten roeren: want zij zoude bij de minſte beweging geheel verdrongen worden. Ten dezen aanzien zijn de nieuwe volkplanters volmaakt gerust en veilig.

Hoe verder wij kwamen, hoe minder woningen en gehuchten, maar hoe beter land wij van tijd tot tijd aantroffen. Langs de geheele rivier voorziet elk zich van de noodige levensmiddelen, welke men in de ſteden koopt, doordien de goede landingsplaatſen ſchaarsch zijn, en men in vele ſtreken, waar het land woest en onbewoond is, niets zou kunnen bekomen. Onze ſchipper kocht in het voorbijvaren van eenen Indiaan eenen visch, die ongeveer 30 ℔ zwaar was, en betaalde daarvoor ½ *Dollar* (ongeveer 18 *Batzen*.) Eindelijk verlieten wij de rivier de *Ohio*, die omſtreeks 80 bevaarbare wateren, en daar onder groote rivieren, opneemt en vervolgens in de *Misſiſippi* ſtroomt.

Van

Van daar zijn nog 1000 Engelsche mijlen, of 375 uren, naar *Nieuw-Orleans*. De rivier *Missisippi*, wier water ongemeen troebel was, neemt de *Ohio*, wier water helder is, op. Beide rivieren loopen eenen tijd lang in dezelfde kil, de eene troebel en de andere helder, nevens elkander, tot dat zij in eene zekere bogt komen, alwaar zij zich vereenigen en beider loop niet meer te onderscheiden is. Nu kwam ik aan de grenzen van het land, waar ik, voor den eersten keer Indianen, of zoogenoemde Wilden, gezien heb. Zij wonen ter regter zijde in de bosschen, hebben kleine hutten en zijn slechts ter helft gekleed met een wollen kleed, dat zij om zich heen hangen. Zij generen zich van wild: want van den landbouw willen zij niets weten. Zij zaaijen niets dan Turksch koren, waarvan zij hun brood bakken. Hier heeft men eene volslagene wildernis en niets dan bosch en water in eene onoverzienbaren vlakte. Zoodra de *Ohio* zich in de *Missisippi* stort, bespeurt men eenen snelleren stroom. Wij stevenden al verder en verder. Alles was woest. Het water stroomde ginds en herwaarts heen. Dit kon gemakkelijk geleid worden, wanneer hier menschen woonden. Dikwijls hebben wij in den tijd van 10 uren geene woningen gezien, ja wij voeren dikwijls geheele dagen, zonder een enkel huis te ontdekken. Het kwam mij zeer zonderling voor, zulk eenen heerlijken grond onbebouwd te zien, waar zoovele duizende huisgezin-

 nen

nen een zeer gelukkig leven zouden kunnen leiden.

Thans kwamen wij in *Louisiana*, alwaar de Fransche plantaadjen beginnen. Hier heb ik voor het eerst Negerslaven aangetroffen, die moedernaakt, zoo als zij geschapen zijn, bij ons kwamen. Die menschen hebben alle, gelijk bekend is, kroes zwart haar, als de schapen, en zijn geheel zwart van kleur. De Wilden daarëntegen zijn bruin. Toen wij aan den wal voeren, boden deze Negers ons dadelijk de behulpzame hand en betoonden zich zeer vriendschappelijk jegens ons. De vrouwen waren wel een weinig, maar toch zeer nalatig gekleed. Over de naaktheid der mannen moest ik mij niet weinig verwonderen, daar toch de weêrsgesteldheid in het voorjaar hier vrij guur is, en zij bovendien nog zeer slechte hutten en gemeen voedsel hebben. Zij maken hun brood van grof Turksch-korenmeel, hetwelk zij zelve stampen. Op sommige plaatsen hebben zij kleine ijzeren molens, waarmede zij echter weinig beter kunnen malen, dan andere stampen; wat zou men in *Europa* zeggen, wanneer men menschen op zulk eene wijze zag leven, die nog bovendien als het vee behandeld worden, en evenwel zeer dienstvaardig zijn. Het is wezenlijk ijsselijk voor een mensch van gevoel, deze schepselen in zulk eenen betreurenswaardigen toestand te aanschouwen, die des ongeacht groote tevredenheid met hun lot aan den dag legden. De Heeren bezitters van plantaad-

jen

jen daarëntegen hebben het in alles volöp, leven naar wensch en in vreugde, terwijl het hun aan niets ontbreekt. Zij hebben fchoone woningen, eten van het beste gevogelte, vleesch, wit brood enz: al hetwelk hun door de Amerikanen uit de boven-provincien (*Ohio*, *Virginie*, *Kentucky*, alsmede van *Pitsburg*, aangezien hier alleen katoen, fuiker, indigo en Turksch koren geteeld worden) aangevoerd wordt.

Deze Negerflaven fpreken een Fransch *patois*, hetwelk zij van de Franfchen geleerd hebben. Naar alle waarfchijnlijkheid hebben zich hier in vorige tijden Franfche boeren neêrgezet, en doordien het eene Franfche Provincie was, fpreken zij deze taal. Wij gaven hun brandewijn, dien zij ongemeen beminnen, ook tabak, waarover zij groote blijdfchap aan den dag legden. Zij vertoonden mij groote visfchen van 60 tot 100 ℔, welke zij bij nacht met toortfen en lampen in een groot meer geftoken hadden, zijnde dit de wijze, waarop zij dezelve vangen. Men vindt dezelve in de *Misfisfippi* van eene bijzondere grootte. Wie zich in deze rivier baadt, loopt gevaar eene prooi te worden van deze roofvisfchen. Men zeide mij, dat menigeen zulks, op deze wijze, met zijn leven had moeten boeten. Ook worden in deze landftreek, in poelen en moerasfen, krokodillen gevonden, die zich fomtijds in de rivier begeven en op menfchen loeren. Waar geene menfchen wonen, daar ziet het er droevig uit;

de rivier treedt, bij hoog water, uit hare oevers en overſtroomt het land en de bosſchen, zoodat dikwijls de boomen daardoor uit den grond gerukt worden. Op verſchillende plaatſen heb ik de *Misſiſippi* 1 a 1½ uur breed gevonden. Bij de voornaamſte plantaadjen komende, ontdekten wij aan beide oevers eene groote mate van welſtand, plantaadjen van ſuiker, katoen, indigo, Turksch koren, oranje-boomen, groote vlekken en in dezelve ongemeen groote gebouwen en kerken.

Appelen, peren en andere boomvruchten heeft men hier niet zoo als in het Noorden. Zij ontbieden en ontvangen hunne overige noodwendigheden uit de boven-provincien. Hier is pracht en rijkdom. In de huizen ziet men overal veel goud en zilver. Dit land, nu ſedert 300 jaren bewoond, en met naarſtige inwoners bevolkt, onderſcheidt zich van het overige op eene voordeelige wijze. Dit geheel landſchap *Louiſiana*, hetwelk voortijds *Frankrijk* toebehoorde, en zeer groot is, hebben de Staten van *Noord-Amerika* van NAPOLEON BUONAPARTE gekocht. Ik ſtond verbaasd van uit eene wildernis in een paradijs overtegaan en zooveel rijkdom aantetreffen. Het onderſcheid was als dag en nacht. Ondertusſchen zou de bovengemelde bodem, die thans eene volſlagene wildernis is, even zoo goed, ja nog veel nuttiger bebouwd en beplant kunnen worden. Geld is hier in overvloed. De rivier *Misſiſippi* is hier tusſchen goede dijken, die echter niet hoog zijn, ingeſloten.

Nu

Nu kwamen wij te *Natſchet*, alwaar zich Franſchen, Amerikanen enz. neêrgezet hebben. Hier is eene voortreffelijke losplaats, waar vele waren en levensmiddelen gelost worden. Ik moest hier twee dagen vertoeven. Wij kwamen hier met meer andere ſchepen gelijktijdig aan; zijnde een van dezelve geladen met Negerſlaven, die echter gekleed en naar *Nieuw-Orleans* bestemd waren. Een jonge, aardige en vernuftige ſlaaf, op welken men vertrouwen geſteld had, ontvlugtte, werd echter opgevangen, en, tot zijne ſtraf, ontkleed, en aan eene hem om het lijf vastgemaakte lijn in de rivier gedompeld, welke ſchande hem ongemeen verdroot. Vervolgens werden hem voetijzers aangelegd en hij aan eene keten vastgeſloten. Hier wordt de rivier naauw, en neemt in diepte en ſnelheid van ſtroom toe. Van hier voeren wij naar *Battonrouge*, eene ſtad, welke aan de Spanjaarden behoort, maar thans door de Amerikanen bezet is. Hier heb ik voor het eerst militair-garnizoen aangetroffen. Wij ſtevenden er in den vroegen morgenſtond voorbij, en hoorden het wachtſchot uit grof geſchut. Tot aan *Nieuw-Orleans* zagen wij niets dan ſchoone huizen, kerken, buitenplaatſen, katoenfabrijken en ſuikerziederijen. De ganſche landſtreek is met gebouwen en bewoners overvloedig voorzien, even gelijk eene der ſchoonſte landſtreken van *Europa*. Eindelijk kwamen wij op Hemelvaartsdag, zijnde den 15den Mei 1817, te *Nieuw-Orleans*, nadat onze reis

van *Louiswil* tot hier 6 weken geduurd had.

DERTIENDE AFDEELING

Behelzende mijne aankomst te Nieuw-Orleans en de beſchrijving van deze ſtad, mitsgaders mijn vertrek naar de Havana.

Nieuw-Orleans is eene groote ſtad aan de *Misſiſippi*, die van jaar tot jaar in bevolking toeneemt. Ik kan den lezer mijne bewondering wegens de groote menigte van ſchepen van allerlei ſoort, welke ik hier aan den oever zag niet genoeg beſchrijven. Het geleek naar een bosch van masten en zeilen.

Ik zocht voor mij en mijnen vriend een verblijf, hetwelk ik ook dadelijk vond bij eenen Franschman, die een biljard en een' winkel van allerlei waren had. Hier kon ik gebruik maken van de Franſche taal. Ik was naauwelijks in huis getreden, of een Franschman onthaalde mij op eene flesch wijn. Wij bezagen de ſtad en ſtonden verbaasd over de ontzettende menigte van katoen- en ſuiker-magazijnen, winkels, koopvaardijſchepen enz: die uit alle gewesten van *Europa* goederen aanvoerden en weêr mede-

denamen; desgelijke over de rooffchepen (*Corfaires*) welke hier gevictualieerd en uitgerust werden, als mede over het gewoel en de vermakelijkheden der menfchen.

De ftad ligt geheel in de lengte aan den oever. Kortom, het was een heerlijk gezigt, in éénc regte lijn dit alles te kunnen aanfchouwen! Inwoners en vreemde kooplieden fpelen hier den ganfchen nacht door. Er worden groote fommen gewonnen en verloren. Aan goud en zilver is hier geen gebrek. Men ziet goederen van allerlei aard, mousfelinen, katoenen doeken, percalen, zakdoeken, gedrukte goederen en doeken van madras, welke laatfte de vrouwen en de Negers tot hoofddoeken gebruiken. Hoe fchooner de waar is, des te beter. Duur of niet duur, dit is hetzelfde. Men kan ruilen of voor gereed geld verkoopen, zoo als men verkiest. De rijke inwoners van de aangrenzende provinciën en volkplantingen, kortom de kooplieden uit alle gewesten brengen en halen hier waren en produkten van allerlei foort, in menigte. De handel ftaat, gedurende de geheele week, zelfs 's zondags, niet ftil. Het losfen en laden gaat onafgebroken voort. Op zondag zijn de meeste winkels open. Men laadt en lost, vleesch, hammen, fpek, fmeer, Turksch koren en tabak, kortom artikelen van allerlei natuur. De Amerikanen alleen houden hunne winkels op zondag gefloten en onderfcheiden zich in der daad in het vieren van den zondag. Ver-

fchei-

ſcheidene inwoners gaan wel in de mis, maar de Franſchen ontheiligen den zondag.

De ligging is zoo voordeelig, dat deze plaats eene der grootſte handelſteden kan worden, vooral, wanneer de bevolking in de voorſchrevene provinciën, gelijk zulks het geval ſchijnt te zijn, toeneemt. Men koopt den wijn in de winkels. Dezelve is in den zomer warm, want de inwoners hebben geene kelders, vermits de rivier even hoog is als de oppervlakte van de ſtad, ja op ſommige plaatſen zelfs hooger. Voor overſtrooming is intusſchen de ſtad beveiligd door eenen goeden dijk. Zij hebben geen ander water, dan dat uit de *Misſiſippi*, 't geen, om drinkbaar te zijn, vooraf gedestilleerd moet worden. Ook vindt men hier, aangezien het eene grensſtad is, een ſchoon tuighuis en eene parade- en werfplaats. Achter de ſtad tegen de zee ligt eene vesting, en aan den mond van de *Misſiſippi* nog eene, zijnde beide van garnizoen en kanonnen voorzien. Ook heb ik gelegenheid gehad hier ebbe en vloed waartenemen, ofſchoon de *Misſiſippi* nog wel 10 uren van den zeeboezem verwijderd is.

De ſtad telt 30,000 inwoners, behalve de nieuwelings aangekomene Franſchen, die in 1816 en 1817, ten getale van 10,000, hier aanlandden. Ook hebben zich reeds vroeger velen van het eiland *St. Domingo*, die aldaar de vlugt moesten nemen, neêrgezet. In het huis, waar ik mijn verblijf had, werd mede een van *St. Domingo* gevlugte Franschman opge-

ge-

genomen. Dezelve had eene dochter, zijnde eene Mulattin (vermoedelijk was de Moeder er ook eene) met welke onze kastelein als met eene vrouw leefde, hebbende kinderen bij dezelve. Beide hadden het in huis zeer goed, en de kinderen, die ik dikwijls zelf gezien heb, werden als wettige kinderen beschouwd en evenwel bestempelde een ieder deze persoon met den naam van Juffer. Het kwam mij zeer zonderling voor, dat het geoorloofd is bij eene Mulattin kinderen te verwekken, terwijl het verboden is dezelve te huwen, daar zij toch als man en vrouw zamen leven, gelijk ik zulks op onderscheidene plaatsen gezien heb. De hier zijnde zwarte inwoners mogen even min als de Mulatten (zijnde van beide hier eene menigte) met Blanken huwen. Het zelfde geval heeft plaats voor de Blanken aangaande de Zwarten of Mulatten. Dan alleen, wanneer zij door vermenging eene zevenvoudige verandering ondergaan hebben (in welk geval de natuur van trap tot trap gewijzigd wordt) en in de laatste verandering blanke kinderen geboren worden, mogen deze met natuurlijk blanke menschen en omgekeerd deze met gene huwen. Met de Mulatten duurt het zoo lang niet, wijl deze reeds bruinachtig, en dus in de verandering vooruit zijn. Over het algemeen geven de Amerikanen, zoo als ook de Europeanen de voorkeur aan de zwarte en Mulatsche vrouwen, gevende voor, dat dezelve vruchtbaarder zijn dan de blanke, en daar men hier de vermeerdering

van

van het menfchelijk geflacht gaarne ziet, zoo is deze vermenging hier iets zeer gewoons.

In ftukken gehouwene Spaanfche daalders in $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ en $\frac{1}{16}$ gedeelten bekleeden de plaats van gangbare munt, welke de gedaante heeft van metter tijd fcherp of puntig wordende driehoeken, met uitzondering van de halve, die flechts twee hoeken hebben. Dit verfnijden is in geheel *Noord-Amerika*, wegens mangel aan kleine munt, in gebruik. Dit geld is echter zeer ongemakkelijk in de zakken te dragen, en dikwijls worden de ftukken te groot of te klein, waarop men niet zelden verliezen moet. Ik heb wezenlijk zulk een voorval gedurende mijne reis aan boord bijgewoond. Een boer kwam met eene boot bij ons aan boord, en begeerde eene halve *Galle*, circa eene halve maat, brandewijn. Deze kostte eenen halven Spaanfchen daalder. De boer gaf onzen fchipper eenen geheelen. Deze wilde hem een bankbriefje, ter waarde van eenen halven daalder, teruggeven. Maar dit was mis. De boer zeide: ik heb zilver gegeven, en verkies ook zilver terug! De fchipper nam hierop terftond de bijl en hieuw den daalder midden door, gevende daarop den boer de eene helft en behoudende de andere in betaling, en, zoo moet men zich, op zulke reizen, wegens het gebrek aan munt, behelpen, zoo goed als men kan. De wijn is overal duur. Binnen 's lands vindt men er geenen. Dezelve wordt flechts in de zeefteden gedronken, hoe duur hij ook mo-

moge wezen. In *Nieuw-Orleans* kost de flesch 16 *batzen*. Deze komt uit *Europa*, en wel uit *Frankrijk*; zijnde aan een zeer hoog inkomend regt, te weten 40 prct, onderworpen. Des ongeacht drinkt men hier veel wijn, wijl er veel geld gewonnen wordt.

Na dat de wind is, zeilen de groote schepen van allerlei soort de *Missisippi* en de *Ohio* op en neêr. Stoomvaartuigen, hoedanige er menigvuldig te *Pitsburg* en *Sensanetta* vervaardigd worden, komen gezegde rivieren af. Dezelve komen hier van alle kanten aan en gaan weder terug. Dit staat bij dag en nacht niet stil. De stoomketels, waarvan deze vaartuigen voorzien zijn, worden met steenkolen, of, bij mangel aan deze, met hout gestookt, waartoe geene geringe hoeveelheid vereischt wordt. Deze schepen zijn zeer merkwaardig; men hoort derzelver gedruisch reeds in de verte. Zij varen snel tegen den stroom op, waartoe toch eene buitengewone kracht noodig is; zoo dat het bijkans onbegrijpelijk is, hoe zulk eene last zoo gemakkelijk en zoo snel kan vervoerd worden. Het zijn wezenlijk wonderwerken. Passagiers moeten voor kost en vracht op zulk een schip, dat van schoone vertrekken voorzien is, van *Nieuw-Orleans* tot *Pitsburg*, werwaarts de reis 3 maanden duurt (vermits men eenen afstand van 2134½ Engelsche mijlen, 4 mijlen op 1½ uur gerekend, of 800 uren, heeft afteleggen) 100 Spaansche daalders betalen; daarentegen, wanneer men van *Pitsburg*

burg tot *Nieuw-Orleans* deze ſtroomen afvaart, kost zulks ſlechts de helft; doordien men de reis ook in meer dan de helft minder tijd kan volbrengen. Te voet kan men wel een $\frac{1}{3}$ van den tijd uitwinnen; maar op die wijze is het in 't geheel niet goed, maar onveilig en ongemakkelijk te reizen.

Hier te *Nieuw-Orleans* heb ik 1200 ſchepen van gelijk maakſel als 't geen, waarop ik de reis gedaan en alreede beſchreven heb, bij elkander gezien, zonder te rekenen de menigte van andere groote koopvaardijſchepen, kapers, enz. Eerstgemelde worden echter door de ſchippers verkocht, doordien zij alle zoodanig zijn gebouwd, dat ze voor de terugreis niet zouden beſtand zijn. Ook zouden dezelve, wegens derzelver plomp maakſel, niet gemakkelijk tegen den ſtroom op zijn te brengen, gelijk zulks ook der moeite niet waardig zoude zijn. Maar de inwoners van *Nieuw-Orleans* komen dezelve zeer wel te ſtade, vermits men hier tot het bouwen van huizen en andere zaken geenen genoegzamen voorraad heeft van hout. Ook loopt er dikwijls cederen hout en planken van ander goed hard hout mede onder, zoo dat de inwoners dezelve gretig koopen. Hetzelfde gebeurt dikwijls te *Amſterdam* met de ſchepen, welke den *Rijn* afkomen. Er komen zeer vele, die niet teruggaan, maar in menigte verkocht worden. De ſtevige goed ingerigte zeilſchepen daarentegen varen de rivier op, en gaan met hunne gewone ladingen weêr

te-

terug, deels zeilende, deels roeijende. Ik heb er gezien, die met 30 riemen den ſtroom opgeroeiden; zulk eene terugreis is kostbaar en gaat zeer langzaam. Zij brengen koffij, ook andere uit *Europa* en de *West-Indiën* komende waren terug. Slechts tot aan *Louisweil* hebben zij eene reis van 550 uren aftteleggen, en dezelve duurt 5 à 6 maanden. Uit dien hoofde is de koffij binnen 's lands ook duur. Sedert er echter zoovele ſtoomvaartuigen gebouwd zijn, doen deze groote afbreuk aan gezegde ſcheepvaart, vermits zij de reis veel ſpoediger, en in vergelijking van de gewone ſchepen, in denzelfden tijd bijna driemaal doen kunnen. Evenwel het is gevaarlijk met deze ſtoomvaartuigen te reizen. Ik heb er eens een in de landſtreek van *Nieuw-Vevay* op eene zandbank zien zitten. Het moest daar wachten, tot dat er een genoegzame voorraad van water kwam. Een ander is door de onvoorzigtigheid van den wachthebbenden officier, of Directeur, die zich verſliep, en ſlechts 3 minuten te laat kwam, verongelukt. De ſtoomketel barstte, en de geheele equipagie op één na werd gedood. Deze ſtond aan het einde van het vaartuig, waar hem, tot zijn geluk, de uitbarſting niet kon bereiken.

Deze ſchepen zijn zeer groot en voeren gewoonlijk twee ſtukken kanon, waarmede, zoowel bij de aankomst als bij het vertrek, geſchoten wordt. Aan iedere zijde hebben dezelve in het midden van het ſchip groote raderen, wel-

ke wederom met andere, in den ſmaak van molenraderen, in verband ſtaan. Deze bewegen zich dag en nacht in het water, en bekleeden, op deze wijze, de plaats van eene menigte riemen, veroorzakende niet weinig gedruisch. In het midden gaat eene groote ijzeren pijp naar buiten, door welke de rook zich ontlast. Het is een wezenlijk wonderwerk, een zwaar geladen ſchip van over de 100 voeten lang en 30 breed, met eene lading van eenige duizend centenaren door twee raderen, die in het water als molen-raderen, maar ſneller, draaijen, tegen den ſtroom op te zien ruiſchen! In het klein kan men zulke vaartuigen niet wel vervaardigen: want de inrigting op zich zelve en de brandſtoffe vordert reeds veel ruimte. De Amerikanen vermaken er zich echter ongemeen mede, en leggen aan deze ſoort van ſcheepsbouw zeer veel ten koste. Deze konst komt hier even zeer in zwang als de ſpin-werktuigen in *Europa.* Maar ook in de geheele ſcheepsbouw-kunst worden zij van tijd tot tijd meesters. Men vervaardigt ſchepen van allerlei ſoort, die bijzonder ſnel zeilen, zoo dat *Amerika* zich in dit vak ongemeen verſterkt en ongemeen groote kosten aan den ſcheepsbouw beſteedt. Overal, waar ik kwam, werd op de werven gearbeid. Men kan zich naauwelijks een denkbeeld vormen van de vaartuigen, die er van tijd tot tijd van ſtapel loopen. Zij overtreffen de Europeanen in deze konst verre, maar zij hebben ook geen gebrek

aan

aan de noodige middelen. Hout, enz. ook geld is er genoeg, daar op alle zeeplaatsen buitengewone werkzaamheid in alles heerscht.

Gedurende mijn verblijf te *Nieuw-Orleans* werd er door een Kentucker boer, in een bordeel, een moord gepleegd. De wacht werd handgemeen met denzelven en een aantal boeren en soldaten kwam er op toe schieten. Drie van de eerste bleven dood op de plaats en acht werden gevaarlijk gewond. Omstreeks 50 werden in hechtenis genomen, en offschoon er bijkans 400 Kentucker boeren, (een ruw volk), alle schippers, tegenwoordig waren, pakten zij evenwel, ziende den ernst der soldaten, hunne biezen. Deze reizen alle, wanneer zij hunne schepen verkocht hebben, 8 à 12 bij elkander te voet en te paard, over land, door *Indie* naar huis; want zoodra zij in die hoeveelheid bij elkander zijn, wagen de Wilden het niet, hen aantetasten, vermits hun buitendien de Amerikanen, als dappere mannen, bekend zijn.

Bakkers, timmerlieden, schrijnwerkers en de meeste handwerkslieden doen hier goede en uitstekende zaken. Een jong verstandig huishoudelijk mensch kan hier, in weinige jaren, een goed vermogen verzamelen. Het komt slechts aan op zijne kunde en naarstigheid. Een goed ambachtsman wordt hier ook geacht en hoog geschat. Deze stad wordt van tijd tot tijd bloeijender. Had men hier niet, bijkans van jaar tot jaar, in de maanden van Augustus en September, eene pest-lucht, welke de oorzaak

ſchijnt te zijn van de gele koorts, welke voornamelijk in het jaar 1817 hevig gewoed en eene groote menigte van menſchen in het graf geſleept heeft, (zoo dat telkens in September het klokluiden verboden wordt, op dat niemand zal weten, hoevele menſchen er ſterven) men zou hier over 't algemeen al te trotsch en vermetel worden, men zou niet weten, wat men niet al uit moedwil zoude doen. En evenwel trekt jaarlijks eene menigte van menſchen herwaarts, welke alle door het verleidelijk metaal en het uitzigt op groot voordeel verlokt worden. De al te groote vochtigheid van den grond, voornamelijk in den herfst, wanneer er eene onverdragelijke hitte heerscht, benevens de menigvuldige moerasſen zijn de oorzaak van deze pest: want wanneer men ſlechts eenige voeten diep graaft, heeft men reeds water. De landſtreek is bovendien volkomen vlak, en dus ook, in dit opzigt, ongezond. Ieder nieuwe aankomeling moet zich van tijd tot tijd aan dit klimaat gewennen. Daartoe wordt echter een gezond ligchaam vereischt. Sukkelende en zwakke menſchen moeten, zonder verdere aanleiding, eene prooi van deze koorts worden. Ook heeft men hier eene kwaadaardige ſoort van ſtekende muggen, die eene wezenlijke plaag voor elken vreemdeling zijn. Zoodra de zon ondergaat, komen dezelve in eene ontzettende menigte ten voorſchijn. Ik kreeg er opgezwollene handen en voeten van, zoo dat mij zulks veel verdriet veroorzaakte. Doch wie aan deze plaag gewend is, weet er

min-

minder van. Ook heeft men hulpmiddelen tegen dit kwaad.

Zoowel mijn vriend als ik werden in dit opzigt beangst. Al het voormelde baarde ons vrij wat bekommering en wij namen het befluit, om ons geluk verder te beproeven. Wij hadden voornamelijk lust, om naar *Mexico* te reizen, doch het tijdftip was niet gunftig, daar alles ter dezer tijd aldaar in rep en roer was. Men fchetste ons een fraai tafereel van de eilanden *Cuba* en *Portorico;* doch zoo gaarne wij ons derwaarts zouden begeven hebben, werden wij gewaarfchuwd, om dat voornemen te ftaken, ten einde niet in de handen van de Spanjaarden of in die van de Infurgenten te vallen.

Eindelijk vernam ik, dat zich Zwitfers op het eiland *Cuba* hadden nedergezet. Ik was van meening, dat wij aldaar een goed heenkomen zouden vinden, en wij befloten derhalve beide ons fortuin daar te zoeken. Wij zagen bij aanhoudendheid naar fcheepsgelegenheid uit; doch eerst na verloop van 3 weken gelukte het ons, er eene aannemelijke te vinden. Nu ontbraken ons echter de noodige pasfen; want zonder deze konden wij niet derwaarts reizen; hoewel wij tot hiertoe geene noodig gehad hadden. Zoover wij tot hiertoe door de Amerikaanfche Staten reisden, waren dezelve overtollig. Nergens vroeg men ons de pasfen af, wij konden overal onverhinderd voortreizen. Wij wendden ons hier tot den Gouverneur. Maar nu werden er verontfchul-

digingen van allerlei aard gemaakt en wij van den een naar den ander gezonden. Ik bedacht mij niet lang, en nadat ik met mijnen vriend gesproken had, begaven wij ons naar den Spaanschen Consul, die ons zeer heusch ontving, voornamelijk mijne geringheid. Zijne eerste vraag was, waarom wij niet naar *Portorico* verkozen te gaan, aangezien het aldaar, zijns bedunkens, veel beter voor ons zoude zijn? Ik antwoordde, dat wij derwaarts geene scheepsgelegenheid hadden. Nu vroeg hij: of wij van goede papieren voorzien waren? Mijn antwoord was: ja. Thans werden wij tegen den volgenden morgen om 10 ure bescheiden, om onze passen weder aftehalen. Mijn vriend had, wel is waar, geene papieren; hij wist van zulke gebruiken niets, ondertusschen werd hem op de mijne ook een pas toegezegd. Wij verschenen 's volgenden ochtends op het bestemd uur. Bij het binnentreden vroeg ons de Consul, wat voor landslieden wij waren? Mijn antwoord was: Ik ben een Zwitser en mijn vriend een Wurtemberger. Hierop zeide hij: Een Zwitscher, bravo! Dat zijn goede menschen! Mijn Heer de Koning heeft ook 6 Regimenten Zwitsersche troepen en is er ten hoogste over voldaan. Het was lieve lezers! voor mij eene groote vreugd buiten 's lands op zulk eene geheel, onverwachte wijze verrast te worden! Hoe toch de Zwitsers wegens hunne getrouwheid en dapperheid overal gewaardeerd en geacht worden! De Heer Consul zeide vervolgens zelfs

te-

tegen mij, dat hij belangrijke brieven aan den Kapitein-Generaal (te weten den Gouverneur van *Cuba*) als mede aan het gouvernement van de *Havana*, de hoofdſtad van dit land, had aftevaardigen. Mij, als Zwitſer, vertrouwde hij deze ſchriften. Ik ſcheen hem de regte man te zijn, om dezelve te bezorgen. Hij verzocht mij dus, om den volgenden morgen weêr bij hem te komen en zeide: het ſchip kan toch niet afvaren, eer ik verlof geef, de ſcheepskapitein moet op mijne orders wachten; ik heb nog eenige brieven te ſchrijven, enz.

Deze Heer ſtelde zeer veel vertrouwen in mij, waarover mijn vriend geheel verbaasd ſtond. Ik moest in een afzonderlijk vertrek komen. Mijn vriend ging intusſchen heen. Hij was niet genoodigd, om met mij binnen te gaan. Hier werd ik op een glaasje keurigen rooden wijn onthaald, met verzoek, om den volgenden voordenmiddag alleen weêr te komen. Ik deed zulks en werd toen op een glaasje likeur geregaleerd; bij welke gelegenheid mij de pasſen en brieven ter hand werden geſteld, terwijl ik bovendien nog eenen brief van aanbeveling naar de *Havana* ontving. Nu meenden wij terſtond te kunnen vertrekken, het ſchip moest echter, wegens eenige tusſchen beide komende pasſagiers, nog eenigen tijd vertoeven. Gedurende deze twee dagen wandelde ik de ſtad nog eens rond, en vond toen gelegenheid, om nog velerlei dingen optemerken, waarvan ik mijnen lezers het navolgend verſlag zal mededeelen.

Hier komen dikwijls vele Indianen of zoogenaamde Wilden aan, die ik reeds vroeger, boven aan de *Misſiſippi*, gelegenheid gehad had optemerken en van welke ik reeds vroeger geſproken heb. Deze menſchen waren zeer ſlecht gekleed en hadden ſlechts een eenvoudig wollen kleed om de middel geſlagen. Deze en gene waren iets beter gekleed, maar, over het geheel genomen, was hun voorkomen ſmerig en ongehavend. Vele, zoowel mans- als vrouwsperſonen, waren in het aangezigt met roode kleuren beſchilderd, en van de laatſte hadden de meeste zilveren oorverſierſelen, terwijl de eerſte zilveren ringen in den neus en andere ook onder de lippen droegen, waarlijk een zonderling gezigt voor eenen vreemdeling! Hunne aanvoerders zijn in het rood gekleed. De mannen moeten alles voor de vrouwen dragen. Brandewijn drinken zij zoo overvloedig, dat zij er geheel beſchonken van op de ſtraten blijven liggen. Ik heb er dikwijls van 12 tot 20 bij elkander gezien, die de eene flesch voor en de andere na, zonder glas, leêgden. Hunne opzieners, die wel op hunne hoede zijn, van zich niet dronken te drinken, bewaren de orde, op dat er niets ergers voorvalle. Zonder deze zou het er al te woest toegaan. De mannen buitelen openlijk op ſtraat over de vrouwen heen, zoo dat ik, bij het aanſchouwen van zulke tooneelen, niet weinig moest lagchen. Deze Wilden bezitten, ter oorzake van hunne onordelijke levenswijze, geen

geen ſterk ligchaamsgeſtel. Een jonge gezonde Amerikaan verjaagt 3 a 4 zulke menſchen. Zij hebben ſlecht voedſel, eten niets, dan 't geen de Natuur hun zonder moeite aanbiedt, en zaaijen ten hoogſte een klein weinigje Turksch koren. Voor het overige leven zij van de jagt. De Amerikanen hebben hen reeds dikwijls tot den arbeid willen dwingen, maar alle moeite was vergeefs. Zij arbeiden in 't geheel niet, maar generen zich eeniglijk van de jagt, welke zij verſtaan, dwalen in de bosſchen rond, ſchieten beeren, herten, groote hoenders, enz. en brengen vervolgens alles ter markt te *Nieuw-Orleans* en in de Amerikaanſche zeeſteden; waartegen zij hunne benoodigdheden van buskruid, lood, brandewijn, enz. inkoopen. Te *Nieuw-Orleans* komen zij met zeer vele beeren- en herte-vachten, ook met huiden van wilde osſen uit het zuiden; werwaarts bovendien nog zeer vele andere ſoorten van huiden van wilde dieren uit alle gewesten aangebragt worden; welke alle door de Engelſchen en Franſchen opgekocht en naar *Europa* gezonden worden. Hoewel men hier ook looijerijen heeft, zoo zouden toch alle deze huiden hier niet verbruikt kunnen worden, want zij gaan nooit overvloedig in een te groot getal derwaarts. Visch is hier genoeg, ja in overvloed. Papegaaijen heb ik op dezen togt door *Indie* bij honderden over de rivier zien vliegen. Zij maken een vreesſelijk geſchreeuw en gedruisch. Men ziet hier te lande ook overal eene ſoort

van arenden, die iets grooter zijn dan bij ons de raven. Het is echter verboden deze te schieten, wijl zij allerlei ongedierte, slangen, enz. verslinden: ceder-boomen, die een schoon gezigt opleveren, staan bij menigte benedenwaarts aan de rivier *Missisippi*.

Nu wil ik mijne lezers ook nog een weinig mededeelen van de kluchtspelen, welke de Negers elken zondag, des avonds ten 4 ure, bij goed weder, achter de stad, op een vrij en ruim plein, op verschillende plaatsen vertoonen, waarbij zij zich vrolijk maken en ieder zulks onverhinderd kan beschouwen. De mannen verkleeden zich in Oostersche en Indiaansche dragten, met eenen Turkschen tulband van verschillende kleuren, rood, blaauw, geel, groen en bruin op het hoofd en met eenen gelijksoortigen band, ter dekking hunner naaktheid, om het lijf; zijnde voor het overige naakt. De vrouwen kleeden zich, overeenkomstig de mate van haar vermogen, naar de nieuwste modes in zijden, gazen, mousselinen, perkalijnen rokken, als mede in kleedingstukken van velerlei ander goed en stoffaadje. Het is wezenlijk een zonderling gezigt, zulke zwarte gezigten en handen met blikkemende oogen en roode lippen, op deze wijze uitgedost, te aanschouwen. Zij dansen op de zonderlingste wijze, vormen eenen kring, en maken rondom denzelven de vreemdste buigingen met hunne ligchamen en knieën, naar de wijze der apen. Dit schouwspel, dat van 4 tot 6½ uren duurde, vertoonen

nen zij, om zich te vermaken. Hier te *Nieuw-Orleans* heerscht eene bijzonder groote weelde, hoedanige men fchaars in eenige ftad aantreft. Men maakt in allen deele verbaasd groote kosten. Nadat wij hier langer dan 3 weken vertoefd hadden, konden wij ons eindelijk aan boord begeven. Wij fcheepten ons in op een klein tweemast-fchip, voerende den naam van *Amalia*, achter de ftad, in een aldaar gegraven kanaal van 1½ uur lengte, hetwelk in zee uitloopt. Aan het einde van hetzelve ligt de reeds vermelde grensvesting, welke met militairen en kanonnen bezet is.

VEERTIENDE AFDEELING

Behelzende mijne reis van Nieuw-Orleans naar de Havana.

Op den 13den Junij 1817 ondernamen wij van hier onze tweede Zeereis, waarnaar ik bijzonder verlangde, aangezien mijne den lezer alreede bekende ongefteldheid mij hier reeds vroeger had beginnen te kwellen, en ik deze landftreek niet dienftig oordeelde voor mijne gezondheid, ook hoop koesterde, op grond van alle de mij gedane befchrijvingen en verzekeringen, mijn for-

tuin beter in de *Havana* te kunnen maken. Toen wij ons infcheepten, vonden wij het navolgend gezelfchap;

Vooreerst, eenen Spaanfchen fcheeps-kapitein met zijne matrozen uit de *Havana*, die, een jaar geleden, door de zeeroovers van *Mexico* genomen, van al het zijne beroofd, een jaar lang gevangen gehouden, en toen weêr vrij gegeven was. Hij was fchip en lading, met één woord, alles kwijt geraakt. In 1816 was zijn voornemen geweest, om naar *Nieuw-York* te ftevenen. Nu kon hij niet derwaarts gaan, daar hem niets dan zijne kleeding was overgebleven. Hij moest dus naar de *Havana* terugkeeren.

Ten tweede, eenen Italiaanfchen kleêrmaker met vrouw, kinderen, knechten, bedienden en inboedel.

Ten derde, eenige Franfchen, alle te zamen genomen, 36 perfonen. In dier voege ftaken wij onder allerlei gefprekken, van den wal. Geen Spaansch fchip is in die wateren veilig. De *Infurgenten* nemen hun alles af. De uitrusters van zulke rooffchepen zijn doorgaans Franfchen. Op dezelfde plaats, waar ik te *Nieuw-Orleans* in kwartier geweest ben, heb ik dezelve dikwijls aangetroffen. Zij leven er goed van, daar het hun aan buit niet ontbreekt. Maar zij zeggen aan niemand, wie zij zijn. Men mag zoo lang vragen, als men wil, welke landslieden zij zijn, zij zeggen dit niet. Ieder een, de waard niet uitgezonderd, houdt de

de zaak verborgen. Zij rusten zich op gezegde plaats flechts weêr op nieuw uit, voorzien zich van de noodige levensmiddelen en gaan onverwachts weêr op reis en op nieuwen buit uit.

Staande mijn verblijf te *Nieuw-Orleans*, namen zij een Spaansch fchip met 200,000 Piasters, hetgeen zij kort daarna lieten zinken. De Zeeroovers hebben lange fchepen en voeren groote kanonnen, van 28 tot 36ponders. Zoodra zij een fchip zien, maken zij er jagt op en hijfchen de zwarte vlag, ten teeken, dat zij voornemens zijn, op leven of dood te vechten. Zij zeilen zeer fnel en hebben doorgaans 80 a 100 man equipagie. Men zou zeggen, dat zij niet meer dan 12 a 20 man voerden, want zij houden zich grootendeels binnen deks verfcholen en men ziet alleen den ftuurman en eenige matrozen. De overige komen op een gegeven fein ten voorfchijn, zoodat een koopvaardijfchip niet in ftaat is, zich tegen zulke rooffchepen te kunnen verdedigen, ook kunnen zij hun niet ontfnappen, daar zij de grootfte fchepen fpoedig inhalen.

Alle andere Europefche en Noord-Amerikaanfche vlaggen zijn bij hen geëerbiedigd en veilig. Zij maken enkel jagt op de Spaanfche, welke thans in den handel niets kunnen uitvoeren; zij moeten alles met neutrale fchepen doen halen en verzenden. Goud en zilver kunnen zij niet meer vervoeren. Zij moeten hunne fchoonfte Etablisfementen, van waar zij voor-

maals

maals hunne rijkdommen haalden, verlaten. Op ons fchip bevonden zich Spanjaarden, Italianen, Franfchen, Amerikanen, vrouwen en kinderen, zoodat er vrij wat volk op was. Doch wij waren van fpijze en drank genoegzaam voorzien, waarvoor ieder pasfagier 35 piasters moest betalen. Aanvankelijk hadden wij eenen goeden wind, maar, nadat wij de golf ter helft over waren, kwamen wij aan den keerkring van de kreeft. Hier moest elk der pasfagiers, die denzelven nooit gepasfeerd was, eenen piaster aan de matrozen geven. Deze kleeden zich, bij deze gelegenheid, naakt uit, en, wordt de betaling geweigerd, dan worden de pasfagiers met water befmeten, of wel in zee gedompeld. Dit is aldaar een vast gebruik. Hier hadden wij gelegenheid om te visfchen. Wij vingen dikwijls kleine menfchen-vreters (haaijen). De grootfte woog ongeveer 30 ℔. Kleinere vingen wij in meerderen getallen. Men vangt ze gemakkelijk aan den hengel. Groote, die een mensch kunnen doorzwelgen, zijn altijd in de nabijheid van het fchip. Het is niet anders, als kwamen deze visfchen uit de verte op den reuk van menfchen aan. Sterft er iemand, dan wordt het lijk terftond over boord gezet, en dan zijn die visfchen terftond gereed hetzelve te ontvangen. Op zekeren tijd hadden wij, tegen den avond, ftilte en mooi weder. Het was in de nabijheid van het land *Florida*. Wij konden het anker werpen en den grond zien. Deze gelegenheid werd tot visfchen

ſchen te baat genomen. Wij vingen van 5 tot 7 ure 150 ℔, alle van dezelfde ſoort, 10 a 12 ℔ zwaar aan den hengel. Zij waren kort, maar dik en geheel rood aan den buik en eetbaar. Doch wij moesten meer dan de helft weêr over boord werpen, ter oorzake van de groote hitte, vermits men vergeten had dezelve in te zouten. Eindelijk kwamen wij, na eene gelukkige reis van 17 dagen, voor *Havana*, de hoofdſtad van het aanzienlijk Eiland *Cuba*, aan. Ik meende, dat wij de haven dadelijk zouden kunnen binnenvaren, daar wij er niet verder dan een ſnaphaanſchot van verwijderd waren. Maar plotſeling werden wij, 's morgens ten 8 ure, door ſtilte overvallen. Er kwam ebbe en vloed, door welke wij eenige uren ver van de wal dreven. Over deze gebeurtenis ſtond ik verbaasd, daar ik zulks nog nooit zoo als hier had opgemerkt. Er ging een ſtroom in zee als van eene ſnel vlietende rivier, eenige uren later woei de wind echter uit eenen anderen hoek en begunſtigde onze aankomst in deze beroemde Zeehaven op den 29ſten Junij, des middags ten 12 ure.

VIJFTIENDE AFDEELING

Behelzende mijne reis naar het binnenſte van het Eiland Cuba.

Wij waren over onze gelukkige aankomst in de *Havana* alle ongemeen verblijd en ſtonden verbaasd op het gezigt van deze met een ontzettend bolwerk voorziene zeeſtad en vesting. Wij moesten alle op het ſchip blijven, tot dat het bezoek van de Politie afgeloopen was. Eenige mogten dadelijk van boord gaan, maar andere moesten wachten, tot dat men eindelijk gezamenlijk verlof kreeg van in de ſtad te mogen gaan. Deze buitengewoon groote vesting, waarin men, dadelijk bij de intrede, kaſernen en batterijen op hooge onbeklimbare rotſen aanſchouwt, heeft eene ſoort van toren, (citadel) waar ieder ſcheeps-kapitein aangehouden en gevraagd wordt, welke goederen en lieden hij aanvoeren en waar dezelve van daan komen, in welk geval de ſcheepsvlaggen terſtond worden opgeheſchen. De vestingwerken en wallen zijn alle met groote ijzeren als ook met metalen kanonnen, en in niet geringen getale, bezet. Aleer wij van het ſchip in de ſtad konden

den komen, moesten alle de pasſen afgegeven worden, bij welke gelegenheid ik dan ook mijne brieven aan den Gouverneur zelven en aan het Gouvernement moest overgeven.

Op het eerſte gezigt zag ik, nevens vele andere, groote en kleinere ſchepen, één, dat met 300 a 400 Negers geladen was, alle jongelieden, knapen en meisjes, kleine en groote, die juist in die dagen uit *Afrika* moeten aangekomen zijn. Ik was digt bij dezelve en beſchouwde deze ongelukkigen met verwondering. Zij waren alle moedernaakt, gelijk zij geſchapen zijn, en ten verkoop gereed. Deze ſchepſelen worden daar verkocht als het vee, voor 25 tot 200 Piasters, nadat er liefhebbers zijn. Zij moeten op dit Eiland zulke menſchen hebben, anders kunnen zij met de koffij- ſuiker- en tabaks-teelt niet voortkomen. De Blanken arbeiden weinig of niet. Bij het koopen van zulke Negers worden dezelve, gelijk een paard, van het hoofd tot de voeten, naauwkeurig bezigtigd.

Deze Negers hebben zekere ongemakken en gebreken, waarmede vele koopers misleid worden, voornamelijk aan de voetzolen en aan het hoofd, welke bijkans ongeneeslijk zijn. Het is eene zekere Afrikaanſche ziekte, welke deze Eilanders en Europeanen niet kennen. Bovendien hebben zij, bijkans alle, bij de aankomst, het ſchurft, waaraan zij onderhevig zijn, en welke zeer moeijelijk te genezen is. Dit kan echter niet anders zijn, doordien zoovele menſchen

fchen van dien aard, als eene kudde fchapen in een' ftal, digt op elkander in een fchip als gepakt zijn. Is iemand dezer fchepfelen er vrij van, hij erft deze befmettelijke kwaal aan boord. Ook hebben zij dezelve aan hunne ongeregelde levenswijze en aan de groote hitte te danken. Blanken uit *Europa* zouden in dit vruchtbaar en gelukkig klimaat veel beter aan het oogmerk beantwoorden, en het, mijns bedunkens, beter uithouden.

Op Zondag, den 30ften Junij, kon ik met mijnen vriend naar de ftad gaan. Het was warm. Wij vertoefden eenige dagen, zonder dat wij iets van belang konden vernemen. Men fprak overal Spaansch. Ik verftond die taal wel eenigzins, maar fprak ze niet. Op het onverwachtst kwam ik bij eene Franfche waardin, zijnde eene uitgewekene van het Eiland *St. Domingo*. Hier zag ik om naar perfonen, door wier nafporingen ik bij den eenen of den anderen in dienst hoopte te treden. Bij deze gelegenheid vond ik een' Heer uit het Italiaansch gedeelte van *Zwitferland*, die mij ongemeen vriendfchappelijk behandelde. Deze had 18 uren dieper landwaarts in eene fchoone koffijplantaadje. Hij zeide mij terftond, dat een zijner naburen, zijnde een Duitsch Zwitfer, dien hij dikwijls bezocht, op eenen afftand van 3 uren desgelijks eene koffijplantaadje had enz. Ik gaf hem te verftaan, dat ik bij dezen, als zijnde uit eene mij bekende landftreek herkomftig, gaarne in dienst zou willen treden. Hij

ant-

antwoordde daarop, dat hij in de volgende week paarden, met koffij beladen, voor denzelven te gemoet zag. Ik zoude alsdan met mijnen vriend derwaarts kunnen reizen, en onder weg een bezoek kunnen afleggen op zijne plantaadje, alwaar hij alsdan wel zorg zou dragen voor de verdere voortzetting van mijne reize. Ik was daarmede zeer in mijn' fchik en nam zijn minzaam aanbod in dank aan.

Ik moest de gelegenheid tot ons vertrek nu afwachten. Middelerwijl bewees deze Heer mij veel vriendfchap en goedheid, en bezorgde mij mede verlof, om met mijnen vriend in het binnenfte van het land te mogen reizen. Hij was reeds bij de 20 jaren in dit land geweest en fprak dus het Spaansch volmaakt wel, hetgeen voor ons beiden eene zaak van groot belang was. Hoe gelukkig was ik altijd, dat ik in zulke ver afgelegene landen vrienden vond, en wel in gevallen, waarin ik het allerminst op bijftand kon hopen. In zulke landen ftrekt het den menfchen wezenlijk tot genoegen aan vreemdelingen hulp te kunnen verleenen. Dit gefchiedt zonder baatzucht. Om eenen vreemdeling voort te helpen, rekent men eenen daalder niet hooger dan een' *Batzen*, (½ ftuiver) vooral wanneer men ziet, dat een noodlijdende er mede gediend of geholpen is. Ja zij zien zelfs niet op vele daalders; maar geven gewillig, al zijn zij niet eens rijk. Ik heb nooit kunnen denken, dat de menfchen

in zoo ver afgelegene landen zoo edelmoedig konden handelen. Menschen van een middelmatig vermogen geven meer dan bij ons millionarissen. Zij zijn met het hunne vergenoegd en niet met zulk eene verschrikkelijke gierigheid doortrokken. Men kan zulke menschen *echte Christenen* noemen. Zij beoefenen hunne christelijke pligten volkomen schriftmatig.

Nu moesten wij verlof hebben, om in het binnenste van het land te mogen reizen. Zonder zulks mag noch Europeaan noch Amerikaan zich derwaarts begeven. Dit kost bovendien ook vrij wat. Ik begaf mij naar het paleis van den generaal-kapitein, of gouverneur, zijnde zooveel als Onder-Koning, aan wien ik door den Spaanschen Heer Consul te *Nieuw-Orleans* was aanbevolen. Ik werd hem voorgesteld en ontving dan ook weldra voor mijnen vriend en mijne geringheid het gevraagde verlof. Weinige genieten de eer, die ik genoot. Ook iederëen ontvangt dit verlof niet zoo schielijk. Hetzelve kostte voor ons beide echter nog ongeveer 25 Daalders.

Nu was ik voornemens met mijnen vriend een binnenlandsch reisje te doen, om voor onze rekening het een of het ander te ondernemen. Doch, vóór ik mij op reis kon begeven, werd mijn vriend ziek, en moest, wegens gebrek aan geld, in het hospitaal gebragt worden, werwaarts ik hem vergezelde en tegen hem zeide, dat ik middelerwijl eene plaats zoude opsporen, waar wij ons te zamen zouden kunnen

ne-

nederzetten, waarin hij genoegen nam. De bovengemelde paarden van voornoemden Heer kwamen nu opdagen. Ik ging op reis, en kwam in 4 dagen aan de plantaadje van den voornoemden Zwitser. Ook ik werd op dit reisje ongesteld, maar niet ziek. Ik ontdekte gedurig nieuwe sporen van mijn oud ongemak, hetwelk mij echter voor eene andere aanstekende ziekte bewaarde. Toen ik nu in het huis van mijnen weldoener en deszelfs familie aankwam, werd ik zeer wel ontvangen, vergast en verzorgd. Ook deze kwam 4 dagen later uit de *Havana* t' huis. Op dit reistogtje heb ik zeer vele suiker- en koffijplantaadjes van verschillende uitgestrektheid, maar geene tabaksplantaadjes gezien. Deze liggen in eene andere streek, alwaar de grond vetter en beter is. Bij de t' huiskomst van gezegden Heer, verzocht ik denzelven, mij bij den Duitschen Zwitser te willen doen brengen, hetgeen hij mij dadelijk beloofde. Den volgenden morgen kreeg ik een paard met eenen Neger tot geleide, die mijne pakkaadje op zijnen ezel laadde. Na geëindigd ontbijt ging ik met dezen naar mijne bestemming op reis en kwam aldaar des middags ten 12 ure aan. Doch ik moest vele holen, heuvels, bosschen en beken doortrekken. Een reiziger heeft daar, zelfs bij goed weêr, met geene geringe ongemakken te kampen. Ook op dit togtje zag ik ontelbare koffij- en suikerplantaadjes. Bij den Duitschen Zwitser werd ik desgelijks wel ontvangen; maar

toen ik naauwelijks een paar dagen bij hem vertoefd had, begon ik onpasſelijk te worden; ondertusſchen bleef ik van de daar heerſchende koorts verſchoond. Ik bleef daar 8 dagen lang, maar zag mij genoodzaakt, om tot mijnen vorigen Heer te *St. Suſanna* terug te keeren, ten einde aldaar eenige rust en verkwikking te genieten; doordien de Duitſcher van de tot herſtel mijner gezondheid dienſtige middelen niet voorzien was. Zoodra ik hier herſteld was, ging ik weêr tot eerstgemelden op reis; doch werd op nieuw door kolijkpijn overvallen en begreep duidelijk, dat ik daar niet blijven kon. Ik ging dus voor den tweeden keer naar mijnen vorigen weldoener op reis, die mij altijd vriendelijk ontvangen had. Op mijne terugreize moest ik, tot mijn groot leedwezen, vernemen, dat mijn vriend en reisgenoot KANZELMANN, na verloop van 5 dagen, te *Havana*, aan de koorts geſtorven en reeds begraven was. Deze koortſen worden aldaar ligt doodelijk, wanneer men niet terſtond van het begin af aan geſchikte geneesmiddelen gebruikt.

Nu zag ik mij in mijne onderneming te leur geſteld. Geheel alleen wilde en kon ik in dit land niet blijven, vermits ik mijnen vriend, op wien ik mijne hoop vestigde, aangezien hij de noodige landbouwkundige bekwaamheden bezat, verloren had; en, niettegenſtaande mij reeds eene genoegzame uitgeſtrektheid gronds toegezegd was, moest ik nu mijn ontwerp opge-

ge-

geven. Na bij mijnen weldoener de noodige verkwikking en verſterking genoten te hebben, beſloot ik naar *Havana* terug te keeren. Ik had geene rust meer, doordien de dood van mijnen lieven vriend mij ongemeen trof en van allen troost beroofde. Ik poogde dit land te verlaten, daar mij bovendien de lust, om er te blijven, wegens de ſlechte behandeling der Negerſlaven, verging; zelfs zoude ik er niet hebben willen blijven, al had ik er ook alle de rijkdommen der wereld kunnen verkrijgen.

Na een verblijf van 4 weken nam ik afſcheid van mijnen weldoener en deszelfs familie en dankte hem voor de genotene weldaden, terwijl deze mij eene gelukkige reis wenschten. In de eerſte 2 uren geraakte ik reeds op eenen dwaalweg, kwam in een bosch en daarna op eene vlakte. Er waren zoovele dwaalwegen, dat ik er niet wijs uit kon worden. Wegens het groot aantal van plantaadjes van verſchillenden aard, waren de wegen hier zeer menigvuldig. Ik wandelde in Gods naam voort. Ten laatſte zag ik toch, dat ik vorderde. De hitte was zeer groot. Des na den middags tegen 3 ure kwam er een onweêr op, vergezeld van zware regenvlagen; 't welk een half uur duurde. Dit is in deze gewesten in den zomer geene zeldzaamheid. Het regent alle dagen meer of min, terwijl het tevens hier en daar onweêrt, en dikwijls op dezelfde plaats. Ware zulks het geval niet, alles zoude uitdroogen en verdorren. Daarbij dauwt het 's morgens

en 's avonds zoo ſterk, dat men, 's morgens uitgaande, zoo nat wordt als van den ſterkſten regen. De grond wordt er zoodanig door bevochtigd, dat men, naar de plantaadjes gaande, geene geringe belemmering vindt in de nattigheid en ſlijk. Maar deze dauw is hier zeer heilzaam voor den wasdom, doordien bij gedurig aanhoudende droogte niets zoude kunnen groeijen. De warmte is te ſterk, en uit dien hoofde zijn de geſtadig plaatsgrijpende veranderingen zeer dienſtig en noodzakelijk. Dan hoevele onweders en plasregens hier ook vallen, dezelve gaan nooit van hagel vergezeld. Ik heb er ten minſte niets van gehoord noch gezien in den tijd van 14 weken, welke ik hier in den zomer heb doorgebragt. Zoodra het onweder over was, zette ik mijne reis voort in hope van *Mariell* te reiken. Ik was genoodzaakt de ſchoenen uittetrekken en barrevoets te gaan. Kouſen kon ik, wegens de groote hitte niet gebruiken. Het was niet anders, als of ik mij in warm water baadde. Ik ſchortte mijnen nankinſchen pantalon op, en moest, op deze wijze, dikwijls tot aan de knieën door ſlijk en water waden. De vette aarde zat wel een handbreed dik aan mijne voetzolen. Ik kon dezelve ſchier niet kwijt worden. Zulk eene moeijelijke reis had ik nog nooit in mijn leven gedaan. Ik had, ter oorzake van alle deze vermoeijenisſen, van 's morgens 8 tot 's avonds 7 ure, ſlechts eenen afſtand van 5 uren afgelegd. Ik nam mijn middagmaal op eene Spaanſche ſuikerplan-

taad-

taadje. Dit kostte mij niets, want op deze plantaadjes heeft men alles voor niet. Volgens mijn bestek kon ik op heden de plaats *Mariell* niet bereiken, maar moest wederom op eene suikerplantaadje overnachten, en eerst in den vroegen ochtendstond van den volgenden dag, kwam ik te *Mariell*, alwaar mijn weldoener mij had aanbevolen. Hier werd ik weder gastvrij ontvangen. Nu was het nog 2 uren gaans naar *Bonahay*, welke ik van 7 tot 12 ure aflegde. Zoo iets had ik nog nooit beleefd. Met de grootste inspanning eenen weg van 2 uren in 5 afteleggen! te meer, daar ik gewoon ben op eenen goeden weg een uur afstands en meer in een uur tijds afteloopen.

Toen ik op gezegde plaats aankwam, poogde ik mij, deels wegens de onveiligheid van den weg, deels wegens het gevaar van dwalen, van een paard te voorzien, hoewel ik genoodzaakt was de grootst mogelijke zuinigheid in het oog te houden, daar mijn ongemak mij onverdraaglijk pijnigde. Alle bedenkelijke plagen en smarten vereenigden zich in deze oogenblikken. Ik moest tot 6 ure in den avondstond op een paard wachten, en zoo ging ik eindelijk met eenen Spaanschen boer op reis, leggende, bij het helder schijnsel van de maan, te paard, in vollen draf, eene reis van 12 uren af; terwijl wij in den ochtendstond van den 29 Augustus, ten 5 ure, aan de poort van *Havana* aankwamen. Toen ik van het paard steeg, kon ik niet meer gaan. Ik hinkte,

zoo goed ik kon, naar mijn kwartier. Mijne pijnen waren verſchrikkelijk, en mijn ligchaam door dezelve afgemat. Nog nooit in mijn geheele leven had ik mij zoodanig verzwakt gevoeld als tegenwoordig. Het vreemde zadel, het onophoudelijk draven, waaraan ik niet meer gewoon was, en mijne ongeſteldheid deden mijne beenen opzwellen; kortom, alle ongemakken vereenigden zich als in één punt, zoo dat mijn lijden onuitſprekelijk was — en evenwel, ondanks dat alles, wenschte ik ſpoedig te *Havana* te komen; want het kwam mij gedurig voor, dat ik weder naar *Europa* moest en zoude terugkeeren.

ZESTIENDE AFDEELING

Behelzende verſcheidene opmerkingen aangaande Havana en andere merkwaardigheden.

Behalve vele groote en kleine ſteden, vindt men hier ook vele dorpen, en overal plantaadjes van verſchillenden aard, naar gelang de grond voor het een of ander gewas geſchikt is. Nu eens ontmoet men ſuikerplantaadjes, waarin het ſuikerriet van 6 tot 15 voeten en daarboven groeit, vooral in eenen verſchen bodem; dan

dan weer koffij-plantaadjes, welke voornamelijk in bergachtige ſtreken aangelegd zijn. Tabaksvelden ziet men bijzonderlijk op plaatſen, waar de grond uit den aard vetter is, doordien dezelve op dit eiland zeer verſchillende en voor gewasſen van allerlei ſoort verdeeld is. Katoen wordt hier weinig gebouwd. Men begint er thans mede, vermits men ziet, dat dit artikel overal goed betaald wordt.

De ſtad en vesting *Havana* is van zeer groot belang en heeft een garnizoen van eenige duizende manſchappen, ja zoude zelfs, in geval van nood, eene armee van 50 duizend man kunnen bergen. Dezelve is volkrijk, heeft vele kloosters en aan goud en zilver geen gebrek. Deze plaats is de ſtapel van de ſchatten van *Peru* en *Mexico*, welke hier aangevoerd worden. Deze werden van tijd tot tijd, onder het geleide van oorlogſchepen, naar *Spanje* vervoerd. In den zevenjarigen oorlog, ten jare 1755, hebben de Engelſchen aldaar een fraai bezoek afgelegd en de onnoemelijke ſchatten opgeëischt en met zich weggevoerd. Dit geſchiedde met eene ongeloofelijke ſnelheid. Zij kregen 14 ſcheepsladingen vol van dit ſchoon metaal. Dit maakte eene ontzettende ſom uit en was juist te dier tijd in de grootſte hoeveelheid voorhanden. Ik heb ook een klooster gezien, dat bij die gelegenheid overlast leed en thans nog niet ten volle herſteld is. De Heeren Spanjaarden zijn bovendien niet zeer dapper en laten zich ſchielijk ſchrik aanjagen.

Aan

Aan het einde van dit verbaasd lang eiland vindt men weder eene groote ſtad, met name *St. Diago.* Deze was voortijds, eer *Havana* geſticht werd, de hoofdſtad. Thans heeft laatstgemelde den voorrang verkregen, doordien hare ligging geſchikter en de haven beter en vaster is. Menſchen, die in dit land komen, bemoeijen zich weinig met den koophandel. Dit is de taak der inwoners. Vreemdelingen bepalen zich tot handwerken; en kleërmakers, ſchoenmakers, werklieden in hout, ſteenhouwers, metſelaars, maar voornamelijk timmerlieden en ſchrijnwerkers verdienen hier veel geld, voornamelijk, wanneer zij eerst aan het land gewoon zijn en de landtaal verſtaan; ondertusſchen vindt men er ook Duitſche en Franſche kooplieden. Hoedenmakers maken hier geen opgang. De gezellen vinden er geen brood, doordien hier geen meester van dit handwerk voorhanden is. De hoeden komen alle uit *Frankrijk*, waar de mode onophoudelijk verandert, ook gemaakte kleedingſtukken, ſchoenen, laarzen, kouſen, enz. Ook brengen de Engelſchen er zeer vele goederen aan. Hier, gelijk mede in *Noord-* en *Zuid-Amerika*, komen goederen van allerlei aard uit *Europa* aan.

Staande mijn verblijf kwam hier een Franſche hoedenmakers-gezel aan, die hier werk meende te vinden, maar vermits hier geen Meester van dit handwerk was, moest hij zich naar *Nieuw-Orleans* begeven, waartoe hem de hier wonen-

de

de Franſchen de behulpzame hand boden, ofſchoon hij geen geld meer had.

De koophandel wordt hier echter met groote hebzucht gedreven. Hier heerscht eene geheel andere gewoonte als in *Europa*. Alles wordt hier kort afgedaan. Groote huizen, welke bij millioenen bezitten, hebben weinige kantoorbedienden. De pen wordt niet veel gebruikt. Voor het meeste gedeelte handelt men met klinkende munt of bij wege van ruiling. De vermogenden uit *Europa*, voornamelijk de Franſchen, koopen koffij- ſuiker- katoen- en tabaks-plantaadjes. Ieder koopt, naar gelang van zijn vermogen, Negers, zooveel hij noodig heeft voor zijne ontwerpen. Gelukkig zijnde met hunne ſlaven, worden zij ras rijk, en hoe meer zij kunnen koopen, hoe ſpoediger zij hun fortuin gemaakt hebben. Wie er heen gaat en zekere goederen meêneemt, vindt de reiskosten ligt vergoed en doet bovendien goede zaken.

Over het algemeen heeft ieder inwoner van *Havana* (en dit is mede het geval in de overige groote en kleine plaatſen) ſlaven, die allerlei zwaar werk moeten verrigten, waartoe zij van jongs af opgeleid worden. Men moet verbaasd ſtaan, hoe in een land, waar, zoowel in den zomer, als in den winter, het geheel jaar door, alles naar wensch groeit, en, waar men hebben kan, het geen men begeert, de Spaanſche inwoners des ongeacht zoo traag en lui zijn. Hebben zij ſlechts, 't geen zij

tot

tot hunne dagelijkſche nooddruft gebruiken, dan bemoeijen zij zich verder met niets, zijn te vreden met ſlechte hutten, en van bedden wordt, op vele plaatſen ten platten lande, in 't geheel niet geſproken. De meesten hebben eene ſoort van ſchraag, met eenen linnen kleed beſpannen. Zoodanig kleed gebruiken zij al mede, om zich toetedekken, 't geen ook, uit aanmerking van de beſtendige warmte in den zomer, toereikende is. Op die wijze heb ik aldaar desgelijks geſlapen. Om tot het bezit te komen van een aardig huis, ontbreekt het deels aan werkzaamheid, deels aan de noodige handwerkslieden, zoo dat een planter van vermogen de werklieden niet alleen tegen geld moet opwegen, maar nog bovendien oneindig veel geduld moet bezitten, en, ondanks dat alles niets goeds, niets ſchoons tot ſtand kan brengen. In dier voege heb ik het gevonden bij den Italiaanſchen Zwitſer, bij wien ik mijn verblijf had. Tot het maken van eene haardſtede moest hij een geheel jaar lang op eenen metſelaar wachten. 's Jaars te voren had hij een ſteenen gebouw laten zetten. Alles werd onder dak gebragt; maar nu kon hij geene dakpannen bekomen, en zag zich ten laatſte genoodzaakt, hetzelve door zijne Negers met palmtakken te doen dekken. Alles wordt bovendien zeer plomp gemaakt. Ik ben bij planters geweest, die eene ontelbare menigte landerijen en koffijplantaadjes bezitten; ja, die jaarlijks van 1 tot 3000 centenaren koffij oogſten

ſten en bovendien 20, 30, 40, 50, tot 100 ſlaven, naar gelang van hunne werkzaamheden, bezitten en zich evenwel in dezen door geene grootere volmaaktheid onderſcheiden. Voor Negers, die in ellendige hutten wonen, welke zij zelve moeten vervaardigen, wordt afzonderlijk geplant en ieder moet bovendien voor zijn eigen voedſel zorgen. De noodige bouwſtoffen en werklieden van allerlei ſoort ontbreken. Eerstgemelde zouden, wel is waar, nog wel te bekomen zijn, waren laatstgemelde ſlechts verkrijgbaar.

Bij vele planters ontbreken bovendien de noodige kennis, oplettendheid en vlijt; de Negers liggen ongekleed, als honden, 6 a 10 naast elkander, op britſen. Kleine knapen en meisjes loopen, zonder eenig het minſte dekſel, moedernaakt. Niemand vindt dit vreemd. Dikwijls dacht ik: o welk een ongelijkheid onder de ſchepſelen Gods! Hoe is het mogelijk, dat men menſchen zoo kan behandelen! Welk een vreemd tooneel leveren deze kinderen op! Men kan zich naauwelijks een denkbeeld vormen, hoe men hier met deze menſchen omgaat.

Dáár, waar geene plantaadjes en woningen zijn, ziet men niets dan woud, heestergewasſen, kreupelbosch, heidevelden en woeste plaatſen met zeer vele dwaalwegen. De koffijplantaadjes worden op de navolgende wijze vermeerderd. Offchoon ieder bezitter daarvan reeds genoeg meent te hebben, ſterven evenwel van tijd tot tijd de oudſte planten weg. Zij laten daarom

om van jaar tot jaar bosfchen vellen, het hout verbranden en de aarde, tot het aankweeken van nieuwe planten, bereiden, doordien de grond ten laatfte uitgemergeld wordt — en, op gelijke wijze, is het met de fuikerplantaadjes gelegen. — De koffij - planten fterven en moeten dus door andere vervangen worden; laatstgemelde zijn voornamelijk ongemeen teêr, en men heeft een goed oordeel en goede bedrevenheid noodig, om dezelve wel te onderhouden.

De Negers moeten alles doen. De Blanken arbeiden in 't geheel niet, en gebeurt dit al eens, dan is zulks eene zeldzaamheid. 's Morgens, zoodra de dag aan den hemel komt, moeten deze fchepfelen aan het werk en dit duurt tot etenstijd. Welk eene zonderlinge vertooning, het gezigt van naakte menfchen van beiderlei fekfe, op deze wijze aan de hitte der zon blootgefteld, opleveren, is ligt te befeffen. Vele hebben ftrooijen hoeden, maar de meesten geene. De planters hebben opzieners, welke goed betaald worden. Deze ftaan altijd gereed, om op den arbeid te letten. Doet de een of den ander zijn pligt niet naauwkeurig, of kijkt hij flechts een weinig ter zijde, terftond regent het flagen op den blooten rug, tegen het hoofd, op de armen of tegen de beenen. Waar ze ook vallen, het is volkomen om het even. Ik heb vele van deze ongelukkige fchepfelen gezien, die gezwellen van een half duim hoog, als worften, aan het ligchaam hadden, welke niet

verdwenen. Dikwijls heb ik zulke fchepfelen 's morgens, 's middags en 's avonds van hunne opzieners, ook van hunne patronen zelve zien flaan, dat ik er van ijsde. Het zien daarvan alleen deed mijn gevoel te zeer aan. Brengt een flaaf zijn' meester het paard niet in zoodanige orde, als hij zulks wenscht, of is er het minfte flechts vergeten, dan wachten hem terftond flagen met eene lederen zweep op zijnen blooten rug. Die Heeren rijden dikwijls uit, en dan nemen zij eenen Neger tot gezelfchap mede, en wel den zoodanigen, dien zij het meest beminnen. Deze is alsdan in ligte ftoffaadje ordelijk gekleed en moet achter aan rijden. Zijn de wegen met hekken gefloten, hij rijdt vooruit, om ze voor zijnen meester te openen. Zij nemen zulke flaven deels tot gezelfchap en hulp, deels wegens de onveiligheid der landftreek mede. Komt de flaaf t'huis, hij ontkleedt zich weder tot op de naakte huid en begeeft zich, gelijk de overigen, weder tot den arbeid. Worden er deze of gene misdaden door hen bedreven, 't geen dikwijls gebeurt, dan worden zij, tot hunne ftraf, met handen en voeten aan ijzeren kettingen vastgefloten. Ook heb ik werktuigen van hout gezien, welke voorzien zijn van vele gaten en verfchillende openingen, om vele tevens te kunnen beklemmen. Deze werktuigen hadden in mijne oogen het voorkomen van blokken, zoo als van ouds bij ons in zwang gingen, om arme zondaren of misdadigers tot bekentenis te brengen.

Ondertusfchen geven deze ongelukkige fchepfelen om dit alles zeer weinig, doordien zij er reeds aan gewoon zijn. Jonge Neger-knapen en meisjes bedienen de tafel, wanneer de Heeren en hunne Vrouwen eten, wisfelen de borden, dragen het eten op en fchenken water en wijn in. Al naar gelang het tafelgezelfchap groot is, wordt de bediening door 3, 4 of 6 zulke flaven, groote en kleine door malkander (welke zich in dit geval ordelijk moeten kleeden) waargenomen. Hapert er het een of ander aan deze bediening, dan moeten zij zich berispingen, fcheldwoorden, oorvijgen, rukken in het haar en knepen in de ooren overvloedig getroosten. Zoo is het overal op dit geheele eiland, dat ongeveer 300 uren lang en 30 a 40 breed is. Men treft hier zeer vele rijke planters uit *Spanje*, mitsgaders afftammelingen van dezelve aan, ook Engelfchen, welke 300 a 400 flaven, op 3 a 4 plantaadjes verdeeld, bezitten. Dikwijls ontmoet men zeer aardige landgoederen, welke eene zeer aangename ligging hebben; maar het ontbreekt denzelven overal aan goed bronwater. Dit moet uit rivieren en beeken gehaald en door de flaven, dikwijls op verre afftanden, aangedragen worden. Andere hebben het in de nabijheid, zoo als de ligging zulks medebrengt. Ook wordt er veel regenwater, dat men beter keurt, opgevangen en bewaard. Bronnen zijn hier zeer zeldzaam. Ik heb er ten minfte geene gezien. Men heeft hier, waar zoovele bergen zijn, en

waar

waar men zeker wel goed water zou kunnen vinden, de vereischte nafporingen daarnaar nog niet gedaan. De zoodanige, welke geenen wijn hebben, nemen brandewijn en lengen denzelven met water aan. Laatstgemelde wordt hier te lande, zoo als ook te *Nieuw-Orleans*, in groote hoeveelheid, van fuiker-droesfem vervaardigd en is in 't geheel niet duur.

Fruit en vruchten heeft men hier het geheele jaar door versch. Men heeft hier geen' winter. De gewasfen blijven het geheele jaar door in groei, en in den zoogenaamden winter, wanneer de hitte niet zoo groot is, kweeken zij groenten naar de Europefche wijze, als kool van verfchillende foorten, boonen, erwten en meer eetbare moeskruiden en planten. Oranje-appelen en citroenen groeijen in de bosfchen, maar zoowel de tamme als de geënte zijn fchooner en grooter, ook beter dan in de bosfchen, en in menigte voorhanden. Ook vindt men hier eene groote boomvrucht, 2, 3 a 5 pond zwaar, waarvan de Spaanfche naam mij ontgaan is. Ik kon ze echter, wegens hare al te groote zoetheid en vreemden fmaak, niet eten; — even min de abrikozen. Men vindt hier nog menigvuldige andere vruchten, welker namen ik echter niet kan noemen.

Wijders treft men hier eene groote en zware vrucht, *Pine* genaamd, aan, welke niet hoog boven den grond groeit. Dezelve is lekker, honigzoet en faprijk. Ik at ze zeer gaarne. De meloenen zijn ook groot en zoet, en wor-

den niet gekookt, maar op het *desfert* gebruikt. Ook ziet men hier zoogenaamde advokaten, welke niet zoet zijn, maar mij echter ongemeen wel fmaakten. Uijen groeijen hier ook in menigte, zijn ook honigzoet, worden gekookt en als moes op tafel gebragt. Over het algemeen treft men hier allerlei vreemdfoortige vruchten van allerleijen fmaak aan, waarvan ik echter niet veel dorst genieten, uit vrees, dat ik mij koorts of ziekte op den hals mogt halen: want een vreemdeling moet hier ten minfte 4 a 6 maanden geweest zijn, om er aan gewend te geraken, of er veilig van te kunnen eten, en dan moet hij dezelve nog zeer matig gebruiken. Ondertusfchen verdienen de Europefche en Noord-Amerikaanfche vruchten grootelijks de voorkeur. Uit *Noord-Amerika* worden zeer vele vruchten en produkten, voornamelijk appelen, hammen, fpek, worst, meel, reuzel, enz. derwaarts gevoerd; waartegen de Noord-Amerikanen weêr vruchten van dit eiland, als oranjeappelen, citroenen, koffij, fuiker, enz. medenemen.

Bij mijn vertrek in den herfst van 1817 zag ik op de markt te *Havana* zeer vele Amerikaanfche appelen. Aardappelen worden in dit land weinig gepoot en tieren er ook in 't geheel niet. Rund- en varkensvleesch is hier zoo fmakelijk niet als bij ons. Het fchapenvleesch is het beste. Gevogelte is hier in menigte, maar alles wordt hier goed betaald. Een hoen kost een piaster, een kalkoen 4 a 5 piasters.

Wild-

Wildbraad ziet men er in 't geheel niet. Ook het brood is in dit land zeer duur. De Negers krijgen het niet, maar ten hunnen behoeve worden zeer vele banaanboomen geplant, welke vruchten dragen, die als brood gegeten worden. Zoodanige boomen moeten eerst drie jaren oud zijn, eer zij vruchten dragen. Deze heeft de gedaante van eene worst, en moet, om de plaats van brood te vervangen, niet ten volle rijp zijn. De buitenfte fchil wordt er afgenomen, en het binnenfte op kolen geroosterd. Als dan wordt zij eetbaar. Laat men ze rijp worden, dan wordt zij geel en zoet, en wordt op verfchillende wijzen gekookt. Ook vindt men hier eene geheel andere foort van vijgen dan in *Europa*. Dezelve zijn langwerpig, en worden als fpijs gekookt.

De Heeren planters kweeken eene menigte banaanboomen aan, gelijk mede velerlei aardvruchten, om de menigte hunner Negers te voeden. Zonder deze gewasfen zouden zij niet kunnen beftaan. De flaven ontvangen geene andere dan gemeene fpijzen van deze foort. In *Noord-Amerika* hebben de zwijnen het beter, dan hier deze arme fchepfelen. Banaanvruchten heb ik ook 14 dagen lang, in plaats van brood, moeten eten; maar ik ontdekte zeer ras, dat dezelve aan eene Europefche maag niet behaagden. Zelfs moeten de meeste gemeene Spaanfche inwoners er ook van leven. Het hout daarentegen is in dit land, zoo als op vele andere plaatfen en gewesten, gelijk in *Noord-Amerika*, in overvloed voorhanden; en

ware hetzelve door regtſchapene naarſtige inwoners bevolkt, het zoude een der gelukkigſte kunnen worden: want de warmte is zeer wel te verdragen. In den winter is het er zeer goed, of middelmatig warm. Een beter ſtelſel van regering zou hier veel gebrekkigs kunnen wegnemen. Men zou hier, behalve Turksch koren, dat hier zeer goed en naar wensch uitvalt, (zoodanig dat dit produkt 2 à 3 maal in het jaar geoogst kan worden) vele andere produkten kunnen kweeken, doordien men, uit hoofde van uitnemende vruchtbaarheid, en de goede hoedanigheid van den grond, alles kan verwachten.

Het groot aantal van Negers brengt hier eigenaardig eene volſlagene wanorde te weeg. Zooras de ſlaven de wijze, waarop zij behandeld worden, kennen, doen zij niets anders dan 't geen, waartoe zij gedwongen worden. Of er veel of weinig groeit, is hun om het even. Zij bemoeijen er zich niet mede, als zij maar wat te eten hebben. Het aankweeken van den wijnſtok ſtaat den inwoners niet vrij, doordien de wijn uit *Spanje* aangevoerd wordt, en ſoortgelijke hinderpalen zijn er nog meer.

Ook ontbreekt het aan industrie. Behalve de ſlaven doet niemand iets. Onder de Blanken heerscht in 't geheel geene werkzaamheid. Ook drijven deze en gene van de inboorlingen het roovers-ambacht; zoodat hier, naar 't geen ik gezien en opgemerkt heb en oordeelen kan, ten langen laatſte, even gelijk in *Mexico*, eene omwenteling moet volgen. Al had ik de geheele

we-

wereld kunnen winnen, ik zoude hier niet hebben willen blijven. Dit land zoude een van de beste kunnen worden, wanneer het gereinigd, en van zulk een mengelmoes gelouterd werd, 50 Uren van *Havana*, dieper landwaarts in, worden minerale bronnen en warme baden gevonden. Bijkans alle maanden komen er fchepen met Negers uit *Afrika* aan, bevattende iedere lading doorgaans 3 à 400. Voor deze heeft men hier en daar bergplaatfen, welke fomtijds met duizenden opgevuld zijn. Met deze flaven wordt koophandel gedreven, zoo als met andere goederen en met het vee. Bij aanhoudenheid komen nieuwe planters uit *Frankrijk*. Deze koopen bij hunne aankomst terftond flaven, welke ook op crediet van 8, 10 à 14 maanden verkocht worden. Dergelijke nieuwelings aangekochte heb ik bij mijne Zwitferfche vrienden gezien. Een hunner had 5 meisjes op 14 maanden crediet gekocht, voor welke hij beloofd had 200 piasters te zullen betalen. Een ander had er 6 gekocht, van welke er dadelijk een ftierf. De 5 overige heb ik zelf gezien. Op beide plaatfen moesten zij terftond geneesmiddelen tegen het fchurft innemen. Men fchreef dezelve bloem van zwavel en nog andere middelen, tot eene zalf, voor. Een planter moet om die reden van eene halve apotheek voorzien zijn, om deze fchepfelen te genezen. Maar zij zijn in 't geheel geene liefhebbers van geneesmiddelen; zij zouden dikwijls liever willen fterven dan medicijnen innemen. Hunne meesters zijn derhalve genoodzaakt, om zelve han-

handen aan het werk te slaan, pleisters te leggen, hen te verbinden, hun integeven, enz. Ik heb dit schouwspel op verschillende plaatsen gezien, en in mijne tegenwoordigheid zijn dikwijls zulke operatien ondernomen. Er staat, bij zulke gelegenheden, altoos iemand met eene zweep gereed, en nemen zij de medicijnen niet terstond in, dan ontvangen zij slagen.

Ook hier ziet men de vermenigvuldiging der slaven zeer gaarne. Men geeft hun alle mogelijke gelegenheden tot de voortteling aan de hand, en laat de beide sekſen gaarne bijeen. De kinderen gewennen aan het klimaat en worden bruikbaarder; ook wordt hunne gezondheid vaster, dan die hunner ouderen. Zoodra er een zeker getal van kinderen aanwezig is, worden dezelve tot den heiligen doop gezonden. Alsdan reizen geheele scharen 2 à 3 uren ver naar de kerk van de parochie, al naar gelang dezelve nabij of ver afgelegen is. Kleinen en grooten worden op deze wijze, volgens de gebruiken van de Roomsche kerk, gedoopt. Vooraf moeten zij echter in het Spaansch leeren bidden, en zich tot deze plegtigheid voorbereiden; niettegenstaande zij er naderhand niet meer aan denken: want zij moeten ook op zondagen, den halven dag arbeiden, ja, in zekere gevallen, den ganschen zondag. Op deze wijze, heb ik deze menschen, in grooten getalle, maar gekleed, zien afmarcheren. De vaders en moeders dragen hunne kleine kinderen van 1 tot 2 jaren derwaarts, en besteden daartoe gewoonlijk eenen

dag.

dag. Na hunne terugkomst moeten zij zich weêr ontkleeden en tot hunnen vorigen arbeid terugkeeren. Alle zaturdag-avonden hebben zij de vrijheid, om, na den afloop van het avondeten, eenige uren te danſen, 't geen op dezelfde wijze als te *Nieuw-Orleans*, maar naakt en volgens de reeds bekende komiſche muzijk, in zijn werk gaat, ongeveer in denzelfden trant als bij eenen beeren-dans. In de ſtad *Havana* heeft hetzelfde plaats, doch in geſloten tuinen en gekleed, waar men echter gelegenheid heeft zulks te kunnen zien.

Men heeft in deze zee-ſtad rijtuigen op twee wielen, of zoogenaamde *Kaleſchen* of *Cabriolets*, welke men met één paard of muildier rijdt. Groote Heeren uit alle ſtanden, rijken en gemeenen maken er gebruik van, om er toeren mede naar buiten te doen, zoo verre de rijdbare wegen zulks gedoogen. Bij ieder van dezelve is een rijder, die zich op den zadel plaatst, want niemand rijdt zelf. Van zulke huur-kaleſchen telt men omſtreeks 4000 in deze ſtad, doch verdeeld, wordende op ieder hoofd-plein van dezelve een zeker aantal gevonden. Komt nu iemand, hetzij vreemdeling of inboorling, hij neemt ſlechts plaats en zegt tegen den rijder, naar welke ſtraat of werwaarts hij hem rijden moet. Op deze wijze gaat het, dag en nacht, voornamelijk 's avonds de poort uit.

Voor het overige ontmoet men in deze ſtad Heeren van allerlei rang. Alle hebben *Cabriolets* van die ſoort. De voornamen bezitten er

6 a 10, van verſchillende waarde; maar alle worden ſlechts met één paard of met een muildier, beide gezadeld, beſpannen. Het tuig is met gespen voorzien en met masſief zilver gemonteerd. Het rijtuig zelf is fraai verſierd, en bij ſommigen zelfs verguld. De naven zijn met dik zilver gegarneerd, en de liverei-kleêren der bedienden met zilveren en gouden boordſels en franjes bezet. De koetſiers zijn van groote dikke zilveren ſporen voorzien, en ſchitteren van zilver. Kortom, hier heerscht, ook in de huizen, eene veel grootere pracht en weelde in deze beide metalen, dan in de grootſte ſteden van *Europa*, waarover ik mij zeer moest verwonderen. De kamer- en dienstmeisjes, alle zwarte, zijn even zoo kostbaar met gouden oorringen en groote armbanden verſierd. Men ziet wel, dat de inwoners niet verre van de goud- en zilver-mijnen verwijderd, en dat de produkten van groote waarde zijn: want koffij, ſuiker, katoen en tabak brengen ontzettende ſommen op.

Groote Heeren uit alle ſtanden, hoe rijk zij ook mogen wezen, mogen zich echter van geene andere dan eenſpannige rijtuigen bedienen. Ondertusſchen maken zij zooveel te meer ſtaatſie met hunne zwarte domestieken en ſchoone Cabriolets, die alle van goud en zilver ſchitteren. De Gouverneur en de Luitenant-Generaal hebben bij uitſluiting het regt of voorregt, om tweeſpannig te mogen rijden. Zij onderſcheiden zich daardoor als leden van de regering. Ondertusſchen worden zij door ande-

dere rijke Heeren in pracht verre overtroffen. Ik ftond dikwijls over deze ftaatfie, hoedanige men in geene hoofdftad van *Europa* ziet, verbaasd. Ook hebben de inwoners hier zeer veel op met gegallonneerde kleederen van fijn laken of zijde, met breede gouden en zilveren boordfels bezet. Ook in dit vak is de weelde zeer groot. De militaire Officieren overtreffen hierin de Europefche. De Luitenants hebben epauletten zoo fchoon, als in *Frankrijk* een overfte.

Binnen lands worden meestendeels paarden tot het rijden gebruikt, doordien men te voet niet overal kan komen en nog minder met een rijtuig: want overal ontmoet men moerasfen, dwaalwegen en rivieren zonder bruggen. Ook de koffij, fuiker en tabak komen, grootendeels, op rijpaarden geladen, in de ftad. Hoe voordeelig en vruchtbaar in allen deele ook de bodem in dit land is, overal ziet men de ellendigfte wegen, nergens orde; zoo dat men duidelijk kan ontdekken, dat de Spanjaarden traag zijn en het hun alleen maar om het hebben te doen is. Of iets nuttig of fchadelijk zij, zij vragen er niet na. Ook in deze hoofdftad is de bouworde der huizen niet fchoon. Met uitzondering van de huizen der grooten, zijn alle de overige laag. In zeer vele ziet men in het woonvertrek reeds het dak. De kamers zijn van boven niet eens door eenen zolder gedekt. Nergens in de geheele ftad, en nog minder op het land, ziet men glazen-

ven-

venfterramen. In een eenig voornaam huis heb ik, op de bovenfte verdieping, eenige venfters van dien aard voor eene kamer gezien. Overigens heb ik er geene opgemerkt, en dus ook geene kagchels; aangezien men hier in den winter van geene vorst weet; en, daar het luchtgeftel niet verandert, heeft men er ook geene noodig. —

Bosfchen, boomen, enz. alles is in den zomer en in den winter even groen, en zelfs in het laatstgemelde jaargetijde nog wel zoo fchoon. De dagen zijn in den winter ook bijkans zoo lang als in den zomer, maar in laatstgemelden veel korter dan in *Europa:* want in het midden van den zomer, zoo als in Junij en Julij, was het 's avonds om 7 ure reeds nacht.

Tot koken wordt hier voornamelijk houtskool, die op het land gebrand wordt, gebruikt. Het vervoer naar de ftad komt minder hoog, dan dat van het hout; welk laatfte ondertusfchen ook tot zekere einden gebruikt wordt, offchoon het vervoeren zeer duur te ftaan komt.

In dit land groeit de beste tabak, welke wijd en zijd verzonden wordt. In de ftad *Havana* worden ongemeen veel cigaren vervaardigd. Ik heb vele honderde winkels gezien, waarin 3, 4, 6, 10 a 15 menfchen, alle Negers, werkten. In eene enkele zag ik flechts eenige weinige inwoners met die taak bezig. De fnuiftabak daarentegen is zoo goed niet. Zij verftaan de kunst niet om dien naar behooren te

doen

doen broeijen, (*beitzen*) offchoon de beste bladen hier groeijen. Dezelve is ook zeer duur en wordt bij de flesch, welke ongeveer een pond bevat, voor een' Piaster verkocht. De Dames rooken hier, even als de Heeren, cigaren. Dit is ook te *Pitsburg* in *Noord-Amerika* de mode. De Negers, mannen en vrouwen, rooken alle, zonder uitzondering.

Nu wil ik mijne lezers ook met de gefteldheid van dit belangrijk Eiland verder bekend maken. Gedurende den tijd, dien ik daar gefleten heb, onthielden zich onophoudelijk Mexikaanfche roofschepen in die wateren, welke alle de Spaanfche vaartuigen opvingen, zoodat zich geen fchip in open zee dorst laten zien. Zij nemen ze zelfs in de nabijheid van de kusten weg, in welke gevallen het dikwijls niet ontbreekt aan goeden buit. Daardoor ligt de Spaanfche handel thans geheel ter neêr. Ging de Zeerooverij hier niet zoo fterk, eene zeer groote menigte van Europefche goederen zoude van deze zeeftad naar *Mexico* en *Peru* kunnen verzonden worden, hetgeen ook wel de reden mag zijn, waarom tegenwoordig de handel in *Europa* van zoo weinig beteekenis is.

Deze Zuid-Amerikaanfche gewesten zijn zeer groot, en hebben ongemeen veel goederen van allerlei foort noodig. Er bevonden zich ontzettend vele Europefche goederen, welke derwaarts hadden behooren verzonden te zijn geweest. Men had daarmede, naar mijne gedachten, wel de halve wereld kunnen voorzien;

doch

doch men zeide mij: Indien de vaart veilig ware, zoude men deze in den tijd van ééne maand alleen naar *Mexico* kunnen flijten. Dit heb ik zelfs bij de Fransche koopvaardijschepen opgemerkt, welke ter dezer tijd aan kwamen en hunne goederen niet zoo goed als vroeger konden verkoopen. Als eens het zuidelijk gedeelte van *Amerika* bevrijd zal zijn van de Spaansche heerschappij, dan kan de handel zeker in allen deele weêr herleven, en men zou in dit land bijkans niet genoeg kunnen brengen. Ook, als eens de flavenhandel en het zielverkoopen een einde had genomen, zoude alles beter gaan. Hoe vele duizende ligte kleedingstukken van allerlei soort zouden er gebruikt worden. Men kan eens nagaan, hoevele millioenen alleen de Negers zouden gebruiken, wanneer zij in vrijheid gesteld waren. Dan konden zij iets voor zich zelve verdienen; daar tegenwoordig alles, wat zij verdienen in de handen van enkele partikulieren valt, welke zich met het goed en bloed van deze medelijdenswaardige schepselen verrijken, ja hen zelfs tot voorwerpen van hunnen moedwil vernederen. Als deze handel met menschen eens ophoudt, dan kan ook al het overige weêr beter worden. Men behoeft zich des niet te verwonderen, wanneer de Spanjaarden reeds, door hetgeen zij thans ondervinden, door eene hoogere leiding getuchtigd worden: want ieder partikulier is een zielverkooper, en woekert met de menschen als met het vee.

Gaat

Gaat een Heer of eene Dame uit, dan moet een ſlaaf mede, al heeft hij ook maar de allergeringſte kleinigheid te dragen. Een Blanke meent, dat het hem tot oneer zou verſtrekken, wanneer hij ſlechts een klein pakje naar de ſtad droeg. Men ziet niemand werken. De vrouwen doen in het geheel niets. Zij naaijen niet, zij breijen niet. Ook worden rokken, hemden, kouſen enz. noch gelapt noch geſtopt; de ſchoenen worden niet eens gelapt. Dit is mede het gebruik te *Nieuw-Orleans*. Iets bij den kleêremaker of ſchoenmaker te laten lappen, komt in het ganſche land en ook in vele ſtreken van *Noord-Amerika*, niemand in de gedachten. Daar houdt zich niemand mede op, en, zoo al, dan zoude het te veel kosten; men koopt het liever nieuw. Dit ſtrekt ten duidelijken bewijze, dat hier wel iets te verdienen valt. Eene Franſche vrouw, bij welke ik t'huis lag, werd door een aantal Negerinnen bediend. Met deze dreef zij, als de overigen, koophandel: gebeurde het, dat de eene of de andere zich in het minſte misgreep, dan ſloeg zij er op met eene lederen zweep. Eens werd een meisje van 12 jaren, wegens eenen onbeduidenden misſlag, zoodanig door deze vrouw geſlagen, dat zij er door gewond werd; waarop zij met brandewijn gewasſchen werd en haar zelfs de arm verbonden moest worden; waarvan ik zelf ooggetuige was. Ook heb ik gezien, hoe haar kleine dochtertje, een meisje van omtrent 10 jaren, eene volwasſene vrouw

met

met de zweep moest ſlaan. Haar geheele arm zwol op, zij moest het van dit kind verdragen en dorst er geen woord tegen ſpreken. Voorbeelden van dien aard, heb ik er vele gezien. Het ſneed mij door de ziel, eene volwasſene vrouw van een klein blank meisje zoo te zien behandelen, en alleen daarom, dewijl zij niet terſtond haar' zin wilde doen. Men kan zulks wel dwingelandij noemen! Door de Spaanſche ingezetenen worden zij nog erger behandeld. Dikwijls dacht ik bij mij zelven: De lieve God zal zulke gruweldaden wel niet langer kunnen gedoogen! Ik ben ook voor mij zelven overtuigd, dat het regt van vergelding aanſtaande is. Eens zag ik onverwacht een aantal negerſlaven, twee aan twee, ook bij drieën, alle naakt, met gedekte ſchamelheid, door een' Mulat geleid, naar het land brengen; hetgeen dagelijks, in meerderen of minderen getalle, voorvalt. Hij joeg ze als vee, met een' ſtok in de hand, naar eene plantaadje. Het waren alle jongelingen van 17, 18 tot 20 jaren, ſchoone welgevormde menſchen. Dit kwam mij aanvankelijk vreemd voor, meenende, dat het misdadigers waren. Ik vroeg: wat zulks beteekende? en kreeg tot antwoord: dat men op deze wijze de ſlaven op de plantaadjes bragt, dat het nieuw aangekochte waren, en dat het gebruik zulks zoo medebragt. Ik dacht bij mij zelven: hoe het mogelijk kon zijn, dat men op deze wereld aldus met menſchen kon handelen, dat men met dezelve zulk

eenen

eenen fchandelijken woeker kon drijven, als of het koeijen of zwijnen waren. Indien deze ongelukkige fchepfelen behoorlijk onderwezen werden, zij zouden tot geheel iets anders en beters gefchikt zijn. Op elken Zondag, zoo als ook op de werkdagen, brengen de boeren des ochtends groente van het land ter markt, als of er aan den Zondag in het geheel niets gelegen ware.

In deze ftad zijn wel drie vierde gedeelten Zwarten en Mulatten en een vierde Blanke inwoners. Men heeft hier geene kelders. Men moet, zoo als te *Nieuw-Orleans*, den wijn uit de winkels halen en warm drinken. Dit is mede het geval in de herbergen.

Men ontmoet hier buitengewoon vele Kloos-ter-geestelijken. Sommige gaan in zwart zijden, andere in fijne witte en nog andere in blaauwe kleederen, eene foort van tabbaards, in den Oosterfchen trant, als ook op velerlei andere wijzen gekleed, alle met groote ronde witte en zwarte hoeden; ook zijn er, die in pijen in de ftad omloopen en bedelen.

Over het algemeen zijn op dit eiland en in deze ftad velerlei foorten van menfchen, welke ook wel eens, zoo als in *Mexico*, op andere gedachten zouden kunnen komen. De onderdrukking van de zijde der Spanjaarden is overal zeer groot. Ook zijn hier ontelbaar vele burgerlijke, geestelijke en andere bedieningen, die onmogelijk meer van langen duur kunnen zijn. Het procederen is eene wezenlijke pest.

Weinige procesfen worden naar behooren gevoerd. Krijgt een Spaansch inwoner de gril in het hoofd, om een proces te ondernemen, (vermits zij doorgaans zeer traag zijn in het betalen,) zij leiden vreemdelingen en inboorlingen jaren achtereen, tot in het oneindige, bij den neus om.

Jonge bekwame lieden, die den koophandel kennen, en zich derwaarts willen begeven, moesten zich op het Engelsch en Spaansch toeleggen, ook het Fransch verftaan. De zoodanigen zouden in dit land door naarftigheid en goede bedrevenheid in den handel hun fortuin kunnen maken; desgelijks goede ambachtslieden, voornamelijk metfelaars, timmerlieden, enz. Het is ook geene kunst, de reiskosten goed te maken, en nog bovendien iets te verdienen. Bezit men flechts eenig vermogen, dan behoeft men alleen maar horologies, fchoone doeken van madras, effene en geborduurde mousfelines, percale's, zijden ftoffen enz. mede te nemen. Maar ten aanzien van de reis moet men het navolgende in het oog houden:

Vooreerst, moet men in den herfst, of in het laatst van Augustus op reis gaan, om daar in October of November aan te kunnen komen.

Ten tweede. Dáár zijnde, moet men wel op zijne hoede zijn, om niet terftond gebruik te maken van de in dit land groeijende vruchten. Men dient zich zoolang tegen de daar heerfchende koortfen te wapenen, tot dat men

aan

aan het klimaat gewend is, en ten dien einde eeniglijk warmen kost eten en geen' brandewijn drinken. Naar *Noord-Amerika* échter moet de reis in het voorjaar ondernomen worden, aangezien er alsdan minder gevaar is, om ziek te worden, doordien somtijds tegen den herfst de gele koorts begint te woeden. Deze koorts heerscht echter slechts in de zeeplaatsen. Buiten deze en in het binnenste van het land heeft men geen gevaar, vermits de lucht daar gezonder is. Ik ben in den gevaarlijksten tijd te *Havana* aangekomen; doch het schijnt, als of mijne zweren mij voor de aldaar heerschende koorts bewaard hebben.

Mijn reisgenoot daarentegen werd er door aangetast. Hij was er naauwelijks 10 dagen geweest, of hij werd ziek en eindigde zijn leven in vijf dagen. Hij had zich van het vroeg genot van vruchten niet kunnen spenen, daar hij de zoete vruchten ongemeen beminde.

Hier is het in het algemeen, in de maanden Junij en Julij en te *Nieuw-Orleans*, *Savanna* en *Charlestown*, in September om die reden, het gevaarlijkst. De stad *Havana* is vrij onrein, de straten zijn naauw, de hitte blijft tusschen de huizen besloten. De met slijk overdekte straten verpesten de lucht. De groote zonnehitte veroorzaakt op vele plaatsen (voornamelijk dáár, waar de straten niet geplaveid, en, uit hoofde van menigvuldige zware regenbuijen, ongemeen modderig zijn, zoodanig, dat men wegens de gedurig heên en weêr rij-

 den-

dende Cabriolets van het hoofd tot de voeten bemorst wordt.) eene ſterke uitdamping. Ook loopt men gevaar, om ongelukkig te worden, doordien de paardrijders zeer ſnel rijden en niet roepen. De Negers geven er ook niets om, of zij iemand omver of overrijden. Gebeurt er een ongeluk, men vraagt er niet eens na. Hier moet ieder voor zich zelven zorgen. Ik heb dit genoeg ondervonden. Er zijn groote paleizen, voor welke de ſtraten het meest beſlijkt zijn. Voor de zindelijkheid heeft men niets over, hoewel het niet aan rijkdom ontbreekt. De vermogenden bemoeijen er zich niet mede, of de ſtraten goed of ſlecht zijn, zij hebben goede en ſchoone paarden of muilezels. Men kan de onzuiverheid met die van de Turken vergelijken. Zorgde men ſlechts voor de zindelijkheid, de lucht zoude ook gezonder zijn: want op het land heeft men eene gezonde lucht. De Spaanſche inwoners zijn ook ongemeen eerzuchtig. Een boer, die vermogen genoeg bezit, om te kunnen rijden, voert den naam van *Cavalier*. Over het algemeen beminnen de boeren grootelijks den titel van Heer of *Cavalier*. De uitvoer van geld is op ſtraffe van confiscatie verboden. Vindt men bij eenen buitenlander meer dan de bepaalde ſom, dan moet hij dezelve niet alleen verliezen, maar wordt nog bovendien geſtraft. Dit is, gedurende mijn verblijf aldaar, eenen Franschman, toen dezelve naar *Europa* wilde terugkeeren, te beurt gevallen. Hoe gaarne men ook ziet,

dat

dat de Franſchen (wier aantal op het eiland *Cuba* en *Portorico* niet gering is) zich hier nederzetten, heerscht er echter tusſchen deze en de Spanjaarden een onbegrijpelijk groote nationale haat. De Franſchen gaan, wel is waar, verſtandiger te werk dan de Spanjaarden; maar laatstgemelde leggen hunnen haat al te duidelijk aan den dag.

De kleinſte munt van dit land bedraagt 9 kr. of $\frac{1}{16}$ piaster. Koperen munt ziet men er in 't geheel niet, maar alleen gouden en zilveren. Een vreemdeling van aanzien, die daar in een logement zijn verblijf neemt, heeft dagelijks $3\frac{1}{2}$ a 4 piasters noodig. De bediening is niet eens zoo goed als in *Europa.* Ik moest naar mijn gering doen dagelijks twee piasters verteren.

Hieruit kan men zien, dat hier, wel is waar, alles duur, maar ook, dat er geld en verdienſten in overvloed is. Een onbedreven metſelaar verdient dagelijks zijne 3 a 4 piasters; een ſteenhouwer, naar de mate van zijne bekwaamheid, nog meer; een goed ambachtsman is hier een man van aanzien en maakt zijne fortuin. Ik bezigtigde deze belangrijke ſtad hoe langer hoe naauwkeuriger. Dezelve is met eenen vasten muur van vierkante ſteenen omringd. Zij telt 150,000 inwoners, van welke ruim $\frac{3}{4}$ gedeelten zwarten zijn. Zij heeft ſlechts drie landpoorten. Ter zijde van de ſtad, geheel in de nabijheid, is mede eene niet onbelangrijke vesting op eenen heuvel aangelegd. Bij eene goede ver-

dediging zou deze bijkans onöverwinnelijk zijn. De menigvuldige kloosters, welke hier gevonden worden zijn alle tegen de uitwerking van bommen gewaarborgd en van groote vierkante ſteenen, als vestingwerken, opgebouwd. Dikwijls dacht ik bij mij zelven; hoe is het mogelijk, dat dit alles door zulk een traag en lui volk kon tot ſtand gebragt worden! Het moet of de vrucht zijn van grooten dwang, of het werk van ſlaven, of de voormalige inwoners moeten meerdere industrie bezeten hebben. De koophandel is in deze ſtad zeer belangrijk. Ik heb zekere artikelen, bij voorbeeld ſchoone doeken van madras n°. 7, 8 en 9 voor 2 a 3 piasters het ſtuk zien verkoopen. Vele goederen, welke vermoedelijk door Franſchen te *St. Gall* ingekocht en in dit kanton gefabriceerd waren, werden door dezelve derwaarts gebragt. De madras-doeken gebruiken zij daar tot hoofddoeken en hebben ze liever dan zijden. Men begrijpe eens! een doek, die misſchien een' gulden gekost had, zag men hier in 't klein weêr verkoopen tegen 5, 5½, a 7½ guldens. Het dozijn zou op die wijze op 24 a 30 daalders te ſtaan komen.

De Engelſchen voeren ook vele goederen aan en koopen en verruilen in *Amerika* en in de *West-Indien* oneindig vele waren. Geborduurde goederen, mousſelines, (gebrocheerde) gazen, percale's, ook goede ſchoone witte katoenen doeken en katoen van allerlei kleur worden hier menigvuldig getrokken. Men maakt hier

hier hemden van katoen, welke zeer duur betaald worden. Van dergelijke goederen weet men ook te *Nieuw-Orleans* en overal in *Amerika*, op verschillende wijzen, partij te trekken. Doordien in *West-Indie* en *Zuid-Amerika* niet het geringste gefabriceerd wordt, zoo kunnen dergelijke goederen met oneindig groot nut derwaarts vervoerd en verkocht worden. Er wordt geene enkele kous gefabriceerd — alles wordt er heêngevoerd, wat het ook wezen moge; en zoo heb ik opgemerkt, dat er nog vele andere artikelen zijn, waarmede een zeer voordeelige handel op dit land zou kunnen gedreven worden.

Hiertoe worden echter jonge, bekwame lieden van onderneming en vermogen vereischt. Ik dwaalde ondertusschen gedurig in deze groote stad om, zonder iets te vinden, 't geen mij voegde. Mij ontbrak ten dezen aanzien de hiertoe noodige Spaansche taal; maar ik was bovendien ook te oud, en, buiten dat alles, stond mij, bij alle mijne ondernemingen, mijn den lezer reeds bekend ongemak in den weg: want ik had er gedurig mede te kampen.

Dikwijls wandelde ik, wanneer de pijn mij zulks veroorloofde, in de stad rond, en zag eens, onder andere, eene compagnie Neger-Soldaten, (waarvan de Officiers mede Negers waren) in eene schoone blaauwe montering, met hunne veroverde zegeteekenen door de stad marcheren. Alle morgens zag ik de wachtparade, een bataillon sterk, met Negers ver-

 mengd,

mengd, met muzijk naar het plein van den Gouverneur marcheren. Een Luitenant van dezelve heeft meer zilver aan zijne epauletten, dan bij ons een overste.

Ik zag bijkans dagelijks *Gens d'armes* te paard binnen komen, welke zoowel zwarte als Spaansche struikroovers en moordenaars gevangen binnen bragten. Dergelijke spitsboeven zijn in dit land in menigte, en het is in dit opzigt 'er zeer onveilig te reizen.

Geheel onverwacht ontving ik eene aanstelling als bediende in eene Kanselarij, welke zeer voordeelig voor mij zoude geweest zijn, en mij wekelijks, buiten andere verdiensten, 7½ daalders opgebragt zoude hebben; daar ik echter het Spaansch niet kon spreken, maar er slechts een weinigje van verstond, was het mij niet mogelijk dezen post te bekleeden, hoe goed dezelve anders ook voor mij zou geweest zijn. Ik moest er dus van afzien, en, bij nader indenken, kwam mij dit ook beter voor, want mijn dienst bij menschen van dien stempel zoude zeker toch ook niet van langen duur geweest zijn.

Onder alle deze omstandigheden was mij de moed nog niet geheel ontzonken. Ik dacht dikwijls: ik ben op eene wonderbaarlijke wijze in dit land gekomen, en zal er ook wel op eene even wonderbaarlijke wijze weêr uitgeleid worden. Mijne kostvrouw was desgelijks zeer over mij bekommerd en wendde alle mogelijke pogingen aan, om mij iets te bezorgen; maar,

on-

ondanks alle aangewende moeite, was zulks niet mogelijk. Eindelijk zeide zij tegen mij, dat zij eenen Duitſchen heer kende, met name J. G., die zeer goedhartig was. Bij dezen zoude ik vermoedelijk wel eenen dienst kunnen bekomen. Ik volgde haren raad, ging terſtond derwaarts en diende mij aan. Deze Heer was echter onpasſelijk. Zijne bedienden zeiden mij, dat ik, na verloop van eenige dagen, eens weêr moest komen, en ik bleef niet in gebreke, op den bepaalden tijd te verſchijnen. Hij ontving mij uitnemend vriendelijk en beloofde mij, eens voor mij rond te zullen zien, zeggende, dat ik morgen maar weêr moest komen. Toen ik voor den derden keer bij hem kwam, merkte hij op, dat mijne omſtandigheden niet voordeelig waren, en zond mij op zijn kantoor tot zijnen boekhouder, den Heer HERMAN; mij te kennen gevende, dat ik maar met dezen moest ſpreken en hem alles verhalen, enz.

De Heer HERMAN was een jong Duitſcher, een menschlievend man. Ik opende hem mijn hart en gaf hem mijne omſtandigheden te kennen. Bij het verhaal mijner lotgevallen ſtortte hij tranen. Ik bad hem zeer dringend, mij toch gelegenheid te willen verſchaffen, om naar *Nieuw-York* te reizen. Hij was getroffen, gaf mij dadelijk eenige piasters, en zeide, dat hij voor mij zorgen zoude, ik moest na verloop van eenige dagen maar eens weêr komen.

Middelerwijl poogde hij mijn belang met den

grootstmogelijken ijver te behartigen. Met nog eenen anderen Duitſcher, die zich in hetzelfde huis bevond, bezorgde hij mij, in den tijd van twee dagen, 100 piasters, eene ſom door een tiental vrienden bijeengebragt. Op den beſtemden tijd bij hem komende, zeide hij, dat de zaken op eenen goeden voet ſtonden, dat ik met het eerſte ſchip naar *Nieuw-York* kon ſtevenen. Dit gebeurde dan ook binnen 8 dagen.

Met dit geld werd nu de waardin, de ſcheepskost en de vracht aan den ſchipper betaald. Bovendien ontving ik eene ſchoone wollen deken en eenen hoed tot een geſchenk, had tot op het oogenblik van mijn vertrek vrij teren en ontving laatſtelijk nog 24 piasters tot zakgeld. Voor dat alles had ik ſlechts aan eenen eenigen mijnen dank te betuigen; alle de overige milde gevers waren mij onbekend; ik had niemand van dezelve gezien, met uitzondering van eerstgemelden, die alleen 17 piasters had gezonden. Ik vond in dit huis eene zeer groote belangſtelling in mijn lot, werd nog 8 dagen lang op uitmuntend eten en drinken onthaald, en ontving op reis nog 10 pond koffij. Ik had mij over niets hoegenaamd te bekommeren, daar er in allen deele voor mij gezorgd werd.

De Franſche taal bragt mij in dezen geen gering voordeel aan, en wel met name bij mijne Franſche waardin. De Voorzienigheid leidde mij, gedurende deze belangrijke reis op eene zeer bijzondere wijze. Lieve lezers! hoe moest ik

ik verbaasd ſtaan, in een geheel vreemd land, waar men zulks het allerminst zou vermoeden, op zulk eene goedhartige en fatſoenlijke onderſteund te worden. Zulk een onthaal zou mij in mijn eigen Vaderland niet te beurt zijn gevallen. Het was een wezenlijk wonder.

Bij onze aankomst te *Havana* waren noch mijn vriend noch ik van geld voorzien. Ziek geworden zijnde, moest hij zich, wegens gebrek aan geld, in het hospitaal begeven; 't geen hem niets kostte en waar hij eene goede oppasſing genoot. Hij moest hier het tijdelijke met het eeuwige verwisſelen, ten gevolge van de hier heerſchende koortſen, die voor elken vreemdeling zeer gevaarlijk zijn.

Vóór mijn vertrek bezag ik onderwijl het merkwaardigſte van de ſtad. Dikwijls zag ik procesſiën, welke zich door bijzondere pracht en een veel grooter aantal ceremoniën, dan in *Europa*, onderſcheidden, zijnde telkens de toren van het klooster, werwaarts de trein ging, met teekens en vaandels van allerlei kleuren verſierd.

Eens zag ik 14 oorlogſchepen, het een na het ander, voor deze zeeſtad verſchijnen, zijnde alle fregatten en kotters, welke uit *Spanje* kwamen. Daags daar aan volgende zag ik er geen één meer, maar merkte op, dat zich nog vele andere uit deze zeehaven met dezelve moesten vereenigd hebben; vermits er daags te voren nog vele andere, en onder deze ook kaperſchepen, lagen, welke nu vertrokken waren.

ren. Vermoedelijk zal men daarmede eene geheime Expeditie naar *Mexico* gedaan hebben.

Kort daarop kwam hier een Fransch fregat van 44 ſtukken en 250 man equipagie binnen. Toen hadden mijne lezers eens moeten hooren, hoe ontzettend die kanonnen knalden! — Het werd door een Spaansch fregat begroet; waarop tegengroeten volgden, alles uit zwaar geſchut. Wekelijks komen hier Engelſche, Franſche, Nederlandſche, Hamburger, Bremer en Lubecker ſchepen, zoo als uit alle zeehavens van *Europa*, *Amerika*, enz. binnen; bij welke gelegenheden ik dikwijls hevig hoorde ſchieten. Er wordt veel noodeloos kruid wegens komplimenten verſchoten. In de Noord-Amerikaanſche zeeplaatſen is zulks het gebruik niet, zij weten beter partij te trekken van het buskruid.

In de keukens heerscht weinig zindelijkheid. In mijn verblijf was de keukenhaard digt aan de beste kamer; — geuren van zeer verſchillenden aard had men nevens elkander. — Een vreemdeling heeft aanvankelijk geene geringe moeite, om zich daaraan te gewennen. Maar wat zal hij doen? — Hij moet zich naar de omſtandigheden ſchikken. — De huishuur is hier zeer hoog. De vrouw van het huis, waar ik in den kost lag, moest van een gebouw, dat ſlechts ééne verdieping hoog is en ongeveer acht zoo goede als ſlechte vertrekken heeft, maandelijks 150 piasters, of omſtreeks 359 guldens, huur betalen.

len. Zoo is alles naar evenredigheid duur en bovendien de bouworde niet best.

Kortom de bouworde is hier overal, wegens gebrek aan kundigheden en handwerkslieden, uitermate ſlecht. Ten platten lande heb ik herbergen aangetroffen, die veeleer naar ſtallen geleken; waar men in de woonvertrekken, welke niet eens gedekt zijn, dadelijk het dak ziet. Had men hier eene verdraagzame regering, men zoude veel gelukkiger in zijne wenſchen en bedoelingen ſlagen; maar bij de eerſte ontmoeting wordt men terſtond gevraagd, of men al dan niet katholijk zij? Geeft men ten antwoord, dat men protestantsch is, dan ontdekt men terſtond eene zekere mate van afkeerigheid. —— De koffijplanten zijn boompjes, welke eerst na verloop van drie jaren vruchten dragen. Van ſuikerriet en katoenboomen daarentegen kan men binnen het jaar voordeel trekken. De ſuikerplanten in *Louiſiana* komen zoo ſpoedig niet aan en de ſuiker is niet zoo ſchoon.

Volgens het verhaal van Franſchen, welke zich op *St. Domingo* neêrgezet hadden, heerschte aldaar een onvergelijkelijke welſtand. Ieder bezat aldaar een goed vermogen, en dit kon even zeer het geval zijn op het eiland *Cuba;* maar daar ſtaan nog vele hinderpalen in den weg. Van een vaatje meel van 150 ponden betaalt men 8 piasters belasting en van andere artikelen naar evenredigheid, en evenwel kan men nog beſtaan. De zoodanigen, die goed brood willen

eten,

eten, moeten het ook duur genoeg betalen. De inwoners hebben zeer veel te lijden van de menigvuldige overdrevene belastingen, waarmede de Spaansche regering dit eiland beheerscht en drukt, en, doordien er zulk een zware impost op het meel gelegd is, zijn vele huisgezinnen genoodzaakt, om, in ſtede van brood, banaanvruchten te gebruiken; 't geen men echter door verſtandige maatregelen wel in onbruik zou kunnen brengen, doordien er gelegenheid en goede aarde genoeg voorhanden is, om, tot het bakken van brood, onderſcheidene ſoorten van granen te kunnen bouwen.

Voor het overige zou dit eiland t'avond of morgen ook het lot van *St. Domingo* te beurt kunnen vallen, alwaar de Negers zich eensklaps, door middel van eene omwenteling, lucht hebben verſchaft. Zij joegen de Franſchen alle zonder uitzondering weg. De zoodanigen, die er ſchielijk genoeg bij waren, konden hunne goederen en kontanten nog meênemen; maar de meesten moesten alles achterlaten en droegen er naauwelijks het leven af, gelijk een groot aantal er metter daad het leven bij verloor. Zij moesten zich in de grootſte haast verwijderen en de ſchepen nemen, zoo als zij waren, klein of groot, goed of ſlecht. Ieder moest zich met de vlugt redden, zoo goed hij kon. Dit lot was ook mijne kostvrouw te beurt gevallen. Behalve 't geen zij aan haar lijf droeg, had zij niets meê kunnen nemen, en thans mag zich geen Franschman meer op *St. Domingo* laten zien;

waar-

waarvan ik het navolgende ten bewijze kan aanvoeren. Vóór mijn vertrek liep te *Havana* een Fransch schip binnen, 't geen met passagiers en goederen uit *Frankrijk* was geladen geweest. In het voorbijzeilen van *St. Domingo* was het door de in die wateren kruisende zeeroovers (zijnde Negers) aangehouden en uitgeplunderd, zoo dat de passagiers alles, wat zij bezaten, hadden moeten overgeven; zijnde daarvan eeniglijk eene oude vrouw van 70 jaren, welke op haar koffer zat te schreijen, verschoond gebleven, welke het geheele geval op dezelfde plaats, waar ik in den kost lag, verhaald heeft. Het was eene geloofwaardige vrouw, welke zich tot het afleggen van een bezoek bij hare op dit eiland gevestigde familie op reis had begeven, en willens was bij dezelve te blijven. Ik heb zoowel hier als te *Nieuw-Orleans* dikwijls gehoord, dat de Franschen met leedwezen gedenken aan hunne voormalige bezittingen op *St. Domingo*, alwaar zij het zeer naar wensch hadden. Het moet aldaar ook in der daad een heerlijk leven geweest zijn. Men zegt, dat het eiland *Cuba*, ten aanzien van de goede orde en de voordeelen, welke het eiland oplevert, *St. Domingo* in geenen deele evenaart. Tegenwoordig echter zullen de Negers, naar alle waarschijnlijkheid, alle hunne goede inrigtingen wel verwoest hebben. Engelschen en Duitschers worden er alleen geduld, maar geene Franschen. CHRISTOPHE en PETHION hebben wezenlijk de regering in handen.

Laatst-

Laatstgemelde, een geboren Mulat, is, zegt men, een verstandig man.

Van hier schreef ik den 6den September aan eenige goede vrienden en nabestaanden in *Europa* en met name in *Zwitserland*. Ik gaf de brieven aan een' matroos van een Fransch schip. Deze kwamen telkens goed over. Dit is, gedurende deze mijne reis tweemaal het geval geweest. De vracht bedroeg weinig.

ZEVENTIENDE AFDEELING

Behelzende mijne reis ter zee van Havana naar Nieuw-York.

Op den 10den October 1817 vertrok ik van *Havana*. Voornoemde twee Duitsche Heeren lieten mijne geringe benoodigdheden, benevens mijn valies, aan boord brengen, voorzagen mij van alles en vergezelden mij bovendien nog aan boord, bewijzende mij alle mogelijke vriendschap, waarvoor ik hun mijne erkentenis betuigde. Op Zaturdag den 11den October, 's morgens ten 6 ure, verlieten wij dezen haven. Een half uur later werd er aan den oever, alwaar wij afvoeren een Neger, die zijnen meester vermoord had, opgehangen. Deze

ze regtspleging aanfchouwden wij van het dek. Hij werd door een talrijke escorte derwaarts geleid. Twee dagen vroeger werd een ander, om dezelfde reden, op gelijke wijze, geftraft, en vóór mijn vertrek was het doodvonnis van 6 anderen uitgefproken, 't geen naderhand op gelijke wijze voltrokken is.

De Heeren planters leven ter dier zake in geene geringe verlegenheid en gevaar; en zulks is ook niet te verwonderen. De oogen der Negers beginnen meer en meer open te gaan. Zij worden van dag tot dag wijzer en de mishandelingen, aan welke zij onophoudelijk zijn blootgefteld, brengen hen tot wanhoop. Het is echter, gelijk ik reeds vroeger heb aangemerkt, niet fraai op zulk eene wijze rijkdommen te vergaderen. Het is waar, wanneer een planter een klein vermogen bezit en gelukkig is met zijne flaven, dan heeft hij zijn oogmerk fpoedig bereikt; maar men kan ligt befeffen, hoeveel zegen op zulke fchatten rust. Ook is het geene kunst, om, op deze wijze, rijk te worden: want men koopt zulke fchepfelen voor eenen geringen prijs en men kan ze weêr verkoopen. Men heeft hun noch kleeding noch fchoenen noch koufen, enz. kortom men heeft hun niets te geven. Zij worden, zoolang zij leven, tot den arbeid aangefpoord en hebben bovendien flecht voedfel en geene bedden. Ik heb op vele plaatfen opgemerkt, dat deze ongelukkige fchepfelen als honden vóor de deuren moeten liggen, terwijl een ftuk hout hun tot een hoofd-

kusſen verſtrekt. Ik was deswegens dikwijls zeer gevoelig aangedaan. Komt iemand van het gezin, waartoe zij behooren, bij nacht iets in de gedachten, terſtond op den eerſten wenk moeten zij gereed zijn, en, om die reden, zelfs voor de kamerdeuren liggen.

Hoe oploopende en boos deze ſchepſelen ook op zich zelve zijn, zij zijn echter dienstvaardig jegens iedereen. Dit heb ik zeer dikwijls ondervonden. Zij hebben mij overal, waar ik geweest ben, alle mogelijke goede dienſten en beleefdheden bewezen. Zij zouden, hadden zij het ſlechts, alles met hunne evenmenſchen deelen.

Mijn reisgezelſchap beſtond uit de navolgende perſonen: twee Spaanſche huisgezinnen met kleine kinderen, vier volwasſene zwarte vrouwsperſonen, twee jonge Negers, een Amerikaan, die eenen ſchoonen voorraad van levensmiddelen, beſtaande uit allerlei lekkernijen, aan boord had laten brengen. Men at daarvan met ſmaak. Maar deze vreugd duurde niet lang. Alle moesten van tijd tot tijd naar boven en de ſpijzen weêr teruggeven. — Zoowel Blanken als Zwarten, alle werden zeeziek. Nu konden zij niets dan thee en hoenderſoep gebruiken. Dagelijks ſlagtte men hoenders. Ondertusſchen aten de kapitein, zijn reisgenoot en de ſtuurman zooveel zij wilden, en lachten de overigen wat uit. Wat mij betreft, ik ben nooit zeeziek geweest. Ik was altijd gezond en wel. Doch mijn gewoon den lezer bekend ongemak ver-

volg-

volgde mij overal. Voor het overige was ik zoo gezond als een visch. Deze zeeziekte is ondertusfchen voor een iegelijk zeer gezond. Zij duurt niet lang, en, is zij doorgeftaan, zoo bevindt men zich veel beter dan te voren. Zij zuivert de maag van alle onreinheid. Zeer zelden fterft iemand er aan. Wie ter zee wil reizen, behoorde vooraf middelen van zuivering te gebruiken. De ziekte is dan veel minder gevoelig en niet gevaarlijk. De eetlust wordt na zulk eene ziekte verdubbeld. Dit was ook het geval met mijn reisgezelfchap.

Een zwarte kok kookte en braadde dag en nacht naar de Spaanfche en Amerikaanfche manier. Men gebruikt op zeereizen Negers tot koks. Deze zijn zulks gewoon en daarop afgerigt; maar zij moeten toch ook, in dringende gevallen, matrozenwerk verrigten, dat zeer dikwijls gebeurt. Ik had mijne eigene provifie. Bovendien was de kok mij zeer genegen en gaf mij dikwijls iets goeds; waarvoor ik hem op brandewijn onthaalde, waarvan de Negers, gelijk bekend is, zeer veel houden. Ik heb reeds op mijne eerfte zeereis geleerd, hoe men met zulke koks moet omfpringen. Het was een Franschman van *St. Domingo*, met wien ik het zeer fpoedig eens was. Wie ter zee reist, (en dit raad ik elk) moet met de koks in goede verftandhouding leven en niet karig zijn met drinkgeld.

Aan boord van dit fchip, heb ik, ten aanzien van deze twee Spaanfche huisgezinnen,

de mishandeling omtrent flaven, op dezelfde wijze als te lande, ten toppunt zien drijven. Zij hadden eene vrouwsperfoon van omftreeks 20 jaren bij zich, die wel eigenzinnig was; maar meer uit domheid dan wel uit boosheid. Wegens weinig beteekenende misflagen, die wij bij onze dienstboden flechts met woorden ftraffen, werd zij ontkleed, gebonden, vastgemaakt en door eenen Neger-jongen van 17 jaren op den blooten rug zoodanig geflagen, dat er ftriemen als worften van 1½ duim hoog ten voorfchijn kwamen, terwijl hier en daar een flag op de armen viel. Dit ongelukkig fchepfel fchreeuwde erbarmelijk. Ik kon het bijna wegens fmart en medelijden niet uithouden, en ware ik niet de eenige Duitfcher aan boord geweest, ik weet niet, wat ik gedaan zou hebben. Mijn hart ftond er tegen op. Eene diefegge, die bij ons in *Europa* voor vele honderde guldens geftolen heeft, wordt verre weg zoo niet geftraft. Wegens niets beteekenende misflagen werd deze tuchtiging dikwijls herhaald en wel meer ten gevolge van eene kwade luim, dan met goede oogmerken. Stond dit arme fchepfel flechts niet op de begeerde plaats, dan regende het flagen. Deze Spanjaarden vlogen dikwijls, als boeven, met een' ftok in de hand, deze ongelukkige op het lijf, terwijl het hun om het even was, of zij haar op het hoofd of op den rug raakten. Zoodanige fchandelijke daden moest ik nu nog, tot mijn grievend leedwezen, aan boord aanfchouwen.

Te

Te *Havana* ontving ik onder andere ook eenen brief van aanbeveling van eenen Franſchen edelman, die twee plantaadjes op dit eiland had, aan den Heer Conſul, zijnen neef, te *Nieuw-York*. Eerstgemelde bezat voorheen ook eene ſchoone plantaadje op het eiland *St. Domingo*, maar moest zich in de toenmaals aldaar heerſchende omwenteling van daar begeven en kwam te regter tijd op het eiland *Cuba*, waar hij tegenwoordig weêr goed geplaatst, wel gezeten, en zeer rijk is. Deze brief van aanbeveling kwam mij te *Nieuw-York* wel te ſtade, zoo als mijne lezers te zijner tijd zullen vernemen.

Gedurende deze zeereis merkte ik op, dat zoowel de winden als de weêrsgeſteldheid in het zuiden kalmer zijn dan in het noorden. Nu kwamen wij in de nabijheid van *Philadelphia*, alwaar zich loodſen opdeden. De twee Spaanſche huisgezinnen brandden van verlangen, om derwaarts te komen, verlieten het ſchip en ſtapten, om de reis te verhaasten, in eene loodsboot. — Toen hunne ſlaven mede ontſcheept waren, heerschten er dadelijk meerdere rust en tevredenheid aan boord. Niemand onzer was over deze onreine en onhebbelijke huisgezinnen voldaan; zelfs de kapitein verblijdde zich over hunne verwijdering.

Nu waren wij niet ver meer van *Nieuw-York*. Wij hadden tot hiertoe hitte, warmte en vorst, alles in zeer korten tijd. Naauwelijks kwamen wij meer om de noord-, of

of wij werden door eenen hevigen kouden noordenwind verrast, die ons belette de haven binnen te loopen. Wij hadden vele dagen lang met dezen tegen-wind te worſtelen, eer wij de ſtad konden naderen. Wij ſtevenden langs de oevers heen, maar eensklaps werden wij zeer ver in zee teruggedreven, zoo dat wij eerst den volgenden dag de ſtad weder in het gezigt kregen. Eindelijk deden haven en vesting zich voor ons gezigt op, en wij kwamen gelukkig binnen.

ACHTTIENDE AFDEELING

Behelzende mijn verblijf te Nieuw-York, eenige merkwaardigheden, als mede mijn vertrek van daar naar Amſterdam.

Op den 2den November ſtevenden wij de haven van *Nieuw-York* binnen, en moesten 2 dagen quarantaine houden. De doctor kwam aan boord, om het ſchip te onderzoeken en bevond alles gezond. Wij konden toen dadelijk opzeilen naar de ſtad. Ik kwam aldaar op zondag 's avonds ten 4 ure aan. Reeds in de verte zag ik dezelve met vermaak. Hier zag het er geheel anders uit als te *Havana*. Alles is ſchooner en reiner. Ik ſchepte veel genoegen in het zien van de ſchoone vestingwerken en

van

van de groote en ruime zeehaven. — Na mijne aankomst zocht ik terſtond een nachtverblijf. Ik moest echter lang zoeken, eer ik er een vond. Eindelijk had ik het geluk er een te vinden bij eenen Duitſchen bakker. (Hier heb ik vele Duitſchers aangetroffen, die bijkans alle avonden hier kwamen, om een glas bier of brandewijn te drinken — alle geſchikte lieden.) Op zondagen mag men hier niet ſpelen. Dit is verboden en wordt naauwkeurig in het oog gehouden. Ik vroeg mijnen waard, hoeveel kostgeld ik hem wekelijks zoude moeten betalen? Antwoord: $3\frac{1}{2}$ daalders. Dit is de gewone prijs. Zoo hoog komt het ook te *Nieuw-Orleans*, te *Philadelphia* en te *Baltimore*. Het onthaal is in de herbergen wel goed, maar in de zeeſteden duur. —

'S Volgenden morgens na het ontbijt bezag ik de ſtad en bezocht onverwijld de Heeren, aan welke ik brieven van aanbeveling had ontvangen, met oogmerk, om te vernemen, of er ook hier of daar een dienst voor mij zou te bekomen zijn. Hier zijn ſchoone groote gebouwen van allerlei ſoort en heerscht eene groote levendigheid. Deze ſtad overtreft *Nieuw-Orleans* en *Havana* grootelijks. — Ik meende hier een goed heenkomen te vinden, maar ik rekende geheel buiten den waard. Toen ik deze Heeren bezocht, werd ik terſtond gevraagd, of ik het Engelsch kon ſpreken en ſchrijven? Ik antwoordde: neen! waarop men mij te kennen gaf, dat ik, offchoon ik deze taal ook verſtond,

 zeer

zeer veel moeite zoude hebben, om geplaatst te worden, aangezien hier reeds zeer vele jonge lieden waren, welke, met deze kennis uitgerust, evenwel niet geplaatst konden worden.

Het is de waarheid, als kantoorbediende moet men niet naar *Amerika* reizen, om dáár zijne fortuin te zoeken, voornamelijk, wanneer men het Engelsch niet verstaat en geene zeer goede vorderingen gemaakt heeft in de rekenkunst; in welk geval men er niets kan uitvoeren. Men heeft dáár, gelijk in *Europa*, overvloed van kantoorbedienden. De jonge lieden willen alle de negotie leeren, terwijl de geheele wereld reeds van kooplieden overladen is. Ieder schoenpoetser wil zijnen jongen tot eenen koopman vormen. Zeer zelden maakt een zeer geschikt jong mensch hier zijne fortuin. Van tijd tot tijd zullen evenwel de menschen wijzer worden en hunne zonen liever handwerken laten leeren en niet verder willen springen, dan hunne pols lang is, dat veel beter is. Wie daarentegen vermogen heeft en met goederen van verschillenden aard derwaarts reist, die aldaar aftrek hebben, doet goede zaken en kan weêr andere goederen mêe terugnemen. O hoe dikwijls heb ik gewenscht, dat ik het ambacht van een' timmerman, schrijnwerker of schoenmaker mogt geleerd hebben; ik zoude mij, waar ik wilde, hebben kunnen neêrzetten en hulp genoeg gevonden hebben. Wat nu te doen? Goede raad was duur. Zoude ik naar *Pensylvanie* gaan, om daar een' school-

ſchoolmeesters-post waartenemen (met welk inzigt, gedurende dezen zomer, vele derwaarts reisden, en waar men bovendien ſlechts in den winter iets kan verdienen), dit was ook onzeker. Ik moest toch tot het een of het ander beſluiten. In dit land is een goed handwerk of de kennis der landhuishoudkunde het beste.

Ik dwaalde dus in deze groote ſtad om, zonder te weten, wat ik beginnen zou. Middelerwijl kwamen er gedurig allerlei berigten uit *Philadelphia*, dat aldaar, in den loop van dezen zomer, Duitſche en Zwitſerſche landverhuizers, in grooten getalle, waren aangekomen. Naar men zeide, hadden laatstgemelde zelfs eigene rijtuigen bij zich, kochten zich dadelijk paarden en gingen naar het nieuw te ontginnen land op reis; zoo dat alleen in voornoemde ſtad meer dan 10,000 Duitſchers en Zwitſers zijn aangekomen, onder welke zich mede landverhuizers uit verſchillende andere gewesten van *Europa* bevonden. De arme huisgezinnen, en onder deze met name vele Zwitſers uit het canton *Arau*, welke dezen zomer, bij hunne aankomst, naar men verhaald, de vracht niet konden betalen, zijn alle naar *Pitsburg*, 100 uren dieper landwaarts in, vervoerd en aldaar voor 5 a 6 jaren, tegen 150 daalders het huisgezin, verkocht geworden, waarbij de leveranciers goede zaken deden, doordien de meesten hunner niet meer dan 50 daalders ten achteren waren. Alle deze menſchen gingen naar de onbewoonde ſtre-

 ken

ken van *Indie*. Eenige jaren vroeger kwam er een aantal in voornoemde ſtad, welke door de boeren in *Penſylvanie* voor de zeevracht gelost en behoorlijk van voedſel en dekſel voorzien werden; doch die, na eenige maanden lang behoorlijk onderhoud te hebben genoten, ontvlugtten en hunne weldoeners met ondank beloonden. Dit was ſchandelijk! Zij bedierven het ſpel voor anderen, 't geen niet had kunnen geſchieden, wanneer men in de Noord-Amerikaanſche ſtaten gebruik maakte van pasſen. Op deze wijze zijn de boeren in *Penſylvanie* dikwijls ſchandelijk bedrogen geworden, zoo dat zij in het jaar 1817 niemand meer wilden losſen. Dit was de reden, waarom zoovelen op zoo langen tijd verkocht en naar de binnen-landen opgevoerd werden. — In dit jaar ging het landverhuizen bij de Franſchen bijzonder ſterk, daar men mij te *Nieuw-York* verzekerd heeft, dat er over de 80,000 zielen uit *Frankrijk* naar het zuiden en noorden van *Amerika* vertrokken waren.

Te *Nieuw-York* vindt men menſchen van allerlei natiën, Duitſchers, Engelſchen, Franſchen, Pruisſen, Zwaben, Elzasſers, Zwarten en Mulatten, kortom, menſchen uit alle rangen en ſtanden. — De Negers zijn hier vrij en verdienen geld zoo als de Europeanen. De meesten zijn koetſiers en bedienden. Ook worden zij in magazijnen tot allerlei ſoort van werk gebruikt. De vrouwelijke ſekſe onder de Negers laat zich, op gelijke wijze, tot de waarne-

neming van allerlei bedieningen bezigen. 't Is een aardig schouwspel voor eenen vreemdeling, alle deze verschillende soorten van menschen, Blanken, Negers, Mulatten, enz. door elkander te zien wandelen. Het ontbreekt hier niet aan fraaije koetsen en cabriolets van allerlei soort, met zilver gemonteerd. De straten leveren een fraai gezigt op, voornamelijk de hoofdstraten, waarin vele magazijnen en winkels van koop- en handwerkslieden gevonden worden, welke alle van zeer groote met gouden letteren versierde borden voorzien zijn, zoowel het huis van den koopman als van den ambachtsman; kortom, huis aan huis in alle straten is met zulk een bord voorzien, zoo dat zulks bij helder weêr, wanneer de zon schijnt, een zeer schoon gezigt oplevert.

Hier is onder anderen een zeer schoon raadhuis met een ruim plein, hoedanig ik nog nergens zoo schoon gezien heb. Rondom dit plein staan eene menigte koetsen gereed, om elk en een iegelijk, wie hij ook zij, te brengen, waar hij verkiest te wezen. De stad is veel te groot en te wijdloopig en heeft veel te vele straten, om alles te voet aftedoen. De vreemde welgestelde reiziger, moet zich per as laten brengen, wil hij de afdoening zijner zaken bespoedigen. De inwoners zelve maken er gebruik van, wanneer zij zich van de eene straat naar de andere willen begeven. Kortom, hier is alles op den voet van iedere groote stad in *Europa* ingerigt. Men behoeft slechts in het rijtuig te stappen,

en

en in de ſtad rond te rijden, wáár en zoo als men verkiest. Ook zijn hier vele fraaije kerken en torens en wel van alle godsdienſtige gezindheden, met uitzondering van Joodſche, daar hier geene Joden zijn. Eenen enkelen heb ik hier gezien, anders nergens. Zij hebbén te weinig moeds om over zee te gaan, dewijl de zee niet van balken voorzien is.

Alle gezindheden genieten hier vrijheid van godsdienst. Hier zijn Gereformeerden, Luterſchen, Roomſchen uit alle gewesten van *Europa*, ook Pietisten, Baptisten; kortom, hier worden allerlei ſekten geduld. De Protestantſche godsdienst is echter in geheel *Noord-Amerika* de hoofd-godsdienst. Tot welke ſekte iemand ook behoore, niemand vindt eenige ſtorenis in de uitoefening van zijn bedrijf. Ondertusſchen heeft men met de ſektarisſen zooveel niet op. Volgens mijne opmerking, maken de Amerikanen veel werk van den godsdienst.

Deze ſtad is door twee groote bevaarbare wateren omringd, welke in hare nabijheid in zee uitſtroomen. Ter regter en linker zijde zijn twee groote lange landingsplaatſen, waar men oneindig vele groote en kleine ſchepen van allerlei ſoort, van den hoogſten tot den laagſten rang, ook kotters, fregatten, enz. ziet.

Stoomboten ziet men onophoudelijk heen en weêr varen. De menigvuldige masten en zeilen maken hier eene zonderlinge vertooning en hebben het voorkomen van een bosch. De zeehaven is in hare volle uitgeſtrektheid veel

lan-

langer dan 2 ure, ook zeer breed, zoo dat groote eskaders zich daarin kunnen verzamelen. Ook is dezelve veel beter gefchikt dan de haven van *Philadelphia* en *Baltimore*; zoo dat *Nieuw-York* voor de eerfte, de beste gelegene, de rijkfte zeeftad van *Amerika* moet gehouden worden. Van hier wordt koophandel gedreven op alle werelddeelen. Onophoudelijk varen fchepen bij menigte uit en in. De opbrengst van tollen en accijnfen, welke deze aan de Amerikaanfche ftaten betalen, is niet gering. Ten dezen aanzien heerscht er in allen deele fchoone orde.

Te dezer tijd ontving men berigt uit *Philadelphia*, dat aldaar drie fchepen, geladen met Europefche landverhuizers, waren aangekomen hebbende deze fchepen geen gering verlies aan manfchappen ondergaan. Meer dan de helft was geftorven en wel alle de kinderen. Er had eene kwaadaardige ziekte aan boord geheerscht, welke daaraan werd toegefchreven, dat velen hunner reeds te *Amfterdam* ziekelijk waren geweest. Bovendien duurde de reis al te lang, te weten 16 weken, en dikwijls hadden zij eenen zeer ongunftigen wind gehad, kortom, zij hadden met allerlei ellenden te worftelen gehad. Dit dient weder ten bewijze, dat men niet in den herfst met huisgezinnen naar *Noord-Amerika* op reis moet gaan. Van daar naar *Europa* gaat dit zeker beter, aangezien de winden op de terugreize gunftiger zijn.

Alle de fchepen, welke te *Philadelphia* aanko-

komen, moeten eene zeer langdurige quarantaine houden, 't geen in den verleden jare, toen ik te *Baltimore* aankwam, niet in gebruik was. Bij onze aankomst kon een iegelijk, die vracht betaald had, van boord gaan. Bij ons transport waren echter geene zieken. Het jaar 1817 was ondertusſchen ook voor *Amerika* een zeer ongelukkig jaar. Te *Nieuw-Orleans*, te *Charlestown* en te *Havana* woedde de gele koorts zoo hevig, dat er eene ontzettende menigte menſchen door in het graf werd geſleept. Dit gaf aanleiding tot de quarantaine in het Noorden.

Ook te *Nieuw-Tork* zijn in dit jaar vele ſchepen met pasſagiers uit alle ſtreken van *Europa* aangekomen, onder welke zich jongelingen bevonden, die, op een onguuſtig tijdſtip aankomende, niet geplaatst konden worden. Wie in den winter aankomt, treft het zoo goed niet, als in den zomer, vermits men in *Noord-Amerika* in het voorjaar niet kan geplaatst worden.

In het zuiden heeft het tegendeel plaats. Daar moet men in den winter komen. Onder anderen kwamen er twee gebroeders, zijnde rijglijfmakers, die geen' dienst konden bekomen. De een zocht daarop eene ſchoolmeesters-plaats, de ander beſloot metſelaar te worden. De navolgende ambachtslieden moeten dus in *Noord-* en *Zuid-Amerika* niet komen: ſpijkermakers, ſlotenmakers, rijglijfmakers en knoopenmakers. Alle deze artikelen

wor-

worden uit de fabrijken getrokken en pelterijen zijn weinig in gebruik. Een flotenmaker zou een groot kunstenaar moeten wezen, wilde hij in dit land een goed heênkomen vinden, ten zij hij besloot, om een fijn- of grofsmid te worden.

Alle overige handwerkslieden zijn goed, voornamelijk boeren, ook jonge lieden, die nog tot alles geschikt zijn. Naar deze zeestad nemen echter de scheeps-kapiteins niemand mede, die de vracht niet kan betalen. De wet veroorlooft zulks niet, vermits hier geene zielverkooperij plaats heeft. Ieder kapitein neemt hiermede overeenkomstig zijne maatregelen en neemt geene passagiers aan, die de vracht niet kunnen betalen. Ieder kan zich dus daarnaar rigten. Deden de kapiteins zulks, zij zouden bij de stadsregering geen regt vinden. Zij zouden hunne passagiers vrij moeten laten gaan, of hunne goederen aanspreken, en zoo is het in alle de overige zeesteden. Eeniglijk te *Philadelphia* en te *Baltimore* heerscht de gewoonte, dat men, met uitzigt op winst, zulke menschen meêneemt; hetgeen ik tot ieders narigt hier noodig oordeel bijtevoegen, enz.

De burger-militie, ongeveer 600 man sterk, heb ik met kavallerie, artillerie en infanterie in parade door de stad zien trekken. Het waren alle wel gekleede burgers, maar hunne muzijk was zeer slecht. Dezelve bestond uit eenige trompetters, omstreeks 6 pijpers, 10 tamboers en eene Turksche trom. Naar ik opmerk-

merkte heerscht in dit gebrek aan goede tamboers en veld-muzijkanten. Kwam hier een goed muzijk-gezelſchap van 24 à 30 perſonen, die alle de Turkſche muzijk fraai en wel uitvoerden, en van de noodige inſtrumenten voorzien waren, zij zouden zeker goed ontvangen worden en ongemeen veel geld kunnen verdienen: want zulks is hier iets zeldzaams. De inſtrumenten zijn ook ſchaars; men zoude zich daarvan een goed vertier kunnen beloven. Er zouden vele gekocht worden, en een of meer goede muzijk-meesters zouden hier veel geld kunnen verdienen. Toen ik op mijne reis te *Baltimore* aankwam, was de eerſte vraag: of er bij ons aan boord ook goede muzijkanten waren? Er kwam opzettelijk een ſchip met officiers van rang uit *Philadelphia* te *Baltimore*, om te vernemen, of er geene onder ons gezelſchap waren. Een goed aantal van dezelve zou dadelijk naar wensch geplaatst en zeer goed betaald zijn geworden; ja zelfs de zoodanigen, die met blaas-inſtrumenten hadden weten omtegaan, zouden vierdubbeld betaald zijn geworden.

Jaarlijks wordt in dit land twaalfmaal wapenſchouwing gehouden; waarbij ieder Amerikaan zich in de wapenen moet oefenen. Op vele plaatſen moeten de menſchen van tamelijk verre afſtanden bij elkander gebragt worden.

Eindelijk werd mijn wensch, om naar *Europa* terugtekeeren, vervuld. Men zeide mij, dat ik te oud, en dat er voor mij niets te beginnen

was;

was; dat mijn Italiaansch en Fransch mij hier weinig baatten; dat ik er in *Europa* meer mede zou kunnen uitvoeren; dat ik het Engelsch toch wel niet zou leeren; dat men mij liever de hand wilde bieden tot de terugreize, te meer, daar ik bij aanhoudendheid aan mijn ongemak fukkelde; dat mij zulks, bij mijne terugkomst in *Zwitferland*, welligt zou verlaten, enz. Binnen 2 dagen hadden 12 weldoeners, onder welke zich voornamelijk Zwitfers onderfcheidden, eene fom van 80 daalders, dus bijkans 200 guldens, bijeengebragt.

Hoe gewillig men ook aan ieder regtfchapen en werkzaam mensch brood verfchaft, zoo wilde het noodlot ten mijnen aanzien, dat ik weêr naar mijn Vaderland terug zoude keeren. — De vracht tot *Amfterdam* beliep 170 guldens en het overige met den fcheepskost was voor andere dingen beftemd.

Mijn verblijf in *Noord-* en *Zuid-Amerika* duurde, op den dag af, juist een jaar lang; geen dag langer en geen dag korter. Den 20 November 1816 kwam ik te *Baltimore*, en den 20 November 1817 ging ik te *Nieuw-Tork* weêr op reis naar mijn Vaderland, en de geheele reis, zoo als ik dezelve aan den lezer heb medegedeeld, zoude mij omftreeks 2000 guldens gekost hebben, had de Voorzienigheid mij niet op eene onbegrijpelijke en wonderdadige wijze zoovele goede vrienden bezorgd. Wanneer een vreemdeling deze reis voor eigen rekening ondernomen had, zou hij die beneden de 3 à

4000 guldens niet ten einde gebragt, en zeker zoovele waarnemingen en ervaringen niet opgedaan hebben. Het was in der daad zonderling, dat ik te fcheep van het eene wereld-deel tot het ander gevoerd werd! Had ik zulks voorzien, ik zoude van het begin tot het einde alle mijne lotgevallen en ontmoetingen naauwkeurig opgeteekend hebben; maar het denkbeeld, van ooit weêr naar mijn Vaderland terug te keeren, kwam mij niet in de gedachten, ja dit zoude mij ongeloofeiijk zijn voorgekomen.

NEGENTIENDE AFDEELING

Behelzende mijne reize van Nieuw-York naar Amfterdam.

Den 20 November, 's morgens ten 7 ure, ging ik aan boord van de brik *Ohio*, welke op dezelfde plaats lag, alwaar ik bij mijne komst van *Havana* aanlandde. Op deze reis had ik het zoo goed niet als op de voorgaande. De kapitein, met name CAMIN, was gierig, en daar mijne vracht bij voorbetaling te *Nieuw-York* voldaan was, liep zulks niet tot mijn voordeel uit. Ik raad uit dien hoofde elken reiziger, om vooraf met den kapitein eene overeenkomst te fluiten, en de eene helft van

van de vracht bij het vertrek en de andere bij de aankomst te betalen. Ook is het, kan iemand zulks gedaan krijgen, beter, bij den kapitein in den kost te gaan. Men heeft bij denzelven in de kajuit eene veel betere bediening. Het loopt wel hooger, maar toch niet in evenredigheid van den scheepskost, waarbij men het met den matrozen voor lief moet nemen. Blijft men op zich zelven, men heeft geenen anderen dan scheepskost, waaraan elk een zich niet gemakkelijk kan gewennen. Men gaat er al te onhebbelijk meê te werk. De matrozen nemen dat zoo naauwkeurig niet; zij zijn aan eene ongeregelde levenswijze gewoon. Het eten wordt in bakken opgedischt. Dikwijls heeft men niet eens vorken, en dan tast men toe met de handen. Ook komen de kapiteins somtijds met de matrozen overeen, dat laatstgemelde zelve voor hun ontbijt moeten zorgen. Zij bekomen daarvoor maandelijks eene toelage, en, in dat geval, krijgt de passagier niet eens een ontbijt, zoo hij er zich zelf niet van voorzien heeft. — De scheepskost bestaat uit pekelvleesch, meelkost, boonen, erwten en jenever. Het tabaksrooken is op zee zeer noodzakelijk. Het is voor de meeste reizigers een voorbehoedmiddel tegen de scheurbuik. Ik bleef echter van dat alles vrij. Ik had noch van deze, noch van zeeziekte, eenig het minste letsel. Ook moet men zich aan boord van een eigen bed voorzien, 't welk men zich in de zeeplaatsen, tegen eenen billijken prijs, kan aanschaffen.

 Geen

Geen kapitein bemoeit zich daarmede. Ik was zoo gelukkig, dat ik van eenen Zwitſer, die juist te dezer tijd van *Hamburg* hier aankwam, een bed ten geſchenk ontving. Ik behoefde voor niets te zorgen; alles werd mij, om zoo te ſpreken, in den droom gegeven.

Nu ging ik de vierde groote zeereis aan. Wij hadden gedurende dezelve met veel ſtorm te kampen; maar wij kwamen ſpoedig over. Den 19den December bevonden wij ons reeds bij *Douvres* en *Calais* in het kanaal tusſchen *Engeland* en *Frankrijk*. Hier kregen wij tegenwind, zoo dat wij eerst den 26ſten in *Texel* binnenkwamen. Had de brik beter gezeild, wij zouden van *Nieuw-York* tot aan deze Hollandſche kust 12 dagen tijds gewonnen hebben. Wij moesten 4 dagen quarantaine houden, doordien ook in *Holland* deze gewoonte voor de Amerikaanſche retour-ſchepen, ter zake van de gele koorts, in den winter, plaats grijpt.

De geheele reis was ongemakkelijk en koud. Wij hadden onophoudelijk of regen of ſneeuw. Dikwijls heeft men op zee de zonderlingſte weêrsgeſteldheid. Wanneer men het ſchoonſte wêer meent te hebben, komt er plotſeling regen en wind. Zoowel kapitein als matrozen werden in het kanaal geheel moedeloos. Wij hadden op verſchillende punten hevigen ſtorm en daarbij niet weinig gevaar. Wij konden nooit op ons gemak eten. Dikwijls raakten de bakken, wegens de al te groote beweging van het

het ſchip, omver, en door het geweldig ſtooten, vlogen wij dikwijls van den eenen hoek naar den anderen. Veeltijds woei het op deze reis zoodanig, dat men alleen de ſtormzeilen kon gebruiken, ja meermalen dreven wij voor 3 of 2, en op het laatst, ſlechts voor één zeil, daar men anders 15, 20 ja 30 bijzette. Ondertusſchen was ik ook in dit jaargetijde zeer gelukkig, want op deze reis leed ik volſtrekt niets, uitgezonderd, dat ik ſlecht voedſel had. Wij hadden ('t geen een zeer zeldzaam geval was) noch vrouw, noch kind aan boord: ons gezelſchap beſtond ſlechts uit 12 mansperſonen:

De Kapitein,
2 Stuurlieden,
Kok,
Koksmaat,
zes Matrozen,
mijne geringheid,

} te zamen 12 man,

alle volwasſene en gezonde perſonen. Deze vierde zeereis duurde, met de quarantaine-dagen in *Texel*, juist 40 dagen. Onderweg heb ik ook het verſchil van de lengte der dagen in *Noord-Amerika* en *Europa* waargenomen. Een goed zakuurwerk, vergeleken met dat van den Kapitein, van den eerſten Stuurman en van een' der matrozen, kwam mij daarbij wel te ſtade. Ik heb opgemerkt, dat er van daar tot *Europa* een verſchil beſtaat van 7 uren. Wanneer het dus te *Amſterdam* middag of 12 ure is, dan is het te *Nieuw-York* 5 ure in den morgenſtond. Ik heb dit, op de gezegde wijze, naauw-

naauwkeurig opgemerkt, en dit ſtemt ook met andere berekeningen juist overeen. Zoodra wij in het ruime ſop kwamen, hadden wij een verſchil van een $\frac{1}{4}$, en weldra van een $\frac{1}{2}$ uur. — Kapitein en Stuurman namen telkens tusſchen 11 en 12 ure hunne Sextanten, welke van verſcheidene glazen voorzien en als driehoeken gevormd zijn, en deden daarmede waarnemingen aan den zonne-cirkel, waarnaar zij altoos den tijd berekenen. Bij betrokkene lucht kon dit echter dikwijls niet geſchieden; maar zoodra de zon weêr ten voorſchijn kwam, werd de waarneming voortgezet. Vóór en na dien tijd valt er niets optemerken. Het moet naauwkeurig omſtreeks 12 ure geſchieden. Zij zien alsdan altijd den graad en de breedte, waar zij zijn, en zoodra deze waarneming gedaan is, ſtellen zij hunne uurwerken daarnaar. Ook wordt daarmede overeenkomſtig de koers van het ſchip berekend. Meenen zij in de nabijheid van land te zijn, dan werpen zij het lood. Bereikt dit den grond, dan is zulks een teeken, dat men het land nadert. Het varen is dan veel gevaarlijker dan in volle zee. Wij hadden op deze onze reis geen 5 dagen goed weêr. De matrozen hadden nooit tijd om hunne plunje te droogen. Zij waren als razend en verdienden hunne ſoldij ten volle. Geen ſterveling is er erger aan dan een matroos. Zij hebben bij dag noch nacht rust. Altijd is er werk in overvloed. Zij konden ſomtijds niet ſchielijk genoeg heên en weêr vliegen. Het ſchip rolde onder een aanhoudend verſchrikkelijk gedruisch

druisch en gebrul van de zee voorwaarts. Men zou gedacht hebben, dat het door de lucht vloog. Gelukkig, dat er op deze reize geen huisgezinnen met kinderen aan boord waren. Hoe zouden deze gejammerd hebben. Zij hadden het niet kunnen verduren.

Eindelijk ging ik op den 29ſten December van boord. Dienzelfden morgen viel er eene menigte ſneeuw op het dek, gelijk wij vooraf op deze reis vorst en koude in overvloed hadden doorgeſtaan. Ik dankte God voor de behoudene reis, en begaf mij terſtond van *Texel* naar het ſchoone dorp *de Helder*, waar ik 's avonds aankwam en vernachtte. Deze plaats gelijkt naar eene aardige ſtad, maar de ſtraten zijn niet zindelijk, wijl de grond te moerasſig is. In den ochtendſtond van den 30ſten December reisde ik met den postwagen, in gezelſchap van eenen Engelschman, naar *het Zand* en van daar met de trekſchuit naar *Alkmaar*; eene zeer aardige ſtad, alwaar ik 's avonds ten 7 ure aankwam. 's Volgenden morgens gingen wij weêr in de veerſchuit, maar kwamen, wegens mist en ijs, niet verder dan 3½ uur aan deze zijde van *Amſterdam*; wanneer het ons eindelijk gelukte, op den 1ſten Januarij in deze ſtad aantekomen.

TWINTIGSTE AFDEELING.

Bevattende mijne aankomst te Amſterdam, en mijne t'huisreis van dáár naar Zwitſerland.

Op den 1ſten Januarij 1818. kwam ik 's middags ten 12 ure te *Amſterdam* aan. Ik had op deze reize alle mogelijke ongemakken doorgeſtaan, en het was een wezenlijk wonder, dat mijne gezondheid hoegenaamd niet had geleden; — in tegendeel, ik gevoelde mij ſterker dan ooit. Mijne zweren verdwenen, ik had ook geen pijn meer. Lidteekenen heb ik er zekerlijk van overgehouden, en deze zullen ook wel overblijven, zoolang ik leef. Ik draag ze zelfs gaarne: want ik heb het aan deze te danken, dat ik met zulk eene vaste gezondheid naar mijn vaderland kon terugkeeren. Bij mijne aankomst waren mijne kleederen geheel verſleten en bedorven, en mijne papieren nat geworden; gelijk ik al het overige in eenen ſlechten toeſtand vond; zoo dat ik ginds alles voor eene kleinigheid moest verkoopen. Slechts van eenige weinige dingen kon ik nog eenig gebruik maken. Ik nam mijn intrek bij den waard, bij welken ik, vóór mijn vertrek naar

naar *Amerika* t'huis gelegen had. Deze verwonderde zich uitermate, dat hij mij weêr te *Amsterdam* zag, en scheen als onverzadelijk, bij het aanhooren van het verhaal mijner doorgestane moeijelijkheden en gevaren. Hier heb ik mij eens weêr ter dege verkwikt. Ik had ook verkwikking hoogst noodig. — In dit huis hoorde en vernam ik, hoe onzinnig en dom zoo velen hun land hadden verlaten. Ten gevolge van valsche geruchten, vermoedelijk door zielverkoopers uitgestrooid, liet eene menigte Landverhuizers zich bekoren, en zonder geld en andere noodwendigheden in de val lokken. Onder deze bevonden zich hoofdzakelijk velen uit het groothertogdom *Baden* en het koningrijk *Wurtemberg*, hoewel er ook velen uit *Zwitserland* onder liepen. Men dreef een' wezenlijken woeker met deze menschen, en die zich met dien woeker niet wilden inlaten, moesten op eene schandelijke wijze, als bedelaars, naar hun vaderland terugkeeren.

In het jaar 1816 zouden wij hetzelfde lot ondergaan hebben, hadden wij ons niet dadelijk bij den Zwitserschen Consul, den Heer VAN PLANTA, vervoegd. Velen moesten in deze stad, om den honger te stillen, dag en nacht aan de deuren zingen en muzijk maken, ja zelfs dansen, tot dat zich zeer aanzienlijke familien over deze ongelukkigen ontfermden, en hun, ter voortzetting van de reis naar *Amerika*, de behulpzame hand boden. Langs dien weg ontstonden ziekten van allerlei aard, waarvan de navol-

gende voorbeelden ten bewijs kunnen verſtrekken. Vele kinderen verloren hunne ouders door den dood reeds in *Texel*, zoo dat wezenlijk meer dan 30 kinderen hier in het weeshuis opgevoed worden, die niets meer van hunne ouders weten. Het is zonderling, dat er geene landverhuizing plaats gehad heeft uit de kantons *St. Gall*, *Appenzell* en *Glarus*, waar men dezelve het eerst had kunnen vermoeden. — Ik moest mij, om verſchillende redenen, tot den 23ſten Januarij te *Amſterdam* ophouden, alwaar mij het noodige onderhoud verſchaft werd, en daar ik bovendien twee voorname beſchermers gevonden had, die mij tot de terugreis naar *Zwitſerland* de hulpvaardige hand boden. Ik zal deze menſchen eeuwig dankbaar blijven voor hunne goedheid, liefde en genegenheid. God zegene hen daarvoor!

Ik nam de vrijheid een bezoek afteleggen bij den Zwitſerſchen Conſul, den Heer VAN PLANTA. Aldaar werd ik, gelijk den eerſten keer, op de beste wijze ontvangen, ja deze Heer betuigde veel deel te nemen in het verhaal mijner lotgevallen en van het onthaal, dat aan de Landverhuizers ten deel was gevallen. Een even zoo vriendſchappelijk vaarwel viel mij te beurt, nadat ik de eer gehad had onderſcheidene keeren met zijne Excellentie te ſpreken, om een naauwkeurig verſlag te geven van al het gebeurde.

Den 22ſten Januarij werd mijn pas naar *Zwitſerland* onderteekend. In den ochtendſtond van den 23ſten ging ik op reis, en zette dezelve

van

van *Amſterdam* tot *Bazel*, bij gedurig afwisſelend weder, nu eens goed, dan weêr ſlecht, en wel in deze korte dagen, in mijn 55ſte jaar, te voet, in 18 dagen, zonder eenen eenigen keer rustdag te houden, voort, alwaar ik den 10den Februarij, des avonds ten 6 ure, aankwam, en mij van ganſcher harte verblijdde, dat ik mij, en wel in volmaakte gezondheid, ('t welk een wonder boven wonder was) weêr in mijn vaderland bevond, na zooveel gewerkt en zooveel moeite te hebben ondergaan.

De navolgende plaatſen en ſteden ben ik tot aan *Bazel* toe doorgetrokken.

Den 23ſten Januarij kwam ik 'savonds te *Utrecht*.
— 24ſten —— ging ik *Tiel* en *Nijmegen* voorbij.
— 25ſten —— *Cleef* en *Goch*.
— 26ſten —— *Gelder* en *Crefeld*.
— 27ſten —— *Neiz*.
— 28ſten —— *Keulen*.
— 29ſten —— *Bonn*.
— 30ſten —— *Weiszthurn*.
— 31ſten —— *Coblentz* en *Salzig*.
— 1ſten Februarij *Rheinfels*, *Opperwezel* en *Bacherach*.
— 2den —— *Bingen*, *Mentz* en *Oppenheim*.
— 3den —— *Worms* en *Mannheim*.
— 4den —— *Heggenheim*.
— 5den —— *Karlsruhe*.
— 6den —— *Raſtad*.
— 7den —— *Offenburg*.

Den

Den 8sten Februarij *Hegglingen.*
— 9den ——— *Freiburg* en *Grozingen.*
— 10den ——— kwam ik te *Bazel* aan.

Bij mijne t'huiskomst genoot ik eene volmaakt goede gezondheid, zoodat ik vast geloof, dat ik tot reizen geboren ben.

EEN-EN-TWINTIGSTE AFDEELING

Behelzende in het algemeen mijne bedenkingen aangaande het Landverhuizen, en dus waarschuwingen en lessen voor en tegen hetzelve.

Het Landverhuizen naar de Noord-Amerikaansche Staten, is en blijft in allen gevalle een waagstuk, en zelden wordt hetzelve ondernomen, dan door menschen, die in hun vaderland geen onderhoud meer kunnen vinden, en reeds eenigen tijd in nood en gebrek geleefd hebben, of door dezulken, die met bijzondere oogmerken derwaarts moeten vertrekken; in welk geval dezelve niet veel kunnen verliezen, maar wel winnen.

Land-

Landbouw is zekerlijk het beste, wat een Landverhuizer in genoemde ſtaten bij der hand kan vatten, doordien een morgen lands van ongeveer 40,000 voet, ſlechts 2 Spaanſche daalders of ten naasten bij 71 Zwitſerſche batſen kost. Maar met hoevele zwarigheden heeft een gezin, dat den grond bebouwbaar wil maken, te kampen, wanneer het op zich zelve ſtaat, en zich ten dien einde met niemand verbonden heeft. Brengt hetzelve het noodwendige niet meê, dan heeft het gebrek aan alles. Eene enkele bijl kost 7 a 7½ guldens en zoo is al het overig gereedſchap naar evenredigheid duur. Tot het ontginnen van den grond, welke meestal met digte bosſchen bedekt is, wordt veel gevorderd. De bosſchen worden zekerlijk op vele plaatſen in brand geſtoken, om het werk te beſpoedigen, maar dit kost evenwel veel moeite.

Van levensmiddelen moet men ten minſte voor een jaar voorzien zijn, tot dat men eigen gewas heeft. Is de plaats, waar men zich neêrgezet heeft, ver van eene zeeſtad, of eenige andere plaats verwijderd, hoe ellendig is men er dan in allen deele aan toe; hoe lang houdt het aan, eer het bouwen van eene geſchikte woning voltrokken is: want timmerlieden en metſelaars zijn niet altijd in de nabijheid. Men moet dus eene ſlechte hut opſlaan. Men moet zelf handen aan het werk ſlaan, en zulks in de eenzaamheid, alwaar het leven een iegelijk ten hoogſte moeijelijk, ongemakkelijk en verdrietig

moet

moet voorkomen. Het is zeker waar, de bodem is vruchtbaar en tot alles geſchikt, en, heeft men zijne zaken in orde, dan heeft men genoeg, om van te leven; maar, dan leeft men ook van de maatſchappij verwijderd. Wordt een huisgezin door deze of gene ongeſteldheid overvallen, het weet zich niet te redden; het moet zich aan de natuur en zijn lot overgeven en dikwijls moet iemand bij den angst en bekommering der overigen ellendig ſterven. Wel is waar, wanneer een Landverhuizer met vrouw en kinderen en eenige goede vrienden zulk eene plaats uitkiest, heeft de zaak een beter aanzien; dewijl toch de mensch, hoe klein ook het gezelſchap is, bij hetwelk hij verkeert, aan het gezellig leven gewoon is, en de zoodanigen elkander de behulpzame hand kunnen bieden. Hunne hutten, welke aanvankelijk ſlecht zijn en ſchielijk opgeſlagen worden, dienen hun ten minſte tot eene verblijfplaats. Ik heb aan de rivier de *Ohio* meerdere van dezelve verlaten gezien, daar men dadelijk gebruik van had kunnen maken.

De landſtreek van *Pitsburg* is niet voordeelig. Dezelve is ſteen- en bergachtig, niettegenſtaande dezelve hier en daar wegens de nabijheid van de ſtad van boeren bewoond wordt; maar de grond is lang zoo goed niet als in de landſtreek van *Nieuw-Vevay* aan de *Ohio.* Dáár eerst kan men zich op de wijnteelt toeleggen. Maar aan de *Wabasch*, aan de *Misſiſippi* en aan de *Misſouri* is het nog veel beter,

al-

alwaar men met groot voordeel wijn en alle andere foorten van gewasfen kan kweeken. Katoen, hennep, vlas groeit hier naar wensch. Men heeft hier het gefchiktfte middelpunt tot allerlei foort van volkplanting. Men zoude hier fabrijken van allerlei aard kunnen oprigten. Die landftreken zijn daartoe volmaakt gefchikt. In dit ontzettend groot werelddeel zijn te water en te lande alle mogelijke voordeelen te behalen.

Maar hiertoe worden gefchikte ondernemers vereischt, die met een aanzienlijk vermogen de hand kunnen leenen tot het in ftand brengen van eene volkplanting van eenige honderde huisgezinnen. Hoe grooter het aantal van deelnemers zoude zijn, hoe beter het ontwerp zoude gelukken, en men zoude vele duizende huisgezinnen, met het grootfte en beste voordeel, derwaarts kunnen verplaatfen. Tot zulk een gezelfchap zou echter van alles vereischt worden; hiertoe zouden zich allerlei handwerkslieden, voornamelijk timmerlieden en fabrijkanten van allerlei foort moeten vereenigen, onder welke met name de lijnwaad-fabrijkanten geenszins van het minfte belang zouden zijn. Over het geheel zoude men daar kunnen doen en ondernemen, 't geen men verkoos. Doctoren, apothekers, geestelijken, fchoolmeesters, enz. behoorden ook niet vergeten te worden, gelijk deze huisgezinnen, zooveel mogelijk van gelijke taal en zeden, aanvankelijk van al het noodige behoorden voorzien te

wor-

worden. De Amerikaanfche regering zoude in dat geval gaarne de dienst- en hulpvaardige hand te willen bieden, en, op deze wijze, zouden arme huisgezinnen een goed vermogen kunnen bijeenbrengen. Wanneer zulk een ontwerp op deze wijze niet tot ftand gebragt kan worden, dan is het doel op geenerlei wijze te bereiken. Fabrijken in katoen, lijnwaad, en wollen goederen zoude men gemakkelijk kunnen oprigten, doordien men de grondftoffen met weinig moeite kan bouwen en zich van levensmiddelen in overvloed voorzien. Men heeft flechts naarftige en werkzame menfchen noodig.

In dit land is het voor het overige even zoo noodzakelijk, als in *Europa* handel en wandel op eenen vasten voet te brengen. Zoodra *Peru* en *Mexico*, gelijk het zich laat aanzien, door de Zuid-Amerikanen bevrijd en veroverd zullen zijn, wordt de fcheepvaart derwaarts vrij, en kan men dezelve uit *Noord-Amerika* gemakkelijk ondernemen, doordien de rivieren in deze landftreek met de golf van *Mexico* in verband ftaan. Men zoude dus eenen zeer uitgebreiden handel in allen deele naar wensch tot ftand kunnen brengen. Het gaat dus zeker, dat het verhuizen van enkele huisgezinnen geenszins nuttig, maar fchadelijk moet wezen, in gevalle zulks niet in het groot onder den bijftand van rijke partikulieren, geruggefteund door actien en in vereeniging kan gefchieden. Ik raad dus elk huisgezin om t'huis te blijven en aan zulke onder-

ne-

nemingen niet te denken. Dit is veel beter, dan zich aan zulk een groot gevaar bloot te ſtellen, zijn weinigje geld op het ſpel te zetten, en in het einde een langdurig kluizenaarsleven te leiden. Zulk afzonderlijk landverhuizen is alleen voegzaam voor jonge geſchikte lieden, die vermogen bezitten, om zich met voordeel op den koophandel toeteleggen. De zoodanige moeten echter volſtrekt het Engelsch en Spaansch leeren. Met deze beide talen kan men overal in *Noord*- en *Zuid-Amerika* reizen en handel drijven, waarheên men wil. Men kan geene goederen bedenken, die daartoe niet dienſtig zijn. Velen hebben daarmede reeds groot fortuin gemaakt.

Een jong mensch gewent zich van langzamerhand aan alles en verkrijgt weldra de vereischte kundigheden. In *Noord-Amerika* kan men bovendien met goederen reizen, werwaarts men verkiest. Men heeft niet eens eenen pas noodig. Zoodra men het grondgebied der zeeplaatſen achter den rug en de accijnſen betaald heeft, kan men met koopwaren door alle de Staten van het land reizen, zonder gevraagd te worden, wat men bij zich heeft. Ook kan men in de binnenlanden de goederen wel de helft duurder verkoopen. Ondertusſchen raad ik een ieder, om den Amerikanen niets op krediet te geven, maar, volgens het plaatshebbend gebruik, alles tegen comptante betaling: want, als een Amerikaan bankroet maakt, laat hij zich 52 dagen lang in de gevangenis zetten,

en, is deze tijd voorbij, dan is hij van alles vrij, al had hij ook eene ſchuld gemaakt van 100 tot 200,000 guldens. Op deze wijze is reeds menig Europeaansch koopman ongelukkig geworden. Om zulks tegen te gaan moesten de Zwitſers, zoowel in de zeeſteden als in de binnenlanden eigene etablisſementen oprigten. Deze zouden in velerlei ſoorten van ligte katoenen van groot nut kunnen zijn; aangezien jonge ervarene lieden de verkochte goederen zelve zouden kunnen bezorgen.

In dit land is veel meer tot ſtand te brengen, dan men wel denkt en gelooft; maar men moet er zelf bij wezen, en zulks kan alleen door etablisſementen en reizen derwaarts bewerkſtelligd worden. Op deze wijze vergist men zich niet. Dergelijke etablisſementen zijn ginds reeds door vele Europeanen opgerigt, en zij doen aldaar goede zaken; zeer vele ondernemingen derwaarts zouden even zeer met eenen gunſtigen uitſlag bekroond worden.

Wijders, herhaal ik nog eens, zijn hier te lande, zoowel in het noorden als in het zuiden, allerlei handwerkslieden, voornamelijk ook bakkers en banketbakkers, bruikbaar. De niet bruikbare heb ik vroeger reeds aangeduid. — Jonge lieden, die hun ambacht wel verſtaan, zijn hier in aanzien en doen veel betere zaken dan in *Europa*. Dit kan niet misſen. Ik raad dezelve, wanneer zij iets meer dan het noodige reisgeld bezitten, om van de reeds vroeger aangeduide koopwaren, als mede het

ver-

vereischte gereedſchap en een dubbeld ſtel kleederen meê te nemen. Zij kunnen daarmede de vracht inkorten, ja zelfs uitwinnen. Iemand van dien ſtempel wordt eerlang zijn eigen meester, en men is zeer genegen, om aan een jong geſchikt mensch de hulpvaardige hand te bieden. Ik kan met waarheid verzekeren, dat ik menſchen heb leeren kennen, die, bij hunne aankomst, niets bezaten, welke aldaar een groot vermogen verzamelden en zoo vergenoegd leven, als de rijkſte kooplieden.

Het is zonderling, dat ik deze reis moest doen, zonder er eenig bepaald voordeel van te trekken. Ik meen daarvan echter de redenen duidelijk genoeg te hebben aangetoond. Mijn, den lezer te over bekend, ongemak dreef mij naar mijn Vaderland terug. Ook zoude ik als man van jaren, wegens mangel aan de noodige taalkennis, op mij zelven ſtaande, in vele opzigten weinig hebben kunnen uitvoeren; zoo dat ik van harte wensch, dat andere en jongere perſonen betere voordeelen uit mijne geſchiedenis mogen trekken. Het zal mij zooveel te eerder tot blijdſchap verſtrekken, wanneer deze mijne reize, het zij dan in groote of kleine ondernemingen, tot nut en zegen moge gedijen. Wenscht iemand bovendien nadere en meer uitvoerige toelichting omtrent het een of ander door mij beweerde, hij kan zich met vrachtvrije brieven tot den ſchrijver zelven wenden.

Ik hoop en wensch, dat ieder lezer deze

reize met welwillendheid en genegenheid moge ontvangen.

Ten befluite voeg ik hier nog bij een ontwerp tot eene onderneming op *Amerika*, hetwelk voornamelijk verdient onderzocht en in overweging genomen te worden. Hetzelve zoude aanleiding kunnen geven tot het openen van eenen aanzienlijken handel, en gelegenheid aan de hand geven, om vele voordeelen voor *Zwitferland* te bezorgen; doordien uit de verfchillende aldaar aangeduide plaatfen velerlei wederkeerige voordeelige verbindtenisfen en ondernemingen, op de best mogelijke wijze, ontworpen, en nog deze en gene inrigtingen tot ftand gebragt zouden kunnen worden.

Men zoude op *Amerika* en de Staten van dit land eenen niet geringen handel kunnen bevorderen, en tevens verfchillende Etablisfementen voor koophandel en fabrijken kunnen oprigten. Doch dit zoude het best op de plaats zelve kunnen ondernomen worden, en wel om deze reden:

Vooreerst, is *Amerika* van *Zwitferland*, gelijk van meer andere landen, te ver verwijderd, om er met voordeel handel op te kunnen drijven, en is zulks aan veel gevaar onderworpen

Ten tweede, is het een waagftuk aan de Amerikaanfche kantoren goederen te zenden, daar in dat land eene wet beftaat, welke het Amerikaansch

kaansch krediet veel nadeel toebrengt; om er eene kleinigheid heen te zenden, is der moeite niet waardig. Levert men daarentegen groote partijen, dan kan men kantoren aantreffen, die van een groot krediet misbruik maken, en hetzelve tot hun voordeel bezigen. Wanneer namelijk een kantoor eene aanmerkelijke som schuldig is en de betaling, al bedroeg dezelve ook 100 à 200,000 guldens, weigert, dan moet de schuldenaar zich, volgens de wet, aan eene gevangenzetting van 52 dagen onderwerpen. Is die tijd verloopen, dan is zulk een kapitaal gewonnen, en, op deze wijze, is zulk slag van kooplieden naderhand veel rijker dan te voren. Op zulke bedriegerijen zijn zij dikwijls met opzet uit, om zich een aanzienlijk vermogen te verschaffen; doch dan begeven zij zich doorgaans naar andere plaatsen, waar men hen niet kent, en waar zij tegen comptante betaling handel drijven; 't geen niet zelden met meerder of minder voordeel ondernomen wordt.

Deze wet is de grondslag van het wankrediet en de oorzaak, dat zoovele Europeanen, welke handel op deze gewesten dreven, zulke groote sommen verloren hebben. Ook kunnen zij, om deze wet te ontwijken, zich gemakkelijk van de eene plaats naar de andere begeven. Zij behoeven slechts eene andere landstreek optegeven, doordien men hier te lande zonder pas en zonder betaling van tol, heen en weêr kan reizen, zoo als men verkiest:

 want

want alleen aan de grenzen of in de zeefteden zijn tolplaatfen, en heeft men deze achter den rug, dan is men overal vrij.

Ten derde: om derhalve eenen voordeeligen handel in de Noord-Amerikaanfche Staten daarteftellen, zoude men op de navolgende wijze moeten te werk gaan: eene groote compagniefchap van kooplieden, die een aanzienlijk fonds bijeen konden brengen, zoude zich moeten vereenigen, en op elke hoofdplaats een etablisfement van eigene getrouwe en regtfchapene mannen oprigten, op welke men een volmaakt vertrouwen konde ftellen; in welk geval men, op deze wijze, ook verfchillende fabrijken van allerhande goederen, voornamelijk lijnwaden, katoenen en andere goederen op zulke punten zoude kunnen oprigten, 't geen aan de geheele zaak de beste houding zoude geven en tot nut en voordeel van zulk eene compagniefchap en anderen uitloopen.

Maar aan zulk eene compagniefchap zouden zich jonge, wel onderwezene, gefchikte en ondernemende lieden, die het Engelsch en Spaansch fpraken en fchreven, en tot reizen in de binnen-landen gefchikt waren, moeten toewijden. Op deze wijze zoude men in ftaat zijn, om, op eene hoogst voordeelige wijze, goederen naar *Amerika* te verzenden. Men zoude zich daarover moeten verwonderen. Men zoude tevens, tot nut en voordeel van de compagniefchap, fabrijken en volkplantingen kunnen aanleggen; dienende tevens tot bezorging

van

van vele armen, en ter begunstiging van zeer vele handwerkslieden, wevers en fabrijkanten van allerlei foort, aangezien aldaar zoovele jonge menfchen gelukkig zouden kunnen worden, hetwelk, bij de tegenwoordige uitzigten, in hun Vaderland niet meer zoo goed mogelijk is.

Ik breng derhalve overeenkomstig mijne geringe kundigheden, inzigt en ondervinding, het navolgend voorstel ter baan:

1. Moest men in een huis te *Philadelphia* of *Baltimore*, welke twee plaatfen de beste landings-plaatfen zijn, een depôt van goederen oprigten. Van dáár kunnen de goederen gemakkelijk naar de binnenlanden verzonden worden, en zijn zij tegen veel hoogere prijzen te verkoopen, dan in de zeesteden.
2. Een dergelijk te *Pitsburg*, zijnde deze stad eene hoofdplaats en gevende aanleiding tot velerlei ondernemingen. Van daar kan men met allerlei goederen zeer gemakkelijk te fcheep naar de binnenlanden gaan.
3. *Gallipolis* is daartoe mede eene voordeelige plaats. Men zoude van daar, zoowel aan de eene als aan de andere zijde, naar wensch handel kunnen drijven op de binnenlanden, en, ten dien einde, gebruik kunnen maken van allerlei foort van goederen.
4. *Senfanetta* is mede eene fchoone plaats,

alwaar een depôt van bijzonder nut zoude wezen.

5. *Nieuw-Vevay* desgelijks.

6. Aan de *Wabasch* en in deze landſtreek moest men eene volkplanting aanleggen en fabrijken van lijnwaad, katoen, tabak, enz. oprigten.

In deze beide laatſte plaatſen zoude men in allen deele naar wensch ſlagen. Zij liggen in het midden van het land. Men zoude er verbaasd veel kunnen uitvoeren, ja zelfs met voordeel fabrijken van allerlei aard kunnen oprigten. Grondſtof voor iedere ſoort van fabrijk groeit en komt aldaar in overvloed; levensmiddelen desgelijks. Niets ontbreekt er dus dan de wil tot den arbeid. De rekening is ſpoedig gemaakt; waar de grond zoo laag in prijs is, waar dezelve alles geeft en het klimaat gezond is, daar moeten de verdienſten ook goed worden.

7. Is *Natſchet* wederom eene zeer geſchikte plaats tot een depôt en tot eenen voordeeligen handel.

8. Eindelijk *Nieuw-Orleans*. Dit is de hoofdzetel van alles. Van daar kan men met goederen van allerlei aard handel drijven op *Mexico*, *Peru* en op het geheel zuidelijk gedeelte, maar daartoe wordt volſtrekt de kennis der Spaanſche, Franſche en Engelſche talen gevor-

vorderd. Dit zoude de regte plaats zijn tot een hoofd-depôt van allerlei goederen. Van daar zoude men den handel het best kunnen uitbreiden, aangezien men van daar zoowel te water als te lande overal kan komen.

Fabrijken te *Nieuw-Vevay*, *Wabasch* en aan de *Misſouri* of in de omliggende ſtreken zouden, ten dien einde, bijzonder dienſtig zijn. Dezelve zouden elke onderneming begunſtigen en den ondernemers groote rijkdommen verſchaffen. Aldaar kon eene ſchoone West-Indiſche compagnie beſtaan. Dezelve zoude aldaar eenen zeer belangrijken tak van koophandel vinden. Zulk eene onderneming zoude zeer zeker met het beste gevolg bekroond worden. Het middelpunt is hier en alles wordt aan alle zijden door de ſcheepvaart begunſtigd. Om het ontwerp eener volkplanting tot ſtand te brengen, zoude men op de navolgende wijze te werk moeten gaan.

Men zoude in het voorjaar, wanneer transporten van goederen naar *Amerika* gaan, (waartoe goede en ſtevige ſchepen, en wel Amerikaanſche, als de geſchiktſte, gekozen worden, welke doorgaans in het voorjaar te *Amſterdam* en in de overige zeehavens van *Europa* verſchijnen, welk tijdſtip voor de vaart op *Amerika* het beste is;) telkens een aantal huisgezinnen kunnen overvoeren, en gelijktijdig zekere goederen tot het goedmaken van de

vracht; terwijl men van de victualie, ten behoeve der huisgezinnen, geene regten zoude behoeven te betalen. Dit kan, gelijk ik zelf gezien en ondervonden heb, op eene voordeelige wijze ingerigt worden. En gesteld ook, dat de regten van zekere goederen betaald moesten worden, men zoude zich zulks ook al kunnen getroosten. Bovendien zoude elk huisgezin voorzien moeten zijn van de noodige kleederen, enz. van het hoofd tot de voeten, gelijk mede van allerlei gereedschap, aangezien in *Amerika* alles meer dan de helft duurder is dan in *Europa*. Zelfs zijn sommige artikelen 3 à 4 maal zoo duur. *Amsterdam* zoude derhalve de beste plaats zijn, werwaarts men alles zonder groote kosten, langs den *Rijn*, zoude kunnen brengen.

Op deze wijze zoude men van jaar tot jaar, op eene zeer voordeelige wijze, een aantal behoeftige huisgezinnen naar *Amerika* kunnen overvoeren, welke aldaar hun bestaan zouden vinden, 't geen in *Zwitserland*, ter oorzake van de geringe verdiensten, niet mogelijk is. Men zoude in weinige jaren, deels door den koophandel, maar ook anderdeels door de verzorging van arme huisgezinnen, oneindig veel nut stichten.

Op deze wijze en door middel van een welgevestigde compagnieschap van kooplieden, zoude men (wanneer de goederen, deels tegen katoen, suiker, tabak, koffij enz. verruild, maar ook deels tegen comptante betaling omgezet werden) eenen

zeer

zeer voordeeligen handel met eene aardige en nuttige Zwitſerſche volkplanting, gemakkelijk en en zeker tot tot ſtand kunnen brengen, een handel dus die voor geheel *Zwitſerland* belangrijk zoude moeten worden, die van tijd tot tijd, ja eerlang, het lot der armen zoude verzachten, die vele gemeenten zoude ontlasten en tevens wederkeerig groot nut te weeg brengen; zoodat ik geenszins twijfel, of zulk eene vermogende compagnieſchap van kooplieden (wanneer dezelve op de gezegde wijze, het zij door actiën als anderzins, tot ſtand kwam) zoude daarbij niet alleen groote voordeelen behalen, maar ook bovendien eenen zeer grooten dienst aan de menschheid kunnen bewijzen. Binnen weinige jaren zoude de toeſtand, over het geheel genomen, verbeterd zijn, en bovendien zouden nog vele andere voordeelen verkregen kunnen worden; wanneer de regeringen zoodanige ondernemingen onderſteunden, waartoe de Amerikaanſche vooral geneigd is, en bijzondere gunstbewijzen verleenen wilden.

Jongelingen zouden alsdan in de noodige taal- en aardrijkskunde opgeleid worden, zoodat zulk eene onderneming, zonder veel moeite aantewenden, tot ſtand zoude komen, en in verband met de Etablisſementen in de binnenlanden, van *Philadelphia* tot *Nieuw-Orleans*, zeer zeker van groote beteekenis zoude worden.

De ſchepen, welke de goederen uit *Amerika* aanvoeren, zijn ſtevig. Men mag aldaar geene andere dan veilige tot de reis gebruiken. Het voor-

voorjaar is het gefchiktfte tijdftip voor de reis, zoodat men flechts den regten tijd heeft te baat te nemen.

Alle artikelen van weelde, gelijk ook andere waren, zijn naar *Amerika* goed. Lijnwaad wordt voornamelijk getrokken, gelijk allerlei foort van mode-waren en horologien; alles wat blinkt, men ziet niet op de fterkte. In het voorjaar wordt het meeste gefleten, doordien de Negers zeer veel koopen, en daar, naar alle waarfchijnlijkheid, de flavernij ophoudt, zoude de voorraad van goederen van allerlei foort veel grooter, en het vertier veel aanmerkelijker kunnen worden, dan men tegenwoordig denkt. Ik ben overtuigd, dat zulk eene met voorzigtigheid ontworpene onderneming verre weg de beste zoude zijn, en dat zulke kantoren, welke, ten behoeve van zoodanig eene onderneming kapitalen opfchoten, dezelve op de best mogelijke wijze zouden uitzetten. Dezelve zouden volkomen veilig zijn en goede Interesfen geven. Ten einde zich van alles wel te overtuigen, dient men mijne reisbefchrijving naauwkeurig nategaan. Ik heb daarin, hoewel in een kort beftek, alles duidelijk be. fchreven. Werd er, tegen allen vermoeden, eene tweede uitgave vereischt, ik zou dezelve van meer omftandigheden, verbeteringen en bijvoegfels verzeld doen gaan. Ik geef deze, zoo goed als overhaasting en tijdsgebrek zulks veroorloven. — Ondertusfchen verzoek ik den lezer aan de tegenwoordige de noodige oplettendheid te willen fchenken. Ik had aan zulk een plan in 't geheel niet

niet gedacht, maar toen ik in de nieuwspapieren gezien had, dat men met zulk een ontwerp bezig is, kwam het mij voor, dat iemand, die het land zelf gezien heeft, het best in ſtaat is, daaromtrent verſlag te kunnen geven, en, bijaldien men een nader en meer bepaald verſlag mogt wenſchen, kan men zich dadelijk tot den Schrijver wenden, die bereid is omtrent deze of gene zaken de vereischte inlichting te geven; hetgeen ik mits dezen niet in gebreke blijf ter kennis mijner lezers te brengen.

